

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

«Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ
ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΜΕΝΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ΛΙΤΣΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ-ΓΕΩΡΓΙΑ Α.Μ.4660

ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ Α.Μ.4630

ΜΠΟΜΠΟΛΑ ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ Α.Μ.4711

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ :

ΚΑ ΣΙΑΚΑΜΠΕΝΗ ΑΡΓΥΡΩ

ΠΑΤΡΑ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2015

“Immigration Policy and Problems of Displaced Populations”

Η πτυχιακή εργασία των Λίτσα Αναστασία-Γεωργία, Μπακοπούλου Μαρία και Μπόμπολα Μαγδαληνή εγκρίνεται από:

ΥΠΟΓΡΑΦΕΣ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια-Εισηγήτρια:

1. Σιακαμπένη Αργυρώ

Μέλη εξεταστικής Επιτροπής:

- 2.

- 3.

Copyright © Λίτσα Α., Μπακοπούλου Μ., Μπόμπολα Μ., 2015.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τους συγγραφείς. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τους συγγραφείς και μόνο.

*"Πατρίδα μου είναι
ένας ουρανός χωρίς διαβατήριο,
χωρίς πύλη.*

Μπαίνω απ' τον αέρα"...

'Ουρανός χωρίς διαβατήριο' - Φερεϋντούν Φαριάντ

*«Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην
αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα. Είναι προικισμένοι με
λογική και συνείδηση, και οφείλουν να συμπεριφέρονται
μεταξύ τους με πνεύμα αδελφосύνης»**

**Άρθρο 1ο της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά όλους όσους μας βοήθησαν άμεσα και έμμεσα για την συγγραφή και εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας. Ιδιαίτερω, θα θέλαμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας στην επιβλέπουσα εκπαιδευτικό και εισηγήτρια της πτυχιακής μας εργασίας, κα Σιακαμπένη Αργυρώ, για τον πολύτιμο χρόνο που μας διέθεσε, για την σημαντική βοήθειά της, τις σημαντικές συμβουλές της, κατευθύνσεις και οδηγίες που μας παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της παρούσας μελέτης. Επιπροσθέτως, εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας σε όλους όσους δέχθηκαν να συμμετάσχουν στην ερευνητική διαδικασία. Τέλος, ευχαριστούμε τις οικογένειες και τους φίλους μας, οι οποίοι ήταν πηγή στήριξης, ενίσχυσης και κατανόησης καθ' όλη τη διάρκεια διεκπεραίωσης της εργασίας.

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ-ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Κ.	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
Ε.Σ.Π.	Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες
Δ.Ο.Μ.	Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης
ΓΣΣΕ	Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Σ.Υ.	Εθνικό Σύστημα Υγείας
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Κ.Ε.Θ.Ι.	Κέντρο Ερευνών Θέματα Ισότητας
ΛΑ.Ο.Σ.	Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός
Μ.Μ.Ε.	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
Ο.Η.Ε	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Κ.Ε.	Οργανισμός Κοινωνικής Επιτροπής Ελλάδας
Ο.Τ.Α	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Φ.Ε.Κ	Φύλλο Εφημερίδος Κυβερνήσεως
UNRIC	United Nations Regional Information Centre
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
κ.λπ	και λοιπά
κ.α.	και άλλα
κ.ο.κ.	και ούτω καθεξής
Π.Δ	Προεδρικό Διάταγμα
χ.χ	χωρίς χρονολογία

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	vi
ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ-ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	vii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	xiv
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	xiv
ΣΚΟΠΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	xv
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	xvi
ABSTRACT.....	xviii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	xx
ΟΡΙΣΜΟΙ	xxii
ΜΕΡΟΣ Α΄: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Μετανάστευση - Ιστορική Αναδρομή σε Ευρώπη και Ελλάδα	1
1.1 Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική ως νέα μορφή κοινωνικής πολιτικής	1
1.2 Εννοιολόγηση μετανάστευσης και μεταναστευτικής πολιτικής	2
1.2.1 Εννοιολόγηση μετανάστευσης	2
1.2.2 Εννοιολόγηση μεταναστευτικής πολιτικής.....	4
1.3 Ιστορική αναδρομή μεταναστευτικών ρευμάτων στον ευρωπαϊκό χώρο	4
1.4 Ιστορική αναδρομή μεταναστευτικής κινητικότητας στην Ελλάδα από το 1990 έως σήμερα	6
1.4.1 Η Ελλάδα χώρα αποστολής, υποδοχής και διέλευσης μεταναστών:.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Οι Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Θεωρίες Μετανάστευσης	11
Εισαγωγή.....	11
2.1 Θεωρίες μεταναστευτικού μετασχηματισμού	11
2.1.1 Η θεωρία φάσεως μεταπολεμικής μετανάστευσης	11
2.1.2 Η θεωρία μεταναστευτικού μετασχηματισμού στις χώρες της Νότιας Ευρώπης.....	12
2.2 Η κλασική και νεοκλασική οικονομική προσέγγιση	12

2.3 Οι νεότερες οικονομικό- κοινωνικές θεωρίες της μετανάστευσης.....	14
2.4 Η θεωρία για τη «μη κανονική μετανάστευση»	15
2.5 Η θεωρία της διαχείρισης της μετανάστευσης και της παλιννόστησης.....	16
2.6 Η θεωρία μηδενικής μετανάστευσης	16
2.7 Η θεωρία της διόγκωσης της μετανάστευσης	16
2.8 Η κοινωνιολογική προσέγγιση	16
2.8.1 Η θεωρία προσέλκυσης - απώθησης.....	17
2.8.2 Η θεωρία του δικτύου.....	17
2.8.3 Η θεωρία της μετανάστευσης ως στρατηγική επιβίωσης της οικογένειας ή Θεωρία «Οικιακής Στρατηγικής»	18
2.9 Οι ιστορικές – θεσμικές προσεγγίσεις	18
2.10 Η φεμινιστική προσέγγιση	18
2.11 Η διεθνική οπτική της μετανάστευσης	19
2.11.1 Η θεωρία των παγκόσμιων συστημάτων.....	20
2.12 Οι αριστερές προσεγγίσεις - Μαρξιστικές και νεομαρξιστικές θεωρίες:.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι Μεταναστευτικές Κατηγορίες στην Ελλάδα και οι Λόγοι Μετακίνησής τους.....	23
Εισαγωγή.....	23
3.1 Κατηγορίες μετακινούμενων πληθυσμών που εισέρχονται στην Ελλάδα.....	23
3.1.1 Μετανάστες –Υπήκοοι τρίτων χωρών.....	23
3.1.2 Πρόσφυγες	27
3.1.3 Αιτούντες Άσυλο	30
3.1.4 Ασυνόδευτοι Ανήλικοι	32
3.1.5 Θύματα βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακοποίησης	34
3.1.6 Θύματα εμπορίας ανθρώπων και σωματεμπορίας (Trafficking)	35
3.1.7. Ανήλικα θύματα εμπορίας και σωματεμπορίας (Trafficking)	37
3.2. Παράγοντες και αίτια της μετακίνησης πληθυσμών	38
3.2.1.Παράγοντες προσέλκυσης/απώθησης μεταναστών στις χώρες υποδοχής	38

3.2.1.1. Αίτια που σχετίζονται με τη ζήτηση και την προσφορά εργασίας	38
3.2.1.2 Μετανάστες και παραοικονομία	39
3.2.1.3 Γεωγραφικά και γεωπολιτικά αίτια (Περίπτωση Ελλάδας)	39
3.2.1.4 Η Ελλάδα ως χώρα διέλευσης - 'προσωρινός σταθμός'	41
3.2.1.5. Θεσμικοί παράγοντες μετανάστευσης στη χώρα υποδοχής.....	41
3.2.1.6. Λόγοι σπουδών	41
3.2.1.7. Δημογραφικές εξελίξεις ως αιτία προσέλκυσης μετακινούμενων πληθυσμών.....	41
3.2.2 Παράγοντες απώθησης μεταναστών από τις χώρες προέλευσης.....	42
3.2.2.1 Πολιτικοί λόγοι , κοινωνικοοικονομικοί και πολεμικές συγκρούσεις	42
A) Πόλεμοι.....	42
B) Αβέβαιες πολιτικές καταστάσεις.....	43
Η κατάρρευση κομμουνιστικών καθεστώτων ως αιτία μετανάστευσης	43
Γ) Οικονομικοί- Κοινωνικοί παράγοντες μετανάστευσης.....	43
3.2.2.2.Περιβαλλοντικά αίτια μετανάστευσης	44
3.2.2.3.Κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες	45
3.2.2.4 Δημογραφικά αίτια μετανάστευσης στην χώρα αποστολής.....	45
3.2.2.5. Ιστορικοί θεσμικοί παράγοντες	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Μεταναστευτική Πολιτική: Διεθνή Κείμενα και Ελληνική Νομοθεσία	47
4.1. Διεθνείς Συμβάσεις και Διακηρύξεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	47
4.2 Ελληνικό Σύνταγμα	48
4.3 Διεθνείς Συμβάσεις Μετανάστευσης	48
4.3.1. Σύμβαση Γενεύης για το καθεστώς των προσφύγων	48
4.3.2 Σύμβαση Σένγκεν	49
4.3.3 Συνθήκη Δουβλίνου II	51
4.3.4 Σύμβαση Άμστερνταμ	51
4.4 Ελληνική νομοθεσία για τη μετανάστευση	51

4.4.1 Πρώτος νόμος	52
4.4.2 Νόμος 1975/1991	52
4.4.3 Νόμος 2910/2001 - 3386/ 2005 και 3536/ 2007	53
4.4.4 Νόμος Διυπουργικής Επιτροπής 3536/2007	53
4.4.5 Νόμος 4251/2014	54
4.4.5.1 Θεώρηση εισόδου.....	54
4.4.5.2 Άρνηση εισόδου.....	55
4.4.5.3 Πρόσβαση σε υπηρεσίες και εξαιρέσεις σε τομείς υγείας - δικαιοσύνης	56
4.4.5.4 Εργασία	57
4.4.6 Π.Δ. 30651/2014: Άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους	57
4.4.7 Νόμος 4251/2014 Πρόσβαση στην Εκπαίδευση	58
4.4.8 Νόμος 3838/2010: Ιθαγένεια.....	59
4.4.9 Νόμος οικογενειακής επανένωσης.....	60
4.4.10 Νόμος 3907/2011: Υπηρεσία πρώτης υποδοχής για μετανάστες και πρόσφυγες.....	61
4.5. Νόμος 3875/2010 – Θύματα εμπορίας και σωματεμπορίας	63
4.6 Υπηρεσίες – φορείς για μετακινούμενους πληθυσμούς στην Ελλάδα	63
4.6.1 Διεύθυνση Αλλοδαπών και Μετανάστευσης	64
4.6.2 Επιχειρησιακό Κέντρο για τη Μετανάστευση : FRONTEX	64
4.6.3 Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Υγείας	65
4.6.4 Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)	66
4.6.5 Συνήγορος Του Πολίτη –Ανεξάρτητη Αρχή.....	66
4.6.6 Praksis Πολυϊατρείο Ανεξάρτητη μη Κυβερνητική Οργάνωση Στέγη Plus (+).....	67
4.6.7 Η Κλίμακα– Πρόγραμμα «Χλόη»	67
4.6.8 Κέντρα κράτησης και υποδοχής μεταναστών	67
4.6.9 Ελληνικό συμβούλιο για τους πρόσφυγες (Αθήνα).....	69
4.6.10 Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός.....	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Τα Προβλήματα των Μετακινούμενων Πληθυσμών στην Ελλάδα.....	71
Εισαγωγή.....	71
5.1 Μετακινούμενοι πληθυσμοί και κοινωνικός αποκλεισμός.....	71
5.2 Ρατσισμός – Ξενοφοβία – ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης.....	73
5.2.1 Μέσα μαζικής ενημέρωσης και η συμβολή τους στο φαινόμενο του ρατσισμού και της ξενοφοβίας.....	74
5.2.2 Στερεότυπα και εγκληματικότητα.....	75
5.2.3 Ανάδειξη ακροδεξιών κομμάτων.....	76
5.3 Στέγαση.....	78
5.4 Σίτιση.....	83
5.5 Αφομοίωση και ενσωμάτωση – πρόβλημα του «πολιτισμικού σοκ».....	83
5.6 Χορήγηση νομιμοποιητικών εγγράφων.....	84
5.7 Υγεία.....	85
5.8 Εργασία.....	88
5.10 Εκπαίδευση.....	92
5.11 Αίτηση ασύλου.....	95
5.12 Κέντρα κράτησης και συνθήκες κράτησης.....	96
5.13 Προβλήματα στην πολιτική συμμετοχή της χώρας υποδοχής.....	97
5.14 Οι συνθήκες μετακίνησης των πληθυσμών προς την Ελλάδα το 2015 – «Ο δύσβατος δρόμος προς την Ελλάδα».....	98
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Κοινωνική Εργασία και Μετακινούμενοι Πληθυσμοί.....	100
6.1 Ορισμός Κοινωνικής Εργασίας.....	100
6.2 Αρχές και Αξίες της Κοινωνικής Εργασίας - Μοντέλα Παρέμβασης.....	100
6.3 Δυσκολίες εφαρμογής της Κοινωνικής Εργασίας.....	105
ΜΕΡΟΣ Β΄- ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	107
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Ερευνητικό Μέρος.....	107
Εισαγωγή.....	107
7.1 Μεθοδολογία έρευνας.....	107

7.1.1 Ερευνητικά ερωτήματα.....	107
7.1.2 Είδος έρευνας	108
7.1.3 Πληθυσμός – Δείγμα.....	108
7.1.4 Μέθοδος δειγματοληψίας.....	109
7.1.5 Επιλογή εργαλείων έρευνας.....	109
7.1.6 Τόπος –Χρόνος	110
7.1.7 Κριτήρια εισαγωγής ερευνητικών υποκειμένων και περιορισμοί έρευνας	110
7.1.8 Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας.....	111
7.2 Μέθοδος ανάλυσης: κωδικοποίηση ποιοτικών δεδομένων	112
7.3 Ανάλυση και παρουσίαση αποτελεσμάτων έρευνας	115
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Συμπεράσματα και Προτάσεις	130
8.1 Συμπεράσματα.....	130
8.2 Προτάσεις.....	136
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	140
Ελληνική βιβλιογραφία:.....	140
Ξενόγλωσση βιβλιογραφία.....	143
Μεταφρασμένη βιβλιογραφία	143
Ηλεκτρονικές ελληνικές πηγές.....	143
Ηλεκτρονικές ξενόγλωσσες πηγές	148
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	150
Παράρτημα 1: Πίνακες και γραφήματα.....	150
Παράρτημα 2: Οδηγός συνέντευξης.....	152
Παράρτημα 3: Φωτογραφικό υλικό.....	159
Παράρτημα 4: Κατάλογος οργανώσεων και υπηρεσιών.....	161

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Κωδικοποίηση Ποιοτικών Δεδομένων Έρευνας.....σελ.111
Πίνακας 2: Δημογραφικά Στοιχεία Έρευνας.....σελ.113

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Στοιχεία για το σύνολο θυμάτων εμπορίας για το έτος 2013.....σελ. 37
--

ΣΚΟΠΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η θεωρητική και η ερευνητική προσέγγιση του φαινομένου της μετανάστευσης, της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα και των δυσκολιών ή προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί κατά την παραμονή και την ένταξή τους στον ελλαδικό χώρο. Συγκεκριμένα, στο ερευνητικό μέρος, καταβλήθηκε η προσπάθεια να μελετηθούν εκτενέστερα και από την πλευρά των ίδιων των μετακινούμενων πληθυσμών, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένα, οι οικονομικοί μετανάστες.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μετακίνηση των πληθυσμών είναι συνυφασμένη με την ανθρώπινη κοινωνική ιστορία, δεν είναι κάτι που συμβαίνει σήμερα. Αποτελεί συστατικό στοιχείο των κοινωνιών, το οποίο διαμορφώνει και διαμορφώνεται από τους τρόπους οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων. Η μετανάστευση, λοιπόν και η κινητικότητα λαμβάνουν χώρα καθ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας.

Οι μετακινούμενοι πληθυσμοί διακρίνονται σε κατηγορίες ανάλογα με τους λόγους μετακίνησής τους. Τα αίτια μετακίνησης είναι πολύμορφα και εξετάζονται από διάφορους επιστημονικούς κλάδους, όπως για παράδειγμα, ψυχολογία, κοινωνιολογία κ.ά.. Οι μετακινούμενοι πληθυσμοί μετακινούνται για λόγους, οικονομικούς, πολιτικούς, κοινωνικούς, θρησκευτικούς και δημογραφικούς.

Το φαινόμενο της μετανάστευσης φαίνεται να απασχολεί όλες τις κοινωνίες, ανεξάρτητα από το μέγεθος και τη συχνότητα των ρευμάτων που δέχεται η καθεμία. Η ένταση των μεταναστευτικών ρευμάτων επηρεάζεται από τις κοινωνικοοικονομικές και πολιτικές συνθήκες και αλλαγές. Για την ανταπόκριση στο φαινόμενο αυτό, οι χώρες έχουν προβεί σε ενέργειες, οι οποίες περιλαμβάνονται στην μεταναστευτική πολιτική της εκάστοτε χώρας.

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα, αποτελούσε κατεξοχήν χώρα αποστολής μεταναστών, γεγονός το οποίο άλλαξε από τις αρχές της δεκαετίας του '90, όταν μετατράπηκε και σε χώρα υποδοχής αλλά και διέλευσης μεταναστών. Τα κύρια μεταναστευτικά ρεύματα, των οποίων η εισροή εξακολουθεί να ισχύει μέχρι και σήμερα, αφορούν μετακινούμενους πληθυσμούς εκτός Ευρώπης, οι οποίοι κατά κύριο λόγο προέρχονται από το χώρο των Βαλκανίων, Ασίας, Μέσης Ανατολής και χώρες της Αφρικής.

Η Ελλάδα φάνηκε ανέτοιμη να διαχειριστεί τις εισροές των μεταναστών που κατέφθασαν στη χώρα, γεγονός το οποίο προκάλεσε και προκαλεί πληθώρα προβλημάτων σε πολλούς τομείς της διαβίωσης και της ένταξής τους στον ελλαδικό χώρο, τα οποία και μελετήθηκαν στην παρούσα εργασία. Η εγχώρια μεταναστευτική πολιτική βασίστηκε κατά ένα μεγάλο ποσοστό στην Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική και σε Διεθνείς Συμβάσεις. Η νομοθεσία που προωθήθηκε ήταν περιοριστική και αναφερόταν, κυρίως, στις διαδικασίες νομιμοποίησης. Μέχρι και σήμερα, φαίνεται να εστιάζει ακόμη εκεί, δίχως να έχει καταφέρει να δημιουργήσει ένα ασφαλές δίκτυο παροχής υπηρεσιών για την κάλυψη βασικών βιοτικών αναγκών

των μετακινούμενων πληθυσμών που κατέφθασαν στην Ελλάδα. Η μετανάστευση είναι ένα φαινόμενο που θα συνεχίσει να απασχολεί τις κοινωνίες και είναι ένα ζήτημα που απαιτεί την υιοθέτηση μέτρων και τη δημιουργία νέας διευρυμένης μεταναστευτικής πολιτικής, η οποία θα σέβεται και θα υπερασπίζεται τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα τόσο των πολιτών της χώρας υποδοχής όσο των μετακινούμενων πληθυσμών που φθάνουν σε αυτή.

Τέλος, μία από τις επιστήμες, η συμβολή της οποίας είναι καθοριστική στη διαμόρφωση μεταναστευτικών πολιτικών και διεκδικήσεων, είναι η Κοινωνική Εργασία, η οποία διέπεται από την αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης και της κοινωνικής αλλαγής και δρα με γνώμονα την προάσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων και τη συνηγορία υπέρ των περιθωριοποιημένων πληθυσμιακών ομάδων.

Λέξεις-κλειδιά: *Μετακινούμενοι πληθυσμοί, μετανάστες, πρόσφυγες, μεταναστευτική πολιτική, προβλήματα, Κοινωνική Εργασία*

ABSTRACT

The mobility of the population is intertwined with human social history, and it is not something that takes place at this time. It comprises a constitutive element of societies, which shapes and is shaped by the ways of organizing social relations. Immigration, therefore and mobility have taken place throughout the course of history.

The displaced populations are differentiated into categories depending on the reasons for their displacement. The displacement reasons are varied and examined by different disciplines, such as psychology, sociology etc. The displaced populations are transferred for economic, political, social, religious and demographic reasons.

The phenomenon of immigration seems to concern each society, regardless of the size and the frequency of the currents that influences each one. The intensity of immigration flows is affected by the socioeconomic and political conditions and changes. In response to this phenomenon, the countries have taken steps, which are incorporated in the immigration policy of each country separately.

More specifically, Greece was a prime country of immigration, a fact which has changed since the early 90s, when it was converted in a host country but also a passage of immigrants. The main migratory flows, whose inflow still exists today, concern the displaced populations outside Europe, which primarily come from the Balkans, Asia, the Middle East and African countries.

Greece seemed unprepared to deal with the inflow of immigrants who arrived in the country, which has caused and is causing numerous problems in many fields concerning their living standards and integration in the area of Greece; these facts have been studied in the present paper. Local immigration policy was based to a large extent on European immigration policy and International contracts. The promoted legislation was restrictive and it referred mainly to the legalization procedures.

Even today, it appears to still focus on these aspects, without having been able to create a safe network of provision services in order to cater for the basic living needs of the displaced people who arrived in Greece. Immigration is a phenomenon that will continue to concern societies and it is an issue that requires the adoption of measures and the creation of a new enlarged immigration policy, which should respect and uphold the fundamental human rights not only of the citizens of the host country but also of the displaced populations arriving to the target country.

Finally, one of the sciences, whose contribution is decisive in the shaping of immigration policies and claims, is Social Work, which is governed by the principle of social justice and social change and acts with a view to protect the social rights and to ensure the consent of the marginalized population groups.

Key-words: *Immigrants, Refugees, Immigration Policy, Problems, Social Work*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία βιβλιογραφικά πραγματεύεται το φαινόμενο της μετανάστευσης και τη μεταναστευτική πολιτική. Ειδικότερα, μελετούνται, επίσης, οι δυσκολίες και τα προβλήματα σε διάφορους τομείς που πιθανώς αντιμετωπίζουν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί, όταν εισέρχονται στην Ελλάδα και τα οποία, πιθανώς απορρέουν από την μεταναστευτική πολιτική που προωθείται στη χώρα, η οποία με τη σειρά της εν μέρει διαμορφώνεται από τις Διεθνείς Συμβάσεις. Για το ερευνητικό μέρος, χρησιμοποιήθηκε η μεθοδολογία και το εργαλείο της συνέντευξης με υποκείμενα της έρευνας, τους οικονομικούς μετανάστες ανεξάρτητα από τη χώρα προέλευσης, ή τη νομιμοποίηση ή μη, της παραμονής τους στη χώρα.

Αναλυτικά, στο πρώτο κεφάλαιο, πραγματοποιήθηκε ιστορική αναδρομή της μετανάστευσης σε ευρωπαϊκό και ελληνικό επίπεδο. Δόθηκαν, επίσης, οι εννοιολογήσεις των όρων μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική, η οποία εμφανίζεται ως μια νέα συνιστώσα της Κοινωνικής Πολιτικής.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύονται οι θεωρητικές προσεγγίσεις και θεωρίες της μετανάστευσης, οι οποίες μελετούν το φαινόμενο αυτό. Οι θεωρίες αυτές μελετώνται και εξελίσσονται με την πάροδο των ετών, καθώς ανάλογα συνεχίζει να μεταβάλλεται και το φαινόμενο της μετανάστευσης.

Στο τρίτο κεφάλαιο, μελετούνται διεξοδικά οι κατηγορίες των μετακινούμενων πληθυσμών που εισέρχονται στην Ελλάδα αλλά και οι παράγοντες προσέλκυσης και απώθησης, δηλαδή οι λόγοι που ωθούν τους μετανάστες να μετακινηθούν από τη χώρα αποστολής στη χώρα υποδοχής ή διέλευσης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρατίθεται, αρχικά, η ισχύουσα μεταναστευτική πολιτική σε Ελλάδα και Ευρώπη. Ειδικότερα, παρατίθεται η νομοθεσία που προωθείται στον ελληνικό χώρο, η οποία συνδιαμορφώνεται από την Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική και τα Διεθνή Κείμενα. Η εν λόγω νομοθεσία καθορίζει τον τρόπο διαβίωσης και ένταξης των μετακινούμενων πληθυσμών στην ελληνική κοινωνία.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, εξετάζονται αναλυτικά οι συνθήκες διαβίωσης, οι δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί σε διάφορους τομείς, όπως για παράδειγμα, όσον αφορά τη σίτιση, τη στέγαση, την υγεία, την εργασία, την εκπαίδευση και γενικότερα, τον κοινωνικό αποκλεισμό που υφίστανται στον ελλαδικό χώρο.

Στο έκτο κεφάλαιο, μελετάται βιβλιογραφικά ο ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας στο μεταναστευτικό φαινόμενο και η συνεργασία του κοινωνικού λειτουργού με την πληθυσμιακή ομάδα των μετακινούμενων πληθυσμών.

Στο έβδομο κεφάλαιο, περιλαμβάνεται η έρευνα, η οποία διεξήχθη από την σπουδαστική ομάδα και ειδικότερα, η μεθοδολογία, η ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν και η παρουσίαση αποτελεσμάτων.

Τέλος, στο όγδοο κεφάλαιο, παρατίθενται τα συνολικά συμπεράσματα από την βιβλιογραφική ανασκόπηση και την ερευνητική διαδικασία, καθώς επίσης και οι προτάσεις της σπουδαστική ομάδας σχετικά με το μεταναστευτικό φαινόμενο.

ΟΡΙΣΜΟΙ

«**Αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας:** είναι η αίτηση παροχής προστασίας από το ελληνικό κράτος που υποβάλλει ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής με την οποία θεωρείται ότι ζητά τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα ή επικουρικής προστασίας εφόσον ο ίδιος δεν ζητά ρητώς να του χορηγηθεί άλλη μορφή προστασίας, που δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος διατάγματος και μπορεί να ζητηθεί αυτοτελώς» (ΦΕΚ Α-80, Άρθρο 1 Ν.4521/2014, Συνήγορος του Πολίτη,2013).

«**Άλλοδαπός:** είναι κάθε φυσικό πρόσωπο που δεν έχει την ελληνική ιθαγένεια ή πρόσωπο που δεν έχει ιθαγένεια (ανιθαγενής)» (ΦΕΚ Α-80, Άρθρο 1 Ν.4521/2014, Συνήγορος του Πολίτη, 2013).

«**Απαγόρευση εισόδου:** διοικητική πράξη, η οποία συνοδεύει την απόφαση επιστροφής και με την οποία απαγορεύεται, για ορισμένο χρονικό διάστημα, η είσοδος και η παραμονή στην ελληνική επικράτεια ή στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (ΦΕΚ Α-7, Άρθρο 18 Ν.3907/2011, Συνήγορος του Πολίτη,2013).

«**Αρμόδιες αρχές υποδοχής και φιλοξενίας:** είναι οι Υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης που μεριμνούν για την εφαρμογή των μέτρων σχετικά με την υποδοχή και φιλοξενία των αιτούντων». (ΦΕΚ Α-251- Άρθρο 1 Π.Δ. 220, 2007).

«**Επιστροφή:** διαδικασία επανόδου υπηκόου τρίτης χώρας είτε με οικειοθελή συμμόρφωσή του προς υποχρέωση επιστροφής είτε αναγκαστικά: α) στη χώρα καταγωγής του ή β) σε χώρα διέλευσης, σύμφωνα με κοινοτικές ή διμερείς συμφωνίες επανεισδοχής ή άλλες ρυθμίσεις ή γ) σε άλλη τρίτη χώρα, στην οποία αποφασίζει εθελοντικά να επιστρέψει και στην οποία γίνεται δεκτός» (ΦΕΚ Α-7, Άρθρο 18 Ν.3907/2011, Συνήγορος του Πολίτη,2013).

«Ευάλωτα άτομα: ανήλικοι, ασυνόδευτοι ανήλικοι, άτομα με ειδικές ανάγκες, ηλικιωμένοι, έγκυες, γυναίκες σε κατάσταση λοχειάς, μονογονεϊκές οικογένειες με ανήλικα τέκνα και θύματα βασανιστηρίων, βιασμών ή άλλης σοβαρής μορφής ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης, καθώς και θύματα εμπορίας ανθρώπων» (ΦΕΚ Α-7, Άρθρο 18 Ν.3907/2011, Συνήγορος του Πολίτη,2013).

«Ευρωπαϊκή Ένωση: Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) αποτελεί έναν μοναδικό σχηματισμό οικονομικής και πολιτικής συνεργασίας ανάμεσα σε 28 ευρωπαϊκές χώρες, που όλες μαζί καλύπτουν ένα μεγάλο μέρος της ευρωπαϊκής ηπείρου. Δημιουργήθηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Πρώτος της στόχος ήταν η ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας, με το σκεπτικό ότι οι χώρες που συνδέονται με εμπορικές συναλλαγές δημιουργούν μεταξύ τους οικονομικές αλληλεξαρτήσεις, κάτι που ελαχιστοποιεί το ενδεχόμενο συγκρούσεων (Ευρωπαϊκή Ένωση, χ.χ.).

«Παραβατική συμπεριφορά: Οι Maher και Maher (1985) ορίζουν την αποκλίνουσα συμπεριφορά ως παράβαση της κοινωνικής νόρμας και της προσδίδουν τα χαρακτηριστικά της στατιστικής σπανιότητας, της προσωπικής δυσφορίας και της μη – προσαρμοστικής συμπεριφοράς, η οποία σε αρκετές περιπτώσεις οδηγεί το άτομο σε κοινωνική δυσλειτουργία (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών, 2008).

«Παράνομη παραμονή: παρουσία στην ελληνική επικράτεια υπηκόου τρίτης χώρας που δεν πληροί ή δεν πληροί πλέον, τις προϋποθέσεις εισόδου, όπως ορίζονται στο άρθρο 5 του Κώδικα Συνόρων του Σένγκεν, ή τις λοιπές προϋποθέσεις εισόδου, παραμονής ή διαμονής της κείμενης νομοθεσίας» (ΦΕΚ Α-7,Άρθρο 18 Ν.3907/2011, Συνήγορος του Πολίτη,2013).

«Υπήκοος τρίτης χώρας: κάθε πρόσωπο που δεν είναι πολίτης της ΕΕ κατά την έννοια του άρθρου 17 παρ. 1 της Συνθήκης και δεν απολαύει του κοινοτικού δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας όπως ορίζεται στο άρθρο 2 παρ. 5 του Κώδικα Συνόρων Σένγκεν» (ΦΕΚ Α-7, Άρθρο 18 Ν.3907/2011, Συνήγορος του Πολίτη, 2013).

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Μετανάστευση - Ιστορική Αναδρομή σε Ευρώπη και Ελλάδα

1.1 Μετανάστευση και μεταναστευτική πολιτική ως νέα μορφή κοινωνικής πολιτικής

Η εθνική κοινωνική πολιτική είναι ένα ζήτημα που αφορά όλους τους ανθρώπους, καθώς συνδέεται με τον τρόπο που μια κοινωνία λύνει τα προβλήματά της. Στη χάραξη της κοινωνικής πολιτικής, περιέχονται όλα σχεδόν τα ζωτικά θέματα της σύγχρονης κοινωνίας, όπως είναι η ελευθερία του ατόμου, της κοινωνίας κ.ο.κ.

Η εθνική κοινωνική πολιτική που χαράσσεται, αναφέρεται στην προσωπική ζωή του κάθε ανθρώπου, και πολλές φορές είναι καθοριστική για τις σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ των ανθρώπων. Η κοινωνική πολιτική πρέπει να ενδιαφέρει, όχι μόνο τους απλούς πολίτες, αλλά και επιστήμονες επαγγελματίες, οι οποίοι προσλαμβάνονται από τα διάφορα κράτη, για να συμβάλλουν στην ανάπτυξη προγραμμάτων. Για να μελετηθεί, λοιπόν, και να κατανοηθεί το φαινόμενο της μετανάστευσης και η μεταναστευτική πολιτική που προωθεί κάθε κράτος, χρειάζεται να κατανοηθεί πλήρως η σημασία της κοινωνικής πολιτικής, της οποίας η μεταναστευτική πολιτική αποτελεί συνιστώσα (Ιατρίδης, 2006).

Κοινωνική πολιτική δεν είναι μόνο ό,τι υπάρχει αλλά και ό,τι δεν υπάρχει. Όταν ένα κράτος επιλέγει να μην πάρει ορισμένα μέτρα για διάφορες καταστάσεις, όπως η ανεργία, η φτώχεια και γενικότερα για την ανάπτυξη του ατόμου και της κοινωνίας όλης, έχει επιλέξει να χαράξει μια πολιτική: να μην κάνει τίποτα. Ως εκ τούτου, η κρατική κοινωνική πολιτική, είναι οι ενέργειες που κάνει το κράτος σχετικά με την ανάπτυξη του ατόμου και της κοινωνίας (Ιατρίδης, 2006).

Ο σχεδιασμός της κοινωνικής πολιτικής, αποτελείται από ένα ευρύτερο ενιαίο σύστημα αξιών, γνώσεων, δραστηριοτήτων, διαδικασιών που προωθούν την ευημερία της κοινωνίας και καθορίζουν τις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των ατόμων και ομάδων μιας κοινωνίας. Ο σχεδιασμός της κοινωνικής πολιτικής μελετά, αναλύει, σχεδιάζει και εφαρμόζει παρεμβάσεις, οι οποίες έχουν στόχο επιδιωκόμενες αλλαγές για την κοινωνική ανάπτυξη. Θεμέλια του σχεδιασμού της κοινωνικής πολιτικής, είναι η ιδεολογία, οι αξίες και η κοινωνική δικαιοσύνη. Κάθε κοινωνία αναπτύσσει τις δικές

της αξίες, ιδανικά και προσεγγίσεις, όσον αφορά τα διάφορα ζητήματα που την απασχολούν, την κοινωνική δικαιοσύνη, τις κοινωνικές σχέσεις, την ανθρώπινη συμπεριφορά, τους κοινωνικούς θεσμούς και το ρόλο του κράτους (Ιατρίδης, 2006).

1.2 Εννοιολόγηση μετανάστευσης και μεταναστευτικής πολιτικής

1.2.1 Εννοιολόγηση μετανάστευσης

Η μετανάστευση αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο διαφοροποιείται από κοινωνία σε κοινωνία και από εποχή σε εποχή, κατασκευάζοντας παράλληλα και τις ιδιαίτερες στάσεις του πληθυσμού απέναντι στους μετανάστες. Γίνεται, επομένως, αντιληπτό, ότι το φαινόμενο της μετανάστευσης το οποίο παρατηρείται σε έντονο βαθμό σχεδόν σε όλες τις σύγχρονες κοινωνίες, εντάσσεται στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής. Σύμφωνα με τον Τσαούση (1996:238), η μετανάστευση ορίζεται ως «η μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου».

Η μετανάστευση ως συνεχόμενη, λοιπόν, ροή προσώπων από και προς μία περιοχή, αποτελεί μία από τις τρεις βασικές δημογραφικές διαδικασίες. Σύμφωνα με τον Τσαούση (1996:2), είναι «η διαδικασία εκείνη που οδηγεί τεχνητά στην ανανέωση και φθορά ενός πληθυσμού, σε αντίθεση με τις άλλες δύο διαδικασίες (γεννητικότητα θνησιμότητα), που έχουν σχέση με τη φυσική ανανέωση και τη φθορά ενός πληθυσμού». Αποτελεί μία πολυσύνθετη διαδικασία, η οποία σχετίζεται με αρκετές κοινωνικές παραμέτρους, οι οποίες επηρεάζουν αρχικά τα ίδια τα άτομα, τις ομάδες στις οποίες ανήκουν ή ανήκαν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί, τις ομάδες ανθρώπων που συναντούν στη χώρα υποδοχής, την οικονομία και γενικότερα, την κοινωνία της χώρας υποδοχής.

Η μετανάστευση, επιπλέον, μπορεί να διακριθεί σε διάφορες κατηγορίες με ορισμένα κριτήρια. Οι διακρίσεις διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, καθώς τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται προσδιορίζουν την εισοδηματική, εργασιακή, ασφαλιστική, συνταξιοδοτική κατάσταση των μετακινούμενων πληθυσμών και ορίζουν τη θέση τους στην οικονομία και κοινωνία της χώρας στην οποία μετακινούνται. Τα κριτήρια αυτά, ορίζονται βάσει της μεταναστευτικής πολιτικής την οποία προωθεί κάθε χώρα. Παραδείγματος χάρη, με βάση το καθεστώς εισόδου και παραμονής στη χώρα υποδοχής, η μετανάστευση μπορεί να διακριθεί σε νόμιμη και παράνομη (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Η νόμιμη μετανάστευση αφορά τα πρόσωπα τα οποία έχουν εισέλθει και παραμένουν στη χώρα και η παρουσία τους έχει καταγραφεί από τις αρμόδιες αρχές και είναι εφοδιασμένα με την απαιτούμενη άδεια παραμονής και εργασίας. Οι μετανάστες ξένης εθνικότητας διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες: Όσοι προέρχονται από κράτος – μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι έχουν δικαίωμα ελεύθερης εγκατάστασης και οι υπήκοοι τρίτων χωρών, για την είσοδο και παραμονή των οποίων στη χώρα απαιτείται διαδικασία προέγκρισης (Τσαούση, 1996).

Η παράνομη μετανάστευση, όπως εθίσται να λέγεται είναι η μετακίνηση , η οποία λαμβάνει χώρα πέρα από τους κανόνες αποστολής, διέλευσης και υποδοχής, χρησιμοποιώντας παράνομους τρόπους, χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα ή φέροντας πλαστά έγγραφα. (European Migration Network, χ.χ.) και (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009). Στους μετανάστες αποδίδεται ο όρος «παράτυπος μετανάστης» (irregular migrant), στην περίπτωση που κάποιος που δεν έχει νόμιμη άδεια εισόδου και παραμονής σε κάποια χώρα. Είναι πιθανό να έχει πέσει θύμα σωματεμπορίας και οι έμποροι να τον έχουν εφοδιάσει με πλαστά έγγραφα. Η Διεθνής Αμνηστία δεν χρησιμοποιεί τον όρο «λαθρομετανάστης», πιστεύοντας ότι ο όρος «λαθραίος» δεν είναι δόκιμος για έναν άνθρωπο. Επιπλέον, υποδηλώνει και εκφράζει την έννοια της εγκληματικότητας¹ (Διεθνής Αμνηστία, χ.χ.)

«Με κριτήριο το κράτος ως γεωγραφική περιοχή παρατήρησης και μελέτης, διακρίνεται η μετανάστευση σε διεθνή και εσωτερική: α) Η Διεθνής μετανάστευση, είναι η κίνηση από το ένα κράτος προς το άλλο, ενώ β) η εσωτερική μετανάστευση είναι η κίνηση από έναν οικισμό σ' έναν άλλο μέσα στα όρια του ίδιου κράτους. Το ρεύμα των εκροών στην περίπτωση της διεθνούς μετανάστευσης ονομάζεται αποδημία, ενώ στην εσωτερική μετανάστευση, εκδημία. Το ρεύμα εισροών (άφιξη για εγκατάσταση) ονομάζεται στην περίπτωση της διεθνούς μετανάστευσης μετοικία και ειδικότερα εισδημία, όταν πρόκειται για εσωτερική μετανάστευση. Η παλιννόστηση και ο επαναπατρισμός αποτελούν δύο ειδικότερες μορφές μετοικίας (επιστροφή στη γενέτειρα ή τον τόπο καταγωγής), ενώ

¹ «...ο όρος 'παράνομοι μετανάστες' πρέπει να αποφεύγεται και να αντικατασταθεί από τους διεθνώς αποδεκτούς ορισμούς 'παράτυποι μετανάστες' ή 'μετανάστες χωρίς χαρτιά', που περιγράφουν ακριβέστερα την κατάσταση...» - Υπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Navi Pillay, 12η Συνεδρία του Συμβουλίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, 22 Σεπτεμβρίου 2009

ο εξαστισμός μία ειδικότερη μορφή εσωτερικής μεταναστευτικής κίνησης.» (Μουσούρου,1991:234).

Επιπροσθέτως, με κριτήριο την προβλεπόμενη διάρκεια παραμονής, η μετανάστευση διακρίνεται σε μόνιμη ή προσωρινή. Ενώ, με κριτήριο την πρόθεση μετανάστευσης, διακρίνονται τρεις επιμέρους μορφές αυτής, η εκούσια, η αναγκαστική και η βίαιη: Εκούσια, είναι η μετανάστευση, όπου το άτομο ή ένα σύνολο ατόμων, επιλέγουν από προσωπική επιλογή να μετακινηθούν σε άλλη χώρα, σε αντίθεση με την αναγκαστική, όπου η μετανάστευση προκαλείται από τη δημιουργία δυσμενών συνθηκών διαβίωσης σε βάρος ορισμένων κατηγοριών ατόμων ή μερίδας πληθυσμού και τέλος, η βίαιη μετανάστευση είναι μία μορφή μετακίνησης που επιβάλλεται συνήθως από τις δημόσιες αρχές ενός κράτους και δεν αφήνει περιθώρια επιλογής στους μετακινούμενους (π.χ. μετατοπίσεις πληθυσμών, αναγκαστικοί εποικισμοί, απελάσεις και ξενηλασίες, αναγκαστικές ανταλλαγές πληθυσμών) (Μουσούρου,1991) (Antonopoulos, χ.χ.).

1.2.2 Εννοιολόγηση μεταναστευτικής πολιτικής

Οι κοινωνίες επιχειρούν να ρυθμίσουν την κινητικότητα των μετακινούμενων πληθυσμών με διάφορους τρόπους, όπως αυστηρούς περιορισμούς, ελεγχόμενες εισόδους, πολιτικές κοινωνικής ενσωμάτωσης, ανάλογα με την κοινωνικό-οικονομική και διοικητική τους οργάνωση αλλά και τα θεσμοθετημένα κοινωνικά πρότυπα που προωθούνται στην εκάστοτε κοινωνία (Βενιέρης, 2006).

Το κάθε κράτος λοιπόν, ανά τον κόσμο, είναι γεγονός, ότι αναπτύσσει τη δική του πολιτική γύρω από την μετανάστευση, την ονομαζόμενη ως μεταναστευτική πολιτική. Η μεταναστευτική πολιτική, ορίζεται ως το σύνολο των μέτρων και των υιοθετημένων κοινωνικών πρακτικών που προωθούνται κατά καιρούς με κύριο στόχο να ελέγξουν, να περιορίσουν και να οργανώσουν το μεταναστευτικό φαινόμενο. Ο ορισμός αυτός, είναι πολυδιάστατος και καταδεικνύει τη μεγάλη σημασία που έχει η άσκηση μεταναστευτικής πολιτικής, τόσο για την εξωτερική επιβεβαίωση της κυριαρχίας ενός εθνικού κράτους, όσο και για την εσωτερική συνοχή μιας κοινωνίας (Μπάκαβος και Παπαδοπούλου, 2003).

1.3 Ιστορική αναδρομή μεταναστευτικών ρευμάτων στον ευρωπαϊκό χώρο

Η μετανάστευση αποτελεί ένα παγκόσμιο κοινωνικό φαινόμενο, στο οποίο σχεδόν όλες οι χώρες του κόσμου έχουν την εμπειρία, άλλες σε μεγαλύτερη ένταση

και άλλες σε μικρότερη. Κάποιες χώρες, εμφανίζονται ως χώρες αποστολής μεταναστών και άλλες ως χώρες υποδοχής των μετακινούμενων πληθυσμών.

Τον 19^ο αιώνα περίπου, μεγάλος αριθμός πληθυσμών άρχισε να μετακινείται από και προς την Ευρώπη. Η ανάπτυξη των χωρών της Βορειοδυτικής Ευρώπης και τα μέτρα μετανάστευσης που έλαβαν οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, περιόρισαν σημαντικά τις μετακινήσεις των Ευρωπαϊκών λαών και μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο παρατηρείται η μετατροπή της Ευρώπης σε πλαίσιο υποδοχής μεταναστών (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Τα μεταναστευτικά ρεύματα με την πάροδο των χρόνων, άλλαξαν πολλές φορές κατεύθυνση. Η εκβιομηχάνιση και οι οικονομικές πιέσεις, διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην μεταναστευτική κινητικότητα, η οποία οδηγούσε τους μετακινούμενους πληθυσμούς κατά κύριο λόγο στις διάφορες χώρες της Ευρώπης. Οι μεταναστευτικές αυτές ροές, προέρχονται κυρίως από το Νότο, με κατεύθυνση προς το Βορρά, από τις αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας και της Αφρικής, με προορισμό τις αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης (Vitorino, 2002) (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Στις χώρες Ευρωπαϊκής Ένωσης, (Ε.Ε.), που ανθεί η οικονομία, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μεγάλη αύξηση της εισροής μεταναστών είτε με νόμιμα χαρτιά είτε όχι, γεγονός στο οποίο συμβάλλουν οι περιορισμένες δυνατότητες και τα αυστηρά όρια για νόμιμη μετανάστευση που τίθενται στον ευρωπαϊκό χώρο. Κυρίως στις νότιες χώρες της Ευρώπης, παρατηρείται μεγάλος αριθμός μεταναστευτικών πληθυσμών και οι αιτίες μπορούν να αναζητηθούν σε οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και δημογραφικές συνθήκες των τελευταίων δεκαετιών (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Αρκετές διαφορές φαίνεται να υπάρχουν, ωστόσο και στον τρόπο που βλέπουν οι χώρες της Ευρώπης την μετανάστευση και τον τρόπο με τον οποίο την αντιμετωπίζουν. Συγκεκριμένα, οι βορειοδυτικές χώρες της Ευρώπης, φαίνεται να θέτουν αυστηρούς περιορισμούς στην υποδοχή μεταναστών, με αποτέλεσμα οι μετακινούμενοι πληθυσμοί να μεταβαίνουν πιο εύκολα στις χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ελλάδα- Ιταλία) με σκοπό να μεταβούν κάποια στιγμή στην Β.Δ. Ευρώπη ή και σε χώρες μακριά από τον ευρωπαϊκό χώρο (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Η κάθε χώρα, λοιπόν, είτε ανήκει στην Βόρεια είτε στην Νότια Ευρώπη είτε σε άλλη ήπειρο, προσπάθησε και προσπαθεί με έναν μοναδικό τρόπο, να διαχειριστεί το θέμα των πληθυσμιακών μετακινήσεων. Σε κάθε περίπτωση, η μετανάστευση

αποτελεί βασικό συστατικό των κοινωνιών, της κοινωνικής συνοχής και έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες της κοινωνικής μεταβολής.

1.4 Ιστορική αναδρομή μεταναστευτικής κινητικότητας στην Ελλάδα από το 1990 έως σήμερα

Είναι πλέον γνωστό, ότι η Ελλάδα και οι υπόλοιπες νότιο-ευρωπαϊκές χώρες της Ε.Ε, έχουν μετατραπεί από χώρες αποστολής μεταναστών, σε χώρες υποδοχής, περίπου από τα τέλη της δεκαετίας του '80 και μετά. Η πρώτη μαζική εισροή μεταναστών, πραγματοποιήθηκε στο ξεκίνημα της δεκαετίας του '90, από μετανάστες ελληνικής εθνοτικής καταγωγής, όπως οι Ρωσοπόντιοι παλιννοστούντες και οι Βορειοηπειρώτες, καθώς επίσης και μετανάστες από πρώην κομμουνιστικές χώρες των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης, και πολίτες από χώρες της Ασίας και της Αφρικής. Ταυτόχρονα, αλλά σε μικρότερο βαθμό, πραγματοποιείται και ο επαναπατρισμός Ελλήνων μεταναστών από την Δ. Ευρώπη, την Αμερική και την Αυστραλία (Ρομπόλης, 2007).

Στα χρόνια που ακολούθησαν, πολλοί μετανάστες εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα, ξεκίνησαν να εργάζονται, χωρίς όμως να διαθέτουν τα απαραίτητα νόμιμα έγγραφα. Αρκετοί απ' αυτούς, διέσχισαν πεζοί τα ορεινά ελληνικά σύνορα, ενώ άλλοι κατέφτασαν στα νησιά, μέσω οργανωμένων δικτύων λαθραίας μετακίνησης ανθρώπων. Επίσης, κάποιοι άλλοι ήρθαν στην Ελλάδα προσποιούμενοι τους τουρίστες, έχοντας θεωρήσεις εισόδου για τουρισμό και παρέμειναν στην Ελλάδα και μετά τη λήξη τους (Ρομπόλης, 2007).

Χρειάστηκε περισσότερο από πέντε (5) χρόνια για να αναγνωρίσει η ελληνική πολιτεία, ότι η κατάσταση αυτή δεν μπορούσε να αλλάξει και να ρυθμιστεί μόνο μέσω των αυστηρών ελέγχων στα σύνορα και των μαζικών απελάσεων παράτυπων μεταναστών. Ένα από τα προγράμματα νομιμοποίησης παράτυπων μεταναστών, είχε πολλές πρακτικές και διοικητικές αδυναμίες στην εφαρμογή του, οι οποίες εμπόδισαν πολλούς από τους μετανάστες να εξασφαλίσουν τα επίσημα έγγραφα για την παραμονή τους στην Ελλάδα (Ρομπόλης, 2007).

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, η μετανάστευση αποτέλεσε την κυριότερη συνιστώσα της μεταβολής του πληθυσμού στα περισσότερα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα στην Ελλάδα, εκείνη την περίοδο, ο αριθμός των μεταναστών συνέβαλλε στην αύξηση του πληθυσμού της χώρας. Οι οικονομικοί μετανάστες που είχαν ενταχθεί στην ελληνική αγορά εργασίας,

αποτελούσαν το 1/10 του συνολικού εργατικού δυναμικού. Τα άτομα αυτά απασχολούνταν, κυρίως, στην μισθωτή εργασία και στους κλάδους των κατασκευών, της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, της μεταποίησης, ως οικιακοί βοηθοί, και τέλος σε τομείς όπως το εμπόριο, ξενοδοχειακές μονάδες και εστιατόρια (Ρομπόλης, 2007).

Στον τομέα της εκπαίδευσης, κατά το σχολικό έτος 2005-2006, οι αλλοδαποί μαθητές αποτελούσαν το 6,8% του συνολικού μαθητικού πληθυσμού. Οι χώρες προέλευσης των μαθητών ήταν κυρίως από τα Βαλκάνια, με το μεγαλύτερο ποσοστό να είναι από την Αλβανία και να ακολουθούν η Βουλγαρία και η Ρουμανία (Ρομπόλης, 2007).

1.4.1 Η Ελλάδα χώρα αποστολής, υποδοχής και διέλευσης μεταναστών:

Η μετανάστευση, είτε από την Ελλάδα προς άλλες χώρες είτε από άλλες χώρες προς την Ελλάδα, δεν αποτελεί νέο φαινόμενο. Αρχικά, υπήρξαν μεταναστευτικά ρεύματα από την Ελλάδα προς άλλες πολλές χώρες, τα οποία αποτέλεσαν τον απόδημο Ελληνισμό. Επομένως, σε χώρες του εξωτερικού υπήρξαν Έλληνες 1^{ης}, 2^{ης}, 3^{ης} και 4^{ης} γενιάς, των οποίων ο ακριβής αριθμός, όμως, ήταν δύσκολο να υπολογισθεί. Αργότερα, ωστόσο, αρκετοί επιστήμονες αναφέρουν ότι από τη δεκαετία του '90, η Ελλάδα από μια χώρα αποστολής μεταναστών, χαρακτηρίστηκε κυρίως ως χώρα υποδοχής μεταναστών από τα Βαλκάνια, Αφρικανικές και Ασιατικές χώρες κι αυτό, επειδή τα ποσοστά υποδοχής, ήταν πολύ υψηλότερα από τα ποσοστά αποστολής (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Θα μπορούσε να αναφερθεί, λοιπόν, ότι η Ελλάδα από τη δεκαετία του '90 ήταν μια χώρα με τριπλή ιδιότητα. Συγκεκριμένα, αποτελούσε χώρα αποστολής, υποδοχής και διέλευσης μεταναστών, οι οποίοι είχαν τελικό προορισμό άλλη κράτη. Επιπροσθέτως, όσον αφορά την ιδιότητα της υποδοχής, τη συγκεκριμένη δεκαετία, η Ελλάδα σημαδεύτηκε από την μεγάλη αποδημία των Αλβανών, γεγονός το οποίο υπήρξε ως συνέπεια των σαράντα πέντε (45) ετών απομόνωσης της Αλβανίας από τον υπόλοιπο κόσμο και κυρίως, της πολιτικοοικονομικής κατάρρευσης της χώρας. Ωστόσο, η Ελλάδα, ως πολιτεία και ως κοινωνία, δεν ήταν κατάλληλα προετοιμασμένη για να αντιμετωπίσει και να ανταποκριθεί σε ένα τόσο πολύπλοκο, εκτεταμένο κι έντονο φαινόμενο, όπως ήταν η αποδημία των Αλβανών. Από την άλλη πλευρά, σχετικά με την ιδιότητα της διέλευσης μεταναστών, η Ελλάδα θεωρείται σταθμός για όσους ήθελαν και θέλουν να φτάσουν σε άλλες χώρες της Ε.Ε., τις ΗΠΑ, την Αυστραλία και τον Καναδά (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Σύμφωνα με στοιχεία από έρευνα που πραγματοποιήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας το 1998, το 7% του συνολικού πληθυσμού ήταν αλλοδαποί. Απογραφή το 2001, έδειξε ότι στην Ελλάδα εκείνη την περίοδο βρίσκονταν 762.000 μετανάστες με νόμιμα έγγραφα. Το 2006 υπολογίζεται ότι ο αριθμός των μεταναστών κάλυπταν το 14-15% του πληθυσμού της Ελλάδας με αυξητικές τάσεις τα επόμενα χρόνια (Ρήγα, 2007).

Η Ελλάδα μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όπως συνέβη και με άλλες χώρες της Ευρώπης, κυρίως του νότου, αντιμετώπισε την μετανάστευση με δύο τρόπους. Τις πρώτες δεκαετίες ως χώρα εξαγωγής μεταναστών και έπειτα το 1990 ως χώρα υποδοχής. Τα πρώτα χρόνια η μεταναστευτική ροή που παρουσιάστηκε στην Ελλάδα, ήταν ελεγχόμενη και το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών εργάζονταν στις μεγάλες βιομηχανίες της χώρας (Ρήγα, 2007).

Με τα χρόνια και τις κοινωνικό-οικονομικές εξελίξεις τα μεταναστευτικά ρεύματα αυξήθηκαν προς την Ελλάδα. Πέρα των κατοίκων της Αλβανίας που αποτέλεσαν το μεγαλύτερο ποσοστό μεταναστών, άρχισαν να φτάνουν στη χώρα με νόμιμο ή και με μη νόμιμο τρόπο, μετανάστες από χώρες της Νότιας και Ανατολικής Ευρώπης, την Βουλγαρία, Ρουμανία, Ουκρανία, Ρωσία, αλλά και χώρες όπως το Ιράκ, Ιράν, Συρία, Πακιστάν, Νιγηρία κ.λπ. (Ράπτη, 2007).

Η μετανάστευση αυξήθηκε προς την Ελλάδα για ποικίλους λόγους, όπως η γεωγραφική θέση της χώρας, η μορφολογία του εδάφους, το μεγάλο μέγεθος της παραοικονομίας, καθώς σημαντικό ρόλο έπαιξε η σχετική αδυναμία της χώρας να ελέγχει τα σύνορα της. Οι κοινωνικοπολιτικές αλλαγές οι οποίες μετέτρεψαν στην ουσία την Ελλάδα σε χώρα υποδοχής μεταναστών και προσφύγων, δημιούργησαν αρκετά προβλήματα, δεδομένου ότι η Ελλάδα ήταν ανέτοιμη να διαχειριστεί το μεγάλο κύμα μεταναστών που έφταναν στη χώρα (Ράπτη, 2007).

Δε διέθετε για χρόνια τις απαραίτητες δομές και προϋποθέσεις για την ομαλή ένταξη και ενσωμάτωση των μεταναστών. Ακόμη και οι πολιτικές που προωθήθηκαν και προωθούνται έως και σήμερα φαίνονται ανεπαρκείς, στο να ρυθμίσουν ζητήματα που παρουσιάζονται τα τελευταία χρόνια, όπως την κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μετακινούμενων πληθυσμών, του κοινωνικού αποκλεισμού κ.α. (Ράπτη, 2007).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι πρώτες πολιτικές για την μετανάστευση προσπάθησαν κυρίως να ελέγξουν δειλά-δειλά την ονομαζόμενη ως «παράνομη» μετανάστευση. Η αστάθεια ωστόσο στην πολιτική κατάσταση στα βόρεια σύνορα,

δημιούργησε ένα ανεξέλεγκτο ρεύμα μεταναστών στη χώρα που διευκόλυνε την εμφάνιση της παραοικονομίας. Η ύπαρξη μεγάλου αριθμού μεταναστών αναδείχθηκε σε σημαντικό πολιτικό θέμα, συμβάλλοντας σε αυτό, την προηγούμενη δεκαετία μια σειρά από παράγοντες, όπως η μετακίνηση των ελληνικών πληθυσμών από την επαρχία στα αστικά κέντρα, η αυξημένη ανεργία, το αίσθημα της οικονομικής ανασφάλειας, αλλά και οι σημαντικές ανακατατάξεις του κοινωνικού ιστού (Ράπτη, 2007).

Η αναλογία των δύο φύλων σε διαφορετικές εθνικότητες που φτάνουν στην Ελλάδα κατά καιρούς διαφέρουν αρκετά. Το μεγαλύτερο ποσοστό που έρχεται από ασιατικές χώρες (Πακιστάν, Ινδία, Μπαγκλαντές), είναι άνδρες, ενώ από τις χώρες όπως οι Φιλιππίνες, Ουκρανία, Βουλγαρία, είναι γυναίκες (Ράπτη, 2007).

Τα τελευταία χρόνια σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Αρχή (2014), λόγω της οικονομικής κρίσης που πλήττει τη χώρα, παρατηρείται μαζική φυγή μιας κατηγορίας μεταναστών, τους ονομαζόμενους ως οικονομικούς μετανάστες. Το μεγαλύτερο κύμα των μεταναστών αυτών είναι αλβανικής καταγωγής. Αντίθετα, λόγω των κοινωνικό-πολιτικών εξελίξεων παρατηρείται αύξηση μιας άλλης κατηγορίας μεταναστών που εισέρχεται στην Ελλάδα, χαρακτηριζόμενοι ως «παράνομοι» από χώρες όπως Συρία, Πακιστάν κ.α.

Χαρακτηριστικά είναι τα νούμερα που δίνει η Ελληνική Αστυνομία, των μετακινούμενων πληθυσμών που φτάνουν στην Ελλάδα και αιτούνται άσυλο. Τις χρονιές 2005 έγιναν 9.050 αιτήσεις για άσυλο, το 2009, 15.928 αιτήσεις ενώ το έτος 2010 10.273 άτομα έφυγαν από τις χώρες τους φτάνοντας στην Ελλάδα και ζητώντας ελληνική προστασία. Τέλος, μέχρι τον Αύγουστο του 2014, οι αρμόδιες αρχές δέχτηκαν 6.245 αιτήσεις για χορήγηση ασύλου εκ των οποίων οι περισσότεροι προέρχονται από χώρες με πολεμικές συρράξεις πχ. Πακιστάν, Αφγανιστάν και λοιπές χώρες (Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασία του Πολίτη, 2014).

**

Το κάθε κράτος σχεδιάζει και εφαρμόζει τη δική του κοινωνική πολιτική. Ο σχεδιασμός της πολιτικής που αφορά την κοινωνία των πολιτών, βρίσκεται σε συνάρτηση με τις αξίες, τις αρχές και τις διαδικασίες, οι οποίες θεωρείται ότι προάγουν την ευημερία τους.

Η μετανάστευση αποτελεί ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο φαινόμενο, του οποίου η κοινωνική διάσταση περιλαμβάνεται στην κοινωνική πολιτική του εκάστοτε κράτους. Η διάκριση του φαινομένου σε διάφορες κατηγορίες βάσει κριτηρίων, προσδιορίζει και το είδος του μετανάστη που εισέρχεται σε μια χώρα και φεύγει από μια άλλη. Το κάθε κράτος ακολουθεί τη δική του πολιτική γύρω από τη μετανάστευση, η οποία συγκεκριμένα ονομάζεται μεταναστευτική πολιτική.

Επιπροσθέτως, είναι ένα παγκόσμιο φαινόμενο, το οποίο εμφανίζεται έντονα το 19^ο αιώνα. Η Ελλάδα, κλήθηκε να αντιμετωπίσει το μεταναστευτικό ζήτημα μετά τα τέλη της δεκαετίας του '80 και να διαχειριστεί τα μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα που φτάνουν μέχρι και σήμερα στη χώρα. Τέλος, εφόσον η Ελλάδα απέστειλε, δέχθηκε και αποτέλεσε χώρα διέλευσης μεταναστών προς άλλες χώρες, υπέστη διάφορες αλλαγές, τις οποίες ήταν ανέτοιμη να αντιμετωπίσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Οι Θεωρητικές Προσεγγίσεις και Θεωρίες Μετανάστευσης

Εισαγωγή

Για το φαινόμενο της μετανάστευσης αναπτύχθηκαν διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις και θεωρίες. Κάθε μία από τις προσεγγίσεις εξετάζει από τη δική της οπτική γωνία τη μετακίνηση των πληθυσμών, προσπαθώντας να εξηγήσει τους λόγους και τα αίτια των μεταναστευτικών ρευμάτων. Η ανάλυση των θεωρητικών αυτών προσεγγίσεων είναι σημαντική για την κατανόηση του μεταναστευτικού φαινομένου, για τη διεξαγωγή συμπερασμάτων και προτάσεων, ώστε να διαμορφωθεί το κατάλληλο πολιτικό-μεταναστευτικό πλαίσιο κάθε χώρας, η οποία γνωρίζει το μεταναστευτικό ζήτημα. Αρχικά, το φαινόμενο αναλύθηκε κατά κύριο λόγο από οικονομολόγους, δημιουργώντας τις οικονομικές θεωρίες, ενώ στη συνέχεια το φαινόμενο αναλύθηκε και από θεωρητικές σχολές, οι οποίες ανέπτυξαν ψυχολογικές, πολιτισμικές, κοινωνικές και κοινωνιολογικές θεωρίες.

2.1 Θεωρίες μεταναστευτικού μετασχηματισμού

2.1.1 Η θεωρία φάσεως μεταπολεμικής μετανάστευσης

Η διαδικασία της μετανάστευσης με την πάροδο των χρόνων μεταβάλλεται και αναπροσαρμόζεται. Υπάρχουν μετατροπές στις χώρες προέλευσης, υποδοχής καθώς και στις μεταναστευτικές πολιτικές. Σύμφωνα με τη θεωρία της φάσεως μεταπολεμικής μετανάστευσης, διακρίνονται τρία (3) ρεύματα εισόδου μεταναστών που εμφανίζουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά:

- α) Οι αγγλόφωνες κοινωνίες υποδοχής (ΗΠΑ, Αυστραλία, Καναδάς κ.α.) με μεγάλη εμπειρία στην υποδοχή μεταναστευτικών ρευμάτων. Στις χώρες αυτές είναι αναπτυγμένα αρκετά, προγράμματα για μετανάστες και οι πολιτικές που εφαρμόζονται είναι αποτέλεσμα καλής συνεργασίας μεγάλου δικτύου ομάδων πίεσης.
- β) Τα ευρωπαϊκά κράτη (Γαλλία, Γερμανία, Σουηδία), που αντιμετωπίζουν το φαινόμενο της μετανάστευσης πιο οργανωμένα και ουσιαστικά από τον 20^ο αιώνα. Δεν αποδέχονται εύκολα την είσοδο μεταναστών, ως επιθυμητή ή αναγκαία και είναι ένα ζήτημα, που δημιουργεί πολλές αντιπαραθέσεις.
- γ) Τέλος, υπάρχουν οι χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία), που από τη δεκαετία του '90 και έπειτα μετατράπηκαν από χώρες αποστολής σε χώρες υποδοχής μεταναστών και προσφύγων. Σε αυτές τις χώρες

απουσιάζει η ουσιαστική οργανωμένη και αποτελεσματική μεταναστευτική πολιτική (Freeman, χ.χ., στο Έμκε- Πουλοπούλου, 2007).

2.1.2 Η θεωρία μεταναστευτικού μετασχηματισμού στις χώρες της Νότιας Ευρώπης

Το 1987 έγινε η πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια, να αναλυθεί το φαινόμενο της μετανάστευσης προς τις χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία) από τους Simon και King. Ο μεταναστευτικός σχηματισμός αυτών των χωρών, παρατήρησαν ότι οφείλεται στην πολύπλοκη αλληλεπίδραση παλαιότερων και νεότερων μεταναστευτικών ρευμάτων. Η θεωρία αυτή διακρίνει τέσσερις (4) διαφορετικές περιπτώσεις:

- i) Υπήρξε προοπτική συνέχισης μετανάστευσης από ορισμένες χώρες της Νότιας Ευρώπης στο εξωτερικό.
- ii) Υπήρξε παλιννόστηση Νοτιοευρωπαίων από χώρες της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης.
- iii) Μετακινούνταν συνεχώς πληθυσμοί από την Νότια Ευρώπη και των κοινοτήτων τους στο εξωτερικό.
- iv) Παρουσιάζονται νέα μεταναστευτικά ρεύματα εργατών και προσφύγων από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Τα ρεύματα του '90 και μετά, χαρακτηρίζουν την μετανάστευση ως «νέα». Στα νέα αυτά κύματα παρατηρείται μεγάλος αριθμός ανεπίσημων μετακινούμενων πληθυσμών, διαφορετικών εθνικοτήτων, και κεντρικό ρόλο παίζει η παραοικονομία και οι ανεπίσημες αγορές εργασίας, καθώς επίσης, απουσιάζει η ολοκληρωμένη και οργανωμένη μεταναστευτική πολιτική (Έμκε-Πουλοπούλου, 2007).

2.2 Η κλασική και νεοκλασική οικονομική προσέγγιση

Από το 1885 ο Άγγλος γεωγράφος G. Ravenstein, διατύπωσε τους νόμους της μετανάστευσης και παρατήρησε ότι οι μετακινήσεις γίνονταν γενικά σε μικρή απόσταση. Σε δεύτερο άρθρο του το 1889, αναφέρει ως κύριο αίτιο της μετανάστευσης τον υπερπληθυσμό μιας περιοχής, ενώ παράλληλα υπάρχουν άλλες περιοχές με ανεκμετάλλευτους πόρους, που μπορούν να προσφέρουν μια ικανοποιητικά αμειβόμενη εργασία. Ακόμα, αναφέρει ως άλλα αίτια μετανάστευσης τους καταπιεστικούς νόμους, τη βαριά φορολογία, το κακό κλίμα και το δυσάρεστο κοινωνικό περιβάλλον. Παρόλα αυτά, θεωρεί ότι ο κύριος λόγος μετανάστευσης είναι η έμφυτη επιθυμία των ανθρώπων να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση,

και όχι κάποια από τις παραπάνω αιτίες (Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας – Κ.Ε.Θ.Ι., 2007).

Σύμφωνα με τη θεωρία της προσφοράς και της ζήτησης εργατικής δύναμης, η έλλειψη εργατικού δυναμικού σε μία περιοχή, μπορεί να καλυφθεί από εργατικό δυναμικό που προέρχεται από μια άλλη, όπου ο πληθυσμός της είναι μεγάλος. Οι νεοκλασικοί οικονομολόγοι επιχειρούν να απαντήσουν στο ερώτημα, αν η μετανάστευση αποτελεί παράγοντα που ευνοεί την οικονομική ανάπτυξη ή το αντίθετο και αναλύουν τα αίτια της μετανάστευσης που αφορούν τις χώρες υποδοχής, τα αίτια και τις επιπτώσεις από τις χώρες προέλευσης και τέλος, την οικειοθελή απόφαση των μεταναστών με στόχο την ενίσχυση του εισοδήματός τους, έχοντας υπολογίσει το κόστος και τα οφέλη της μετακίνησης, καθώς οι μετανάστες κατευθύνονται σε περιοχές με υψηλούς μισθούς και αμοιβές (Μουσούρου, 1991).

Η θεωρία των Hatton-Williamson, υποστηρίζει ότι υπάρχουν παράγοντες που επηρεάζουν τις μεταναστευτικές ροές, όπως, οι διαφορές μισθών ανάμεσα στις χώρες προέλευσης και προορισμού, το ποσοστό φυσικής αύξησης του πληθυσμού δύο δεκαετίες πριν τις μεταναστευτικές ροές, το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που απασχολείται στη γεωργία, το προϋπάρχον μεταναστευτικό απόθεμα στις χώρες υποδοχής και τέλος, τα προϋπάρχοντα ποσοστά αποδημίας (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007 και Κ.Ε.Θ.Ι., 2007).

Συμπληρωματικά με τα παραπάνω, η Νεοκλασική θεωρία εστιάζει στην αγορά εργασίας και τη μετανάστευση, στηριζόμενη στην προϋπόθεση ο μετανάστης να γνωρίζει αρκετά καλά τη λειτουργία της αγοράς εργασίας καθώς και τα οικονομικά χαρακτηριστικά των άλλων περιοχών. Γνωρίζοντας τα προαναφερθέντα, ο υποψήφιος μετανάστης θα καταφέρει να επιλέξει «ορθολογικά» με σκοπό να μεγιστοποιήσει τα ατομικά και οικονομικά του οφέλη. Η συγκεκριμένη θεωρία αντιμετωπίζει την μετανάστευση, ως μηχανισμό εξισορρόπησης της ανισότητας στην κατανομή οικονομικών ευκαιριών και χαρακτηρίζεται από έντονο μεθοδολογικό ατομισμό (Ρήγα, 2007).

Σύμφωνα με επιστημονικές μελέτες της θεωρίας του κόστους-οφέλους για τη μετανάστευση, η εισροή μεταναστών προκαλεί κέρδος στην κατά κεφαλή παραγωγή της χώρας υποδοχής, αλλά η κατανομή οφέλους είναι άνιση και εξαρτάται από τη διάρθρωση των ειδικοτήτων του εργατικού δυναμικού των μεταναστών και των ντόπιων. Ο Ch. Kindleberger στη μελέτη του, αναφέρει ότι παρατηρείται μείωση της ανεργίας και της υποαπασχόλησης στις χώρες προέλευσης καθώς και εισροή

κεφαλαίου μέσω εμβασμάτων. Συμπερασματικά, καταλήγει ότι η μετανάστευση συμφέρει οικονομικά και τη χώρα υποδοχής αλλά και τη χώρα προέλευσης, καθώς η μεγάλη προσφορά μεταναστευτικού εργατικού δυναμικού, έχει ως αποτέλεσμα ένα βαθμό οικονομικής ανάπτυξης, που δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς τους μετανάστες.

Η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου υποστηρίζει ότι υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στην επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο και τα αποτελέσματα στην αγορά εργασίας. Η θεωρία αυτή αναφέρει ότι κάθε κράτος επενδύοντας στην εκπαίδευση, συμβάλλει στην αύξηση της παραγωγικότητας και των μισθών των εργαζομένων, ενώ ταυτόχρονα η μετανάστευση προσμετρείται ως επένδυση σε ανθρώπινο κεφάλαιο, αφού ο μετανάστης μεταφέρει όσα έχει διδαχθεί στη χώρα υποδοχής (Εμκε-Πουλοπούλου,2007).

2.3 Οι νεότερες οικονομικό- κοινωνικές θεωρίες της μετανάστευσης

Η θεωρία της κατάτμησης της αγοράς εργασίας διακρίνει την αγορά εργασίας σε δύο τομείς: τον «κεντρικό», ο οποίος προορίζεται για τους γηγενείς και περιλαμβάνει το δημόσιο τομέα και τις μεγάλες ιδιωτικές επιχειρήσεις και τον «περιφερειακό ή ανεπίσημο», όπου κυριαρχεί η ανειδίκευτη εργασία και συνήθως, απασχολούνται οι μετανάστες, καθώς δεν υπάρχουν ευκαιρίες ανέλιξης και χαρακτηρίζεται από χαμηλές αμοιβές, ανύπαρκτα κοινωνικά δικαιώματα, εργασιακή αβεβαιότητα, ανθυγιεινό περιβάλλον και εργασίες χαμηλού κοινωνικού κύρους (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Βάσει της νέας διατύπωσης της νεοκλασικής θεωρίας, η μετανάστευση δημιουργεί κερδισμένους και χαμένους. Η μαζική είσοδος ανειδίκευτων μεταναστών σε μια χώρα, τείνει να αυξάνει τις μαζικές ανισότητες στο εσωτερικό της, καθώς ωφελούνται άμεσα τα εύπορα κοινωνικά στρώματα, λόγω του φτηνού εργατικού τους κόστους, και ζημιώνονται οικονομικά οι μετανάστες. Επίσης, το παραπάνω φαινόμενο έχει ως αποτέλεσμα να μειώνονται τα εισοδήματα των γηγενών, αφού λόγω της εισροής των μεταναστών, αυξάνεται ο ανταγωνισμός στην αγορά εργασίας, με άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση του μισθού των γηγενών (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Σε έρευνα του, ο Chiswick αναφέρει ότι, παρόλο που το αλλοδαπό εργατικό δυναμικό μπορεί να ωφελήσει την τοπική οικονομία, ταυτόχρονα μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα λόγω της μακράς παραμονής, της επανένωσης των

οικογενειών, των διαφορετικών κοινωνικών αξιών των μεταναστών και της χρήσης κοινωνικών υπηρεσιών. Η μη κανονική μετανάστευση ευνοεί την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και οι «παράνομοι» μετανάστες, έχουν ευκαιρίες απασχόλησης και κοινωνικής ανόδου (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Συμπερασματικά, σύμφωνα με τη θεωρία του κόστους-οφέλους, υπάρχουν οφέλη και κόστη, τόσο για τις χώρες υποδοχής και προέλευσης, όσο και για του ίδιους του μετανάστες. Αρχικά, σχετικά με τις χώρες υποδοχής υπάρχει μεγαλύτερη παραγωγή, περισσότερες υπηρεσίες, ευνοϊκές δημοσιονομικές επιπτώσεις και αύξηση του εμπορίου και των επενδύσεων, ενώ από την άλλη πλευρά, οι μετανάστες έχουν αξιώσεις για κοινωνική προστασία, οι γηγενείς εκδιώκονται από ορισμένους τομείς, τις περισσότερες φορές μειώνεται ο μισθός των ανειδίκευτων εργατών και υπάρχει μεγάλη αύξηση της εγκληματικότητας από την πλευρά των «παράνομων» μεταναστών. Οι χώρες προέλευσης ωφελούνται μέσω των εμβασμάτων και των αποταμιεύσεων στις περιπτώσεις κυκλικής ή προσωρινής μετανάστευσης, ενώ την ίδια στιγμή ζημιώνονται έχοντας απώλεια ανθρώπινου κεφαλαίου και διάλυση οικογενειών ή και κοινοτήτων. Οι ίδιοι οι μετανάστες ωφελούνται μέσω της βελτίωσης της οικονομικής τους κατάστασης των ίδιων και της οικογένειάς τους, αλλά και της ειδίκευσής τους σε κάποιο επάγγελμα, όμως αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες στην οικογενειακή τους ζωή, καθώς καλούνται κάποιες φορές να εγκαταλείψουν την οικογένειά τους και να προσαρμοστούν στην κουλτούρα μιας νέας χώρας (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

2.4 Η θεωρία για τη «μη κανονική μετανάστευση»

Σύμφωνα με τον Chiswick (χ.χ), οι μη «κανονικοί μετανάστες» έχουν τη δυνατότητα πρόσληψης για περισσότερη διάρκεια, ακόμα και αν είναι ανειδίκευτοι, καθώς όπως αναφέρει ο Djarik, οι «κανονικοί» μετανάστες εργάζονται σε θέσεις τις οποίες δεν προτιμούν οι γηγενείς. Το 2000, διατυπώθηκε ένα ερώτημα από τον Stobben στην προσπάθεια να υπάρξει μια θεωρία για τη «μη κανονική μετανάστευση». Το ερώτημα αφορούσε την σύνδεση που μπορεί να υπάρχει μεταξύ της «νόμιμης» και της «παράνομης» μετανάστευσης, αν δηλαδή η πρώτη δημιουργεί τη δεύτερη και αντίστροφα, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη και τις εκάστοτε πολιτικές που προωθεί η κάθε χώρα. Βασικά σημεία της θεωρίας αυτής, είναι ότι αρχικά, οι μετανάστες χωρίς τα απαραίτητα νόμιμα έγγραφα ενημερώνονται και στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό, στους νόμιμους μετανάστες (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Οι πληροφορίες, δηλαδή, για τη χώρα και τον τρόπο ταξιδιού παρέχονται από εκεί. Έπειτα ένα άλλο σημείο το οποίο τονίζεται στην εν λόγω θεωρία, είναι ότι η μετακίνηση των ανθρώπων από μία χώρα σε άλλη, εξηγείται μέσω των οικονομικών, πολιτικών και στρατιωτικών παραγόντων. Οι παράγοντες, που ωθούν τους μετακινούμενους πληθυσμούς σε μετανάστευση, και οι ευκαιρίες για εισόδημα μαζί με την αδυναμία οικογενειακής επανένωσης με νόμιμους τρόπους, αυξάνουν την «παράνομη» μετανάστευση (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

2.5 Η θεωρία της διαχείρισης της μετανάστευσης και της παλιννόστησης

Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.) η διαχείριση της μετανάστευσης γίνεται στους εξής τομείς: την μετακίνηση και ανάπτυξη (επιστημόνων), τη διευκόλυνση μετακινήσεων (φοιτητών, εργατών κ.ά.), τη ρύθμιση της μετανάστευσης (σύστημα εισόδου/ εξόδου, παραμονής, καταπολέμηση διακίνησης ανθρώπων παρανόμως) και τέλος, την αναγκαστική μετανάστευση (πρόσφυγες). Η διαχείριση αυτή, για να είναι αποτελεσματική, απαιτεί τη δημιουργία συντονισμένης προσπάθειας και κινήσεις που θα καλύπτουν όλο το φάσμα της αποδοχής, παραμονής και κοινωνικής ένταξης των μετακινούμενων πληθυσμών (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

2.6 Η θεωρία μηδενικής μετανάστευσης

Αρχικά, πριν δεκαετίες η μετανάστευση αντιμετωπίστηκε ως πρόβλημα, και η μόνη λύση, ήταν για αρκετές χώρες η επιδίωξη της μηδενικής μετανάστευσης, κάτι το οποίο δεν ήταν εφικτό να πραγματοποιηθεί, καθώς μέρος των πολιτικών που επέλεξαν να προωθήσουν διάφορες χώρες, ήταν η επιλογή κατηγοριών μεταναστών ανάλογα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

2.7 Η θεωρία της διόγκωσης της μετανάστευσης

Σύμφωνα με τον Martin (χ.χ.), ο οποίος χρησιμοποίησε πρώτος τον όρο «διόγκωση μετανάστευσης», ισχύει ότι όταν μια χώρα αναπτύσσεται οικονομικά και κοινωνικά, έχει ως αποτέλεσμα, η αποδημία αντί να μειωθεί, να αυξηθεί. Η ανάπτυξη, λοιπόν, δημιουργεί μετανάστευση σύμφωνα με την συγκεκριμένη θεωρία (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

2.8 Η κοινωνιολογική προσέγγιση

Σύμφωνα με τις κοινωνιολογικές θεωρίες που αναπτύσσονται για τη μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου, δίνεται έμφαση στο κοινωνικό και πολιτισμικό

πλαίσιο. Οι μετακινούμενοι πληθυσμοί πριν μεταναστεύσουν, ενημερώνονται για το πολιτισμικό πλαίσιο της πιθανής χώρας υποδοχής, καθώς έχουν και τη δυνατότητα με διάφορους τρόπους να ενημερωθούν για άλλες κοινωνίες και ευκαιρίες άλλων χωρών. Το κοινωνικό πλαίσιο, το οποίο επίσης γνωρίζουν, σχετίζεται με την πηγή ενημέρωσής τους, η οποία θα τους δείξει τον τρόπο, με τον οποίο μπορούν να φτάσουν σε μία άλλη χώρα. Η παγκοσμιοποίηση, φέρνει εικόνες και πληροφορίες του δυτικού κόσμου, ακόμα και στα πιο απομακρυσμένα μέρη. Η εκπαίδευση, επίσης, και η προσπάθεια εξάλειψης του αναλφαβητισμού, συμβάλλουν με τον τρόπο τους στην ώθηση της μετακίνησης των ανθρώπων από μια χώρα σε άλλη (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

2.8.1 Η θεωρία προσέλκυσης - απώθησης

Η θεωρία της προσέλκυσης - απώθησης, χρησιμοποιήθηκε από επιστήμονες του οικονομικού κλάδου, για να ερμηνεύσουν τη μετανάστευση. Ωστόσο, πέρα των οικονομικών παραγόντων, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες και θεωρίες, οι οποίες δίνουν εξηγήσεις για το φαινόμενο της μετανάστευσης, όπως η ανάγκη φυγής λόγω απειλής της ζωής του ατόμου. Σύμφωνα με τον Everett Lee (χ.χ), και την θεωρία του, δίνεται έμφαση στους θετικούς παράγοντες των χωρών που προσελκύουν και υποδέχονται τους μετακινούμενους πληθυσμούς, και στους αρνητικούς παράγοντες που τους απωθούν από τη χώρα τους. Οι παράγοντες προσέλκυσης μεταναστευτικών ρευμάτων, ισχύουν συνήθως στην εκούσια μετανάστευση, ενώ οι παράγοντες απώθησης, εμφανίζονται, κυρίως, σε περιπτώσεις αναγκαστικής φυγής (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

2.8.2 Η θεωρία του δικτύου

Στη νέα προσέγγιση της μετανάστευσης, σημαντική είναι η εμφάνιση της θεωρίας του δικτύου (network theory), ή αλλιώς του ονομαζόμενου κοινωνικού πλαισίου που αναφέρθηκε και παραπάνω. Ανάμεσα στις χώρες υποδοχής και προέλευσης, είναι γεγονός ότι υπάρχουν δίκτυα σύνδεσης των μετακινούμενων πληθυσμών, που βασίζονται σε συγγενικές ή και φιλικές σχέσεις. Η βοήθεια που προσφέρουν μετανάστες, που ήδη έχουν εγκατασταθεί σε μία άλλη χώρα, αποτελεί σημαντικό παράγοντα που εξηγεί τη διεθνή μετανάστευση. Η δραστηριότητα των δικτύων, λοιπόν, ωθεί στην αύξηση πιθανών νέων μεταναστευτικών μετακινήσεων και τα δίκτυα αυτά αποτελούν το βασικό μηχανισμό σύμφωνα με τη θεωρία αυτή,

που κάνει το μεταναστευτικό φαινόμενο να διαιωνίζεται όλο και περισσότερο με την πάροδο του χρόνου (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007 και Κ.Ε.Θ.Ι, 2007).

2.8.3 Η θεωρία της μετανάστευσης ως στρατηγική επιβίωσης της οικογένειας ή θεωρία «Οικιακής Στρατηγικής»

Σύμφωνα με μελέτη του Κ.Ε.Θ.Ι.(2007), αρκετοί επιστήμονες προσπαθούν να ερμηνεύσουν τη μετανάστευση, βρίσκοντας τους λόγους που ωθούν τους ανθρώπους να μετακινηθούν από μία χώρα σε άλλη. Μία ακόμη θεωρία, λοιπόν, αναφέρει ότι η μετανάστευση, προκαλείται από την στρατηγική επιβίωσης της οικογένειας. Τονίζεται, ότι ο μετανάστης δεν είναι απαραίτητο να αποφασίζει για την μετανάστευσή του. Πολλές φορές, η οικονομική ανασφάλεια στη χώρα προέλευσης και η δυνατότητα νόμιμης διαμονής στη χώρα υποδοχής, ωθούν στην αποστολή ενός μέλους οικογένειας, σε άλλη χώρα για να αυξηθεί το εισόδημα αλλά και για να βελτιωθεί ακόμη, η οικονομική ιεραρχία της οικογένειας στην τοπική κοινωνία από την οποία προέρχεται ο μετανάστης. Η θεωρία αυτή σύμφωνα με την Ρήγα (2007), ονομάζεται και θεωρία μέσου επιπέδου, όπου όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η οικονομική και κοινωνική συμπεριφορά της οικογένειας, μπορεί να συνυπάρξει ως σειρά στρατηγικών συντήρησης και επιβίωσης, με τη μετανάστευση του μέλους μια οικογένειας.

2.9 Οι ιστορικές – θεσμικές προσεγγίσεις

Οι ιστορικές – θεσμικές προσεγγίσεις για τη μετανάστευση, εστιάζουν κυρίως στο ρόλο των θεσμών, ιδιαίτερα στη λειτουργία του κράτους, που συμβάλει στη διαμόρφωση των μεταναστευτικών ροών. Στις συγκεκριμένες θεωρίες, γίνεται λόγος για την πολιτική του κράτους, η οποία ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο θα διαμορφωθεί μπορεί και να περιορίσει την μετανάστευση. Σε αυτές τις θεωρίες, ωστόσο, γίνεται λόγος, για το παράδοξο, ότι τα μέτρα που παίρνει μία χώρα για τη μετανάστευση, μπορεί να επιφέρουν το αντίθετο αποτέλεσμα από το αναμενόμενο (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

2.10 Η φεμινιστική προσέγγιση

Η φεμινιστική προσέγγιση, επικεντρώνεται στη γυναίκα ως μετανάστρια και ως εργαζόμενη. Αρχικά, υποστηρίζει ότι οι γυναίκες δεν συμπεριλαμβάνονταν στις έρευνες σχετικά με τη μετανάστευση, καθώς θεωρείτο ότι η μετακίνησή τους ήταν

αποτέλεσμα της μετακίνησης των συζύγων τους και έτσι, λαμβάνονταν υπόψη μαζί με τα παιδιά ως εξαρτώμενα μέλη. Γενικά, θεωρείτο ότι οι γυναίκες μετανάστευαν είτε για να ακολουθήσουν την οικογένεια τους είτε για να παντρευτούν. Το είδος της μετανάστευσης αυτής ονομάζεται εξαρτημένη, παρόλο που τα κίνητρα πρόκλησής της παραμένουν οικονομικά, αφού ο σκοπός είναι η αναζήτηση ευνοϊκότερων συνθηκών διαβίωσης (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Στη συνέχεια, όταν τα μεταναστευτικά ρεύματα αποτελούνταν όλο και περισσότερο από γυναίκες αυτόνομες κι όχι εξαρτώμενες, διάφοροι επιστήμονες χαρακτήρισαν το γεγονός αυτό στις αρχές της δεκαετίας του '90 ως θηλυκοποίηση της μετανάστευσης. Η θηλυκοποίηση αυτή συνδέεται άμεσα με την παγκόσμια βιομηχανική χρήση του γυναικείου εργατικού δυναμικού. Η τέτοιου είδους μετανάστευση, ονομάζεται ανεξάρτητη, καθώς οι γυναίκες μεταναστεύουν εξολοκλήρου για οικονομικούς λόγους, ώστε να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσης τους. Διακρίνονται τρεις περιπτώσεις: α) γυναίκες άγαμες ή έγγαμες μεταναστεύουν μόνες ως εργαζόμενες, β) γυναίκες μεταναστεύουν αυτόνομα και ενίοτε συνοδεύονται από τους άνδρες τους, γ) έγγαμες γυναίκες μεταναστεύουν με ή χωρίς τις οικογένειες τους (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Σήμερα, έχουν παρατηρηθεί φορές, όπου η γυναικεία μετανάστευση αφορά το 50% του συνολικού πληθυσμού των μεταναστών και κάποιες άλλες φορές, η γυναικεία μετανάστευση υπερβαίνει το ποσοστό της ανδρικής. Επιπλέον, καθώς η γυναικεία μετανάστευση ως φαινόμενο εξελίσσεται, εμφανίζονται δύο διαφορετικές προσεγγίσεις, α) η αισιόδοξη και β) η απαισιόδοξη. Συγκεκριμένα, η απαισιόδοξη αναφέρεται στα φαινόμενα ρατσιστικής αντιμετώπισης, τα οποία βιώνει η μετανάστρια, ενίοτε σε συνδυασμό με φαινόμενα σεξισμού. Από την άλλη πλευρά, η αισιόδοξη προσέγγιση εστιάζει στη γυναικεία δράση, η οποία δημιουργεί τις συνθήκες για οικονομικές και πολιτιστικές μεταβολές στη χώρα υποδοχής (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

2.11 Η διεθνική οπτική της μετανάστευσης

Ο I. Wallerstein από τη δεκαετία του 1970 και έπειτα, αναλύει τον καπιταλισμό γύρω από την έννοια της παγκόσμιας οικονομίας, και αναφέρει ότι η μετανάστευση πρέπει να τοποθετείται στο πλαίσιο της παγκόσμιας αγοράς εργασίας. Ακόμα, αναφέρει ότι η μετανάστευση για λόγους εργασίας, «κινείται» από περιοχές με σχετικά χαμηλούς μισθούς, σε αυτές με υψηλούς (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Η διεθνική οπτική στη μελέτη της μετανάστευσης, αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, ενώ βασικά στοιχεία της μελέτης της μετανάστευσης αποτελούν: α) η σταδιακή αποδέσμευση της μελέτης της μετανάστευσης από το στενό πλαίσιο του έθνους-κράτους, β) η ανάδειξη της έννοιας του «διεθνισμού» και γ) ο προσδιορισμός της ταυτότητας «διεθνικών κοινοτήτων» (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

2.11.1 Η θεωρία των παγκόσμιων συστημάτων

Στη θεωρία αυτή υποστηρίζεται ότι τα αίτια της μετανάστευσης συχνά μπορεί να βρίσκονται στις θεσμικές ανισοροπίες που προκαλούνται από την παρέμβαση του κράτους στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα. Η παγκόσμια εργασία χωρίζεται σε τρεις γεωγραφικές ζώνες-περιοχές: το κέντρο, την κοντινή περιφέρεια και την περιφέρεια. Πιο συγκεκριμένα, στις χώρες του κέντρου, μεταναστεύουν άτομα τα οποία προτίθενται να εργαστούν με χαμηλούς μισθούς και σε τομείς όπως, η γεωργία. Στις χώρες της περιφέρειας, η εμπορευματοποίηση της γεωργικής παραγωγής έχει ως αποτέλεσμα την υποκατάσταση των καλλιεργειών από εμπορικές καλλιέργειες, με στόχο την επιβίωση των κατοίκων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα αλλαγές που προκαλούν γεωγραφική έξοδο και αύξηση της εσωτερικής μετανάστευσης, και μ' αυτό τον τρόπο να είναι δύσκολη η εύρεση εργασίας στις αστικές περιοχές. Επομένως, είναι φανερό ότι η έξαρση των μετακινήσεων, είναι αποτέλεσμα της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών αλλαγών που λαμβάνουν χώρα τα τελευταία χρόνια στις διάφορες χώρες (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Σύμφωνα με τον Τσόμσκι, η παγκοσμιοποίηση με τον τρόπο που εφαρμόζεται στις μέρες μας, είναι μια ιδιόμορφη φόρμα παγκόσμιας ολοκλήρωσης, προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις των τραπεζών και των πολυεθνικών επιχειρήσεων, και ευθύνεται για τη δημιουργία ανισοτήτων του πληθυσμού, κάτι το οποίο ευθύνεται και για τις μεγάλες μετακινήσεις των πληθυσμών (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Τη θεωρία της παγκοσμιοποίησης και τη διεθνοποίηση των οικονομικών σχετικά με τη μετανάστευση, τη μελετούν και οι Έλληνες επιστήμονες. Η παγκοσμιοποίηση, υποστηρίζεται, ότι μέσω της ανάπτυξης των νέων τεχνολογιών και σε συνδυασμό με την απελευθέρωση των παγκόσμιων αγορών, οδηγεί στην εμφάνιση ανισοτήτων, καθώς μεγάλο μέρος του πλούτου κατανέμεται άνισα και σε αρκετές χώρες, όπου οι συνθήκες επιβίωσης είναι πάρα πολύ δύσκολες λόγω της αυτής άνισης κατανομής

του πλούτου. Ως επακόλουθο, η διεργασία αυτή που γίνεται μέσα στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης μαζί με τις πολιτικές και κοινωνικές ανακατατάξεις, επηρεάζουν σημαντικά τη διεθνή μετανάστευση (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Λόγω, λοιπόν, της παγκοσμιοποίησης των οικονομιών ανά τον κόσμο και των κοινωνιών καθώς και των πολιτικών αλλαγών που συνέβησαν τα τελευταία χρόνια σε διάφορες χώρες, παρατηρείται και μία σημαντική αύξηση της μεταναστευτικής κίνησης. Η αλλαγή στα επίπεδα των μισθών και οι ανισότητες που δημιουργήθηκαν κατά το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, αποτέλεσαν και αφορμή για την πρόκληση μεταναστευτικών ρευμάτων από περιοχή σε περιοχή. Το μεταναστευτικό φαινόμενο, λοιπόν, φαίνεται να αποτελεί όψη της παγκοσμιοποίησης (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

2.12 Οι αριστερές προσεγγίσεις - Μαρξιστικές και νεομαρξιστικές θεωρίες:

Η πολυπλοκότητα του φαινομένου της μετανάστευσης είχε ως αποτέλεσμα, όπως παρουσιάζεται και παραπάνω, τη δημιουργία αρκετών θεωρητικών σχολών, οι οποίες παρουσίασαν συγκεκριμένες θεωρίες που ερμηνεύουν το φαινόμενο της μετανάστευσης. Στις διάφορες, λοιπόν, θεωρίες περιλαμβάνονται και οι αριστερές θεωρίες. Οι θεωρίες αυτές ερμηνεύουν τη μετανάστευση ως ένα φαινόμενο που συνδέεται άμεσα με τις ευρύτερες αλλαγές, που συμβαίνουν στο οικονομικό και κοινωνικό πεδίο. Η μετανάστευση σύμφωνα με αυτές τις θεωρητικές προσεγγίσεις αντιμετωπίζεται σαν αποτέλεσμα συλλογικής δράσης στις εκάστοτε κοινωνίες και ταξικές δομές (Ρήγα, 2007).

Οι κύριοι εκπρόσωποι των αριστερών κοινωνικό-οικονομικών προσεγγίσεων και θεωριών είναι ο Μαρξ και ο Λένιν. Οι εν λόγω προσεγγίσεις υποστηρίζουν ότι η μετανάστευση εργατικού δυναμικού συνδέεται με τον τρόπο που η κάθε χώρα αξιοποιεί το κεφάλαιο της στον τομέα της παραγωγής. Συγκεκριμένα, ο Μαρξ αναφέρεται στον γενικό νόμο του περί *‘κεφαλαιοκρατικής συσσώρευσης’* και ο Λένιν στον νόμο περί *‘ανισομερούς ανάπτυξης’*. Αναλυτικά, ο Μαρξ θεωρεί ότι ο προορισμός του μεταναστευτικού κύματος εξαρτάται από το σε ποια χώρα *«μεταναστεύει»*, δηλαδή ποια χώρα αναπτύσσεται και αποκτά μεγαλύτερο κεφάλαιο, το οποίο με τη σειρά του οδηγεί στην ύπαρξη του *«βιομηχανικού εφεδρικού στρατού»*, όπως ορίζει ο Μαρξ τους μετανάστες (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Επιπροσθέτως, ο Λένιν, αναφέρεται στην ανισομερή ανάπτυξη της κάθε χώρας αναφορικά με την εξέλιξη νέων κλάδων εργασίας. Η ανισομερής ανάπτυξη αφορά,

όχι μόνο τις χώρες μεταξύ τους αλλά και στο εσωτερικό της κάθε χώρας, ανάλογα με την εξειδίκευση των εργαζομένων στους κλάδους αυτούς. Το γεγονός αυτό, οδηγεί στον έντονο διαχωρισμό της εργατικής τάξης, από τη μία οι εξειδικευμένοι να εργάζονται έναντι υψηλών μισθών και από την άλλη, να βρίσκονται οι μη προνομιούχοι εργάτες, οι οποίοι συχνά ενισχύονται από ξένους μετανάστες και αποτελούν την φθηνή εργατική δύναμη. Τέλος, γενικά οι αριστερές κοινωνικο-οικονομικές θεωρίες, εξετάζουν και τους παράγοντες μετανάστευσης αλλά και τις δημογραφικές, πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές πλευρές της (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

**

Οι μετακινούμενοι πληθυσμοί, είναι πολίτες «διαφορετικοί», οι οποίοι με τη διαφορετικότητά τους, ανοίγουν νέους δρόμους στις κοινωνίες αλλά και οι κοινωνίες ανοίγουν νέους δρόμους στους πληθυσμούς. Οι προσεγγίσεις και οι θεωρίες που αναπτύχθηκαν παραπάνω μελέτησαν και μελετούν συστηματικά το φαινόμενο της μετανάστευσης, ερμηνεύοντάς το, η καθεμία από τη δική της πλευρά, καλύπτοντας με αυτόν τον τρόπο το οικονομικό και κοινωνιολογικό πεδίο.

Μέσω των παραπάνω θεωρητικών προσεγγίσεων, αναδεικνύεται η σημαντικότητα της κατανόησης, της ανάλυσης και της συλλογής δεδομένων, τα οποία είναι απαραίτητα για την ερμηνεία του μεταναστευτικού θέματος, ώστε να επιτευχθεί η μετάβαση από τη θεωρία στην πράξη για τη χάραξη μεταναστευτικών πολιτικών. Η μεταναστευτική πολιτική κάθε χώρας οφείλει να ανταποκρίνεται στις πραγματικές διαστάσεις του φαινομένου και να στηρίζεται πρωτίστως, στα ανθρώπινα δικαιώματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Οι Μεταναστευτικές Κατηγορίες στην Ελλάδα και οι Λόγοι Μετακίνησής τους

Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο, μελετούνται οι κατηγορίες² των μετακινούμενων πληθυσμών που εισέρχονται στην Ελλάδα, κυρίως από τις αρχές της δεκαετίας του '90 έως και σήμερα, καθώς και τα αίτια που ωθούν τους πληθυσμούς να μετακινηθούν σε μια νέα χώρα. Οι συνηθέστερες κατηγορίες και υποκατηγορίες που συναντώνται στην Ελλάδα είναι οι μετανάστες, οι οποίοι, κατά κύριο λόγο, χαρακτηρίζονται οικονομικοί μετανάστες, πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο. Άλλες υπάρχουσες κατηγορίες, είναι τα θύματα εμπορίας και σωματεμπορίας αλλά και τα θύματα βασανιστηρίων. Η παραπάνω διάκριση δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτη, καθώς υπάρχει μια γενικότερη μεταβλητότητα και κινητικότητα μεταξύ των κατηγοριών. Όσον αφορά τους λόγους και τα αίτια της μετακίνησής τους «χωρίς την διερεύνηση των αιτιών των μεταναστευτικών ρευμάτων, η θεωρία της μετανάστευσης είναι κενή και χωρίς τη θεωρία της μετανάστευσης η αναζήτηση των αιτιών των μεταναστευτικών ρευμάτων είναι τυφλή» (Lakatos 1994, στο Ρομπόλης 2004: 10).

3.1 Κατηγορίες μετακινούμενων πληθυσμών που εισέρχονται στην Ελλάδα

3.1.1 Μετανάστες -Υπήκοοι τρίτων χωρών

Αρχικά, όπως αναφέρθηκε και στην εισαγωγή, υφίστανται αρκετές κατηγορίες μεταναστών. Μια από αυτές, είναι οι υπήκοοι τρίτων χωρών. Πρόκειται για πληθυσμούς, που προέρχονται από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, των οποίων η μετακίνηση έχει κατά βάση οικονομικά, ή και συνολικότερα βιοτικά, κίνητρα: από την αποφυγή της φτώχειας και της δυστυχίας, μέχρι την αναζήτηση καλύτερης δουλειάς. Άλλος βασικός λόγος μετακίνησης είναι οι σπουδές. Πολύ μεγάλο μέρος των μεταναστών έχουν εισέλθει στη χώρα μας με νόμιμες διαδικασίες (με θεώρηση εισόδου). Βασικές χώρες προέλευσης υπηκόων τρίτων χωρών: Αλβανία, Ουκρανία, Πακιστάν, Γεωργία, Αίγυπτος, Ρωσία, Ινδία, Μολδαβία, Φιλιππίνες, λοιπές χώρες (Συρία, πρώην Γιουγκοσλαβία, Μπανγκλαντές, Αρμενία, Κίνα, ΗΠΑ, Νιγηρία κ.ά. (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013).

²Η διαδικασία της κατηγοριοποίησης μεταναστών, αποτελεί μία διάκριση που πολλοί θεωρητικοί της μετανάστευσης δεν αποδέχονται γιατί, η θεωρία αποβλέπει στην περιγραφή και την ερμηνεία της σύνθεσης των παραγόντων αυτών και στην υπέρβαση της διάκρισης τους. Παρά ταύτα, για λόγους πρακτικούς, οι περισσότεροι σύγχρονοι μελετητές εξακολουθούν να χρησιμοποιούν τη διάκριση αυτή» Μουσούρου, 1991:40)

Οι υπήκοοι τρίτων χωρών, μπορεί να χαρακτηριστούν και ως οικονομικοί μετανάστες. Πρόκειται, δηλαδή, για άτομα που εγκαταλείπουν τη χώρα τους οικιοθελώς, με σκοπό να εγκατασταθούν σε άλλη χώρα για προσωπικούς, οικογενειακούς ή οικονομικούς λόγους και, ως εκ τούτου, ονομάζονται οικονομικοί μετανάστες. Επίσης, τα άτομα που οι ίδιες οι χώρες υποδοχής παρουσιάζουν ως πολιτικούς πρόσφυγες για λόγους σκοπιμότητας ενώ συχνά πρόκειται για οικονομική μετανάστευση» (Κασιμάτη, 2003:307).

Ο μεταναστευτικός πληθυσμός που φτάνει στην Ελλάδα, δεν αποτελεί ένα ομοιογενές σώμα και δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για τον αριθμό των μεταναστών και μεταναστριών και των παιδιών τους, ιδιαίτερα όσων δεν έχουν έγγραφα. Σημαντική είναι η παρατήρηση που γίνεται σχετικά με τους όρους «αλλοδαπός» και «μετανάστης», καθώς είναι δύο όροι οι οποίοι μπορεί να μην συμπίπτουν πάντοτε. Μπορεί κάποιος να χαρακτηριστεί μετανάστης, χωρίς να είναι αλλοδαπός (π.χ. παλινοστούντες), ή να είναι αλλοδαπός χωρίς να είναι μετανάστης (π.χ. ένα παιδί μεταναστών που γεννήθηκε Ελλάδα). Στην ελληνική νομοθεσία ως αλλοδαπός³ ορίζεται το φυσικό πρόσωπο που δεν έχει την ελληνική ιθαγένεια ή δεν έχει ιθαγένεια (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007).

Ενώ σύμφωνα με τους διάφορους ορισμούς που δίνονται για την κατηγορία μετανάστης, ορίζεται ως εκείνο το άτομο που μετακινείται από μία χώρα προς άλλη. Συγκεκριμένα, «μετανάστης, είναι το άτομο που διαμένει για τουλάχιστον έξι (6) μήνες μακριά από τον συνήθη τόπο κατοικίας του. Στην περίπτωση που βρίσκεται εντός των συνόρων της χώρας του λέγεται εσωτερικός μετανάστης, και στην περίπτωση που βρίσκεται εκτός συνόρων της χώρας του λέγεται εξωτερικός ή διεθνής μετανάστης» (Κασιμάτη, 2003 :307).

Οι κατηγορίες των μεταναστών και των προσφύγων, οι οποίες θα μελετηθούν παρακάτω, χαρακτηρίζονται από την ελληνική νομοθεσία ως εκείνοι που ανήκουν σε άλλο γένος, φυλή, «ξένοι» προς την υπάρχουσα νομοθεσία και ήθη της χώρας στην οποία μετακινήθηκαν. Οι μετανάστες που καταφτάνουν στην Ελλάδα προέρχονται κυρίως από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και μη, της Ασίας και της Αφρικής. Οι μετανάστες και οι πρόσφυγες διαφέρουν νομικά και πολιτικά ως κατηγορίες μετακινούμενων πληθυσμών που φτάνουν στην Ελλάδα, ωστόσο πολλές φορές συγχέονται και αναφέρονται ως μία κοινωνική ομάδα, η οποία αντιμετωπίζει από

³Ν. 3386.2005 Άρθρο 1 παρ. 1

κοινού ένα κύριο πρόβλημα, αυτό της ένταξης στην κοινωνία, άλλοτε σε μεγαλύτερο βαθμό και άλλοτε σε μικρότερο (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Τονίζεται ότι, ο μετανάστης εγκαταλείπει κυρίως τη χώρα του και μετακινείται κυρίως σε χώρες που έχουν αναπτυγμένες οικονομικές δομές ή γενικότερα επιλέγει χώρες που βρίσκονται σε σχετικά υψηλά επίπεδα οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας (Μουσούρου, 1991). Οι χαμηλοί ρυθμοί ανάπτυξης χωρών, όπως αυτές των Βαλκανίων και της κεντρικής Ασίας, η διόγκωση των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων στις πλούσιες και τις φτωχές χώρες, αλλά και η γήρανση του εργατικού δυναμικού είναι από τους παράγοντες που προκαλούν και θα προκαλούν και στο μέλλον τη μετακίνηση πληθυσμών (Ινστιτούτο Έρευνας και Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων, 2013).

Η μετανάστευση γίνεται «εκούσια» δηλαδή το άτομο μεταναστεύει οικειοθελώς με σκοπό να βελτιώσει τις συνθήκες του βιοτικού του επιπέδου. Διάφοροι λόγοι, ωστόσο, μπορεί να το ωθούν να επιλέξει να μεταναστεύσει. Κατά κύριο λόγο, οι μετανάστες χαρακτηρίζονται ως οικονομικοί μετανάστες, ωστόσο, αναφέρεται η δυσκολία διάκρισης οικονομικών μεταναστών και προσφύγων καθώς πολλές φορές οι μετακινούμενοι πληθυσμοί μετακινούνται διότι μπορεί να συνυπάρχουν και άλλοι λόγοι πέραν των οικονομικών (Μουσούρου, 1991).

Η Ύπατη Αρμοστεία αναφέρει ότι οι άνθρωποι που φεύγουν από τη χώρα τους με σκοπό να βελτιώσουν την οικονομική τους κυρίως κατάσταση και δεν υπάρχει φόβος εκδίωξης, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν διαφορετικά, παρά μόνο ως οικονομικοί μετανάστες. Οι μετανάστες μπορεί να διακριθούν σε νόμιμους μετανάστες και μετανάστες χωρίς νόμιμα έγγραφα. Η διάκριση αυτή συνδέεται άμεσα και με την μεταναστευτική πολιτική που ακολουθεί η κάθε χώρα και είναι και αυτή που καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τις συνθήκες διαβίωσης που θα συναντήσει ο μετανάστης στη χώρα υποδοχής. Καθώς στους νόμιμους μετανάστες παρέχεται τις περισσότερες φορές, μία οικονομική και κοινωνική κάλυψη, σε αντίθεση με τους χαρακτηριζόμενους ως «μη νόμιμους μετανάστες» ή «παράτυπους/ παράνομους⁴», οι οποίοι στερούνται τη χρήση βασικών θεμελιωδών δικαιωμάτων (Ζωγραφάκης και Κασίμης, 2014).

⁴Ο όρος «παράνομος μετανάστης» χρησιμοποιείται για να περιγράψει κάποιον που διαπράττει κάποια εγκληματική πράξη ή παράβαση. Θεωρείται προσβλητικός και καταδικάζει στην ουσία τον μετανάστη. Πρόκειται για ανθρώπους χωρίς επίσημα χαρτιά και όχι για άτομα που έχουν καταδικαστεί για κάποια παράβαση (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007).

Στην Ελλάδα αρκετοί μετανάστες κυρίως από χώρες της Ασίας καταφθάνουν με σκοπό να περάσουν σε άλλες χώρες της Ευρώπης και να εγκατασταθούν μόνιμα. Οι μετανάστες μπορεί να κατηγοριοποιηθούν επίσης ανάλογα με το χρόνο που παραμένουν στη χώρα υποδοχής. Είναι, λοιπόν, οι μετανάστες μακράς διάρκειας, και μικρής διάρκειας. Στην Ελλάδα συγκεκριμένα, εισέρχονται «εποχικοί» μετανάστες που εργάζονται χωρίς άδεια εργασίας, στους «προσωρινούς», οι οποίοι μένουν λίγα χρόνια ή φθάνουν στην Ελλάδα με σκοπό να φύγουν σε άλλη χώρα και τέλος στους «μόνιμους» που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα (Δρετάκης χ.χ., στο Έμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Μία ακόμα κατηγοριοποίηση των μεταναστών που μετακινούνται, είναι, οι «εκούσιοι» μετανάστες, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, οι οποίοι μετακινούνται από επιλογή τους για διάφορους προσωπικούς λόγους, όπως την οικογενειακή συνένωση, οικονομικούς λόγους και σπουδές, καθώς είναι και οι «αναγκαστικοί» οι οποίοι φεύγουν από τη χώρα τους εξαιτίας των άσχημων συνθηκών που θέτουν σε κίνδυνο τη ζωή τους. Η διάκριση αυτή συνήθως είναι δύσκολη (Έμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Τέλος, όπως αναφέρθηκε και στην ενότητα με την ιστορική αναδρομή της μετανάστευσης στην Ελλάδα, από το 1990 και έπειτα, το μεταναστευτικό φαινόμενο παίρνει άλλες διαστάσεις και η χώρα μετατρέπεται από χώρα αποστολής μεταναστών σε χώρα υποδοχής. Τα μεταναστευτικά κύματα αυξήθηκαν με γρήγορους ρυθμούς, με τις κατηγορίες των μεταναστών αρχικά να είναι κυρίως οικονομικοί μετανάστες από χώρες των Βαλκανίων (Αλβανία Βουλγαρία, Ρουμανία), καθώς σύμφωνα με απογραφή του 2001 ανέρχονταν στους 762.191 εκ των οποίων τα 2/3 του συνόλου των μεταναστών προέρχονταν από τις τρεις (3) παραπάνω χώρες (Ελληνικής Στατιστική Αρχή- ΕΛΣΤΑΤ, 2014).

Ενδεικτικά, είναι και τα στοιχεία που δίνει για το έτος 2011 η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), σύμφωνα με τα οποία οι μετανάστες που απογράφηκαν είναι 840.000 εκ των οποίων μεγάλος μέρος είναι νόμιμοι και οι υπόλοιποι «παράνομοι», καθώς επίσης υπολογίζεται ότι και μεγάλος αριθμός μεταναστών που ζουν στην Ελλάδα δεν καταγράφεται εξαιτίας του φόβου για την «μη νομιμότητά» τους. Σε αυτά τα ποσοστά εκτός των μεταναστών από Βαλκανικές χώρες, υπολογίζονται και μετανάστες άλλων χωρών της Ασίας και της Αφρικής (Ελληνικής Στατιστική Αρχή- ΕΛΣΤΑΤ, 2014).

3.1.2 Πρόσφυγες

Σύμφωνα με την Συνθήκη του Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες που έχει υπογραφεί από 147 χώρες, πρόσφυγας είναι κάποιος που βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του, κινδυνεύει πραγματικά να υποστεί παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του στη χώρα του, εξαιτίας της ταυτότητάς του ή των πεποιθήσεών του και δεν θέλει ή δεν μπορεί να επιστρέψει, επειδή η κυβέρνησή του δεν μπορεί ή δεν θέλει να τον προστατέψει (Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες - UNHCR, 1997).

Πρόσφυγας είναι αυτός που δεν έχει άλλη επιλογή παρά να φύγει από την πατρίδα του. Ο όρος αυτός αναφέρεται σε άτομο το οποίο βρίσκεται εκτός της χώρας καταγωγής του, και σύμφωνα με τον ορισμό της Σύμβασης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων, «έχει δικαιολογημένο φόβο δίωξης εξαιτίας της φυλής, της θρησκείας, της εθνικότητας, της συμμετοχής του σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή των κοινωνικών του πεποιθήσεων», και γι' αυτό το λόγο δεν μπορεί ή δεν επιθυμεί να επιστρέψει στη χώρα του (Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες - UNHCR, 1997).

Όπως έχει αναφερθεί και στον ορισμό, οι πρόσφυγες εγκαταλείπουν τη χώρα τους όχι από προσωπική επιλογή ή λόγω προσωπικών συμφερόντων, αλλά από ανάγκη. Από τα τέλη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και μετά, τα κράτη κατέβαλαν σημαντικές προσπάθειες και αφιέρωσαν πόρους προκειμένου να παραχθεί διεθνής προστασία στους πρόσφυγες. Τα κράτη αποσκοπούσαν, αρχικά, στην προστασία της ζωής και της ελευθερίας των ανθρώπων που απειλούνταν τα δικαιώματά τους στη χώρα τους, και δεύτερον στη προστασία των συμφερόντων τους, εξασφαλίζοντας τη διευθέτηση των μεγάλων πληθυσμιακών μετακινήσεων με τον προβλεπόμενο τρόπο και σύμφωνα με τις ισχύουσες αρχές (Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες - UNHCR, 1997).

Οι νόμοι, οι συμφωνίες και οι θεσμοί που σχετίζονται με το προσφυγικό πρόβλημα, συχνά αναφέρονται ως «διεθνές προσφυγικό καθεστώς» ή «διεθνές σύστημα προστασίας». Στο επίκεντρο αυτού του συστήματος βρίσκεται η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες – UNHCR, 1997).

Σχετικά με τα δικαιώματα των προσφύγων, οι ίδιοι επωφελούνται από την «αρχή της μη επαναπροώθησης», η οποία απαγορεύει στα κράτη να επιβάλλουν στους πρόσφυγες την επιστροφή τους σε χώρες που δεν θα είναι ασφαλείς. Ακόμα, με βάση το διεθνές δίκαιο, οι χώρες ασύλου έχουν την υποχρέωση να διασφαλίσουν ότι

οι πρόσφυγες θα απολαμβάνουν μία σειρά οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων, καθώς και την ελευθερία μετακίνησης. Επιπροσθέτως, σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1951, σε αυτούς που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους και να αναζητήσουν αλλού ασφάλεια, εξασφαλίζεται η «μεγαλύτερη δυνατή άσκηση» όλων των δικαιωμάτων που ορίζονται από τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, και από την Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του 1948 (Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες – UNHCR, 1997).

Όμως, πέραν των δικαιωμάτων τους, οι πρόσφυγες έχουν και κάποιες υποχρεώσεις προς τις χώρες ασύλου. Πιο συγκεκριμένα, υποχρεούνται να τηρούν τους νόμους και τους κανονισμούς, και να συμμορφώνονται με τα μέτρα που λαμβάνονται για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης. Σύμφωνα με τους όρους της Σύμβασης του 1951, δεν αναγνωρίζεται το καθεστώς του πρόσφυγα σε όσους έχουν διαπράξει παραπτώματα, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και εγκλήματα πολέμου (Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες – UNHCR, 1997).

Όσον αφορά την Ελλάδα, το ζήτημα των προσφύγων την απασχολεί για αρκετά χρόνια και ιδιαίτερα από την εποχή της μικρασιατικής καταστροφής και έπειτα. Η υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους σταθμούς της Ελληνικής Ιστορίας, αναφορικά με τους πρόσφυγες. Τεράστιος αριθμός προσφύγων κατέφθασε στην Ελλάδα, στις αρχές της δεκαετίας του 1920, με διαφορετική γλώσσα, θρησκεία και κουλτούρα. Παρόλα αυτά, κατάφεραν σε σύντομο χρονικό διάστημα, να αφομοιωθούν και να ενταχθούν στη χώρα.

Με το πέρασμα των δεκαετιών, η Ελλάδα μετατράπηκε από χώρα εγκατάστασης προσφύγων, σε χώρα που αποτελεί ενδιάμεσο σταθμό για την προώθηση των προσφύγων σε άλλη χώρα. Τον Ιανουάριο του 1991, διέμεναν στη χώρα 6.596 πρόσφυγες και εκκρεμούσαν ακόμα 2.883 αιτήσεις. Εκείνη την εποχή, οι περισσότεροι πρόσφυγες είχαν εισέλθει στη χώρα παράνομα (Μουσουρού, 1991).

Η Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. δίνει ενδεικτικά την εικόνα μια κατηγορίας των μεταναστευτικών ρευμάτων που φτάνουν στην Ελλάδα, των ανθρώπων δηλαδή που κάνουν αίτηση ασύλου. Τις χρονιές 2005 και 2006, ο αριθμός των αιτήσεων του ασύλου παρουσίασε αύξηση 102% και 35 % αντίστοιχα. Η αυξητική αυτή τάση συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια έως και σήμερα και οφείλεται στην αύξηση κυρίως από χώρες που πλήττονται από πολεμικές συγκρούσεις (Ρομπόλης, 2007).

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα δέχεται σημαντικό αριθμό υπηκόων τρίτων χωρών, συμπεριλαμβανομένου και προσφύγων, οι οποίοι φτάνουν σε μικτές μεταναστευτικές ομάδες, από ξηρά και θάλασσα. Από το 2010, η Ελλάδα κάνει σοβαρές προσπάθειες για την υλοποίηση της μεταρρύθμισης του συστήματος ασύλου και υποδοχής αφίξεων, ως χώρα πρώτης υποδοχής. Σύμφωνα με επίσημα στατιστικά στοιχεία, κατά την περίοδο Ιανουάριος - Ιούνιος 2014, συνελήφθησαν περίπου 10.828 άτομα σε περιοχές που συνορεύουν με την Τουρκία. Ενώ, κατά την περίοδο 1 Απριλίου – 30 Ιουνίου 2014, οι νεοαφιχθέντες φτάνουν τους 18.044 (Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες –UNHCRGREECE, 2015).

Ένας αυξανόμενος αριθμός Σύριων προσφύγων, καταφθάνει στην Ελλάδα μέσω των θαλάσσιων συνόρων, κυρίως λόγω της αυξημένης φύλαξης των συνόρων του Έβρου, από τον Αύγουστο του 2012 και μετά. Είναι χαρακτηριστικό ότι το πρώτο τρίμηνο του 2013 συνελήφθησαν στα νησιά λόγω παράνομης εισόδου 1.623 άτομα, ενώ το αντίστοιχο διάστημα του 2012, μόλις 118 άτομα. Αντίθετα, οι αντίστοιχοι αριθμοί για τα σύνορα του Έβρου είναι 206 άτομα για το 2013 και 7.646 άτομα για το 2012 (Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες –UNHCRGREECE, 2015).

Η Ελλάδα εν έτει 2015, εξακολουθεί να δέχεται καθημερινά μεγάλο κύμα εισροής προσφύγων, οι οποίοι προέρχονται από χώρες, όπου επικρατούν εμπόλεμες και αβέβαιες πολιτικές καταστάσεις και διαδικασίες, οι οποίες θέτουν σε κίνδυνο τη σωματική τους ακεραιότητα. Βέβαια, το θαλάσσιο πέρασμα έχει σημαδευτεί και με ανθρώπινες τραγωδίες με τις χαρακτηριστικότερες να είναι το Δεκέμβριο του 2012, όπου 21 Αφγανοί έχασαν τη ζωή τους στα ανοιχτά της Λέσβου, το Μάρτιο του 2013 πάλι στα ανοιχτά της Λέσβου με θύματα 7 Σύριους και τέλος τον Απρίλιο του 2015 το ναυάγιο στη Ρόδο με περίπου 150 επιβαίνοντες και 3 νεκρούς, ανάμεσά τους και ένα ανήλικο παιδί (Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες – UNHCRGREECE, 2015).

3.1.3 Αιτούντες Άσυλο

Ο όρος «αιτών άσυλο αναφέρεται σε ένα άτομο που υποβάλλει αίτημα σε άλλο κράτος για να αναγνωριστεί στο πρόσωπό του το καθεστώς του πρόσφυγα, συνήθως λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης στη χώρα προέλευσης του, επειδή η ζωή και η ελευθερία του απειλούνται από ένοπλες συγκρούσεις και βία» (Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 1997:233).

Οι χώρες που δέχονται τα μεγαλύτερα ποσοστά αιτούντων άσυλο, είναι χώρες της Δυτικής Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής, κατά κύριο λόγο περιοχές εύπορες. Σε αρκετές περιπτώσεις αίτηση ασύλου, υποβάλλουν και άνθρωποι που διαμένουν στη χώρα και σπουδάζουν, έχουν επιχειρήσεις, ή είναι οικονομικοί μετανάστες. Ο αριθμός αυτός, λοιπόν, των αιτούντων άσυλο, είναι πολύ μεγαλύτερος από τον αριθμό των ανθρώπων που έρχονται ή ζητούν να τους αναγνωριστεί η προσφυγική ιδιότητα (Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2014).

Η κάθε χώρα ανάλογα την μεταναστευτική πολιτική που ακολουθεί, χειρίζεται και τη διαδικασία ασύλου διαφορετικά. Πολλές αιτήσεις, λοιπόν, που κατατίθενται, μπορεί να είναι από ανθρώπους που επιθυμούν να μετακινηθούν σε άλλη χώρα, για οικονομικούς λόγους, αλλά δεν έχουν άλλο τρόπο να εξασφαλίσουν την είσοδο στη χώρα. Η κατηγορία του «αιτούντος άσυλο» που την συναντάμε και στην Ελλάδα, είναι σχετικά μη σαφής, καθώς σε αυτή την κατηγορία περιλαμβάνονται άνθρωποι που θα χαρακτηριστούν ως πρόσφυγες, κάποιιοι θα απορριφθούν και σε άλλους θα δοθεί η άδεια παραμονής, ακόμα και αν δεν τους δοθεί η προσφυγική ιδιότητα (Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2014).

Μέχρι να εξεταστεί το αίτημά τους, όσοι έχουν υποβάλλει αίτηση ασύλου, πρέπει να προστατεύονται από την αρχή της επαναπροώθησης, δηλαδή, απαγορεύεται τα κράτη να αναγκάσουν τους αιτούντες άσυλο να επιστρέψουν στη χώρα τους καθώς μπορεί να διατρέχουν κίνδυνο. Μεταξύ του 1985 και 1995, πέντε (5) εκατομμύρια αιτήσεις ασύλου υποβλήθηκαν σε βιομηχανικές ζώνες. Κατακόρυφη αύξηση και των αιτούντων άσυλο παρατηρήθηκε και στην Ευρώπη (Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2014).

Μέσα στο 2013, 1,1 εκατομμύριο άνθρωποι υπέβαλαν αιτήματα ασύλου, τα περισσότερα στις ανεπτυγμένες χώρες (η Γερμανία το 2013 έγινε η χώρα που δέχτηκε τα περισσότερα νέα αιτήματα ασύλου). Σημειώθηκε ρεκόρ αιτημάτων ασύλου (25.300) από παιδιά που είναι χωρισμένα ή δεν συνοδεύονται από τους γονείς τους. Οι Σύριοι υπέβαλαν 64.300 αιτήματα, τα περισσότερα από κάθε άλλη εθνικότητα.

Αμέσως μετά, ακολουθούν οι αιτούντες άσυλο από τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (60.400) και το Μιανμάρ (57.400). Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat το 2013, εξετάστηκαν 13.080 αιτήσεις ασύλου και εγκρίθηκαν 430, εκ των οποίων διακόσιες πενήντα πέντε (255) με καθεστώς πρόσφυγα, εκατόν εβδομήντα πέντε (175) με επικουρική προστασία και εβδομήντα (70) για ανθρωπιστικούς λόγους. Ενώ πιο πρόσφατα στοιχεία, δείχνουν ότι από τον Ιανουάριο του 2014 έως τον Δεκέμβριο του 2014 9.432 άτομα αιτήθηκαν να τους χορηγηθεί άσυλο ενώ τον Μάρτιο του 2015, υπεβλήθησαν 915 αιτήσεις για χορήγηση ασύλου⁵ (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, χ.χ.).

Καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, ο αιτών άσυλο υποχρεούται να παραμένει στον τόπο διαμονής που δήλωσε ή του καθορίστηκε. Σε περίπτωση αυθαίρετης απομάκρυνσής του, διακόπτεται η διαδικασία εξέτασης της αίτησής του με απόφαση του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, η οποία κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο ως αγνώστου διαμονής. Νομοθετικά, επίσης, προβλέπεται η κράτηση των αιτούντων άσυλο ως έσχατο μέτρο, γεγονός όμως που δε μπορεί να αποτελεί γενικευμένη πρακτική και εφαρμόζεται μόνο όταν κριθεί πως είναι μέτρο αναγκαίο, εύλογο και σε αναλογία με τον σκοπό που επιδιώκεται σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα. Κάθε απόφαση για κράτηση θα πρέπει να βασίζεται σε εξατομικευμένη κρίση της κάθε περίπτωσης. Ωστόσο, στην Ελλάδα, παρατηρείται, ιδιαίτερα από το καλοκαίρι του 2012, η κατ' εξακολούθηση κράτηση των αιτούντων διεθνούς προστασίας, που έρχεται σε αντίθεση με όσα προβλέπονται από τις ισχύουσες διατάξεις και νόμους (Καρδασιάδης, 2013).

Αρκετές είναι οι περιπτώσεις, όπου οι αιτούντες άσυλο αποφασίζουν να αναχωρήσουν από την Ελλάδα λόγω των ελάχιστων πιθανοτήτων να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες και των συνθηκών αντιμετώπισης από την πολιτεία. Η κράτηση των αιτούντων άσυλο, γενικεύεται και στις περιπτώσεις των ασυνόδευτων ανηλίκων, δεδομένης της απουσίας δομών φιλοξενίας. Σε πολλές περιπτώσεις, επίσης, έχει παρατηρηθεί, ότι στους αιτούντες άσυλο, δεν διασφαλίζεται η δωρεάν ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη μολονότι προβλέπεται από τη νομοθεσία ότι, οι αιτούντες άσυλο και οι κάτοχοι ειδικού δελτίου αναγνωρισμένου

⁵Στο παράρτημα παρατίθενται γραφήματα με στατιστικά στοιχεία των αιτήσεων που υπέβαλλαν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί κατά την άφιξή τους στην Ελλάδα. Τα στοιχεία προέρχονται από την Υπηρεσία Ασύλου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη (<http://www.yptp.gr>).

πρόσφυγα δικαιούνται δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Πολλά είναι τα παρουσιαζόμενα προβλήματα κατά την παραμονή τους στη χώρα, τα οποία θα αναλυθούν και σε επόμενο κεφάλαιο, όπως ή δωρεάν εξυπηρέτηση των αιτούντων άσυλο από τα νοσοκομεία παρότι είναι ξεκάθαρο το νομικό πλαίσιο και πολλές φορές χρειάζεται διαμεσολάβηση (Καρδασιάδης, 2013).

3.1.4 Ασυνόδευτοι Ανήλικοι

Μία επιπλέον κατηγορία μετακινούμενων πληθυσμών που φτάνει στην Ελλάδα, είναι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι. Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, ο ασυνόδευτος ανήλικος ορίζεται ως «ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής ηλικίας κάτω των 18 ετών, ο οποίος φθάνει στην ελληνική επικράτεια χωρίς να συνοδεύεται από ενήλικο υπεύθυνο για τη φροντίδα του, σύμφωνα με το νόμο ή το έθιμο, που εφαρμόζεται στον τόπο προέλευσης και για όσο χρόνο δεν έχει τεθεί υπό την ουσιαστική φροντίδα ενός τέτοιου προσώπου, ή ο ανήλικος που αφέθηκε ασυνόδευτος μετά την είσοδό του στην Ελλάδα» (ΦΕΚ Α-80, Άρθρο 1 Ν.4521/2014, Συνήγορος του Πολίτη, 2013).

Σύμφωνα με τη νομοθεσία, προβλέπεται ότι οι αποφάσεις που αφορούν τους ασυνόδευτους ανηλίκους, πρέπει να λαμβάνονται πάντοτε σύμφωνα με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Η εκτίμηση της περίπτωσης του ασυνόδευτου ανηλίκου, πρέπει να στηρίζεται στις προσωπικές περιστάσεις του παιδιού και να συνεκτιμά την κατάσταση της οικογένειάς του, την κατάσταση που επικρατεί στη χώρα καταγωγής του, την ασφάλεια και τους κινδύνους στους οποίους εκτίθεται και τις ανάγκες προστασίας του, το επίπεδο της ένταξής του στη χώρα υποδοχής καθώς και την πνευματική και σωματική του υγεία, τις συνθήκες εκπαίδευσης αλλά και τις κοινωνικό - οικονομικές συνθήκες. Όλα τα ασυνόδευτα παιδιά έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μεταχείριση και δικαιώματα όμοια με αυτά που αναγνωρίζονται στα παιδιά που είναι πολίτες της χώρας υποδοχής (Καρδασιάδης, 2013).

Η διάταξη του άρθρου 9 του Π.Δ. 220/2007, προβλέπει ότι ο Εισαγγελέας ανηλίκων, ορίζεται ως προσωρινός επίτροπος των ασυνόδευτων ανηλίκων, και προβαίνει στις κατάλληλες ενέργειες για το διορισμό επιτρόπου⁶. Ωστόσο, ελλείψει δομών φιλοξενίας των ασυνόδευτων ανηλίκων, παρατηρείται αδυναμία εφαρμογής των διατάξεων, με αποτέλεσμα οι ανήλικοι, είτε να κρατούνται στα κρατητήρια είτε

⁶Ο επίτροπος υποχρεούται να διασφαλίσει την ευημερία των ασυνόδευτων ανηλίκων και το βέλτιστο συμφέρον τους. Υποχρεούται να φροντίζει το παιδί, να μεριμνεί για τις συνθήκες στέγασης, να δημιουργεί ένα πλάνο για ανάπτυξη και να το εκπροσωπεί σε νομικές ή δικαστικές διαδικασίες (Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, 2009).

να φιλοξενούνται για κάποιες ημέρες στις λιγοστές δομές φιλοξενίας και εν συνεχεία, να «εξαφανίζονται» προς άγνωστους προορισμούς, με σκοπό να αναζητήσουν συγγενικά τους πρόσωπα είτε στην Ελλάδα είτε και σε άλλες χώρες της Ευρώπης (Καρδασιάδης, 2013).

Σύμφωνα και με άρθρα που προβλέπονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι έχουν δικαίωμα στην ενημέρωση όσον αφορά των δικαιωμάτων τους στην χώρα υποδοχής, σχετικά με τις κοινωνικές υπηρεσίες στις οποίες μπορούν να έχουν πρόσβαση, πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία ασύλου, αλλά και τη διαδικασία αναζήτησης της οικογένειάς τους (Υπατη Αρμοστεία και Συνήγορος του Πολίτη, χ.χ.).

Οι αρχές του κάθε κράτους, όπως και οι ελληνικές, είναι υποχρεωμένες από τις κείμενες διεθνείς και εσωτερικές συμβάσεις που έχουν υπογράψει, να διαχειριστούν τα ζητήματα των ασυνόδευτων αλλοδαπών, με γνώμονα την προστασία της παιδικής τους ηλικίας. Είναι σημαντικό, επίσης, ο ασυνόδευτος ανήλικος να αξιολογηθεί όσον αφορά την κατηγοριοποίηση του, δηλαδή αν ανήκει στους ασυνόδευτους μετανάστες και αιτούντες άσυλο ή στους ανήλικους αλλοδαπούς που μπορεί να έχουν πέσει θύμα παράνομης διακίνησης και εμπορίας. Σύμφωνα με αυτή την κατηγοριοποίηση, οι αρχές πρέπει να κάνουν και τις ανάλογες ενέργειες σύμφωνα και με την νομοθετική πολιτική που υπάρχει, με γνώμονα πάντα το συμφέρον του παιδιού και την προστασία των δικαιωμάτων του. Οι ελληνικές αρχές όταν εντοπίζουν ασυνόδευτους ανήλικους μετανάστες πρέπει να εξετάζουν προσεκτικά την κατάσταση την οποία επικρατεί στην χώρα καταγωγή τους, να τους δίνεται η δυνατότητα υποβολής αίτησης ασύλου ή χορήγηση άδειας διαμονής, και να ενημερώνονται για τις υπηρεσίες πρόνοιας (Υπατη Αρμοστεία και Συνήγορος του Πολίτη, χ.χ.).

Οι περισσότεροι ασυνόδευτοι ανήλικοι όπως και οι υπόλοιποι μετακινούμενοι πληθυσμοί που εισέρχονται στην Ελλάδα, προέρχονται κυρίως από χώρες της Αφρικής και της Ασίας, χώρες με αντίξοες συνθήκες επιβίωσης και ανασφάλεια (πολεμικές συρράξεις, ανέχεια, εμφύλιοι πόλεμοι) με σκοπό να περάσουν κυρίως σε χώρες της Βόρειας Ευρώπης. Ως εκ τούτου, δεν καταθέτουν αίτηση ασύλου στην Ελλάδα, γεγονός που δυσκολεύει την πραγματική στατιστική τους καταγραφή. Άγνωστος παραμένει λοιπόν, ο αριθμός των ασυνόδευτων ανηλίκων που ζουν στην Ελλάδα και τα όποια στατιστικά δημοσιεύονται, προέρχονται κατά κύριο λόγο από τη δράση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων – Μ.Κ.Ο. (Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, 2009).

Όπως για παράδειγμα, τα στοιχεία που παρέθεσε η Παππά⁷, σύμφωνα με τα οποία, από το 2011, έως το 2014 έγιναν εκατό χιλιάδες (100.000) περίπου μεταφράσεις στα σύνορα. Από αυτές, οι σαράντα χιλιάδες (40.000) έγιναν τον τελευταίο ενάμιση χρόνο σε ασυνόδευτους ανηλίκους. Η ίδια σύμφωνα με το άρθρο, τόνισε ότι το 2011, σύμφωνα με τα καταγεγραμμένα στοιχεία της ΜΕΤΑδρασης, συνόδευσαν, περισσότερους από δεκαπέντε χιλιάδες (15.000) ανηλίκους σε κατάλληλες δομές φιλοξενίας. Το 2014, μέσα σε έξι μέρες καταγράφηκαν οχτακόσια εξήντα τρία (863) παιδιά (αύξηση 30%) (Δάμα, 2015).

3.1.5 Θύματα βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακοποίησης

Ως θύματα βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακοποίησης, ορίζονται τα πρόσωπα εκείνα, που τους επιβάλλονται πράξεις, οι οποίες επιφέρουν σωματικό ή ψυχικό πόνο ή έντονη οδύνη, με σκοπό να αποκτηθούν από αυτό ή από τρίτο πρόσωπο πληροφορίες ή ομολογίες, να τιμωρηθεί για μια πράξη που αυτό ή τρίτο πρόσωπο έχει διαπράξει ή είναι ύποπτο ότι την έχει διαπράξει, να εκφοβηθεί ή να εξαναγκασθεί αυτός ή τρίτο πρόσωπο, ή για κάθε άλλο λόγο που βασίζεται σε διάκριση οποιασδήποτε μορφής. Οι πράξεις αυτές, μπορεί να επιβληθούν από δημόσιο λειτουργό ή κάθε άλλο πρόσωπο που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα ή με την υποκίνηση ή τη συναίνεση ή την ανοχή του. Δυστυχώς για αυτή την ευπαθή κοινωνική ομάδα δεν υπάρχουν οι απαραίτητες υπηρεσίες στήριξης τους με αποτέλεσμα τη μη σωστή υποστήριξη των προσώπων αυτών και την προστασία τους, όπως ορίζουν οι διεθνείς συμβάσεις και τα πρωτόκολλα που έχουν υπογραφεί (Καρδασιάδης, 2013).

⁷Η Παππά Λ. είναι ιδρυτικό μέλος της Ύπατης Αρμοστείας στην Ελλάδα, και αντιπρόεδρος της ΜΕΤΑδρασης, μία οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών, επιχειρησιακός εταίρος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και μέλος του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, του Ευρωπαϊκού Δικτύου Οργανισμών Στήριξης για την Επανένταξη ERSO (European Reintegration Support Organisations) και του Δικτύου για τα Δικαιώματα του Παιδιού. (<http://www.unhcr.gr>)

3.1.6 Θύματα εμπορίας ανθρώπων και σωματεμπορίας (Trafficking)

Η διεθνής σωματεμπορία, μαζί με τη διακίνηση όπλων και ναρκωτικών, θεωρείται μία από τις τρεις (3) πιο επικερδείς μορφές οργανωμένου εγκλήματος (Kelly, 2002 στο Ζαϊμάκης, 2005). Η εμπορία ανθρώπων περιλαμβάνει τον έλεγχο και την εκμετάλλευση των ανθρώπων μετά τη μετακίνησή τους σε μια νέα κοινωνία, συχνά πέρα από τα σύνορα της πατρίδας τους. Σε αυτήν την σύγχρονη μορφή δουλείας, οι 'έμποροι-θύτες' χρησιμοποιούν απειλές, εκφοβισμό και τη βία έναντι στην αντίσταση των θυμάτων τους. Το φαινόμενο αυτό έχει γίνει μια παγκόσμια επιχείρηση, αποκομίζοντας τεράστια κέρδη για τους εμπόρους και τα συνδικάτα του οργανωμένου εγκλήματος, δημιουργώντας από τη μία πλευρά, μαζικές παραβιάσεις και καταπατήσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και από την άλλη πλευρά, προκαλώντας σοβαρά προβλήματα για τις κυβερνήσεις της κάθε χώρας (Laczko, 2002).

Το δουλεμπόριο μεταναστών μπορεί να γίνει κατανοητό ως μια δραστηριότητα όπου τα δύο φαινόμενα του οργανωμένου εγκλήματος και της παράνομης μετανάστευσης τέμνονται. Αυτό συμβαίνει επειδή οι δυνατότητες νόμιμης μετανάστευσης προς τις βιομηχανικές χώρες έχει μειωθεί: αυστηρότεροι έλεγχοι εισόδου ωθούν τους μετανάστες σε δίκτυα παράνομης μετανάστευσης και αυτά συνεπάγονται σοβαρές μορφές εκμετάλλευσης της εργασίας και όχι μόνο. Ύστερα, μεταξύ των τριών κατηγοριών της διακίνησης μεταναστών (άνδρες, γυναίκες και παιδιά), οι γυναίκες και τα παιδιά είναι πιο ευάλωτα κατά τη διάρκεια της διαδικασίας εμπορίας (Emke-Pouloroulos, 2001).

Σύμφωνα με τον ορισμό⁸ του ΟΗΕ και συγκεκριμένα, το Πρωτόκολλο των Ηνωμένων Εθνών για την Αποτροπή, την Καταστολή και την Τιμωρία της Παράνομης Διακίνησης Προσώπων με σκοπό τη Σεξουαλική και Οικονομική Εκμετάλλευση, ιδιαίτερα των γυναικών και των παιδιών για το φαινόμενο της διεθνούς σωματεμπορίας, η εμπορία ανθρώπων ορίζεται ως «η στρατολόγηση, μεταφορά, μεταβίβαση, υπόθαλψη ή παραλαβή προσώπων, μέσω της απειλής ή χρήσης βίας ή άλλης μορφής εξαναγκασμού, απαγωγής, της απάτης, της εξαπάτησης, της κατάχρησης εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή με την προσφορά ή λήψης πληρωμών ή ωφελημάτων για την εξασφάλιση της συναίνεσης ενός προσώπου που έχει τον έλεγχο άλλου προσώπου, για το σκοπό της εκμετάλλευσης. Η εκμετάλλευση θα

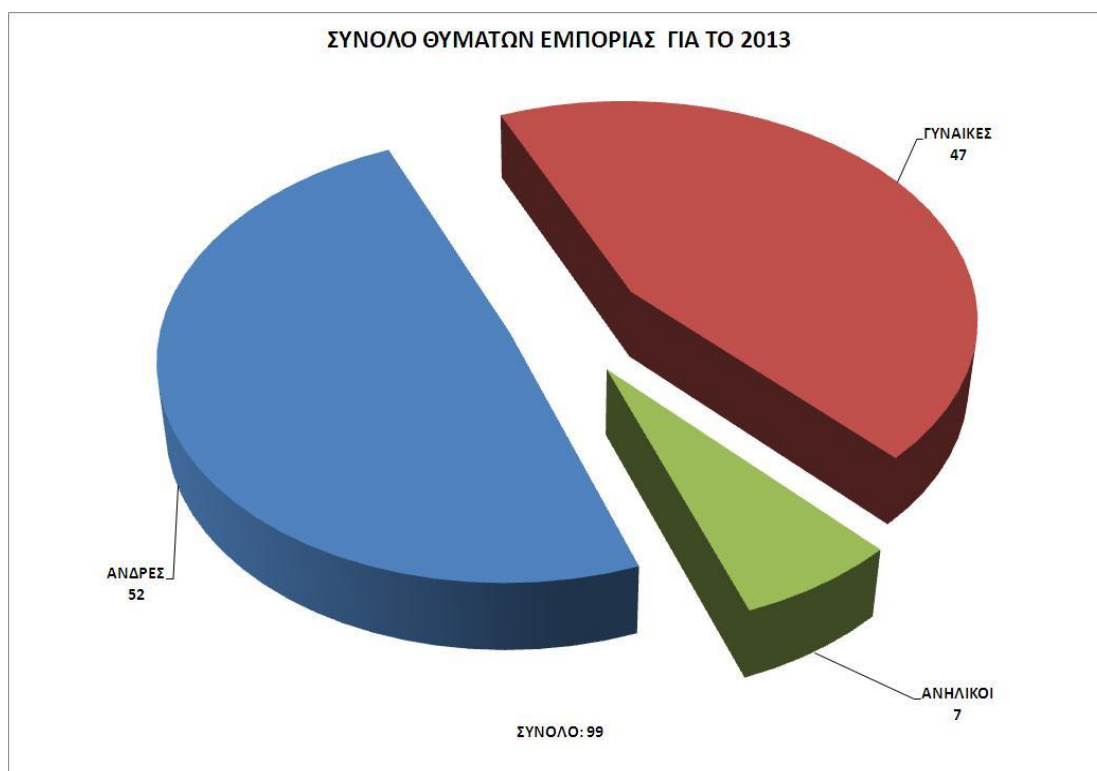
⁸Η Ελλάδα υπέγραψε τη Σύμβαση και το Πρωτόκολλο για την Παράνομη Διακίνηση Προσώπων στις 13 Δεκεμβρίου 2000.

περιλαμβάνει κατ'ελάχιστον, την πορνεία άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την εξαναγκαστική εργασία ή υπηρεσιών, τη δουλεία ή πρακτικές παρόμοιες με τις υπηρεσίες, την υποτέλεια ή την αφαίρεση οργάνων». Η συγκατάθεση του θύματος δεν έχει σημασία (Emke-Pouloupoulos, 2001) (Πενταράκη, 2005 στο Ζαϊμάκης, 2005).

Η εμπορία γυναικών και παιδιών δεν είναι νέο φαινόμενο. Πάνω από αιώνες, οι γυναίκες και τα παιδιά αγοράζονται, πωλούνται και γίνονται θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Ωστόσο, οι πρόσφατες εξελίξεις έχουν οδηγήσει σε προώθηση και επέκταση του φαινομένου. Συγκεκριμένα, από το 1970 και ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 έχει γίνει μια ανθηρή και κερδοφόρα βιομηχανία στην Ασία και την Ευρώπη. Το πρόβλημα είναι οξύ στην Ανατολική Ευρώπη και ιδιαίτερα στις χώρες των Βαλκανίων. Η εμπορία ανθρώπων για σεξουαλική εκμετάλλευση υπάρχει, όπως σε όλο τον κόσμο έτσι και στην Ελλάδα και αποτελεί ένα πολύ σοβαρό και περίπλοκο κοινωνικό, οικονομικό, ποινικό και αστυνομικό πρόβλημα. Η σωματεμπορία, η οποία υφίσταται, έχει μεγιστοποιηθεί ανησυχητικά γενικά αλλά και συγκεκριμένα, στην Ελλάδα (Πενταράκη, 2005 στο Ζαϊμάκης, 2005).

Στοιχεία που παραθέτει η Ελληνική Αστυνομία, από τα οποία παρουσιάζονται τα πιο πρόσφατα στο παρακάτω γράφημα, απεικονίζουν ενδεικτικά το σύνολο των κατηγοριών των θυμάτων εμπορίας για το έτος 2013 ανά φύλο και ενηλικίωση ή μη. Οι παραπάνω συνθήκες εξακολουθούν να υφίστανται στις αρχές του 21ου αιώνα, συχνά με ένα εξαιρετικά οργανωμένο και συστηματικό τρόπο, με αποτέλεσμα τη σύγχρονη μορφή δουλείας λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες, υπό τις οποίες ζουν σήμερα χιλιάδες γυναίκες και παιδιά στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Emke-Pouloupoulos, 2001).

Γράφημα 1: Στοιχεία για το σύνολο θυμάτων εμπορίας για το έτος 2013

(Πηγή: Ελληνική Αστυνομία

http://www.astynomia.gr/images/stories//2014/statistics14/2013_emporια_thymata_fyllo.JPG)

3.1.7. Ανήλικα θύματα εμπορίας και σωματεμπορίας (Trafficking)

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, εκτός από ενήλικα θύματα εμπορίας και σωματεμπορίας (άνδρες και γυναίκες), υπάρχουν και ανήλικα θύματα αυτού του φαινομένου. Σύμφωνα με το Πρωτόκολλο της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά της Διεθνούς οργανωμένης παιδικής εγκληματικής ενέργειας, θύμα παιδικής εκμετάλλευσης θεωρείται κάθε άτομο κάτω των δεκαοκτώ (18) ετών. Τρεις (3) κύριες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης ορίστηκαν από το Παγκόσμιο Συνέδριο κατά της Εμπορικής Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης. Συγκεκριμένα, αυτές της πορνείας, της εμπορίας και της πώλησης για σεξουαλικούς σκοπούς (τη μεταφορά ατόμων με χρηματικό αντάλλαγμα ή άλλη ανταμοιβή) και τέλος, της παιδικής πορνογραφίας.

Σε πολλές περιπτώσεις, αυτές οι τρεις μορφές είναι διασυνδεδεμένες. Το Συμβούλιο της Ευρώπης⁹ εκδίδει τους ακόλουθους ορισμούς: Αρχικά, την πώληση των παιδιών, δηλαδή η μεταφορά ενός παιδιού σε άλλον ή άλλους έναντι αμοιβής ή

⁹Council of Europe, 2000

άλλου ανταλλάγματος, έπειτα, την παιδική πορνεία, η οποία σημαίνει τη χρήση ενός παιδιού σε σεξουαλικές δραστηριότητες έναντι αμοιβής ή μη και τέλος, την παιδική πορνογραφία, η οποία σημαίνει κάθε αναπαράσταση με οποιαδήποτε μέσα, ενός παιδιού που επιδίδεται σε πραγματική ή προσομοιωμένη ρητή σεξουαλική δραστηριότητα (Emke-Poulopoulos, 2001).

3.2. Παράγοντες και αίτια της μετακίνησης πληθυσμών

Για να κατανοηθεί το πολυδιάστατο φαινόμενο της μετανάστευσης, έχουν συνδράμει όλα αυτά τα χρόνια, επιστήμες διαφορετικών κλάδων, όπως της Οικονομίας, της Ψυχολογίας, της Κοινωνιολογίας, Ιστορίας και άλλων επιστημών, εντοπίζοντας και αναλύοντας τους παράγοντες που προκαλούν και εντείνουν την μετακίνηση των πληθυσμών από διάφορες χώρες σε άλλες.

Αποτέλεσμα της συνδρομής των επιστημών αυτών στην μελέτη του φαινομένου της μετανάστευσης ήταν, όπως παρουσιάστηκε και στο προαναφερθέν κεφάλαιο, η δημιουργία πολλών διαφορετικών προσεγγίσεων αλλά και η διατύπωση διαφόρων παραγόντων, σύμφωνα με τους οποίους, προκαλείται και εντείνεται η μετανάστευση. Οι παράγοντες της μετανάστευσης, μπορεί να διαφέρουν από χώρα σε χώρα, και να διαφοροποιούνται από εποχή σε εποχή (Emke-Πουλοπούλου, 2007).

Οι παράγοντες της μετανάστευσης, μπορούν επίσης, να κατηγοριοποιηθούν σε παράγοντες «έλξης» ή αλλιώς προσέλκυσης στις χώρες υποδοχής, καθώς και σε παράγοντες «ώθησης» από τις χώρες προέλευσης. Υπάρχουν και οι «ενδιάμεσοι» παράγοντες», σύμφωνα με τους οποίους διευκολύνεται η μετανάστευση και επηρεάζουν τον προορισμό των μεταναστών και τα κίνητρά τους (Γαβρόγλου, 2001).

3.2.1. Παράγοντες προσέλκυσης/απόθησης μεταναστών στις χώρες υποδοχής

Είναι γεγονός, ότι οι παράγοντες που προσελκύουν την είσοδο μεταναστών σε μια χώρα μπορούν να διακριθούν σε οικονομικούς, γεωπολιτικούς, κοινωνικούς, θεσμικούς και άλλοι, οι οποίοι συμβάλλουν στην μεταναστευτική ροή.

3.2.1.1. Αίτια που σχετίζονται με τη ζήτηση και την προσφορά εργασίας

Οι κοινωνίες εξελίσσονται με γρήγορους ρυθμούς, ειδικά στον τομέα της οικονομίας. Οι ρυθμοί αυτοί έχουν δημιουργήσει πολλές θέσεις εργατικού δυναμικού, με αποτέλεσμα άνθρωποι να μετακινούνται από τη μία χώρα στην άλλη, με σκοπό να καλύψουν αυτές τις θέσεις. Σε πολλές αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, όπως η Αμερική και Ασία, ζητούν φτηνό εργατικό δυναμικό για θέσεις τις οποίες

κατά κύριο λόγο, οι γηγενές δεν επιθυμούν να καλύψουν (Έκμε - Πουλοπούλου, 2007).

Το ίδιο άρχισε να συμβαίνει και σε χώρες της Ευρώπης. Σε πολλές χώρες όπως και η Ελλάδα, τέθηκε το ερώτημα, σχετικά με το ποιος θα καλύψει, δουλειές που απαιτούσαν ανειδίκευτο κυρίως προσωπικό, τις οποίες δεν επιθυμούσαν και δεν επιθυμούν οι γηγενείς. Ως εκ τούτου, φαίνεται οι μετανάστες να αποτέλεσαν την ιδανική «λύση» (Καρασαββόγλου, 2001).

Η περίπτωση της Ελλάδας, είναι χαρακτηριστική, καθώς από την δεκαετία του 1990 έως ότου, εισέλθει η χώρα σε περίοδο οικονομικής κρίσης στα τέλη του 2008 με αρχές του έτους 2009, υπήρχε μεγάλη ζήτηση για ανειδίκευτη εργασία για την οποία δεν ανταποκρίνονταν οι γηγενείς πολίτες και ήρθαν να καλύψουν τις θέσεις αυτές μετανάστες άλλων χωρών (Έμκε-Πουλοπούλου, 2007). Οι κλάδοι στους οποίους εργάζονται οι μετανάστες είναι κυρίως, σε γεωργικές εργασίες, μικρές επιχειρήσεις, αναλαμβάνουν τη φροντίδα ατόμων της τρίτης ηλικίας καθώς και ασθενών, όπως εργάζονται και στον τομέα της καθαριότητας. Η αυξημένη αυτή ζήτηση, λοιπόν, στο τομέα της απασχόλησης, έχει συμβάλει στην ώθηση μεταναστευτικών ρευμάτων που εισέρχονται στη χώρα «νόμιμα» ή «μη νόμιμα» (Χλέτσος, 2001).

3.2.1.2 Μετανάστες και παραοικονομία

Ένας σημαντικός τομέας που προσελκύει μεγάλο αριθμό μεταναστών, είναι η παραοικονομία. Μετανάστες που εισέρχονται στη χώρα χωρίς «νόμιμα» έγγραφα δεν μπορούν να εργαστούν σε νόμιμες δουλειές, διαφεύγοντας έτσι στην παραοικονομία, όπου χώρες, όπως η Ελλάδα φαίνεται να είναι ανεκτικές στη δράση της, με τους εργοδότες να προτιμούν να απασχολούν μετανάστες χωρίς «νόμιμα» έγγραφα. Σκοπός τους είναι, να εξασφαλίσουν περισσότερο κέρδος για την επιχείρησή τους, καθώς οι μετανάστες προκειμένου να εξασφαλίσουν τα «προς το ζην» εργάζονται κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007).

3.2.1.3 Γεωγραφικά και γεωπολιτικά αίτια (Περίπτωση Ελλάδας)

Εκτός των οικονομικών αιτιών που προσελκύουν και ενισχύουν τη μετανάστευση, όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή, υπάρχουν και άλλα αίτια, όπως δημογραφικά, πολιτικά, κοινωνικά κ.ά.. Χαρακτηριστική, είναι η πολιτική που ακολουθείται σε χώρες της Βόρειας και Δυτικής Ευρώπης, η οποία περιορίζει σε μεγάλο βαθμό την μεταναστευτική πολιτική και περιορίζει την εισροή μεταναστών σε μια χώρα. Αποτέλεσμα των παραπάνω, είναι ο μεγάλος αριθμός μεταναστών να

καταφεύγει στην Νότια Ευρώπη. Οι χώρες αυτές, αποτελούν και πόλο έλξης μεταναστών λόγω της γεωγραφικής τους θέσης, της άνθισης της ναυτιλίας, του τουρισμού αλλά ρόλο παίζει, επίσης, και η εμφάνιση της παραοικονομίας, καθώς και το γεγονός ότι μπορεί να βρίσκεται μία χώρα υποδοχής μεταναστών σε κοντινή απόσταση με τη χώρα αποστολής μεταναστών (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Εξετάζοντας τα αίτια που προσελκύνουν τους μετανάστες σε μια χώρα, εντοπίζεται ότι τα γεωγραφικά αίτια ιδιαίτερα σε χώρες της Νότιας Ευρώπης παίζουν σημαντικό ρόλο στις μεταναστευτικές ροές. Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας, παίζει σημαντικό ρόλο στην είσοδο των μετακινούμενων πληθυσμών που προέρχονται από άλλες χώρες σε γειτονικές. Η Ελλάδα ανήκει στην Ευρώπη, συνορεύει με χώρες των Βαλκανίων (Βουλγαρία, Αλβανία) συνορεύει επίσης με την Τουρκία, είναι κοντά με την Μέση Ανατολή και την Βόρεια Αφρική, χώρες από όπου έρχεται τα τελευταία χρόνια, μεγάλος αριθμός μεταναστών (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Είναι γεγονός, λοιπόν, ότι η Ελλάδα αποτελεί σταυροδρόμι τριών Ηπείρων που δέχεται μεταναστευτικά κύματα, στα οποία περιλαμβάνονται, υπήκοοι τρίτων χωρών, οικονομικοί μετανάστες, και πρόσφυγες ιδιαίτερα από χώρες της Ασίας και της Αφρικής. Αξίζει να αναφερθεί ότι μετανάστες στην προσπάθειά τους να φτάσουν στην Ελλάδα με σκοπό να συνεχίσουν το ταξίδι τους για μια άλλη χώρα της Ευρώπης, περνούν «παρανόμως» μέσω της «άτυπης» διακίνησης μεταναστών από τα τουρκικά παράλια (Καρασαββόγλου, 2001) (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Τα σύνορα της Ελλάδας, σύμφωνα με μελέτες που εξετάζουν το φαινόμενο της μετανάστευσης θεωρούνται «διάτρητα» και σχετικά εύκολα προσπελάσιμα, γεγονός που ενισχύει την μεταναστευτική ροή. Επίσης, από τα Βαλκάνια μετανάστες οι οποίοι αναζητούσαν από την δεκαετία του 1990, καλύτερες συνθήκες επιβίωσης από αυτές που υπήρχαν στη χώρα τους, περνούσαν πεζοί μέσα από τα βουνά στα σύνορα Ελλάδας – Αλβανίας και από την περιοχή του Έβρου με σχεδίες (Καρασαββόγλου, 2001).

Η Ελλάδα, λοιπόν, με τη γεωγραφική της θέση και την ιδιομορφία των θαλάσσιων και χερσαίων συνόρων της, έδωσε τη δυνατότητα να αναπτυχθεί, η παράνομη διακίνηση ανθρώπων μέσω οργανωμένων κυκλωμάτων που σχετίζονται με το διεθνές οργανωμένο έγκλημα (δουλέμποροι), που διευθύνονται από ξένους και Έλληνες, οι οποίοι βρίσκονται κυρίως στα παράλια της Τουρκίας, στο Λίβανο και σε χώρες των Βαλκανίων (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

3.2.1.4 Η Ελλάδα ως χώρα διέλευσης - 'προσωρινός σταθμός'

Μία ακόμη αιτία που μελετάται σχετικά με τη μετανάστευση, και συγκεκριμένα προς την Ελλάδα, είναι, το γεγονός ότι η Ελλάδα, αποτελεί πέρασμα μέσω του οποίου θα προσπαθήσουν να φτάσουν σε άλλες χώρες κυρίως της Βόρειας Ευρώπης. Το μεγαλύτερο ποσοστό των μετακινούμενων πληθυσμών, την θεωρούν προσωρινό σταθμό εγκατάστασης, έως ότου καταφύγουν σε άλλη χώρα της Ευρώπης. Ωστόσο το πέρασμα αυτό, δεν πραγματοποιείται εύκολα και παραμένουν στην Ελλάδα, περισσότερο απ' ότι θα επιθυμούσαν. Οι περισσότεροι μετανάστες και πρόσφυγες δεδομένου ότι γνωρίζουν τις δυσκολίες και την αργοπορία των ελληνικών αρχών στην παροχή ασύλου, δεν επιθυμούν να παραμείνουν μόνιμα στη χώρα, αλλά προσδοκούν να φτάσουν σύντομα σε βόρειες χώρες όπως η Σουηδία, που έχουν πληροφορίες ότι η κοινωνική πρόνοια για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες είναι καλύτερη από αυτήν της Ελλάδας (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

3.2.1.5. Θεσμικοί παράγοντες μετανάστευσης στη χώρα υποδοχής

Η μετανάστευση επηρεάζεται επιπλέον, και από θεσμικούς παράγοντες μιας χώρας υποδοχής, καθώς οι προσπάθειες που γίνονται σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, μπορεί να έχουν μία επίδραση στο μέγεθος των μεταναστευτικών ρευμάτων ή να επηρεάσουν την κατεύθυνση τους, αλλά δεν μπορούν ριζικά να την μειώσουν. Στην περίπτωση της Ελλάδας, που φαίνεται θεωρητικά να ακολουθεί ένα πλαίσιο που προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα, έχει ως αποτέλεσμα να μετατρέπεται σε χώρα που ελκύει μεγάλο αριθμό μεταναστευτικών ρευμάτων σε συνδυασμό με τις αυστηρές περιοριστικές μεταναστευτικές πολιτικές που ακολουθούν άλλες χώρες υποδοχής μεταναστών (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

3.2.1.6. Λόγοι σπουδών

Ένας μικρός αριθμός μεταναστών, έρχεται στην Ελλάδα, με θεώρηση εισόδου με σκοπό να σπουδάσει. Μέρος των μεταναστών αυτών, δεν έχουν κατορθώσει να αποκτήσουν τον μόνιμο τίτλο διαμονής στην Ελλάδα και άλλοι ακολουθούν κανονικά τα στάδια μεταβολής του νόμιμου τίτλου διαμονής τους (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

3.2.1.7. Δημογραφικές εξελίξεις ως αιτία προσέλκυσης μετακινούμενων πληθυσμών

Χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Ελλάδα, παρουσιάζουν μεγάλα ποσοστά υπογεννητικότητας, καθώς και αύξηση ορίου ηλικίας, με αποτέλεσμα σε

περιόδους οικονομικής άνθισης της χώρας, να εμφανίζεται η ανάγκη για εργατικά χέρια. Η γήρανση λοιπόν του πληθυσμού και η υπογεννητικότητα των χωρών της Νότιας Ευρώπης έως το 2007, δήλωνε μικρό εργατικό δυναμικό, σε συγκεκριμένες εργασίες τις οποίες ήρθαν να καλύψουν μετανάστες (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

3.2.2 Παράγοντες απώθησης μεταναστών από τις χώρες προέλευσης

Οι παράγοντες που δημιουργούν και ενισχύουν τη μεταναστευτική ροή, μπορεί να αφορούν τη χώρα υποδοχής που ελκύει τα μεταναστευτικά ρεύματα αλλά μπορεί να αφορούν και τη χώρα αποστολής μεταναστών. Ένας συνδυασμός αιτιών που εμφανίζεται στην χώρα αποστολής είναι ικανός να οδηγήσει χιλιάδες ανθρώπους σε φυγή από τη μία χώρα προς μία άλλη ακόμα και σε διαφορετικές Ηπείρους. Οι παράγοντες και σε αυτή την περίπτωση μπορεί να είναι πολιτικοί, οικονομικοί, δημογραφικοί, κοινωνικοί- ιστορικοί και περιβαλλοντικοί.

3.2.2.1 Πολιτικοί λόγοι , κοινωνικοοικονομικοί και πολεμικές συγκρούσεις

A) Πόλεμοι

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες, ο οποίος αναγκάζει τους μετανάστες και τους πρόσφυγες να διαφύγουν σε άλλη χώρα μακριά από τη δική τους, είναι η πολιτική αστάθεια που μπορεί να επικρατεί στην πατρίδα τους αλλά και οι πολεμικές συγκρούσεις που μπορεί να απειλούν την ίδια τους τη ζωή. Από τη δεκαετία του 1990, συνέβησαν πολλές συρράξεις στα Βαλκάνια, (πρώην Γιουγκοσλαβία), βομβαρδισμοί στη Σερβία, καταστροφή στη περιοχή του Αφγανιστάν το 2001, πολεμικές συρράξεις στο Ιράκ το 2003 και άλλες πολλές πολεμικές συγκρούσεις, ανάγκασαν μεγάλο αριθμό ανθρώπων να φύγουν από τις χώρες αυτές για να σωθούν και να αναζητήσουν μια καλύτερη και ασφαλέστερη ζωή (Χλέτσος, 2001).

Σύμφωνα με στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε (2007), 3,7 εκατομμύρια πρόσφυγες προσπάθησαν να διαφύγουν από το Αφγανιστάν στην Ευρώπη, καθώς και από την Αφρική, οι εμφύλιες συρράξεις που δημιουργήθηκαν τη δεκαετία του 1990 και έπειτα, περίπου 30 εκατομμύρια μετανάστες διέφυγαν σε χώρες της Ευρώπης. Οι συρράξεις αυτές, πολλές φορές υποκινούνται με στόχο την εξάπλωση και την ενίσχυση εξωτερικών ισχυρών δυνάμεων που επιθυμούν από διάφορες περιοχές να ελέγξουν τα φυσικά αποθέματα πολύτιμων λίθων και πετρελαίου. Αποτέλεσμα αυτών των τακτικών, είναι ο ξεριζωμός εκατομμυρίων

ανθρώπων, οι οποίοι διώκονται για την καταγωγή τους, τις πολιτικές και θρησκευτικές τους πεποιθήσεις και ζητούν ένα ειρηνικό μέρος να ζήσουν μακριά από αυτές τις συνθήκες (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Β) Αβέβαιες πολιτικές καταστάσεις

Οι περισσότεροι μετανάστες εγκαταλείπουν τις χώρες τους, διότι στις χώρες αυτές επικρατούν αβέβαιες πολιτικές καταστάσεις με καθεστώτα δικτατορικά και στρατιωτικά που εντείνουν την επικράτηση δύσκολων συνθηκών επιβίωσης με βασικά θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα να καταπατούνται και επικράτηση συνθηκών φτώχειας, εξαθλίωσης, βασανισμούς, διώξεις και εμφύλιους πολέμους. Οι πολιτικές αυτές εξελίξεις, ωθούν τους μετακινούμενους πληθυσμούς να αναζητήσουν άλλη χώρα διαβίωσης με καλύτερες συνθήκες (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Η κατάρρευση κομμουνιστικών καθεστώτων ως αιτία μετανάστευσης

Σε χώρες όπως η Αλβανία, Βουλγαρία τέως Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία, όλες κοντινές στην Ελλάδα, με την απότομη αλλαγή των καθεστώτων, δημιουργήθηκαν άσχημες συνθήκες διαβίωσης, οι οποίες ανάγκασαν μεγάλο αριθμό μεταναστών να μεταναστεύσουν σε άλλες χώρες.

Στη χώρα της Αλβανίας τη δεκαετία του '90 με την κατάρρευση του πολιτικού και οικονομικού συστήματος, που τάραξε την κοινωνική και οικονομική ζωή όλων των πολιτών, ώθησε μεγάλο αριθμό Αλβανών υπηκόων να μεταναστεύσουν σε χώρες γειτονικές, όπως η Ελλάδα. Το ίδιο συνέβη και στην Βουλγαρία, όπου με την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος (1989), δημιουργήθηκαν ανασφαλείς συνθήκες διαβίωσης, ανεργία, φτώχεια, και οδήγησαν επίσης τα μεταναστευτικά ρεύματα προς άλλες χώρες. Παρομοίως και σε άλλες χώρες, όπως η πρώην Γιουγκοσλαβία και Ρουμανία, οι συνθήκες που επικράτησαν, ώθησαν αρκετό κόσμο να μεταναστεύσει για να βρει καλύτερες συνθήκες διαβίωσης, κατάλληλες στο οικονομικό, κοινωνικό, εργασιακό και εκπαιδευτικό επίπεδο (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Γ) Οικονομικοί- Κοινωνικοί παράγοντες μετανάστευσης

Οι μελετητές του μεταναστευτικού φαινομένου και των παραγόντων που το προκαλούν, εξετάζουν προσεκτικά και τους κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες οι οποίοι συνδράμουν σημαντικά στην τροφοδότηση μεταναστευτικών κυμάτων και συνδέονται άρρηκτα με τους πολιτικούς που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Εκτός των

δύσκολων βιοτικών συνθηκών που μπορεί να υπάρξουν σε μια χώρα, μπορεί να υπάρξει και ανάπτυξη. Ωστόσο, η ανάπτυξη αυτή, μπορεί να μην είναι ικανή να κρατήσει τον πληθυσμό, δεδομένου των μεγαλύτερων προσδοκιών που μπορεί να έχει κάποιος (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Επίσης, συνθήκες όπως η διαφθορά, η ανεπάρκεια του κράτους, η ασυδοσία, η ιδιωτικοποίηση του δημοσίου πλούτου, είναι μερικοί λόγοι εξαιτίας των οποίων, ορισμένοι άνθρωποι αποφασίζουν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους. Σύμφωνα και με τις θεωρίες που παρουσιάστηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο, η μετανάστευση εξετάζεται ως ένα φαινόμενο που δημιουργείται και μέσα στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης και των οικονομικών συστημάτων. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια, διάφορες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του υπόλοιπου κόσμου γνώρισαν ανάπτυξη με διαφορετικούς ρυθμούς. Ακόμα και χώρες της Ασίας που γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη δεν κατόρθωσαν να δημιουργήσουν ανάλογες συνθήκες με αυτές των χωρών της Ε.Ε. (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Ως εκ τούτου, η φτώχεια, οι ελάχιστες κοινωνικές παροχές, η συσσώρευση του πλούτου σε συγκεκριμένο αριθμό ατόμων, συνέβαλαν στην μετακίνηση των πληθυσμών. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό, ότι η μετανάστευση ωθείται ακόμη και από την οικονομική ανάπτυξη. Οικονομική ανάπτυξη παρατηρείται και στις αναπτυγμένες χώρες αλλά και στις αναπτυσσόμενες, χωρίς ωστόσο να είναι σε θέση να διαμορφώσει κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης για όλους τους πολίτες των χωρών αυτών (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

3.2.2.2. Περιβαλλοντικά αίτια μετανάστευσης

Μέσα στα αίτια τα οποία εξετάζονται για την εμφάνιση και την τροφοδότηση της μεταναστευτικής κίνησης, δεν μπορούν να παραλειφθούν τα περιβαλλοντικά αίτια. Σε μία χώρα μπορεί να υπάρξουν περιβαλλοντικές δυσκολίες και φαινόμενα όπως φυσικές καταστροφές, σεισμοί, πλημμύρες, ξηρασία ή ακόμα και ανθρώπινη παρέμβαση που μπορεί να επιδεινώσει τις συνθήκες του περιβάλλοντος, εις βάρος των κατοίκων μιας χώρας, όπως η ρύπανση του νερού, η αποξήλωση των δασών, που μπορούν να προκαλέσουν τη μεταβολή του κλίματος (αύξηση θερμοκρασίας). Επίσης

οι πυρηνικές καταστροφές οδηγούν τους πληθυσμούς σε μετακίνηση σε άλλες χώρες¹⁰ (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007).

Όλες οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις που παρατηρούνται είτε από φυσικά φαινόμενα είτε από ανθρώπινη δραστηριότητα, είναι ικανά να δημιουργήσουν ένα μη ασφαλές και ακατάλληλο περιβάλλον διαβίωσης, καθώς οι επιπτώσεις αυτές μπορεί να είναι πολύπλευρες και σε πολλούς, διαφορετικούς τομείς (οικονομικός, υγειονομικός κ.α). Τα περιβαλλοντικά αίτια λοιπόν, παίζουν εξίσου σημαντικό ρόλο στην εμφάνιση και την διαίωνιση της μετανάστευσης (Ντόκος, 2001).

3.2.2.3. Κοινωνικοί και πολιτισμικοί παράγοντες

Το φαινόμενο της μετανάστευσης εξετάζεται και από κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες. Σε πολλές χώρες αποστολής μεταναστών, παρατηρείται η καταπάτηση και ο μη σεβασμός βασικών θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με απαγόρευση της ελευθερίας του λόγου, την εμφάνιση διακρίσεων και ρατσιστικών συμπεριφορών, γεγονότα που ωθούν τους ανθρώπους να μεταναστεύσουν. Επίσης, η θέση της γυναίκας και η αλλαγή του ρόλου της, όπως αναφέρεται και στην φεμινιστική προσέγγιση, έδωσε άλλη έκταση στην γυναικεία μετανάστευση, δεδομένου ότι γυναίκες από διάφορες χώρες μεταναστεύουν, είτε για να ενισχύσουν τη δική τους οικονομική ανεξαρτησία, είτε για να συνεισφέρουν οικονομικά στην οικογένεια. Τέλος, πολλοί μετανάστες, μεταναστεύουν για να αναζητήσουν καλύτερο εκπαιδευτικό σύστημα για τα παιδιά τους, αλλά και για να ξεφύγουν από την εγκληματικότητα και την ανασφάλεια που μπορεί να επικρατεί στην χώρα την οποία αρχικά διέμεναν (Ντόκος, 2001).

3.2.2.4 Δημογραφικά αίτια μετανάστευσης στην χώρα αποστολής

Ο συνδυασμός οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων με την αύξηση του πληθυσμού, φαίνεται να προκαλούν μία σταθερή ροή μεταναστευτικών ρευμάτων προς τις αναπτυγμένες χώρες. Η αύξηση του πληθυσμού, σε χώρες της Ασίας και της Αφρικής, παίζει σημαντικό ρόλο στην αποδημία των πληθυσμών καθώς λόγω ότι συνυπάρχουν και άλλοι λόγοι που αναφέρθηκαν παραπάνω, αδυνατούν οι πληθυσμοί αυτών των χωρών να καλύψουν βασικές βιοτικές ανάγκες. Ο αυξημένος, λοιπόν, αριθμός γεννήσεων, δημιουργεί δημογραφικές πιέσεις, καθώς ο πληθυσμός που

¹⁰Η περίπτωση του Τσερνομπίλ, πυρηνική καταστροφή, η οποία ανάγκασε 733.000 ανθρώπους να μεταναστεύσουν σε άλλες χώρες

μεγαλώνει αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα επιβίωσης με αποτέλεσμα να αναζητούν καλύτερες συνθήκες σε άλλη χώρα (Ντόκος, 2001).

3.2.2.5. Ιστορικοί θεσμικοί παράγοντες

Τέλος, στους παράγοντες που ωθούν τους πληθυσμούς προς μετακίνηση σε διαφορετική χώρα από αυτήν που αρχικά διαμένουν, περιλαμβάνονται και οι ιστορικοί-θεσμικοί παράγοντες, οι οποίοι μπορεί να είναι διάφορα ιστορικά γεγονότα, όπως μία «σύγκρουση» ή αλλιώς βεντέτα ή και το μίσος ακόμα που μπορεί να διακρίνει μία ομάδα έναντι μίας άλλης (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

**

Οι παράγοντες και τα αίτια που προκαλούν το μεταναστευτικό φαινόμενο, το οποίο εμφανίζεται σε διάφορες χώρες του κόσμου αλλά και στην Ελλάδα, όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο, είναι μακροοικονομικοί, μικροοικονομικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί, δημογραφικοί, περιβαλλοντικοί και άλλοι σημαντικοί παράγοντες, οι οποίοι με την πάροδο των χρόνων και των εξελίξεων, μπορούν να μεταβληθούν και να διαφοροποιηθούν από περιοχή σε περιοχή. Για την κατανόηση του μεταναστευτικού φαινομένου είναι σημαντική η μελέτη των θεωριών αλλά και οι ανάλυση των παραγόντων αυτών, ώστε να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θα επιτευχθεί η διαμόρφωση οποιασδήποτε μεταναστευτικής πολιτικής στις χώρες που δέχονται αλλά και στέλνουν μεταναστευτικά κύματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Μεταναστευτική Πολιτική: Διεθνή Κείμενα και Ελληνική Νομοθεσία

4.1. Διεθνείς Συμβάσεις και Διακηρύξεις Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Οι μετανάστες και οι πρόσφυγες όπως, και όλοι οι πολίτες κάθε χώρας έχουν δικαιώματα. Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο (2005), το άτομο το οποίο έχει βασικές ανάγκες που μένουν πέρα από κάποιο διάστημα ανεκπλήρωτες, ελλοχεύει ο κίνδυνος να υποστεί κάποια «βλάβη». Επομένως, η διαπίστωση της σημασίας μιας ανάγκης, την καθιστά αυτομάτως δικαίωμα και δημιουργεί την υποχρέωση της αναγνώρισής του.

Τα δικαιώματα όλων των πολιτών, λοιπόν, συμπεριλαμβανομένων των μεταναστών και των προσφύγων, διακρίνονται στα θεμελιώδη ατομικά, κοινωνικά, οικονομικά, εργασιακά, δικαιώματα που αφορούν την εκπαίδευση, την υγεία, το δικαίωμα της εγκατάλειψης του εδάφους της πατρίδας τους, όταν κινδυνεύουν σ' αυτό και πλήθος άλλων δικαιωμάτων (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Πέραν των όσων δικαιωμάτων που έχουν όλοι οι πολίτες, έχουν και υποχρεώσεις τις οποίες τα κράτη ορίζουν με νόμους. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τους μετακινούμενους πληθυσμούς, παρότι προβλέπεται το δικαίωμα των ανθρώπων στην ελεύθερη μετακίνηση, υπάρχει το δικαίωμα του κάθε κράτους να θέσει περιορισμούς στον τρόπο υποδοχής των μετακινούμενων πληθυσμών. Υποχρεούνται, λοιπόν, οι άνθρωποι που εισέρχονται σε μια χώρα να τηρούν τους νόμους της, εφόσον οι νόμοι αυτοί φυσικά έχουν θεσπιστεί με γνώμονα το γενικό «καλό», προστατεύοντας την ανθρώπινη ζωή και αξιοπρέπεια. Στις υποχρεώσεις αυτές όμως, υπάρχουν και αρκετοί περιορισμοί που αναφέρονται κυρίως στους υπηκόους τρίτων χωρών (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Τα ανθρώπινα δικαιώματα, αρχικά, αναγνωρίζονται από διεθνείς συμβάσεις και διακηρύξεις. Το 1948 υιοθετήθηκε με το ψήφισμα 217A (iii) της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε. η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου, η οποία αναγνωρίζει, πρωτίστως, την εγγενή αξιοπρέπεια και αξία και τα ίσα δικαιώματα όλων των μελών της ανθρώπινης οικογένειας, ως τη βάση της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο (άρθρο 1). Επιπροσθέτως, αναγνωρίζει ότι ο καθένας απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που ορίζονται σ' αυτά, χωρίς καμία διάκριση (άρθρο 2). Ένα ακόμη σημαντικό άρθρο είναι ότι κανείς δεν επιτρέπεται να ζει υπό καθεστώς δουλείας, ολικής ή μερικής. Η δουλεία και το

δουλεμπόριο υπό οποιαδήποτε μορφή απαγορεύονται (άρθρο 4) και κανείς δεν επιτρέπεται να υποβάλλεται σε βασανιστήρια ούτε σε ποινή ή μεταχείριση σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική (άρθρο 5) (Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών- UNRIC, 2013).

Επιπλέον, πλήθος άλλων ευρωπαϊκών συμβάσεων, όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, η Σύμβαση της Unesco και ο Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε., προασπίζουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα, δίνοντας κατευθυντήριες γραμμές στα κράτη-μέλη που τις υπογράφουν και τις επικυρώνουν (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

4.2 Ελληνικό Σύνταγμα

Τις περισσότερες εκ των άνω Διεθνών Συμβάσεων που προασπίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις έχει υπογράψει και κυρώσει η Ελλάδα. Σύμφωνα με τα Ελληνικά Συντάγματα των ετών 1975, 1985 και 2001 κατοχυρώνονται πλήθος δικαιωμάτων τόσο για τους Έλληνες πολίτες όσο και για τους αλλοδαπούς, όπως η προστασία της αξίας του ανθρώπου (άρθρο 2 παρ.1), καθώς και να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητα του (άρθρο 5 παρ.1). Επιπροσθέτως, προβλέπεται συνταγματικά ο κάθε άνθρωπος να απολαμβάνει την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας του (άρθρο 5 παρ.2), να έχει δικαίωμα προστασίας της υγείας του (άρθρο 5 παρ.5), το δικαίωμα αναφοράς στις αρχές (άρθρο 10) και το δικαίωμα εργασίας (άρθρο 22), κ.ά. (Βουλή των Ελλήνων, 2001).

4.3 Διεθνείς Συμβάσεις Μετανάστευσης

4.3.1. Σύμβαση Γενεύης για το καθεστώς των προσφύγων

Συγκεκριμένα, η προσπάθεια εφαρμογής ενός διεθνούς δικαίου με συμβάσεις και αρχές για την προστασία των προσφύγων, ξεκίνησε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα από την Κοινωνία των Εθνών, τα σημερινά Ηνωμένα Έθνη. Η κορύφωση της διαδικασίας αυτής πραγματοποιήθηκε στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951, όταν υπογράφηκε η Σύμβαση για το Καθεστώς των Προσφύγων. Η έναρξη ισχύος της Σύμβασης συνέβη στις 22 Απριλίου 1954 σύμφωνα με το άρθρο 43 και εν τέλει, τέθηκε σε ισχύ έπειτα από έξι έτη, δηλαδή στις 6 Ιουλίου 1960 (Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών- UNRIC, 2013).

Η παραπάνω Σύμβαση καθορίζει ευκρινώς τον ορισμό του όρου *πρόσφυγας*, το είδος της νομικής προστασίας που τον καλύπτει, καθώς επίσης, τα δικαιώματα και τις

ελευθερίες του σχετικά με τη θρησκεία, την εκπαίδευση, τον τομέα της εργασίας και της μετακίνησης. Βέβαια, εκτός από τα δικαιώματα, αναφέρει και τις υποχρεώσεις του πρόσφυγα προς τη χώρα υποδοχής και διευκρινίζει ποια άτομα ή ομάδες δεν καλύπτονται από τη Σύμβαση. Για παράδειγμα, οι τρομοκράτες κι όσοι έχουν διαπράξει εγκλήματα κατά της ειρήνης (Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών- UNRIC, 2013).

Στη συνέχεια, η σημαντικότητα της Σύμβασης, έγκειται αρχικά στο γεγονός ότι αποτελεί την 1^η Διεθνή Συμφωνία που καλύπτει τις πιο ουσιαστικές πλευρές της ζωής των προσφύγων κι έπειτα, ότι αναγνωρίζει την αναγκαιότητα της συνεργασίας μεταξύ των εθνών, συμπεριλαμβανομένης της από κοινού συμμετοχής στη διευθέτηση του ζητήματος των προσφύγων (Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών- UNRIC, 2013).

Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι η εν λόγω Σύμβαση, δεν σχεδιάστηκε για να αντιμετωπίζει το αρχικό πρόβλημα του ζητήματος των προσφύγων, το οποίο είναι οι δυσκολίες και οι δυσχερείς συνθήκες σε μια χώρα, που με τη σειρά τους εξαναγκάζουν τους πολίτες να γίνουν πρόσφυγες, αλλά για να διευθετήσει ως ένα βαθμό τις συνέπειες αυτών. Προσφέροντας, δηλαδή, στους ‘διωγμένους’ κάποιο βαθμό διεθνούς προστασίας, ενισχύοντάς τους να δημιουργήσουν και πάλι μια νέα ζωή. Παρόλα αυτά, λόγω του όλου και αυξανόμενου αριθμού των προσφύγων, φαίνεται η πολιτική δράση να είναι πιο αναγκαία και αποτελεσματική από την ανθρωπιστική δράση (Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών- UNRIC, 2013).

4.3.2 Σύμβαση Σένγκεν

Μια ακόμη επίσημη Σύμβαση της Ε.Ε. αφορούσε στην εφαρμογή της Συμφωνίας Σένγκεν, η οποία συμφωνήθηκε στο Σένγκεν στις 14 Ιουνίου 1985 από πέντε χώρες της Ε.Ε. και πιο συγκεκριμένα, το Βέλγιο, τη Γερμανία, τη Γαλλία, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία. Η Συνθήκη αυτή είχε, μεταξύ άλλων, ως στόχο «την ελεύθερη διέλευση των εσωτερικών συνόρων από όλους τους υπηκόους των χωρών - μελών», «την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών» και την θέσπιση και δημιουργία του Συστήματος Πληροφόρησης Σένγκεν (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Αναλυτικά, η Σύμβαση υπογράφηκε το 1990, η έναρξη ισχύος της πραγματοποιήθηκε το 1995 και ρύθμιζε ζητήματα σχετικά με τη σταδιακή κατάργηση

των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα μεταξύ των κρατών-μελών, τα οποία την είχαν υπογράψει (άρθρο 2), ενώ δημιούργησε ενιαία εξωτερικά σύνορα, όπου πραγματοποιούνται έλεγχοι εισόδου στον χώρο Σένγκεν, σύμφωνα με τις ίδιες διαδικασίες και με κοινούς κανόνες. Επιπλέον, θέματα τα οποία ρύθμιζε, αφορούσαν τη διαμονή αλλοδαπών τρίτων χωρών (άρθρα 9-24) και ασύλου (άρθρα 28-38) (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Όσον αφορά την Ελλάδα, η υπογραφή της Συμφωνίας πραγματοποιήθηκε το έτος 1992 και στη συνέχεια, το έτος 1997, το Ελληνικό Κοινοβούλιο επικύρωσε τη Συμφωνία και τη Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν (Σ.Ε.Σ.Σ.) με το Νόμο 2514/26-06-1997 και στις 26/03/2000 η χώρα εντάχθηκε στη Συνθήκη και το Σύστημα Πληροφόρησης Σένγκεν (Schengen Information System), το οποίο τέθηκε σε λειτουργία. Επιπροσθέτως, η Ελλάδα υποχρεώθηκε να αποτελέσει την πρώτη χώρα υποδοχής των μεταναστών και προσφύγων σε όλη την Ευρώπη (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Το Σύστημα Πληροφοριών Schengen– S.I.S. αποτελούσε μια κοινή ηλεκτρονική βάση δεδομένων, την οποία, σύμφωνα με συγκεκριμένα άρθρα της Συνθήκης, τα κράτη - μέλη τροφοδοτούσαν και αντάλλασαν μεταξύ τους πληροφορίες, όπως ονόματα και άλλα στοιχεία ατόμων. Ειδικότερα, υπήρχαν δύο κατηγορίες πληροφοριών. Η πρώτη κατηγορία αφορούσε αναζητούμενα πρόσωπα (διωκόμενοι, εξαφανισμένοι ενήλικες και ανήλικοι κ.λπ.). Η δεύτερη αφορούσε αναζητούμενα οχήματα ή αντικείμενα, όπως έγγραφα ταυτότητας, άδειες κυκλοφορίας οχημάτων και πινακίδες αριθμού κυκλοφορίας που έχουν κλαπεί, υπεξαιρεθεί ή απολεσθεί (Ελληνική Αστυνομία, χ.χ) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Ωστόσο, με το πέρασμα των ετών και δεδομένης της τεχνολογικής εξέλιξης και προόδου, θεωρήθηκε αναγκαία η ανάπτυξη ενός νέου συστήματος με περισσότερο προηγμένες λειτουργίες. Επομένως, στον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1987/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Δεκεμβρίου 2006 και στην Απόφαση 2007/533/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 12ης Ιουνίου 2007, θεσπίστηκαν οι διατάξεις σχετικά με τη δημιουργία, τη λειτουργία και τη χρήση του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς (SIS II). Με απόφασή του, το αρμόδιο Συμβούλιο Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της 7/8-3-2013, όρισε τη λειτουργία από το SIS I στο SIS II (Ελληνική Αστυνομία, χ.χ) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

4.3.3 Συνθήκη Δουβλίνου II

Με τη συνθήκη του Δουβλίνου, όπως και τη συνθήκη Σένγκεν, ομογενοποιήθηκαν οι πρακτικές των χωρών της Ε.Ε., σχετικά με τη μεταναστευτική πολιτική τους, και την παροχή ασύλου. Η «νόμιμη εναρμόνιση» που επέβαλαν οι συνθήκες αυτές, δημιούργησαν δυσκολία στη διαδικασία παροχής ασύλου καθώς σύμφωνα με την συνθήκη του Δουβλίνου II¹¹, η οποία υπογράφηκε το 2003, ο υπήκοος τρίτης χώρας και αιτούμενος μετανάστης ασύλου ή προσφυγικής ιδιότητας, δεν μπορεί να απευθυνθεί σε άλλη χώρα και να αιτηθεί παρομοίως, μέχρι να εξεταστεί το αίτημα που έκανε αρχικά στην πρώτη χώρα. Καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, ο αιτών άσυλο υποχρεούται να παραμένει στον τόπο διαμονής που υπέβαλε την αίτηση για παροχή ασύλου (Υπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες - UNHCRGREECE, 2015).

4.3.4 Σύμβαση Άμστερνταμ

Τέλος, μία επιπλέον σημαντική συνθήκη είναι η συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία μετά την έναρξη της ισχύος της, άρχισε να διαμορφώνει μία κοινοτική δραστηριότητα όσον αφορά την μετανάστευση και τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων. Η συνθήκη του Άμστερνταμ που αναφέρεται στους μετανάστες θέτει την μεταναστευτική πολιτική σε κοινοτικό πλαίσιο, εξετάζοντας και άλλα ζητήματα μετακίνησης των προσώπων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως τη διέλευση συνόρων, θεωρήσεις κ.τ.λ.. Με την συνθήκη αυτή μετά το Μάιο του 2004, τα θέματα που αφορούν την μετανάστευση και την κινητικότητα ρυθμίζονται σε ευρωπαϊκό πλέον επίπεδο και όχι σε εθνικό με ελάχιστες εξαιρέσεις (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007) (Vitorino, 2002).

4.4 Ελληνική νομοθεσία για τη μετανάστευση

Η μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα όπως έχει εφαρμοστεί από το 2001, διακρίνεται κυρίως από τη διάσταση της σταδιακής νομιμοποίησης των μεταναστών. Αρκετοί νόμοι και Υπουργικές αποφάσεις ήρθαν ή έρχονται σε σύγκρουση με τις Διεθνείς Συμβάσεις και το Σύνταγμα για την κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών.

¹¹ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ (ΕΚ) αριθ. 343/2003 Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης 25.2.2003

4.4.1 Πρώτος νόμος

Ο πρώτος νόμος που θέσπισε η Ελλάδα όσον αφορά τη μετανάστευση ήταν ο Ν. 4310/1929 και είχε τίτλο “περί εγκαταστάσεως και κινήσεως αλλοδαπών εν Ελλάδι, αστυνομικού ελέγχου, διαβατηρίων, απελάσεων και εκτοπίσεων”, ο οποίος ίσχυσε για περισσότερο από εξήντα (60) χρόνια. Στις αρχές της δεκαετίας του ‘90 με την εμφάνιση των πρώτων μαζικών μεταναστευτικών ρευμάτων από τις γειτονικές χώρες, η ελληνική Πολιτεία αποφασίζει να αναθεωρήσει το νομικό πλαίσιο καταργώντας τον προηγούμενο νόμο ως ανεπαρκή (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007).

4.4.2 Νόμος 1975/1991

Από το έτος 1990 μέχρι σήμερα έχουν θεσπιστεί παραπάνω από διακόσια νομοθετήματα τα οποία στόχευαν και στοχεύουν μεταξύ άλλων στον περιορισμό των μεταναστευτικών εισροών, στην δημιουργία και λειτουργία δομών πρώτης υποδοχής, στην αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών ζητημάτων και ανισοτήτων που προέκυψαν αλλά και στην αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, στη θέσπιση της διαδικασίας χορήγησης ασύλου αλλά και στην θέσπιση των διαδικασιών που διέπουν τη νόμιμη παραμονή των μεταναστών και την «ένταξη» τους στην ελληνική κοινωνία, καθώς και στην διαχείριση του συνεχώς ενδυναμωμένου φαινομένου της «λαθρομετανάστευσης» - παράτυπης μετανάστευσης (Ευγενίου, 2014).

Σύμφωνα με τη μελέτη της INE- ΓΣΕΕ (2005), ο νέος Νόμος 1975/1991 είχε τίτλο: “είσοδος-έξοδος, παραμονή, εργασία απέλαση αλλοδαπών, διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις (Καψάλης, Λυνάρδος-Ρυλμόν, 2005). Ο Ν.1975/1991, ωστόσο, «κρίθηκε ότι δεν είχε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα» σύμφωνα με την εκτίμηση του Οργανισμού Κοινωνικής Επιτροπής Ελλάδας (ΟΚΕ). Έτσι, το 1997 εκδίδονται δύο Προεδρικά Διατάγματα, τα οποία ίσχυσαν παράλληλα με τον νόμο του 1991. Στο πρώτο άρθρο του σχεδίου των Π.Δ., οριζόταν ότι σκοπός της νέας νομοθετικής παρέμβασης ήταν η αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος της «λαθρομετανάστευσης», με την πρόβλεψη της διαδικασίας για τον καθορισμό των προϋποθέσεων, για την νόμιμη διαμονή και εργασία αλλοδαπών στην Ελλάδα. Αυτή η διακήρυξη παραλήφθηκε τελικά, αφού τα δύο Π. Δ. σαν αποκλειστικό στόχο είχαν αφενός, την καταγραφή και αφετέρου, την προσωρινή «τακτοποίηση» των ανεπίσημων μεταναστών (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007).

4.4.3 Νόμος 2910/2001 - 3386/ 2005 και 3536/ 2007

Έπειτα από μια δεκαετία η Ελλάδα προωθεί τον Ν.2910/2001, με τον οποίο κατοχυρώνονται τα θεμελιώδη δικαιώματα των μεταναστών και λαμβάνεται μέριμνα για την ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία. Μέσα στη τελευταία δεκαπενταετία, θεσπίστηκε και αναθεωρήθηκε μεγάλος αριθμός νόμων που αφορούσε την είσοδο, τη διαμονή και ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Μέσω των νόμων 3386/ 2005 και 3536/ 2007 γίνονται νέες προσπάθειες για την χάραξη και θέσπιση αποτελεσματικής μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα, όπου γίνεται πλέον φανερή η προσπάθεια των ελληνικών κυβερνήσεων να «τακτοποιήσουν» τα ανοικτά μέτωπα στον τομέα της μετανάστευσης αλλά και να εναρμονιστούν με τις ισχύουσες ευρωπαϊκές οδηγίες και πολιτικές. Πρακτικά ο νόμος 3536/ 2007 λειτουργεί ως μια δεύτερη ευκαιρία για τους μη νομίμως διαμένοντες στην Ελλάδα, οι οποίοι για λόγους γραφειοκρατίας ή και έλλειψης των απαιτούμενων προϋποθέσεων δεν κατάφεραν να εξασφαλίσουν τη νόμιμη διαμονή τους με τα προηγούμενα νομοθετήματα (Ευγενίου, 2014).

4.4.4 Νόμος Διυπουργικής Επιτροπής 3536/2007

Η παρ. 1 του άρθρου 3 του Ν. 3386/2005 αντικαθίσταται ως εξής (αντί Νόμου 3536/2007) και προβλέπει το συντονισμό της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα με τη σύσταση της Διυπουργικής Επιτροπής, αποτελούμενη από τα εξής Υπουργεία: Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομίας και Οικονομικών, Εξωτερικών, Εθνικής Άμυνας, Ανάπτυξης, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Δικαιοσύνης, Πολιτισμού, Δημόσιας Τάξης και Εμπορικής Ναυτιλίας (ΦΕΚ 42/Α'/23.2.2007).

Έργο της Επιτροπής είναι η επεξεργασία θεμάτων μετανάστευσης (νόμιμης και παράνομης), με βάση την εξελικτική πορεία του φαινομένου. Επιπλέον, ασχολείται με την έκδοση κατευθυντήριων οδηγιών με σκοπό το συντονισμό των κατά περίπτωση εμπλεκόμενων φορέων, την παρακολούθηση του έργου τους και την εισήγηση μέτρων θεσμικού και τεχνικού χαρακτήρα προς την κατεύθυνση αποτελεσματικής αντιμετώπισης των σχετικών προβλημάτων (ΦΕΚ 42/Α'/23.2.2007).

Έργο της Επιτροπής αποτελεί, επίσης, η λήψη πρωτοβουλιών για την

εκπαίδευση των υπαλλήλων των αρμόδιων υπηρεσιών σε μεθόδους πρόληψης της παράνομης διακίνησης μεταναστών από εγκληματικές οργανώσεις και στην ανθρωπιστική αντιμετώπιση και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των μεταναστών που υπήρξαν θύματα παράνομης διακίνησης από εγκληματικές οργανώσεις, για την παροχή υλικοτεχνικής βοήθειας σε κράτη που είναι συχνά χώρες προέλευσης ή διαμετακόμισης μεταναστών και για την ανάπτυξη προγραμμάτων ενημέρωσης του κοινού για το φαινόμενο της παράνομης διακίνησης μεταναστών, καθώς και προγραμμάτων συνεργασίας αρμόδιων φορέων σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Η Επιτροπή συντονίζει την εκπόνηση και την εφαρμογή των ολοκληρωμένων προγραμμάτων δράσης του άρθρου 66, για την κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών. Σύμφωνα με το Άρθρο 3, η Επιτροπή κινητοποιεί όλα τα υπουργεία της ελληνικής επικράτειας για τη μεταναστευτική πολιτική (ΦΕΚ 42/Α/23.2.2007).

4.4.5 Νόμος 4251/2014

4.4.5.1 Θεώρηση εισόδου

Σύμφωνα με το νόμο 4251/2014 και το άρθρο 5, προβλέπεται ότι: 1. οι πολίτες τρίτης χώρας, οι οποίοι εισέρχονται στο ελληνικό έδαφος, οφείλουν να κατέχουν έγκυρο ταξιδιωτικό έγγραφο, αναγνωρισμένο από τις αρμόδιες ελληνικές Αρχές, που πληρούν τα ακόλουθα κριτήρια: α) η ισχύς του εκτείνεται τουλάχιστον τρεις (3) μήνες μετά την προβλεπόμενη ημερομηνία αναχώρησης από την επικράτεια των κρατών - μελών της Ε.Ε. ή, σε περίπτωση περισσότερων επισκέψεων, μετά την τελευταία προβλεπόμενη ημερομηνία αναχώρησης από την επικράτεια των κρατών – μελών ωστόσο, σε αιτιολογημένη επείγουσα περίπτωση, η υποχρέωση αυτή δύναται να αίρεται, β) περιέχει τουλάχιστον δύο κενές σελίδες, γ) εκδόθηκε εντός της προηγούμενης δεκαετίας. 2. Τα έγγραφα αυτά πρέπει να φέρουν, εφόσον αυτό απαιτείται από τις ισχύουσες διεθνείς συμβάσεις, το δίκαιο της Ε.Ε. και τις εθνικές ρυθμίσεις, θεώρηση εισόδου (VISA). 3. Η θεώρηση εισόδου χορηγείται από την προξενική αρχή, εντός της δικαιοδοσίας της οποίας διαμένει νομίμως ο αιτών πολίτης τρίτης χώρας, αφού ληφθούν υπόψη λόγοι που αφορούν ιδίως στη δημόσια τάξη και ασφάλεια της χώρας και τη δημόσια υγεία και διακρίνεται σε Ομοιόμορφη Θεώρηση (Visa C) σε Θεώρηση Περιορισμένης Εδαφικής Ισχύος (Visa LTV) και σε θεώρηση μακράς διάρκειας (εθνική θεώρηση – Visa D). 4. Πολίτης τρίτης χώρας, που δεν έχει υποχρέωση θεώρησης εισόδου, επιτρέπεται να εισέρχεται και να παραμένει στην

ελληνική επικράτεια για διάστημα το οποίο δεν υπερβαίνει τις 90 ημέρες εντός οποιασδήποτε περιόδου 180 ημερών από την ημερομηνία της πρώτης εισόδου (ΦΕΚ 80 Α' 01.04.2014).

Επίσης, αναφέρεται ότι πολίτης τρίτης χώρας, που εισέρχεται στη χώρα για τουρισμό, συνέδρια, πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις και γενικά, για ολιγοήμερη διαμονή, μπορεί να παραμείνει προσωρινά χωρίς άδεια διαμονής, για όσο χρόνο ισχύει η προξενική θεώρηση ή για χρονικό διάστημα μέχρι 90 ημέρες εντός οποιασδήποτε περιόδου 180 ημερών εάν πρόκειται για πολίτη τρίτης χώρας στον οποίο επιτρέπεται η είσοδος χωρίς προξενική θεώρηση. Η περίοδος ισχύος μιας χορηγηθείσας θεώρησης ή/ και η επιτρεπόμενη διάρκεια παραμονής παρατείνεται σύμφωνα με το άρθρο 33 του Κανονισμού 810/2009 εφόσον, ο κάτοχος της θεώρησης διαθέτει επαρκείς πόρους διαβίωσης και παρέχει αποδεικτικά στοιχεία για την ύπαρξη ανωτέρας βίας ή ανθρωπιστικών λόγων που τον εμπόδισαν να εγκαταλείψει την επικράτεια των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης πριν από τη λήξη της περιόδου ισχύος της θεώρησης ή της επιτρεπόμενης διάρκειας διαμονής. Η παράταση αυτή πραγματοποιείται από τις αρμόδιες αρχές του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη. Η παράταση των θεωρήσεων λαμβάνει τη μορφή αυτοκόλλητης θεώρησης. 5. Με απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Εξωτερικών και Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη καθορίζεται το ύψος του απαιτούμενου συναλλάγματος για κάθε ημέρα διαμονής του πολίτη τρίτης χώρας στην Ελλάδα. Με όμοια απόφαση είναι δυνατή η αναπροσαρμογή του. 6. Σε έκτακτες περιπτώσεις, θεώρηση εισόδου επιτρέπεται να χορηγηθεί από τις υπηρεσίες ελέγχου διαβατηρίων κατά την άφιξη του πολίτη τρίτης χώρας στο σημείο εισόδου, σύμφωνα με τις προβλέψεις του Κώδικα Θεωρήσεων. Τέλος, 7. Η εθνική θεώρηση εισόδου εκδίδεται βάσει των αντίστοιχων για την άδεια διαμονής νομοθετικών ρυθμίσεων του παρόντος και η διάρκειά της συναρτάται, κατά περίπτωση, με εκείνη της προβλεπόμενης διαμονής (ΦΕΚ 80 Α' 01.04.2014).

4.4.5.2 Άρνηση εισόδου

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Ν. 4251/2014, οι ελληνικές αρχές ελέγχου μπορούν να απαγορεύσουν αιτιολογημένα την είσοδο πολιτών τρίτων χωρών στην Ελλάδα, εάν συντρέχει τουλάχιστον ένας από τους παρακάτω λόγους:

α) εάν, δεν διαθέτει ταξιδιωτικό έγγραφο αναγνωρισμένο από την Ελλάδα που να του επιτρέπει την είσοδο ή αν δεν διαθέτει την απαραίτητη θεώρηση εφόσον απαιτείται

σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 539/2001 του Συμβουλίου της 15^{ης} Μαρτίου 2001,

β) εάν δεν αιτιολογεί το σκοπό και τις συνθήκες της προβλεπόμενης παραμονής και δεν διαθέτει επαρκή μέσα διαβίωσης τόσο για την παραμονή του όσο και για την επιστροφή του στη χώρα προέλευσης ή διέλευσής του,

γ) εάν κάποιος είναι καταχωρημένος στο Σύστημα Πληροφοριών SHENGEN και θεωρείται ανεπιθύμητος,

δ) εάν θεωρείται απειλή για τη δημόσια τάξη, την εσωτερική ασφάλεια, τη δημόσια υγεία ή τις διεθνείς σχέσεις ενός από τα μέλη της Ε.Ε. και πολύ περισσότερο αν είναι καταχωρημένος ως ανεπιθύμητος στις εθνικές βάσεις δεδομένων (αρθρ. 82 του Ν.3386/2005),

ε) εάν το διαβατήριο ή άλλο ταξιδιωτικό έγγραφο δεν εξασφαλίζει την επάνοδό του στη χώρα προέλευσης, ιθαγένειας ή σε Τρίτη χώρα,

στ) εάν δεν έχει την απαιτούμενη εθνική θεώρηση εισόδου σε περίπτωση που συντρέχει λόγος να παραμείνει στην Ελλάδα,

ζ) εάν με οποιονδήποτε τρόπο εμπλέκεται σε παράνομη διακίνηση μεταναστών από οργανωμένη εγκληματική ομάδα (αρθρ. 82 του Ν.3386/2005)

η) εάν υπέβαλε πλαστό ή παραποιημένο διαβατήριο ή άλλα δικαιολογητικά ή υπάρχουν εύλογες αμφιβολίες ως προς την ακρίβεια και αξιοπιστία του περιεχομένου τους (ΦΕΚ 80 Α' 01.04.2014).

4.4.5.3 Πρόσβαση σε υπηρεσίες και εξαιρέσεις σε τομείς υγείας - δικαιοσύνης

Σύμφωνα με το άρθρο 26 του Ν. 4251/2014, οι δημόσιες υπηρεσίες, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α), οι οργανισμοί και επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας και οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης, υποχρεούνται να μην παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε πολίτες τρίτης χώρας που δεν διαθέτουν τα απαραίτητα έγγραφα, προκειμένου να εισέλθουν ή να διαμείνουν νόμιμα στην Ελλάδα, με εξαίρεση τους πολίτες που διαθέτουν την άδεια διαμονής τους.

Από τις άνωθεν ρυθμίσεις εξαιρούνται α) νοσοκομεία, θεραπευτήρια και κλινικές, όταν πρόκειται για έκτακτα περιστατικά, τοκετό ή νοσηλεία ανηλίκων, β) οι δομές κοινωνικής μέριμνας στα πλαίσια των Ο.Τ.Α., γ) η θεώρηση γνησίου της υπογραφής κρατουμένων αλλοδαπών για εξουσιοδότηση σε δικηγόρους προκειμένου να εκπροσωπηθούν στα δικαστήρια, δ) καταγγελίες ή προσφυγή σε αρμόδια

δικαστήρια ή διοικητικές αρχές, παράνομα απασχολούμενων πολιτών τρίτων χωρών (αρθρ. 83 και 86 του Ν. 4052/2012), ε) η συναλλαγή πολιτών τρίτων χωρών που τελούν υπό καθεστώς οικειοθελούς αναχώρησης από τη χώρα, στ) η υποβολή αιτήσεων άδειας διαμονής στις αρμόδιες υπηρεσίες, ζ) η χορήγηση αντιγράφου απόρριψης ή ανάκλησης άδειας διαμονής (παρ. 5 του αρθρ.10), η) η άσκηση αίτησης θεραπείας (παρ. 2, αρθρ. 25) και τέλος, οι διευθυντές των φυλακών και των κρατητηρίων οφείλουν να παραλαμβάνουν και να φυλάσσουν έγγραφα που πιστοποιούν τη νόμιμη παραμονή τους και να τα επιστρέφουν στους ίδιους κατά την απόλυσή τους. Σε περίπτωση που δεν υπάρχουν τα απαραίτητα νόμιμα έγγραφα έχουν την υποχρέωση να ενημερώνουν τις αστυνομικές αρχές (ΦΕΚ 80 Α' 01.04.2014).

4.4.5.4 Εργασία

Προβλέπεται από την ελληνική νομοθεσία πως μετανάστες με επίσημα χαρτιά μπορούν να έχουν το δικαίωμα να εργαστούν στην Ελλάδα με ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις με τους Έλληνες πολίτες. Οι χωρίς χαρτιά μετανάστες δεν καλύπτονται από το νόμο, με αποτέλεσμα στην προσπάθειά τους να καλύψουν τις βιοτικές τους ανάγκες να δουλεύουν χωρίς να εξασφαλίζονται τα εργατικά τους δικαιώματα καθώς και άλλες συνθήκες όπως, υγιεινής κ.τ.λ. (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Σύμφωνα με το Άρθρο 28 Ν. 4251/2014, δεν επιτρέπεται η πρόσληψη και απασχόληση πολιτών τρίτων χωρών που δεν πληρούν ή δεν πληρούν πλέον τις προϋποθέσεις νόμιμης παραμονής στην Ελλάδα ή που η άδεια διαμονής ή η θεώρηση εισόδου (visa) που κατέχουν, δεν τους δίνει το δικαίωμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας, ή είναι κάτοχοι βεβαίωσης κατάθεσης δικαιολογητικών για άδεια διαμονής (ΦΕΚ 80 Α' 01.04.2014).

4.4.6 Π.Δ. 30651/2014: Άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους

Σύμφωνα με το Π.Δ. 30651/2014, με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών χορηγείται άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους σε πολίτες τρίτων χωρών που βρίσκονται στην Ελλάδα και ανήκουν στις ακόλουθες κατηγορίες: α) θύματα εμπορίας ανθρώπων που δεν υπάγονται στις διατάξεις των άρθρων 49-53 του Ν. 4251/2014, σε θύματα και ουσιώδεις μάρτυρες εγκληματικών πράξεων (187, 187^α, 309 και 310 ΠΚ και στα άρθρα 1 και 2 του Ν. 927/1979), γ) σε θύματα ενδοοικογενειακής βίας (Ν.3500/2006), δ) σε πολίτες τρίτων χωρών που απασχολήθηκαν είτε με ιδιαίτερα καταχρηστικούς όρους εργασίας είτε ως ανήλικοι,

(αρθρ. 89 του Ν. 4052/2012), ε) σε πάσχοντες από σοβαρά προβλήματα υγείας, στ) σε πολίτες τρίτων χωρών που απορρίπτεται η αίτηση για διεθνή προστασία με την επιφύλαξη των διατάξεων του αρθρ. 28 του Π.Δ. 114/2010, ζ) σε πρόσωπα που παρακολουθούν εγκεκριμένο κατά το νόμο πρόγραμμα ψυχικής εξάρτησης, και τέλος η) σε γονείς ανήλικων ημεδαπών.

Ακόμα με απόφαση του Γεν. Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης του τόπου διαμονής πολίτη τρίτης χώρας, χορηγείται άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους σε:

- α) ενήλικους, ανίκανους να επιμεληθούν των υποθέσεών τους εξαιτίας λόγων υγείας ή ανήλικοι που αποδεδειγμένα χρήζουν προστατευτικών μέτρων και φιλοξενούνται από ιδρύματα ή άλλα νομικά πρόσωπα κοινωφελούς σκοπού, εφόσον η επιστροφή τους σε ασφαλές περιβάλλον είναι αδύνατη,
- β) ανήλικοι των οποίων με απόφαση ελληνικού ή μη δικαστηρίου που αναγνωρίζεται από τις ελληνικές αρχές, η επιμέλεια ανατίθεται σε οικογένεια Ελλήνων ή οικογένεια αλλοδαπών που η διαμονή τους στη χώρα είναι νόμιμη ή εκκρεμεί η διαδικασία υιοθεσίας ενώπιον των ελληνικών αρχών,
- γ) θύματα εργατικών και λοιπών ατυχημάτων που καλύπτονται από την ελληνική νομοθεσία και για όσο διαρκεί η θεραπεία τους,
- δ) ανήλικοι φιλοξενούμενοι σε οικοτροφεία,
- ε) ενήλικοι που γεννήθηκαν στην Ελλάδα ή φοίτησαν έξι (6) χρόνια σε ελληνικό σχολείο μέχρι τα 21 τους χρόνια, εφόσον η φοίτησή τους ήταν επαρκής και διέμεναν νόμιμα στη χώρα (ΦΕΚ 1453 Β' 05.06.2014).

4.4.7 Νόμος 4251/2014 Πρόσβαση στην Εκπαίδευση

Σύμφωνα με τον Νόμο 4251/2014 (άρθρο 21) προβλέπεται για την εκπαίδευση, πως οι ανήλικοι πολίτες τρίτων χωρών, που διαμένουν στην ελληνική επικράτεια, υπάγονται στην υποχρεωτική σχολική φοίτηση, όπως και οι ημεδαποί. Οι ανήλικοι πολίτες τρίτων χωρών, που φοιτούν σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, έχουν χωρίς περιορισμούς, πρόσβαση στις δραστηριότητες της σχολικής ή εκπαιδευτικής κοινότητας (ΦΕΚ 80 Α' 01.04.2014).

Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού αναγνωρίζει το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση. Στην Ελλάδα, η οποία δεσμεύεται από τις διεθνείς διατάξεις, αναγνωρίζεται το δικαίωμα κάθε προσώπου στην εκπαίδευση. Επομένως,

όλοι οι αλλοδαποί, μετανάστες και πρόσφυγες που διαμένουν στην Ελλάδα, έχουν το δικαίωμα πρόσβασης στο εκπαιδευτικό σύστημα. Ακόμα και με μη επαρκή χαρτιά προβλέπεται η δυνατότητα εγγραφής παιδιών κατά τη διάρκεια που έχει υποβληθεί η αίτηση για παροχή ασύλου (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

Για την εγγραφή ανήλικων πολιτών τρίτων χωρών στα ελληνικά σχολεία, όλων των βαθμίδων, απαιτούνται τα αντίστοιχα με τα προβλεπόμενα για τους ημεδαπούς δικαιολογητικά. Κατ' εξαίρεση, με ελλιπή δικαιολογητικά μπορεί να εγγράφονται στα δημόσια σχολεία και τέκνα πολιτών τρίτων χωρών, εφόσον:

- α. Προστατεύονται από το ελληνικό κράτος ως δικαιούχοι διεθνούς προστασίας και όσων τελούν υπό την προστασία της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών,
- β. Προέρχονται από περιοχές, στις οποίες επικρατεί έκρυθμη κατάσταση,
- γ. Έχουν υποβάλλει αίτηση διεθνούς προστασίας,
- δ. Είναι πολίτες τρίτων χωρών που διαμένουν στην Ελλάδα, ακόμη και αν δεν έχει ρυθμισθεί η νόμιμη διαμονή τους σε αυτή.

4.4.8 Νόμος 3838/2010: Ιθαγένεια

Με το νόμο αυτόν, γίνεται μία πρώτη προσπάθεια να θεσπιστούν διαδικασίες λήψης της ελληνικής ιθαγένειας, οι οποίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν και ως μια πιο σοβαρή προσπάθεια προς τις κατευθύνσεις της ένταξης αλλά κυρίως της ενσωμάτωσης των μεταναστών που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα. Αξίζει να σημειωθεί ότι η συγκεκριμένη νομική διάταξη θεσπίστηκε το 2010, έτος αιχμής της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Με βάση την παραπάνω νομική διάταξη μειώνεται ο χρόνος παραμονής των νομίμως διαμενόντων από τα δέκα έτη σε επτά έτη ενώ παράλληλα προβλέπεται η θέσπιση «εξετάσεων» στην ελληνική γλώσσα και στην ελληνική ιστορία για τους αιτούντες για λήψη της ελληνικής ιθαγένειας, διαδικασία που ακολουθείται αντιστοίχως εδώ και αρκετά έτη σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Αξίζει να τονισθεί το γεγονός ότι φαίνεται να υπάρχει πρόνοια και για τη δεύτερη γενιά των μεταναστών, όπου οι γονείς - νόμιμα διαμένοντες και εργαζόμενοι απαραίτητως¹²- καλούνται να καταθέσουν μια σειρά από δικαιολογητικά για να λάβουν τα τέκνα τους την ελληνική ιθαγένεια (Ευγενίου, 2014).

¹²Για να πραγματοποιηθεί η αίτηση λήψης της ελληνικής ιθαγένειας για λογαριασμό του τέκνου από τους μετανάστες γονείς, προβλέπεται μεταξύ άλλων η νόμιμη διαμονή τους στην Ελλάδα για διάστημα πέντε ετών αλλά και αποδεικτικό σχέσης εξαρτώμενης εργασίας. Μετά τη λήψη της ελληνικής ιθαγένειας για το τέκνο, οι γονείς έχουν δικαίωμα ανανέωσης της άδειας παραμονής τους ανά πενταετία, χωρίς να είναι απαραίτητη η απασχόληση και των δυο γονέων.

Ο παραπάνω νόμος, κρίθηκε αντισυνταγματικός, το 2011 με αποτέλεσμα να ακυρωθούν όλες οι πράξεις απονομής ιθαγένειας λόγω γέννησης ή φοίτησης σε ελληνικό σχολείο από το 2010 και μετέπειτα. Με την ακύρωση της σχετικής υπουργικής απόφασης, οι ιθαγένειες που δόθηκαν με τις προϋποθέσεις του νόμου 3838/2010 είναι αντισυνταγματικές και χρειάστηκε να ανακληθούν (Ευγενίου, 2014).

Ωστόσο, στα μέσα του έτους 2015, τίθεται υπό διαβούλευση σχέδιο νόμου, το οποίο προωθεί την τροποποίηση των διατάξεων του Κώδικα Ελληνικής ιθαγένειας σχετικά με ενιαία διαδικασία υποβολής αίτησης για τη χορήγηση στους πολίτες τρίτων χωρών ενιαίας άδειας διαμονής και εργασίας στην επικράτεια κράτους - μέλους και σχετικά με κοινό σύνολο δικαιωμάτων για τους εργαζομένους από τρίτες χώρες που διαμένουν νομίμως σε κράτος - μέλος και σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής πολιτών τρίτων χωρών με σκοπό την εποχιακή εργασία και άλλες διατάξεις (Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, 2015)

4.4.9 Νόμος οικογενειακής επανένωσης

Μέσα στα μέτρα που εφαρμόζονται σε διεθνές επίπεδο αλλά και σε τοπικό, σχετικά με την μεταναστευτική πολιτική, σημαντική ρύθμιση αποτελεί η διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης, η οποία θα πρέπει να θεσπίζεται σύμφωνα με την υποχρέωση προστασίας της οικογένειας και σεβασμού της οικογενειακής ζωής που αναφέρεται σε πολλές πράξεις διεθνούς δικαίου. Η οδηγία για την οικογενειακή επανένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αρχές που αναγνωρίζονται ιδίως από το άρθρο 8 της ευρωπαϊκής σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών από τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2003).

Συγκεκριμένα, η οδηγία [2003/86/EK](#) του Συμβουλίου, της 22ης Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης αποσκοπεί στη θέσπιση κοινών κανόνων σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, ώστε να έχουν τη δυνατότητα τα μέλη των οικογενειών υπηκόων τρίτων χωρών που κατοικούν νόμιμα στην επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), να επανενώνονται στο κράτος - μέλος κατοικίας των εν λόγω υπηκόων. Η οδηγία αυτή στοχεύει να προστατεύσει την οικογενειακή ενότητα, και να διευκολυνθεί η ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2003).

Στην Ελλάδα συγκεκριμένα, η οποία σε πολλές νομοθετικές ρυθμίσεις εναρμονίζεται με τις ευρωπαϊκές, προώθησε τρία χρόνια μετά την ευρωπαϊκή οδηγία, ρύθμιση σχετικά με την οικογενειακή επανένωση των μεταναστών και των προσφύγων με το Προεδρικό Διάταγμα (Π.Δ). 131/2006. Τα άρθρα που περιέχονται μέσα στη ρύθμιση αυτή, καθορίζουν το πεδίο εφαρμογής και μη της οικογενειακής επανένωσης. Εφαρμόζεται η οικογενειακή επανένωση, όταν ο συντηρών κατέχει άδεια διαμονής που έχει εκδοθεί από τις αρμόδιες ελληνικές αρχές, διάρκειας ισχύος τουλάχιστον ενός έτους, η οποία του παρέχει τη δυνατότητα να αποκτήσει δικαίωμα μόνιμης διαμονής, εφόσον τα μέλη της οικογένειάς του είναι υπήκοοι τρίτης χώρας, ανεξάρτητα από το καθεστώς τους. Στα υπόλοιπα άρθρα τίθενται οι προϋποθέσεις για την οικογενειακή επανένωση (άρθρο 5), η διαδικασία εξέτασης καθώς και άλλες διαδικασίες που αφορούν την οικογενειακή επανένωση (άρθρο 3) (ΦΕΚ 143/Α/13.7.2006).

4.4.10 Νόμος 3907/2011: Υπηρεσία πρώτης υποδοχής για μετανάστες και πρόσφυγες

Με το νόμο 3907/2011 δημιουργείται η Υπηρεσία Ασύλου και Πρώτης Υποδοχής για μετανάστες και πρόσφυγες, η οποία υπάγεται στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. Η συγκεκριμένη υπηρεσία είναι αρμόδια για τα άτομα εκείνα τα οποία συλλαμβάνονται λόγω παράνομης εισόδου ή και παράνομης διαμονής στη χώρα και έχει ως στόχο την απλούστευση της διαδικασίας διαχωρισμού των μεταναστών εκείνων οι οποίοι πληρούν τις προϋποθέσεις νόμιμης παραμονής στην Ελλάδα και στην καθοδήγηση τους, ώστε να επιτευχθεί αυτή και εκείνων οι οποίοι δεν πληρούν αυτές τις προϋποθέσεις και θα κρατηθούν μέχρι την επαναπροώθησή τους στην χώρα προέλευσης (Ευγενίου, 2014) (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, 2012).

Η διεθνής προστασία προσφέρει πλήθος διατάξεων και συμβάσεων που αναφέρονται στο σεβασμό των δικαιωμάτων που αφορούν κυρίως την κάλυψη ειδικών αναγκών των προσφύγων, οι οποίοι εξαναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα τους. Η ελληνική νομοθεσία επίσης αναγνωρίζοντας τον, ως πρόσφυγα, του αναγνωρίζει το δικαίωμα της υγειονομικής κάλυψης, έκδοση ταξιδιωτικών εγγράφων, δικαίωμα αίτησης ασύλου, δικαίωμα μη επαναπροώθησης στη χώρα που μπορεί να

κινδυνεύει η ζωή του, το δικαίωμα στην εκπαίδευση κ.ά. (Έμκε - Πουλοπούλου, 2007).

Συγκεκριμένα, οι αρμοδιότητες της Υπηρεσίας Ασύλου είναι οι εξής:

α. η υποστήριξη του σχεδιασμού και της χάραξης της πολιτικής της χώρας, όσον αφορά στη χορήγηση ασύλου ή άλλων μορφών διεθνούς προστασίας, καθώς και την παρακολούθηση και αξιολόγηση της υλοποίησης αυτής,

β. η παραλαβή και εξέταση αιτημάτων διεθνούς προστασίας και την απόφαση επί αυτών σε πρώτο βαθμό,

γ. η ενημέρωση των αιτούντων διεθνής προστασίας για τη διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων, καθώς και για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους στο πλαίσιο αυτής,

δ. η συγκέντρωση και αξιολόγηση πληροφοριών σχετικά με την οικονομική, κοινωνική και πολιτική κατάσταση που επικρατεί στις χώρες προέλευσης των αλλοδαπών και τη διαρκή παρακολούθηση των εξελίξεων στις χώρες αυτές, σε συνεργασία με αρμόδιες για το σκοπό αυτόν, άλλες ελληνικές αρχές ή αρχές της αλλοδαπής, ιδίως στο πλαίσιο σχετικών διεθνών συμφωνιών,

ε. ο εφοδιασμός των αιτούντων διεθνούς προστασίας αλλοδαπών, καθώς και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας με τα προβλεπόμενα από την κείμενη νομοθεσία νομιμοποιητικά και ταξιδιωτικά έγγραφα,

στ. η εξέταση και η διεκπεραίωση των αιτήσεων οικογενειακής επανένωσης προσφύγων,

ζ. η διευκόλυνση των αιτούντων σε ό,τι αφορά στις υλικές συνθήκες υποδοχής σε συνεργασία με άλλους συναρμόδιους φορείς,

η. την προετοιμασία νομοθετικών κειμένων και διοικητικών πράξεων σε θέματα αρμοδιότητάς της και τέλος,

θ. τη συνεργασία με κρατικούς φορείς, ανεξάρτητες αρχές και μη κυβερνητικές οργανώσεις, όργανα και οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεθνείς οργανισμούς για την αποτελεσματικότερη εκπλήρωση της αποστολής της.

Η παραπάνω Υπουργική Απόφαση προβλέπει τη Διαδικασία Πιστοποίησης της γνώσης της ελληνικής γλώσσας και στοιχείων της ελληνικής ιστορίας και του ελληνικού πολιτισμού των υπηκόων τρίτων χωρών, προκειμένου να αποκτήσουν την επί μακράς διάρκειας διαμονή στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις διατάξεις του Π.Δ. 150/2006 (ΦΕΚ 160 Α΄/31.7.2006). Σύμφωνα με την συγκεκριμένη απόφαση ορίζεται το σύνολο των διαδικασιών που αποσκοπούν αφενός, στην αξιολόγηση της γνώσης

τους στην ελληνική γλώσσα και στα στοιχεία της ελληνικής ιστορίας και του ελληνικού πολιτισμού και, αφετέρου, στην παροχή στους υπηκόους τρίτων χωρών, ειδικού πιστοποιητικού επαρκούς γνώσης της ελληνικής γλώσσας και στοιχείων της ελληνικής ιστορίας και του ελληνικού πολιτισμού (Συνήγορος του Πολίτη, 2013).

4.5. Νόμος 3875/2010 – Θύματα εμπορίας και σωματεμπορίας

Το πρώτο ελληνικό νομοσχέδιο, που αντιμετώπιζε τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, δημοσιοποιήθηκε το Δεκέμβριο του 2001 και τροποποιήθηκε από το Νόμο 3064/2002 (Οκτώβριος 2002) για την "καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα, της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα πράξεων αυτών'. Επιπλέον, η Ελλάδα με νόμο του 2002 θεωρεί την εμπορία ανθρώπων έγκλημα και προβλέπει ως και 10ετή φυλάκιση για τους σωματέμπορους (Υπουργείο Εξωτερικών, 2015).

Κύριο νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με την καταπολέμηση του Διεθνούς Εγκλήματος αποτελεί η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνούς Οργανωμένου Εγκλήματος, που τέθηκε διαθέσιμο προς υπογραφή στο Παλέρμιο Ιταλίας στις 12–15 Δεκεμβρίου 2000 μαζί με τα τρία συμπληρωματικά της Πρωτόκολλα α) για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας προσώπων και ιδιαίτερα γυναικών και ανηλίκων, β) την πρόληψη και τιμωρία της διευκόλυνσης της παράνομης μετανάστευσης και γ) της παράνομης κατασκευής και εμπορίας μικρών όπλων. Η Ελλάδα κύρωσε το 2010 (3875/2010) την εν λόγω Σύμβαση κατά του Οργανωμένου Εγκλήματος μαζί με τα τρία συμπληρωματικά Πρωτόκολλα, η οποία έχει την ισχύ, που ορίζει το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος (Υπουργείο Εξωτερικών, 2015).

4.6 Υπηρεσίες – φορείς για μετακινούμενους πληθυσμούς στην Ελλάδα

Βάσει των μεταναστευτικών πολιτικών που προωθούνται στη χώρα, προβλέπονται οι κατάλληλες δομές και ο απαραίτητος εξοπλισμός, συμπεριλαμβανομένου του αρμόδιου και επαρκούς προσωπικού, τα οποία κατοχυρώνονται από την ελληνική νομοθεσία. Σύμφωνα με παλαιότερες έρευνες, οι οποίες έχουν διεξαχθεί, διαπιστώνεται ότι η πλειοψηφία των φορέων που ασχολούνται με την μεταναστευτική πολιτική, ανήκουν σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, οι οποίες συνεργάζονται με τις ολιγάριθμες Δημόσιες Υπηρεσίες που

υπάρχουν στην Ελλάδα και έχουν ως αντικείμενό τους το μεταναστευτικό ζήτημα (Μπάγκαβος και Παπαδοπούλου, 2008).

4.6.1 Διεύθυνση Αλλοδαπών και Μετανάστευσης

Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής για τη Μετανάστευση, όπως διαμορφώνεται από τους οικείους Κανονισμούς και τις Οδηγίες της Ε.Ε. και από τα συμβατικά κείμενα της εφαρμογής της Συμφωνίας Σένγκεν, δημιουργήθηκαν τέσσερις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης, οι οποίες διαχειρίζονται τα ζητήματα νόμιμης εισόδου και νόμιμης διαμονής και εργασίας για το 40% των πολιτών τρίτων χωρών, που διαβιούν νόμιμα στη χώρα της Ελλάδας (Αποκεντρωμένη Διεύθυνση Αττικής, χ.χ.).

4.6.2 Επιχειρησιακό Κέντρο για τη Μετανάστευση : FRONTEX

Από το Σεπτέμβριο του 2011 λειτουργεί στη Διεύθυνση Αλλοδαπών του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας Επιχειρησιακό Κέντρο που έχει ως πρωταρχική αποστολή να συντονίζει την επιχειρησιακή συνεργασία κατά της παράνομης μετανάστευσης και τη διασφάλιση της επίγνωσης της κατάστασης στα εξωτερικά χερσαία, θαλάσσια και εναέρια σύνορα (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, 2012).

Το 2011, η Ελλάδα προώθησε και υποστήριξε τη δημιουργία και λειτουργία του Επιχειρησιακού Γραφείου της FRONTEX στον Πειραιά, η οποία αποτελεί Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για τη διαχείριση της επιχειρησιακής συνεργασίας στα εξωτερικά σύνορα των κρατών - μελών της Ε.Ε. (FRONTEX) και σκοπό της είναι η ολοκληρωμένη και αποτελεσματική διαχείριση των εξωτερικών συνόρων (χερσαίων, θαλασσίων και εναερίων) των κρατών - μελών της Ε.Ε., με συντονισμό των κοινών δράσεων και παροχή της αναγκαίας τεχνικής συνδρομής και τεχνογνωσίας. Λειτουργεί από 1.10.2005, με έδρα τη Βαρσοβία. Στόχος, λοιπόν, του Επιχειρησιακού Γραφείου της Frontex στην Ελλάδα, είναι να συμβάλει στη διεξαγωγή των επιχειρησιακών δράσεων που λαμβάνουν χώρα στα εξωτερικά χερσαία, θαλάσσια και εναέρια σύνορα της Ελλάδας (Υπουργείο Εξωτερικών, 2011).

Επιπλέον, από τις 7.9.2011 ξεκίνησε να λειτουργεί στη Διεύθυνση Αλλοδαπών του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, το ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Διαχείρισης των Συνόρων για την Αντιμετώπιση της Παράνομης Μετανάστευσης, το

οποίο εστιάζει κυρίως στο συνοριακό έλεγχο που περιλαμβάνει: α) κατασκευή τεχνητού εμποδίου (φράχτης) συνολικού μήκους περίπου 10,3 χιλιόμετρα κατά μήκος των χερσαίων συνόρων με την Τουρκία, όπως περιγράφηκε ανωτέρω, β) εγκατάσταση συστήματος αυτοματοποιημένης επιτήρησης των συνόρων με χρήση θερμικών καμερών επί ιστών σε σταθερά σημεία και αξιοποίηση ειδικού λογισμικού ανίχνευσης στα Ελληνο-Τουρκικά χερσαία σύνορα, έργο το οποίο ολοκληρώθηκε πρόσφατα σε συνεργασία με το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, γ) προμήθεια 2 ελικοπτέρων, εξοπλισμένων με κάμερες θερμικής απεικόνισης, δ) 5 αυτοκινούμενα επιχειρησιακά κέντρα (VAN), εξοπλισμένα με ραντάρ και κάμερα θερμικής απεικόνισης, ε) 4 αυτοκινούμενες μονάδες Xray, για την απεικόνιση (Scanning) του εσωτερικού των οχημάτων και τον εντοπισμό παράνομων μεταναστών σε ειδικά διαμορφωμένες κρύπτες, στ) 40 φορητές κάμερες θερμικής απεικόνισης, ζ) 210 οχήματα τύπου τζιπ 4X4, η) λογισμικό ανάλυσης εγκληματολογικών πληροφοριών i2, μαζί με τον απαραίτητο ηλεκτρονικό εξοπλισμό, θ) 44 ειδικά εκπαιδευμένα σκυλιά περιπολίας, ι) εγκατάσταση και λειτουργία του Συστήματος Πληροφοριών Σένγκεν δεύτερης γενιάς (SIS II) (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, 2012).

4.6.3 Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Υγείας

Το Γραφείο Αλλοδαπών, Προσφύγων και Ρομά, το οποίο σχεδιάζει, εισηγείται και μεριμνά για την εφαρμογή προγραμμάτων ή συμμετέχει σε προγράμματα και δράσεις για την ένταξη αθίγγανων, παλιννοστούντων ομογενών, μεταναστών και προσφύγων στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της τοπικής κοινωνίας. Στη συνέχεια, εποπτεύει την διεξαγωγή κοινωνικών ερευνών για την κατάσταση των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, των επαναπατριζόμενων των προσφύγων και των μεταναστών ώστε να συμμετάσχουν στα προγράμματα κοινωνικής προστασίας που τους αφορούν και τέλος, φροντίζει για τη μελέτη, κατάρτιση και παρακολούθηση της εφαρμογής προγραμμάτων ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών (Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Υγείας - Δήμος Αθηναίων, χ.χ.)

Επιπροσθέτως, σε συνεργασία με το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Αθηναίων: αρχικά, παρέχει ενημέρωση και συμβουλές σε θέματα καθημερινής δραστηριότητας και γενικότερης στάσης ζωής των αλλοδαπών βοηθώντας την όσο το δυνατόν ομαλότερη ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και δράσεις για την καταπολέμηση της ξеноφοβίας και του ρατσισμού. Επίσης, υποστηρίζει και υλοποιεί διαπολιτισμικές δραστηριότητες,

εκδηλώσεις και προγράμματα σε συνεργασία με μεταναστευτικούς συλλόγους και τοπικούς φορείς που υλοποιούν δράσεις ένταξης μεταναστών και τέλος, συνεργάζεται με εθνικούς και Διεθνούς Οργανισμούς για την ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών (Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Υγείας - Δήμος Αθηναίων, χ.χ.)

4.6.4 Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)

Ο Δ.Ο.Μ. είναι Διεθνής Διακυβερνητικός Οργανισμός που προσφέρει υποστήριξη σε μετανάστες και στις κυβερνήσεις των χωρών προέλευσης και υποδοχής, για περισσότερο από μισό αιώνα. Η Ελλάδα είναι ιδρυτικό μέλος του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης και το Γραφείο του Οργανισμού λειτουργεί στη χώρα βάσει Σύμβασης που έχει υπογραφεί στις 17 Απριλίου 1952 μεταξύ της Ελληνικής Κυβέρνησης και του Δ.Ο.Μ. (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, χ.χ.).

Η εν λόγω Σύμβαση καθορίζει το πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του Οργανισμού στην Ελλάδα καθώς και το πλαίσιο συνεργασίας με την Ελληνική Κυβέρνηση. Η Σύμβαση καθώς και το καταστατικό του Δ.Ο.Μ. στην Ελλάδα έχουν κυρωθεί με νόμο. Σε συνεργασία με την Ελληνική Κυβέρνηση και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υλοποιεί προγράμματα με στόχο την επιτυχή κοινωνική και εργασιακή ένταξη των μεταναστών, την καταπολέμηση των φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας στην ελληνική κοινωνία, την καταπολέμηση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων, καθώς και την παροχή δυνατότητας εθελοντικής επιστροφής (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, χ.χ.).

4.6.5 Συνήγορος Του Πολίτη -Ανεξάρτητη Αρχή

Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι αρμόδιος για υποθέσεις που αφορούν στις υπηρεσίες: του δημοσίου, όπως υπουργεία, εφορίες, τελωνεία, πολεοδομίες, αστυνομικά τμήματα, φυλακές, σχολεία, πρεσβείες της Ελλάδας κ.λπ., των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρήσεών τους, των λοιπών νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, όπως ασφαλιστικά ταμεία, νοσοκομεία, πανεπιστήμια κ.λπ. και τέλος, των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας

Σύμφωνα με τα παραπάνω, συχνά ο Συνήγορος του Πολίτη, καλείται να παρέμβει σε περιπτώσεις καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που αφορούν όλους τους πολίτες της χώρας, συμπεριλαμβανομένων των μεταναστών, των προσφύγων και των αλλοδαπών (Συνήγορος, χ.χ.).

4.6.6 Praksis Πολυϊατρείο Ανεξάρτητη μη Κυβερνητική Οργάνωση Στέγη Plus (+)

Η Πράξις αποτελεί μια ανεξάρτητη Κυβερνητική Οργάνωση, η οποία προσφέρει δωρεάν παροχή κοινωνικών και ιατρικών υπηρεσιών στους τομείς της θεραπείας, της πρόληψης, της εκπαίδευσης, της υγειονομικής υποδομής. Οι υπηρεσίες παρέχονται ανεξάρτητα από το χρώμα, τη φυλή, τη θρησκεία, την ηλικία, την εθνικότητα, την ιδεολογία, τις πολιτικές πεποιθήσεις, τον σεξουαλικό προσανατολισμό ή την ταυτότητα φύλου. Το πρόγραμμα αφορά στη λειτουργία Κέντρων Φιλοξενίας στην Αθήνα και στην Πάτρα στα οποία παρέχονται υπηρεσίες στέγασης, ψυχοκοινωνικής / νομικής/ ιατροφαρμακευτικής στήριξης σε ασυνόδευτους ανηλίκους καθώς και σε άλλους ευάλωτους αιτούντες άσυλο (όπως μονογονεϊκές οικογένειες, ευάλωτες γυναίκες κλπ.) (PRAKSIS Ανεξάρτητη Μη Κυβερνητική Οργάνωση, χ.χ.).

4.6.7 Η Κλίμακα- Πρόγραμμα «Χλόη»

Αρχικά, η Κλίμακα ιδρύθηκε το 2000 και είναι ένας Μη Κυβερνητικός Οργανισμός, με δραστηριότητες που στοχεύουν τόσο στην διάθεση υπηρεσιών ψυχικής υγείας όσο και στην υλοποίηση προγραμμάτων κοινωνικής ενσωμάτωσης ευάλωτων ομάδων πληθυσμού. Ένα από τα προγράμματα που υλοποιεί, ονομάζεται «Χλόη» και προσφέρει Καταφύγιο για Αλλοδαπές Γυναίκες Θύματα Βίας, Διακίνησης και Σωματεμπορίας. Το καταφύγιο είναι δυναμικότητας 12 ατόμων και προσφέρει τις εξής υπηρεσίες: ιατρική παρακολούθηση, εκπαίδευση εθελοντών, διατροφή, νομική αρωγή, εργασιακή αποκατάσταση, ψυχιατρική παρακολούθηση κ.ά..

4.6.8 Κέντρα κράτησης και υποδοχής μεταναστών

Τα κέντρα φιλοξενίας μεταναστών δημιουργήθηκαν αρχικά στο πλαίσιο εφαρμογής της μεταναστευτικής πολιτικής για την ένταξη. Σήμερα, όμως, ο ρόλος τους αφορά περισσότερο την κράτηση για ένα χρονικό διάστημα, σε πολλές περιπτώσεις αρκετά εκτενές, μέχρι το διαχωρισμό των αιτούντων άσυλο και αυτών που θα οδηγηθούν σε επαναπροώθηση. Σε πολλές περιπτώσεις, ο μέσος χρόνος

αναμονής για τη διαδικασία αυτή ξεπερνά για κάθε άτομο τα δυο έτη. Σε μια προσπάθεια αποσυμφόρησης των δομών, μέσω του Νόμου 3907/ 2011 θεσπίζεται η λειτουργία των ακόλουθων μονάδων:

1. Λακωνία, Σπάρτη- Κέντρο Κράτησης
2. Χίος, Μερσινίδι – Κέντρο Κράτησης
3. Σάμος, Βαθύ – Κέντρο Πρώτης Υποδοχής δυναμικότητας
4. Αμυγδαλέζα, Αττική- Κέντρο Κράτησης
5. Ελληνικό, Αττική- Κέντρο Κράτησης
6. Ελληνικό Αττική – Κέντρο Πρώτης Υποδοχής
7. Ασπρόπυργος – Κέντρο Κράτησης
8. Ροδόπη, Βένα- Κέντρο Κράτησης
9. Έβρος, Φυλάκιο – Κέντρο Κράτησης
10. Έβρος, Καρωτή – Κέντρο Κράτησης
11. Ορεστιάδα- Σχέδιο Δημιουργίας Πολυδύναμου Κέντρου συστέγασης Υπηρεσίας Ασύλου, Κέντρου Πρώτης Υποδοχής, Διοίκησης της FRONTEX, Υπηρεσιών Αστυνομικής Διεύθυνσης Ορεστιάδας και Πυροσβεστικής Υπηρεσίας Ορεστιάδας.

Από τις παραπάνω δομές, αξίζει να σημειωθεί, πως ορισμένες δεν λειτούργησαν ποτέ, κάποιες τέθηκαν σε λειτουργία με ιδιαίτερη κατασκευαστική προχειρότητα, δημιουργώντας σφοδρές κοινωνικές αντιδράσεις για τον τρόπο και τις απαράδεκτες συνθήκες κράτησης των μεταναστών, οι οποίες θα αναφερθούν εκτενέστερα στη συνέχεια της πτυχιακής εργασίας. Οι συνθήκες κράτησης των υπηκόων τρίτων χωρών αποτέλεσαν αντικείμενο έντονης κριτικής τον τελευταίο χρόνο. Το 2011, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου εξέδωσε τρεις αποφάσεις που καταδίκασαν την Ελλάδα για παραβίαση του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου λόγω των απάνθρωπων συνθηκών σε κέντρα κράτησης. Επίσης, οι συνθήκες σε κέντρα κράτησης αλλοδαπών επικρίθηκαν έντονα

από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πρόληψη των βασανιστηρίων στην τελευταία έκθεσή της (Ευγενίου, 2014).

4.6.9 Ελληνικό Συμβούλιο για τους πρόσφυγες (Αθήνα)

Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) είναι μία Μη Κυβερνητική Οργάνωση, η οποία δραστηριοποιείται από το 1989 στο χώρο του ασύλου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ελλάδα. Το ΕΣΠ είναι Σωματείο αναγνωρισμένο ως Ειδικώς Φιλανθρωπικό, περιλαμβάνεται στα Μητρώα των αρμόδιων Υπουργείων. Βασικές υπηρεσίες είναι η Νομική Υπηρεσία, η Κοινωνική Υπηρεσία, το Τμήμα Εγγραφών και Διερχομένων και το Γραφείο Απασχόλησης Προσφύγων (Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 2015).

Αποστολή είναι η προάσπιση των δικαιωμάτων των ανθρώπων που δικαιούνται προστασία στη χώρα, καθώς και η ομαλή ένταξή τους στην τοπική κοινωνία. Πρόσφυγες και γενικότερα δικαιούχοι διεθνούς προστασίας - ιδίως ευάλωτες περιπτώσεις όπως οι ασυνόδευτοι ανήλικοι, τα θύματα trafficking, τα θύματα βασανιστηρίων κ.ά., αποτελούν τον εξυπηρετούμενο πληθυσμό του ΕΣΠ και λαμβάνουν από το εξειδικευμένο προσωπικό του την απαραίτητη κοινωνική και νομική συμβουλευτική και στήριξη ώστε να κατορθώσουν να θέσουν τα θεμέλια μίας νέας ζωής χωρίς φόβο διωγμού (Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 2015).

4.6.10 Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός

Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός είναι ο μεγαλύτερος Μη Κυβερνητικός Οργανισμός στην Ελλάδα με σύνθετο έργο, που βασίζεται στην εθελοντική δράση και την άμεση ανταπόκριση των πολιτών. Κινητοποιείται στοχεύοντας πάντα στην ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου σε περιόδους πολέμου και ειρήνης, στηρίζοντας τραυματίες, ασθενείς, πρόσφυγες, ηλικιωμένους, ανθρώπους με οικονομικές δυσκολίες και άτομα από κάθε ευάλωτη ομάδα του πληθυσμού. Η δράση του έχει συνδεθεί με την επαγρύπνηση, την αλληλεγγύη και τη φιλαλληλία και είναι συνώνυμη της αφιλοκερδούς προσφοράς και της ανιδιοτέλειας (Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, 2007).

**

Έχοντας λάβει, τα τελευταία χρόνια μεγάλες διαστάσεις το φαινόμενο της μετανάστευσης, οι διάφορες χώρες που δέχονται μεγάλο αριθμό μετακινούμενων πληθυσμών, προχώρησαν στη δημιουργία και εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών, στην προσπάθειά τους να περιορίσουν τον αριθμό των παράτυπων μεταναστών. Η μεταναστευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επικεντρώνεται, κυρίως, στους υπηκόους ή νόμιμους κατοίκους των χωρών μελών της Ε.Ε. και σε όσους διαμένουν μόνιμα εκτός της Ε.Ε.. Οι πολιτικές που υιοθετούνται άλλοτε περιορίζουν και άλλοτε ενθαρρύνουν τη μετανάστευση (Χλέτσος, 2001).

Η Ελλάδα τις δύο τελευταίες δεκαετίες, περιορίζεται στην προώθηση ρυθμίσεων που θα οδηγήσουν στην νομιμοποίηση των μεταναστών και των οικογενειών τους χωρίς να χρειάζεται να ανανεώνουν και να θεωρούν συνεχώς τις άδειες εργασίας και διαμονής τους. Ουσιαστικά, συμβάλλει στην σταδιακή ενίσχυση και στον έλεγχο των συνόρων της χώρας με σκοπό να αντιμετωπίσει την «παράνομη μετανάστευση». Οι κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις, φαίνεται, να απαιτούν τη διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης μεταναστευτικής πολιτικής που θα ενισχύσει την κοινωνική ένταξη των μεταναστευτικών ρευμάτων στις χώρες υποδοχής. Η μετανάστευση πρέπει να αποτελεί πηγή πολιτισμού και κοινωνικού πλουτισμού, καθώς είναι γεγονός της πραγματικότητας, και πρέπει να αποτελεί για την κάθε χώρα μια θετική πρόκληση και όχι μια αρνητική απειλή και πηγή «κοινωνικό – πολιτικής και πολιτισμικής ανασφάλειας (Ρομπόλης, 2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Τα Προβλήματα των Μετακινούμενων Πληθυσμών στην Ελλάδα

Εισαγωγή

Στην Ελλάδα η είσοδος των μεταναστών, χωρίς να υπάρχει μια οργανωμένη μακροπρόθεσμη στρατηγική κοινωνικής ένταξης τους, η διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα, η φτώχεια που πλήττει μεγάλο μέρος της ελληνικής κοινωνίας και τα φαινόμενα αποκλεισμού πολλών ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής και εξέτασης από διάφορες κοινωνικές επιστήμες, τους σχεδιαστές κοινωνικής πολιτικής και τις τοπικές κοινωνίες.

Κάποια από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί στη χώρα μας είναι: η έλλειψη κατοικίας και ειδών πρώτης ανάγκης, οι διαδικασίες νομιμοποίησης, η έλλειψη επαγγελματικής κατάρτισης ή τυπικών προσόντων προσαρμοσμένα στην αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής, η έλλειψη γλωσσικής επάρκειας και η αδυναμία επικοινωνίας με το περιβάλλον, η κοινωνική απομόνωση και ο ρατσισμός, το πολιτισμικό σοκ και η αβεβαιότητα για το μέλλον (Σκλάβου, 2007).

5.1 Μετακινούμενοι πληθυσμοί και κοινωνικός αποκλεισμός

Τα τελευταία χρόνια το ζήτημα των «ευάλωτων-ευπαθών» ομάδων έχει απασχολήσει τους κοινωνικούς επιστήμονες. Ο όρος «ευπαθείς ομάδες» χρησιμοποιείται για να περιγράψει διάφορες ομάδες με διαφορετικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα, που βιώνουν συνθήκες οικονομικής και κοινωνικής αποστέρησης και ανασφάλειας. Σε αυτές τις ομάδες ανήκουν οι άνεργοι, άτομα με αναπηρίες, οι μετανάστες, ψυχικά πάσχοντες και άλλοι... (Κανδυλάκη και Ζαϊμάκης, 2005).

Η παρουσία μεγάλου αριθμού μετακινούμενων πληθυσμών στις χώρες ανά τον κόσμο, είναι ένα φαινόμενο που συναντάμε αιώνες πριν αλλά στη σύγχρονη εποχή εξετάζεται λεπτομερώς. Η κοινωνική περιθωριοποίησή τους συνιστά ένα πεδίο αποκλεισμού και ενισχύει την κοινωνική πόλωση (Ζαϊμάκης, 2005). Συχνά, οι μελετητές αντιμετωπίζουν τους μετανάστες ως ένα «πρόβλημα», το οποίο χρειάζεται «διαχείριση». Δεν μπορεί να παραληφθεί το γεγονός ότι οι μετανάστες τη σύγχρονη εποχή, αποτελούν βασικό στοιχείο της διαμόρφωσης και εξέλιξης των κοινωνιών και συμβάλλουν στις οικονομικές λειτουργίες τους και στην πολιτισμική συγκρότησή τους (Ζαϊμάκης, 2005).

Η περιθωριοποίηση που βιώνουν οι μετανάστες στην καθημερινότητά τους, υποθάλλει κοινωνικές εντάσεις και υπονομεύει τη δημοκρατία. Οι μετανάστες δυσκολεύονται να ενταχθούν στον κοινωνικό ιστό και απομονώνονται από τους Έλληνες, λόγω ξενοφοβικών συμπεριφορών. Οι Έλληνες απομονώνουν τους μετανάστες και δυσχεραίνουν την καθημερινότητά τους, λόγω του διαφορετικού χρώματος ή της θρησκείας (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007).

Στον ευρωπαϊκό χώρο, κατά κύριο λόγο, η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού, συνδέεται έντονα με την ιδέα, ότι ορισμένες ομάδες ανθρώπων, στερούνται της χρήσης των κοινωνικών δικαιωμάτων τους. Ο όρος αυτός συνδέεται με βασικούς θεσμούς που τίθενται στην κοινωνία, με ένα βασικό επίπεδο διαβίωσης και τις ευκαιρίες απασχόλησης (Ζαϊμάκης, 2005).

Η έννοια του «κοινωνικού αποκλεισμού» συνδέεται, επίσης, άμεσα με την περιγραφή των κοινωνικών προβλημάτων και του φαινομένου της φτώχειας (Φέρωνας και Οικονόμου, 2006). «Ο κοινωνικός αποκλεισμός ορίζεται ποικιλοτρόπως, όπου τις περισσότερες φορές, γίνεται αναφορά στην μειονεξία ατόμων, ομάδων ή γεωγραφικών περιοχών αναφορικά με συγκεκριμένα πρότυπα κοινωνικής πολιτικής και οικονομικής δραστηριότητας. Ουσιαστικά, ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι μία πιο διευρυμένη έννοια από την παραδοσιακή της φτώχειας¹³. Ο κοινωνικός αποκλεισμός αναφέρεται στη δομική και πολυδιάστατη φύση των διαδικασιών διαμέσου των οποίων αποκλείονται από το σύνολο των κοινωνικών ανταλλαγών, πρακτικών και δικαιωμάτων που συνιστούν τους βασικούς θεσμούς οικονομικής και κοινωνικής ενσωμάτωσης» (Φέρωνας και Οικονόμου, 2006 :13).

Ο κοινωνικός αποκλεισμός και η φτώχεια αποτελούν κάποιες από τις πιο σοβαρές προσβολές απέναντι στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και κοινωνική δικαιοσύνη. Η φτώχεια και ο κοινωνικός αποκλεισμός σύμφωνα με τον Βενιέρη (2007), δεν ταυτίζονται αλλά αθροίζονται.

Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί, ποικίλουν και αναφέρονται σε διάφορους τομείς της ζωής τους. Ενδεικτικά, οι τομείς αυτοί, οι οποίοι θα αναλυθούν παρακάτω είναι: ο τομέας

¹³Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση για την φτώχεια ορίζει ως φτωχό : «το άτομο εκείνο του οποίου οι πόροι είναι τόσο περιοριστικοί έτσι ώστε να τους αποκλείουν από ένα επίπεδο ζωής που θεωρείται γενικά αποδεκτό για το κράτος μέλος στο οποίο ζουν» (Shoutle ,2002:120 στο Μπαγιουρούκη, 2005).

των βιοτικών αναγκών, ο τομέας της υγείας και της περίθαλψης, ο τομέας της εργασίας και της απασχόλησης, ο τομέας της εκπαίδευσης κ.ά.. Αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην πρόσβαση της αγοράς εργασίας, γίνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης, υφίστανται διακρίσεις και γίνονται αποδέκτες ρατσιστικών επιθέσεων, αποκλείονται από κοινωνικές παροχές και εργάζονται υπό άσχημες συνθήκες εργασίας. Οι όποιες υπηρεσίες υπάρχουν λειτουργούν κυρίως για θέματα που αφορούν την εργασία και την παραμονή τους και στερούνται κοινοτικής δράσης σύμφωνα με την οποία θα προωθηθούν ενέργειες που θα συμβάλλουν στην κοινωνική τους ένταξη (Ζαϊμάκης, 2005).

Μεγαλύτερο κίνδυνο περιθωριοποίησης, έχουν κυρίως οι γυναίκες μονογονεϊκών οικογενειών, οι ασθενείς, οι ηλικιωμένοι, τα άτομα με αναπηρία και τα θύματα παράνομης διακίνησης και εμπορίας-trafficking. Επιπλέον, τις πιο δύσκολες συνθήκες αντιμετωπίζουν οι μετανάστες που δεν διαθέτουν τα απαραίτητα έγγραφα, ενώ αντίθετα οι «νόμιμοι», όσοι διαθέτουν εργασιακή ειδίκευση και όσοι ζουν περισσότερα χρόνια στην Ελλάδα, προσπαθούν υπό καλύτερες συνθήκες να οργανώσουν τη ζωή τους, εάν δεν τα έχουν καταφέρει ήδη, και να εντάξουν στην ελληνική κοινωνία κι άλλα άτομα της οικογένειάς τους, βοηθώντας τα είτε στην εύρεση εργασίας, είτε στο να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους στα ελληνικά σχολεία (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007).

5.2 Ρατσισμός - Ξενοφοβία - ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης

Ένα αλληλένδετο φαινόμενο με τον κοινωνικό αποκλεισμό, το οποίο επηρεάζει τους μετακινούμενους πληθυσμούς και τις διάφορες πτυχές της διαβίωσης και της ένταξή τους στη χώρα υποδοχής, είναι αυτό του ρατσισμού. Συγκεκριμένα, «ο όρος ρατσισμός προέρχεται από τη ράτσα, τη φυλή, την αντίληψη ότι εκείνος που δεν ανήκει στην ίδια φυλή με εμένα, είναι κατώτερος σωματικά, διανοητικά, ηθικά, κατώτερος γενικώς και ο ρατσισμός είναι η ανωτερότητα μίας φυλής, της δικής μου φυλής, σε σχέση με όλες τις άλλες» (Μουσούρου, 2000: 61).

Ο ρατσισμός, επίσης, είναι ένα φαινόμενο που κατευθύνεται εναντίον συγκεκριμένων ατόμων ή ομάδων με σκοπό να τους εκμηδενίσει. Χρησιμοποιείται από αντιδημοκρατικά καθεστώτα και συνδέεται με ιδεολογικές, πολιτικές ή θρησκευτικές εκδηλώσεις, εκφράζοντας φθόνο, μίσος ή απέχθεια. Σε διάφορες

μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί, οι επιστήμονες έχουν εξακριβώσει ορισμένους παράγοντες που αυξάνουν την πιθανότητα ρατσιστικών εκδηλώσεων. Για παράδειγμα, η ξενοφοβία έναντι των μεταναστών, αυξάνεται εάν το μορφωτικό επίπεδο των γηγενών είναι χαμηλό (Πρεσβέλου, 2007).

Ο ρατσισμός, ο οποίος εκφράζεται μέσα από μία συγκρουσιακή και ανταγωνιστική σχέση, προκύπτει από ένα ιεραρχικό και ταξικό σύστημα που επικρατεί στις διάφορες κοινωνίες, και με την πάροδο του χρόνου εξελίσσεται και παίρνει ποικίλες μορφές. Και στην Ελλάδα, την τελευταία δεκαετία φαίνεται να δημιουργείται μια νέα μορφή ρατσισμού, ως κοινωνική συμπεριφορά και συγκροτείται ως πολιτική δράση και ιδεολογία με κορμό το ζήτημα της μετανάστευσης (Γιαννόπουλος, 2001).

Η στάση της χώρας υποδοχής, διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στην ενσωμάτωση των μεταναστών στη νέα κοινωνία. Η ελληνική κοινωνία διατηρούσε μια συλλογική ψευδαίσθηση φιλόξενου χαρακτήρα προς τους αλλοδαπούς μετανάστες. Ωστόσο, πριν μερικά χρόνια, με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, η οποία επέφερε την ανεργία και τη δυσχέρεια ενισχύθηκαν οι ρατσιστικές αντιλήψεις και παράλληλα, εμφανίστηκε και ο ρατσιστικός λόγος εντός Κοινοβουλίου που ενίσχυσε την ρατσιστική έκφραση (Δεμενίκα, 2011).

Παλαιότερα, το 2000, σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα κράτη της Ε.Ε. για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία, η Ελλάδα φαίνεται να ξεχώρισε με το υψηλότερο ποσοστό στις «μη ανεκτικές στάσεις» απέναντι στους μετανάστες με 27% έναντι 14% που συγκέντρωσαν τα άλλα κράτη που συμμετείχαν στην έρευνα. Επίσης, η έρευνα έδειξε ότι η χώρα, βρέθηκε στη δεύτερη θέση με συμπεριφορές που ενοχοποιούν τις μειονότητες. Η στάση αυτή των κατοίκων της Ελλάδας, εκείνη την περίοδο «δικαιολογείται» με το γεγονός, ότι η Ελλάδα μια χώρα ομοιογενή με ελάχιστους μετανάστες, μετατράπηκε από χώρα αποστολής σε χώρα υποδοχής σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά το 1990, και βρέθηκε απροετοίμαστη όσον αφορά την ύπαρξη μέτρων για την υποδοχή και την ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία (Καφετζής, 2009).

5.2.1 Μέσα μαζικής ενημέρωσης και η συμβολή τους στο φαινόμενο του ρατσισμού και της ξενοφοβίας

Συμβολή στην αύξηση της βίας έναντι των μεταναστών, έχουν και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.), τα οποία προβάλλουν ρατσιστικό λόγο, με γεγονότα

έναντι των μεταναστών, φαινόμενα τα οποία δεν καταστέλλονται και ούτε τιμωρούνται. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και κυρίως το μέσον της τηλεόρασης, αποτελούν κύρια πηγή ενημέρωσης και ασκούν άμεση επιρροή στους ανθρώπους. Παρατηρείται η ύπαρξη μιας αιτιώδους σχέσης και συσχέτισης των Μ.Μ.Ε. με τα μεταναστευτικά κύματα, όπου μέσα από φράσεις, σχόλια και εικόνες, καλλιεργήθηκε σταδιακά ο φόβος για τον μετανάστη, ο οποίος αποτελεί «απειλή» για την χώρα υποδοχής (Τσουκαλά, 2001).

Στη συνέχεια, λαμβάνοντας υπόψη το ρόλο που κατέχουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης, χρησιμοποιώντας την επανάληψη όσων παρουσιάζουν, δομούν μια νέα πραγματικότητα με στερεοτυπίες και οι πολίτες επηρεάζονται σε διάφορους βαθμούς κι επίπεδα. Οι ειδήσεις παρουσιάζονται σε ένα ιδεολογικά φορτισμένο πλαίσιο ερμηνείας κατέχοντας ισχυρή θέση στη δημιουργία και την παγίωση στερεοτύπων και κοινωνικών προκαταλήψεων εις βάρος των μεταναστών (Τσουκαλά, 2001).

Επιπλέον, τη δεκαετία του '90, μεταξύ άλλων χωρών, διεξήχθη έρευνα και στην Ελλάδα, με συστηματική μελέτη ημερήσιων εφημερίδων για τη διαπίστωση της συσχέτισης των Μ.Μ.Ε. και της καλλιέργειας της άποψης για τον «μετανάστη-απειλή». Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε δυσανάλογη αναφορά στα αδικήματα που είχαν διαπράξει μετανάστες. Αξιοσημείωτο, επίσης, είναι το γεγονός ότι στα πλαίσια ομογενοποίησης, δεν διευκρινίζονταν οι κατηγορίες των μεταναστών και όλοι αναφέρονταν ως μετανάστες, με αποτέλεσμα να στοχοποιούνται ανεξαιρέτως οι μετανάστες όλων των κατηγοριών (Τσουκαλά, 2001).

Τέλος, την περίοδο εκείνη, αυξήθηκαν οι ρατσιστικές επιθέσεις κατά των μεταναστών. Γενικά, η «μεταναστευτική απειλή» παρουσιαζόταν ως άμεση και σοβαρή, καθώς επίσης, έντονη ήταν η στερεοτυπική εικόνα του μετανάστη ως πηγή προβλημάτων και τα γεγονότα αυτά είχαν ως επακόλουθο την προσπάθεια των πολιτών της χώρας υποδοχής να «αμυνθούν» (Τσουκαλά, 2001).

5.2.2 Στερεότυπα και εγκληματικότητα

Εκτός των άλλων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στην Ελλάδα, έχουν να αντιμετωπίσουν και τη στερεοτυπική εικόνα, του ότι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες, λογίζονται ως, οι κατά κύριο λόγο υπεύθυνοι της αύξησης της εγκληματικότητας και φορείς παραβατικών συμπεριφορών, η οποία διαμορφώνεται στην κοινή γνώμη και μέσω των Μ.Μ.Ε.. Η παραβατική συμπεριφορά και η

εγκληματικότητα που πολλοί προσάπτουν στους αλλοδαπούς μετανάστες δεν επιβεβαιώνεται από εμπειρική έρευνα, τουλάχιστον στο βαθμό που τα Μ.Μ.Ε. προβάλλουν και η κοινή γνώμη πιστεύει (Κασιμάτη, 2000).

Σε πολλές περιπτώσεις παραβατικών συμπεριφορών και εγκλημάτων που μπορεί να έχουν διαπραχθεί και από Έλληνες, δεν τονίζεται η εθνικότητα, αναφέροντας μόνο τον δράστη με τη λέξη «γηγενής» γεγονός που πλειοψηφία της κοινής γνώμης έχει άγνοια ότι αναφέρεται σε Έλληνα υπήκοο. Αντίθετα, σε εγκλήματα και παραβατικές συμπεριφορές οι οποίες έχουν διαπραχθεί από αλλοδαπούς, τονίζεται κυρίως η εθνικότητα τους, χωρίς να αναφέρονται διεξοδικά οι συνθήκες και τα κίνητρα σύμφωνα με τα οποία ωθήθηκαν στην παραβατική συμπεριφορά, με αποτέλεσμα τις περισσότερες φορές η κοινή γνώμη να ταυτίζει την εγκληματική πράξη με την υπηκοότητα (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Η συντριπτική πλειοψηφία των μεταναστών δεν σχετίζεται με βαριά εγκλήματα και παραβατικότητα. Είναι φυσικό ανάμεσα σε τόσο μεγάλο αριθμό μεταναστών οποιασδήποτε εθνικότητας, όπως συμβαίνει και με τους Έλληνες, να υπάρχουν άνθρωποι με παραβατικές συμπεριφορές, οι οποίοι τις περισσότερες φορές παρακινούνται από το οργανωμένο έγκλημα¹⁴ το οποίο μπορεί να έχει συσταθεί στη χώρα με σκοπό τον εύκολο πλουτισμό (Εμκε- Πουλοπούλου, 2007).

5.2.3 Ανάδειξη ακροδεξιών κομμάτων

Με την αύξηση των μεταναστευτικών ρευμάτων, παρατηρήθηκε και η εμφάνιση ή η ανάδειξη ακροδεξιών κομμάτων, φορείς ρατσιστικών και αντιμεταναστευτικών αντιλήψεων, των οποίων η δύναμη διαφέρει ανάλογα με την ένταση των αντιμεταναστευτικών τάσεων που επικρατεί σε μία χώρα. Εκτός της μετανάστευσης, λόγοι όπως η ανεργία, η ανέχεια, οι κοινωνικές και ιδεολογικές μεταβολές συμβάλλουν στην ενίσχυση των κομμάτων αυτών. Χώρες όπως η Γαλλία, είχε το γνωστό ακροδεξιό κόμμα του Λε Πεν, στο οποίο τώρα είναι πρόεδρος η κόρη του Λε Πεν, Μαρίν Λεν Πεν. Στην Γερμανία, επίσης, με αφορμή το ζήτημα της μετανάστευσης και της μεταναστευτικής πολιτικής δημιουργήθηκαν ορισμένα ακροδεξιά κόμματα. Σε άλλες χώρες, η δράση των κομμάτων αυτών άλλοτε ήταν «επιτυχής» και άλλοτε όχι (Γαβρόγλου, 2001).

¹⁴Η εγκληματική συμπεριφορά δεν είναι πλέον χαρακτηριστικό ατόμων, μόνο, αλλά και οργανώσεων που δραστηριοποιούνται στη διακίνηση μεταναστών, ναρκωτικών και εκμετάλλευση ανθρώπινης σαρκός.

Σύμφωνα με τα όσα αναφέρει ο Παύλου (2009), στις αρχές του 2008, κάνουν αισθητή την εμφάνισή τους στην Ελλάδα, ακροδεξιοί σχηματισμοί και ομάδες, με πιο γνωστές το Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός (ΛΑ.Ο.Σ.) και τη Χρυσή Αυγή. Η οικονομική κρίση που φαίνεται να βάζει τη χώρα, λειτούργησε ως αφορμή, την οποία εκμεταλλεύτηκαν οι συγκεκριμένοι σχηματισμοί, ιδιαίτερα της Χρυσής Αυγής, καθιστώντας τους μετανάστες ως «αποδιοπομπαίους τράγους» αλλά και την αύξηση της μετανάστευσης, η οποία επέφερε μια ξενοφοβική αντίδραση, τα τελευταία χρόνια, για να αναδειχτεί σε ένα από τα βασικά πολιτικά κόμματα της χώρας. Η συγκεκριμένη ακροδεξιά οργάνωση ξεκίνησε να στοχοποιεί μετανάστες κυρίως, από την Ασία (Πακιστάν, Ιράκ, Αφγανιστάν) με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι ρατσιστικές επιθέσεις και η βία (Παύλου, 2009).

Το 2007 καταγράφηκε 175% αύξηση των ρατσιστικών επιθέσεων εις βάρος μεταναστών και προσφύγων. Βίαιες και παράνομες εισβολές πραγματοποιήθηκαν και από το αστυνομικό σώμα, σε χώρους λατρείας μουσουλμάνων, όσο και σε κατοικίες οικονομικών μεταναστών, κυρίως αυτών που ήταν ενεργά μέλη σε διάφορους μεταναστευτικούς συλλόγους. Δράση, η οποία δεν μπορεί να διαφύγει των ερευνητών, το γεγονός ότι συνάδει, με την είσοδο ενός ακροδεξιού κόμματος στην Βουλή των Ελλήνων (Παύλου, 2009).

Στο πρόβλημα του ρατσισμού το οποίο μελετάται, προβληματίζει η συμμετοχή, λοιπόν, των δημόσιων λειτουργών (αστυνομικών και λιμενικών) σε επεισόδια βίας καθώς και η δημιουργία ρατσιστικού λόγου μέσω των Μ.Μ.Ε., με την αναπαραγωγή δηλώσεων πολιτικών εκπροσώπων με πιο ακραίες θέσεις, συνήθως ενάντια των μεταναστών. Σημαντική ένδειξη, της ανησυχίας που δημιουργήθηκε λόγω της αυξημένης δράσης των δημόσιων λειτουργών εις βάρος μεταναστών, οδήγησε τη χώρα της Γερμανίας και της Νορβηγίας το 2008, να μην επαναπροωθούν τους αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα (Παύλου, 2009).

Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας¹⁵, στα δύο χρόνια της λειτουργίας του, το οποίο συντονίζεται από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, από τον Οκτώβριο του 2011 μέχρι σήμερα, έχει καταγράψει μέσω συνεντεύξεων με θύματα

¹⁵Το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας, δημιουργήθηκε με σκοπό την αναπλήρωση του κενού που δημιουργεί η απουσία ενός επίσημου και αποτελεσματικού συστήματος καταγραφής περιστατικών και τάσεων του ρατσισμού και της ρατσιστικής βίας στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις διεθνείς και ευρωπαϊκές υποχρεώσεις του κράτους. Αποτελείται σήμερα από 33 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και άλλους φορείς της κοινωνίας των πολιτών και αποτελεί την πιο αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης για τα ρατσιστικά εγκλήματα στην Ελλάδα.

πάνω από 350 περιστατικά ρατσιστικής βίας, στη συντριπτική τους πλειονότητα εναντίον προσφύγων και μεταναστών (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013).

Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2003 του Ευρωβαρόμετρου, το ελληνικό κοινό απάντησε σε ποσοστό 70% «ότι οι μετανάστες είναι απειλή για τον τρόπο ζωή τους». Επίσης, άλλα ευρήματα της έρευνας, έδειξαν την αντίθετη άποψη των Ελλήνων, στο γεγονός ότι «οι μετανάστες συνεισφέρουν στον εμπλουτισμό της πολιτιστικής ζωής της χώρας (Καφετζής, 2009).

5.3 Στέγαση

Η στέγαση, είναι ένα από τα βασικά προβλεπόμενα δικαιώματα του ανθρώπου και θα πρέπει να εξασφαλίζεται με κάθε τρόπο από την κάθε χώρα του κόσμου για τους πολίτες της. Στην Ελλάδα η αστεγία πλήττει πλέον και τους Έλληνες πολίτες αλλά και τους αλλοδαπούς. «Ως άστεγοι σύμφωνα με το νόμο Ν.4452/2013 ορίζονται τα άτομα που διαμένουν νόμιμα στη χώρα, τα οποία στερούνται πρόσβασης ή έχουν επισφαλή πρόσβαση σε επαρκή ιδιόκτητη ενοικιαζόμενη ή παραχωρημένη κατοικία που πληροί τις αναγκαίες τεχνικές προδιαγραφές και διαθέτει τις βασικές υπηρεσίες ύδρευσης και ηλεκτροδότησης. Στους αστέγους περιλαμβάνονται, αυτοί που φιλοξενούνται κατ' ανάγκη προσωρινά σε ιδρύματα ή άλλες κλειστές δομές καθώς και αυτοί που διαβιούν σε ακατάλληλα καταλύματα» (Καρδασιάδης, 2013 :13).

Οι συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών και των προσφύγων εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ένταξή τους στην χώρα υποδοχής και τον χαρακτηρισμό τους ως «νόμιμοι ή παράτυποι», ο οποίος τους θέτει μπροστά στη διαδικασία της κοινωνικής ένταξης με διαφορετικά κριτήρια από εκείνους που χαρακτηρίζονται ως «παράτυποι μετανάστες». Οι κατοικίες στις οποίες εγκαθίστανται οι μετανάστες παρουσιάζουν αρκετά κοινά χαρακτηριστικά, αφού η πλειονότητα κατοικεί σε πολυκατοικίες και διαμερίσματα των πρώτων ορόφων, με έναν σημαντικό αριθμό μεταναστών να διαμένουν σε υπόγεια (Βαφειάδης και Ταβλαδωράκη, 2012).

Οι λόγοι εγκατάστασης των μεταναστών σε αυτού του είδους κατοικίες, σχετίζεται άμεσα με την προσπάθειά τους για εξασφάλιση χαμηλών ενοικίων, δεδομένου της δύσκολης οικονομικής κατάστασης που μπορεί να αντιμετωπίζουν. Οι συνθήκες στέγασης των μεταναστών είναι συχνά ακατάλληλες, με ανθρώπους να στοιβάζονται σε κακοσυντηρημένα διαμερίσματα και μεσοπολεμικά χαμόσπιτα, άλλους να βρίσκουν στέγη σε εγκαταλελειμμένα κτίρια, εξαιρετικά ακατάλληλα για

μόνιμη κι ανθρώπινη διαμονή, και άλλους να μένουν άστεγοι. Από τους μετανάστες, μόνο οι πρόσφυγες και οι αιτούντες ασύλου έχουν δικαίωμα προσωρινής στέγασης, χωρίς ωστόσο οι υπάρχουσες υποδομές να μπορούν να καλύψουν στο βαθμό που χρειάζεται, τις μεγάλες ανάγκες που προκύπτουν (Βαφειάδης και Ταβλαδωράκη, 2012).

Στις αρχές του μεταναστευτικού ρεύματος, τη δεκαετία του 1990 πραγματοποιήθηκε η έντονη μετανάστευση των Αλβανών στην Ελλάδα¹⁶. Συγκεκριμένα, το έτος 1992-93, διεξήχθη έρευνα με την παρουσίαση του κοινωνικού αποκλεισμού που βίωσαν οι Αλβανοί μετανάστες σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης και παραμονής τους αλλά και όσον αφορά την εργασία τους στη χώρα (Ψημμένος, 2004).

Οι συνθήκες που επικρατούσαν είχαν κύρια χαρακτηριστικά την ανασφάλεια, την περιθωριοποίηση και την αποξένωση. Οι Αλβανοί ζούσαν σε παλιά νεοκλασικά ξενοδοχεία, τα οποία αρχικά στη δεκαετία του 1950-1960, φιλοξενούσαν αξιωματικούς του NATO και στρατιωτικούς και αργότερα τη δεκαετία του 1970 μετατράπηκαν σε καταυλισμούς για τους πρόσφυγες από την Κύπρο, το Ιράν και το Κουρδιστάν. Στη συνέχεια, στα τέλη του 1980 έκλεισαν λόγω ακαταλληλότητας και επαναλειτούργησαν για τους Αλβανούς μετανάστες, καθώς η ζήτηση για διαμονή σε χαμηλές τιμές ήταν έντονα αυξημένη και οι Έλληνες αρνούσαν να νοικιάσουν τα σπίτια τους σε Αλβανούς (Ψημμένος, 2004).

Οι χώροι, όπου διέμεναν ήταν ακατάλληλοι για διαβίωση και δεν τηρούνταν οι κανόνες υγιεινής. Δεν υπήρχε οργανωμένη πολιτική για τους μετανάστες αλλά κυριαρχούσε περιθωριοποίηση του μετανάστη να επέμβει στο χώρο όπου διέμενε και να το προσαρμόσει στις απαιτήσεις του. Η αθηναϊκή κοινωνία φάνηκε να αποκλείει καθετί ξένο και διαφορετικό, καθώς επίσης, οι ανύπαρκτες ευκολίες φανέρωναν την ανεπιθύμητη παραμονή των μεταναστών (Ψημμένος, 2004).

Η μη παροχή στέγης είχε ψυχολογικές, πολιτιστικές και υγειονομικές επιπτώσεις στους Αλβανούς μετανάστες. Αναφέρθηκαν από όλους ότι υποσιτίζονταν και κάποιες φορές, αυτό ήταν προφανές στην εμφάνιση τους. Επίσης, αναφέρθηκαν ξυλοδαρμοί και αύξηση εγκληματικότητας από την πλευρά τους για λόγους

¹⁶Χρησιμοποιήθηκε το εργαλείο της έρευνας με ημιδομημένες συνεντεύξεις με τη μέθοδο της χιονοστιβάδας. Τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων αντικατόπτριζαν τη ζωή των οικονομικών μεταναστών στην Ελλάδα. Ο χώρος που επιλέχθηκε ήταν το κέντρο της Αθήνας (Ομόνοια και Βάθη), ως πρώτος χώρος υποδοχής, όπου τότε υπολογιζόταν ότι κατοικούσαν 500.000 Αλβανοί

επιβίωσης. Οι χώροι διαβίωσης ήταν το σημαντικότερο στοιχείο για τη θέση τους στην αθηναϊκή κοινωνία και το όποιο μέλλον τους στη χώρα (Ψημμένος, 2004).

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια του 1993, οι υπάλληλοι Υγειονομικών Υπηρεσιών, πάντα υπέγραφαν ότι οι συνθήκες διαβίωσης ήταν καλές και σύμφωνες με τις ισχύουσες διατάξεις για την υγιεινή. Αργότερα, οι μετανάστες άρχισαν να οργανώνονται σε ομάδες για το φαγητό και τη δουλειά κι αυτός ο τρόπος φάνηκε να είναι αποτελεσματικός, καθώς δημιουργήθηκαν συνθήκες ασφάλειας και ταύτισης (Ψημμένος, 2004).

Όσον αφορά τον τομέα της εργασίας, ερευνήθηκε σε συνάρτηση με το χώρο διαμονής στην Ομόνοια και στη Βάθη, καθώς επικρατούσε η αντίληψη ότι ο γεωγραφικός χώρος σχετίζεται με το οικονομικό, μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των κατοίκων και παράλληλα, οριοθετεί τις σχέσεις με τους υπόλοιπους χώρους. Οι περισσότεροι ήταν ανειδίκευτοι και εργάζονταν σε οικοδομές ή ως οικιακοί βοηθοί σε σπίτια Ελλήνων μεσαίας τάξης. Υπήρξαν, όμως, και όσοι εργάζονταν σε παράνομα επαγγέλματα, όπως τα ανήλικα κορίτσια στην πορνεία. Ενώ, γενικά, η εργασία έχει ως σκοπό την εκπαίδευση και την κοινωνική αναπαραγωγή, σε τέτοιες «περιθωριοποιημένες» περιοχές της Αθήνας, αναπαρήγαγε την ανισότητα και την υποτέλεια (Ψημμένος, 2004).

Ακόμα και σήμερα, οι μετανάστες κατοικούν σε περιοχές με χαμηλό ενοίκιο, μένοντας πολλά άτομα σε κάθε διαμέρισμα, κυρίως σε φτωχές περιοχές σχηματίζοντας γκέτο μεταναστών από διάφορες χώρες. Μετανάστες από περιοχές όπως Ασία, Αφρική, Ανατολική Ευρώπη και Βαλκάνια, ζουν σε περιοχές της Αττικής όπως το Μεταξουργείο, η Πλατεία Βάθης, η Κυψέλη, τα Πατήσια και την Καλλιθέα (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Επιπλέον, ένα άλλο πρόβλημα στον τομέα της στέγασης που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες είναι ότι αρκετοί Έλληνες δεν θέλουν να νοικιάζουν τα διαμερίσματά τους σε μετανάστες, και ισχυρίζονται ότι το σπίτι νοικιάστηκε, προκειμένου να τους αποφύγουν. Μερικοί ιδιοκτήτες επικαλούνται ανασφάλεια και φόβο, πιστεύοντας ότι λόγω της επαγγελματικής τους αστάθειας δεν θα μπορούν να πληρώνουν το ενοίκιο ή ότι δεν θα διατηρήσουν το κτήριο σε καλή κατάσταση. Ακόμα, συχνό φαινόμενο είναι οι ιδιοκτήτες να αντιμετωπίζουν πρόβλημα με τους άλλους ιδιοκτήτες ή και ενοίκους της πολυκατοικίας, προκειμένου να μην νοικιάσουν το διαμέρισμά τους σε μετανάστη. Τέλος, ένα ακόμα πρόβλημα είναι ότι ένα διαμέρισμα μπορεί να έχει τη

διπλάσια τιμή, εάν πρόκειται να νοικιαστεί σε μετανάστη απ' ότι σε Έλληνα (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007).

Μεγαλύτερο πρόβλημα εύρεσης στέγης αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες. Για παράδειγμα, οι πρόσφυγες, στο νομό Αττικής, ζουν κυρίως σε διαμερίσματα των περιοχών της Δάφνης, του Αιγάλεω, των Αχαρνών, του Μεταξουργείου και του Κολωνού. Παρόλο που υπάρχουν οργανώσεις που φροντίζουν για τη φιλοξενία τους, υπολογίζεται ότι υπάρχουν χιλιάδες άστεγοι σε περιοχές γύρω από την Ομόνοια, που κοιμούνται σε παγκάκια, χαρτόκουτα και πεζοδρόμια. Μεγαλύτερους κινδύνους αντιμετωπίζουν οι γυναίκες πρόσφυγες, και κυρίως οι νέες, όπου δεν υφίστανται πλέον τα παραδοσιακά συστήματα κοινωνικής προστασίας, και είναι περισσότερο ευάλωτες σε σεξουαλική εκμετάλλευση (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007).

Παρατηρείται ότι η ελληνική νομοθεσία δεν υπολογίζει την καταγραφή των προσφύγων και μεταναστών αστέγων. Οι συνθήκες και για τους πρόσφυγες είναι πολύ δύσκολες. Δεν υπάρχουν επαρκείς κατάλληλες δομές και στερούνται το δικαίωμα αίτησης στέγης, αν δεν έχουν υποβάλει αίτηση ασύλου και δεν έχουν αποκτήσει το ειδικό δελτίο αίτησης ασύλου, το οποίο σύμφωνα και με τις γραφειοκρατικές καθυστερήσεις ο αιτών άσυλο δυσκολεύεται να αποκτήσει. Στην Ελλάδα, οι δομές δεν επαρκούν για να καλύψουν τις ανάγκες των ανδρών και γυναικών προσφύγων και των ανηλίκων. Έως το 2013, υπήρχαν μόνο εφτακόσιες ογδόντα εννιά, (789) θέσεις φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανηλίκους και τις οικογένειες τους, οι οποίες θέσεις δημιουργήθηκαν κυρίως από Μ.Κ.Ο., όπως η Praksis (Καρδασιάδης, 2013)

Με πιο πρόσφατα στοιχεία, τα οποία παρουσιάζει η Μαργωμένου (2015)¹⁷, οι χώροι φιλοξενίας που διατίθενται για τους μετανάστες είναι ελάχιστοι δεδομένων των αναγκών και των μεταναστευτικών ρευμάτων που φτάνουν καθημερινώς στη χώρα. Αυτή τη στιγμή υπάρχει η οργάνωση «Praksis» με εικοσιπέντε (25) διαμερίσματα για εκατόν είκοσι (120) άτομα σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λέσβο και Πάτρα, στα οποία παρέχεται προσωρινή στέγαση από έξι (6) έως εννιά (9) μήνες, η «Εστία Προσφύγων» της οργάνωσης «Άρσις» που απευθύνεται σε οικογένειες και έχει δυνατότητα φιλοξενίας σαράντα οκτώ (48) ατόμων, ο ξενώνας των «Γιατρών του Κόσμου» με δυναμικότητα εβδομήντα (70) ατόμων, οι δύο ξενώνες της Μ.Κ.Ο.

¹⁷ Τα στοιχεία αντλούνται από την ηλεκτρονική σελίδα της εφημερίδας «Καθημερινή, δεδομένου ότι δεν καταγράφονται τόσο πρόσφατα στοιχεία σε βιβλιογραφική πηγή. [<http://www.kathimerini.gr/811926/article/epikairothta/ellada/zhthma-zwtikhs-shmasias-h-stegash-twn-prosfygwn>]

«Νόστος» που φιλοξενούν εκατόν εβδομήντα δύο (172) άτομα, το «Κέντρο Υποδοχής Λαυρίου» του Ερυθρού Σταυρού που φιλοξενεί διακόσια εξήντα (260) άτομα για όσο χρόνο διαρκεί η διαδικασία αίτησης ασύλου και η «Δομή Φιλοξενίας» στη Λέσβο με τα τρία (3) της διαμερίσματα που φιλοξενούν δέκα (10) άτομα. Σημαντικό υποστηρικτικό ρόλο, κατέχει και η οργάνωση «Κλίμακα» που εφόσον έχει διαθέσιμο χώρο προσφέρει σε κάθε ενδιαφερόμενο ολιγοήμερη στέγαση.

Εξαιρετικά οξύ φαίνεται να είναι και το πρόβλημα στέγασης ανήλικων μεταναστών, καθώς οι δομές φιλοξενίας υπολογίζονται στις δέκα (10), και έχουν θέσεις για μόλις τριακόσια δέκα τρία (313) άτομα. Τα αιτήματα στέγασης το 2014 ξεπέρασαν τα 2.200, με τους ξενώνες ανηλικών να είναι πλήρεις, και κάθε φορά που ανοίγει μία θέση, αναγκαστικά οι υπηρεσίες δίνουν προτεραιότητα σε παιδιά πολύ μικρής ηλικίας που δεν μπορούν να μπου σε λίστα αναμονής, με αποτέλεσμα οι λίγο μεγαλύτεροι να μένουν έξω από κάθε ξενώνα για μήνες. Είναι χαρακτηριστικό πως η ζήτηση στις υπάρχουσες δομές είναι μέχρι και 2,5 φορές μεγαλύτερη από την προσφορά, πράγμα που εξηγεί και γιατί 190 παιδιά είχαν καταλήξει στην Αμυγδαλέζα, όπου ζούσαν υπό δυσμενείς συνθήκες (Μαργωμένου, 2015).

Η σχεδόν, λοιπόν, παντελής έλλειψη υποδομών στις πόλεις αλλά και στις αγροτικές περιοχές ή στις περιοχές εισόδου τους στη χώρα (νησιά, παραμεθόριες πόλεις και οικισμούς) δυσχεράνει ακόμα περισσότερο τις συνθήκες διαμονής και επιβίωσης των μετακινούμενων πληθυσμών που φτάνουν στη χώρα, ενώ σε συγκεκριμένες περιπτώσεις η έλλειψη αυτή, δημιουργεί εντάσεις ή οδηγεί τους μετανάστες σε καθεστώς εκμετάλλευσης της ζωής και των αναγκών τους (Βαφειάδης και Ταβλαδωράκη, 2012).

Από νομοθετικής απόψεως, στις αρχές του 2015, η ελληνική κυβέρνηση παρακολουθώντας τις μεταναστευτικές ροές να αυξάνονται στη χώρα με ταχύτατους ρυθμούς, προβαίνει σε τροποποίηση του άρθρου 28 παρ. 8 του Ν. 4033/2011 (ΦΕΚ Α' 264), με την οποία προβλέπεται, «για θέματα στέγασης, σίτισης, υγιεινής, και επιστροφών υπηκόων τρίτων χωρών που εισέρχονται παράτυπα στη χώρα», είναι δυνατή η εκπόνηση έργων, μελετών και υπηρεσιών που σχετίζονται για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού φαινομένου χωρίς να γίνεται η δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού. Η συγκεκριμένη κίνηση αποσκοπεί να συμβάλλει θετικά στην αντιμετώπιση σοβαρών και κοινωνικών ζητημάτων, όπως είναι οι συνθήκες διαβίωσης και η ένταξη των μεταναστών και προσφύγων στη χώρα. Η παραπάνω νομοθετική ρύθμιση, κρίνεται αναγκαία, δεδομένου των δυσκολιών που

αντιμετωπίζουν στη σίτιση και στη στέγαση οι μετακινούμενοι πληθυσμοί που εισέρχονται στην Ελλάδα, χωρίς τους νόμιμους τύπους, που αναγνωρίζουν οι αρχές (Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, 2015).

5.4 Σίτιση

Ένα άλλο πρόβλημα, ζωτικής σημασίας που αντιμετωπίζουν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί που εισέρχονται στην Ελλάδα, είναι αυτό της σίτισης. Η μεταναστευτική πολιτική που ακολουθείται στη χώρα και η εφαρμογή της, δυσχεραίνει σε μεγάλο βαθμό την διαβίωση των μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα και βασικά θεμελιώδη δικαιώματα φαίνεται να καταπατούνται. Με τις δημόσιες υπηρεσίες να απουσιάζουν στην κοινωνική μέριμνα για την σίτιση των μεταναστών, εμφανίζονται πολλές πρωτοβουλίες ενεργών πολιτών οι οποίοι με κουζίνες αλληλεγγύης βοηθούν στη σίτιση των μεταναστών και των προσφύγων, αλλά και Μ.Κ.Ο. που επίσης προσπαθούν να καλύψουν όσο δύνανται τις βιοποριστικές ανάγκες τους (Καρδασιάδης, 2013).

5.5 Αφομοίωση και ενσωμάτωση – πρόβλημα του «πολιτισμικού σοκ»

Ο μετανάστης που φτάνει στην χώρα υποδοχής καλείται να διαχειριστεί δύο διαφορετικές διαδικασίες. Η πρώτη είναι η προσπάθεια να διατηρήσει τη διαφορετικότητά του (εθνική καταγωγή, θρησκεία κτλ) και η δεύτερη είναι η προσπάθειά του να ανταπεξέλθει στα προβλήματα της καθημερινότητας του στη χώρα υποδοχής. Αυτές οι δύο διαδικασίες στις οποίες υποβάλλεται ο μετανάστης, υποδηλώνουν την «πολλαπλή ταυτότητα» που μπορεί είτε να περιθωριοποιήσει και να απομονώσει είτε να αφομοιώσει και να ισοπεδώσει πλήρως την «πολλαπλή ταυτότητά» του (Γιαννόπουλος, 2001).

Οι περισσότερες πολιτικές για τους μετανάστες, συνήθως ενισχύουν τη μία από αυτές τις τάσεις εις βάρος της άλλης, καθώς είτε προωθούνται μέτρα νομιμοποίησης που στοχεύουν στην πλήρη αφομοίωσή τους, χωρίς να υποστηρίζουν τη διαφορετικότητά τους είτε εγκαταλείπονται χωρίς να υπάρχει ουσιαστική κρατική παρέμβαση με αποτέλεσμα να περιθωριοποιούνται και να θεωρούνται ένα «αποκομμένο κομμάτι» της κοινωνίας της χώρας στην οποία έχουν μεταναστεύσει.

Οι μετακινούμενοι πληθυσμοί καλούνται συχνά να αντιμετωπίσουν τον κοινωνικό και κρατικό ρατσισμό, καθώς είναι μία κατάσταση η οποία απεγκλωβίζει τους μετακινούμενους πληθυσμούς, στη χώρα υποδοχής σε δύσκολες συνθήκες διαβίωσης, εφόσον υπάρχει αρνητικό κοινωνικό κλίμα, τα γεγονότα αυτό δυσκολεύει

την ύπαρξη πίεσης προς τον κρατικό μηχανισμό, να δράσει υπέρ των μετακινούμενων πληθυσμών, για τη διασφάλιση και την προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων και αντίστοιχα η αντιμεταναστευτική πολιτική ευνοεί την εμφάνιση ξενοφοβικών και ρατσιστικών επιθέσεων εις βάρος των μεταναστών (Γιαννόπουλος, 2001).

5.6 Χορήγηση νομιμοποιητικών εγγράφων

Σύμφωνα με το Γραφείο Μεταναστών της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος, οι μετανάστες και οι πρόσφυγες που εισέρχονται στην Ελλάδα, αντιμετωπίζουν ένα θεμελιώδες πρόβλημα, αυτό της νομιμοποίησης. Η παρουσία των μεταναστών στη χώρα μας, χαρακτηρίζεται από άνισους όρους διαπραγμάτευσης. Με εξαίρεση τους οικονομικούς μετανάστες που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα, οι μετανάστες που εισέρχονται χωρίς άδεια παραμονής τίθενται εκτός νομιμότητας και επομένως εκτός κοινωνικής αναγνώρισης. Συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι η Ελλάδα από χώρα εξαγωγής έγινε χώρα εισαγωγής μεταναστών, χαρακτηρίζεται από ελλειμματικές πολιτικές υποδοχής μεταναστών, δημιουργώντας μ' αυτό τον τρόπο σοβαρά προβλήματα για την προστασία των μεταναστευτικών μειονοτήτων. Η αύξηση των παράτυπων μεταναστών, έχει ως επακόλουθο και την αύξηση των εμποδίων εγκατάστασης και εύρεσης εργασίας, ενώ ταυτόχρονα αυξάνεται και το αίσθημα απόρριψης από τους Έλληνες και οι ρατσιστικές αντιδράσεις (Πρεσβέλου, 2007).

Οι πρόσφυγες αλλά και οι μετανάστες αντιμετωπίζουν πρόβλημα στην έκδοση των αδειών παραμονής και εργασίας, κυρίως λόγω έλλειψης προσωπικού και της γραφειοκρατίας, αλλά και των μεγάλων χρηματικών ποσών που απαιτούνται, καθώς και της δυσκολίας εύρεσης ορισμένων δικαιολογητικών. Βέβαια, ακόμα και όταν χορηγούνται άδειες διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, η πρακτική της διοίκησης είναι να μην ανανεώνει τις άδειες μετά τη λήξη τους, μία συνθήκη που πλήττει, βέβαια, περισσότερο τους οικονομικούς μετανάστες που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007) (Δεμενίκα, 2011).

Σε αυτή τη δυσκολία που αντιμετωπίζουν πολλοί μετανάστες, συμβάλλει το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια η χώρα βάλλεται από την οικονομική κρίση και δεν τους δίνεται η δυνατότητα να ανανεώσουν την άδεια διαμονής τους, λόγω έλλειψης ενσήμων ή επαρκούς οικογενειακού εισοδήματος (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013).

Εκτός από τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί για την απόκτηση νομιμοποιητικών εγγράφων, μεταξύ των οποίων και οι πρόσφυγες,

όπου συγκεκριμένα οι γυναίκες πρόσφυγες, έρχονται αντιμέτωπες με διακρίσεις συνδεδεμένες με το φύλο τους. Γενικά, ο συνδυασμός του όρου πρόσφυγας με αυτόν της γυναίκας, είναι ιδιαίτερα δυσχερής. Η γυναίκα πρόσφυγας αντιμετώπισε δυσκολίες σχετικά με τις διαδικασίες απόκτησης της ιδιότητας του πρόσφυγα για παράδειγμα, όταν η ιδιότητα αποδιδόταν μόνο στον άνδρα-«αρχηγό» της οικογένειας. Επιπροσθέτως, ακόμη κι αν κατάφερνε να αποκτήσει την ιδιότητα αυτή, η χώρα υποδοχής τη θεωρούσε όχι και τόσο «χρήσιμη» ή «παραγωγική», συγκριτικά με τους άνδρες (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

5.7 Υγεία

Πέρα των υπολοίπων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες και οι μετανάστριες στην Ελλάδα, καλούνται να αντιμετωπίσουν αρκετά προβλήματα και στον τομέα της υγείας. Μεγάλος αριθμός μεταναστών είναι φορείς μολυσματικών ή και μεταδοτικών ασθενειών, οι οποίοι δεν καταφεύγουν σε γιατρό, συμβάλλοντας μ' αυτό τον τρόπο στην αύξηση κρουσμάτων φυματίωσης, ηπατίτιδας, μηνιγγίτιδας, AIDS κ.ά., έχοντας δραματικές επιπτώσεις τόσο στους ίδιους τους μετανάστες όσο και στην ευρύτερη δημόσια υγεία. Οι νόμιμα ασφαλισμένοι μετανάστες έχουν δικαίωμα για ιατρική και νοσοκομειακή περίθαλψη, ενώ αντίθετα οι μετανάστες που δεν διαθέτουν τα απαραίτητα έγγραφα, αντιμετωπίζονται μόνο ως επείγοντα περιστατικά από τα νοσοκομεία του Εθνικού Συστήματος Υγείας (Ε.Σ.Υ.). Παρόλα αυτά, οι Έλληνες νοσοκομειακοί γιατροί φαίνεται να είναι ανεκτικοί και εξετάζουν και χειρουργούν ακόμα και τους «μη κανονικούς μετανάστες». Σημαντική βοήθεια αποτελούν και τα πολυιατρεία των «Γιατρών χωρίς Σύνορα» και των «Γιατρών του Κόσμου» (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007).

Οι μετανάστες δεν έρχονται ασθενείς από τη χώρα τους. Αντιθέτως, ασθενούν στην Ελλάδα λόγω των άθλιων συνθηκών διαβίωσης και υγιεινής, ακριβώς όπως και οι Έλληνες. Σε μία από τις πόλεις που δέχεται μεγάλο μεταναστευτικό κύμα, όπως ο Έβρος, υπάρχουν στοιχεία που δείχνουν ότι το 63% των ασθενειών που παρουσιάζουν οι μετανάστες στην περιοχή του Έβρου οφείλονται στις συνθήκες κράτησης. Οι επτά (7) συχνότερες διαγνώσεις της περιόδου από τον Δεκέμβριο του 2010 μέχρι τον Απρίλιο του 2011 αφορούσαν λοιμώξεις του ανώτερου αναπνευστικού, μυοσκελετικά προβλήματα, διάρροια, γαστρεντερικές διαταραχές, λοιμώξεις του κατώτερου αναπνευστικού, ψυχολογικά συμπτώματα και δερματοπάθειες (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013).

Οι συγκεκριμένες επτά συχνότερες διαγνώσεις ευθύνονται για το 63% των συνολικών ιατρικών περιστατικών και οφείλονται ή/και συνδέονται με τις απάνθρωπες, κατά κοινή ομολογία, συνθήκες κράτησης: συνωστισμός, έλλειψη συνθηκών υγιεινής, προβλήματα πρόσβασης σε καθαρό νερό. Συγκεκριμένα, σχετική αναφορά των Γιατρών Χωρίς Σύνορα δείχνει έλλειψη κατάλληλου αερισμού, προαυλισμού και ποιότητας στο φαγητό. Αυτό λοιπόν, συνιστά σοβαρό αντικείμενο ανησυχίας για την υγεία των μεταναστών, και κατά συνέπεια τη δημόσια υγεία, καθώς είναι απαράδεκτες οι συνθήκες κράτησής τους (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013).

Η μεταναστευτική πολιτική που προωθείται στην Ελλάδα, απαγορεύει ουσιαστικά και τιμωρεί ποινικά την περίθαλψη μεταναστών χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα με αποτέλεσμα να οδηγούνται σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση και να προσβάλλεται το δικαίωμά τους σε κοινωνική αρωγή και προστασία της υγείας τους. Επίσης, αποτέλεσμα των νομοθεσιών που αναφέρθηκαν και σε προηγούμενο κεφάλαιο, είναι να θέτουν σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία, καθώς αποκλείουν τους χωρίς χαρτιά μετανάστες από την πρόσβαση σε νοσοκομείο και τη νοσηλεία, με όλες τις συνέπειες που μπορεί να έχει κάτι τέτοιο για όλους όσους ζουν στη χώρα, Έλληνες και μη (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013).

Σε ό, τι αφορά την Υγειονομική Διάταξη, παρότι η κράτηση για λόγους δημόσιας υγείας επιτρέπεται σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτό δεν δικαιολογεί την κράτηση ατόμων αποκλειστικά για τον σκοπό της διεξαγωγής υποχρεωτικών ιατρικών διαδικασιών. Συγκεκριμένα, η υποχρεωτική εξέταση και υποβολή σε θεραπεία ασθενών απαγορεύεται τόσο από τις διεθνείς συνθήκες όσο και από το ελληνικό Σύνταγμα. Κατ' εξαίρεση, μπορεί να προβλεφθεί υποχρέωση εξέτασης μόνο για τους αιτούντες άσυλο, ενώ για τους μετανάστες ως προϋπόθεση εισόδου στη χώρα και όχι παραμονής σε αυτή. Σε κάθε περίπτωση, υποχρεωτική θεραπεία μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο εφόσον υπάρχουν στοιχεία επικείμενου κινδύνου της δημόσιας υγείας, δηλαδή ενός ενδεχόμενου περιστατικού που θα επηρεάσει αρνητικά την υγεία των ανθρώπων: ο κίνδυνος αυτός πρέπει να είναι πραγματικός και όχι να εικάζεται, ενώ κάθε ιατρική πράξη χωρίς τη συναίνεση του ατόμου που υποβάλλεται σε αυτή είναι παράνομη (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013).

Δεδομένου των παραπάνω δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες στο ελληνικό σύστημα υγείας, σημαντικές υπηρεσίες υγιεινής προσφέρουν κυρίως Μ.Κ.Ο

και ιδιωτικοί φορείς,¹⁸ όπως η «Κλίμακα», που διαθέτουν εγκαταστάσεις για να μπορέσει κάθε ενδιαφερόμενος να κάνει μπάνιο, να ξυριστεί, κ.λπ. Για την ιατρική περίθαλψη των μεταναστών, λειτουργεί το πολυϊατρείο των «Γιατρών του Κόσμου», το οποίο είναι καθημερινά ανοιχτό και εκεί δεν απαιτείται κανένα δικαιολογητικό για να σπεύσουν οι γιατροί να περιθάλψουν τον άρρωστο που θα εμφανιστεί μπροστά τους. Στη Μ.Κ.Ο. «Praksis», επίσης, λειτουργεί γενικό ιατρείο, που φροντίζει για τους μετανάστες. Παράλληλα η «Κάριτας» σε συνεργασία με την Παιδική Πολυκλινική του Ιπποκράτειου Νοσοκομείου φροντίζει για τον εμβολιασμό, τον οδοντιατρικό και τον οφθαλμολογικό έλεγχο των ανήλικων μεταναστών (Μαργωμένου, 2015).

Επιπλέον, παρότι αναφέρεται ότι οι αιτούντες άσυλο μπορούν να λάβουν φαρμακευτική αγωγή από το φαρμακείο του νοσοκομείου, σχεδόν ποτέ δε λαμβάνουν την αγωγή τους από αυτά. Να σημειωθεί, ότι χωρίς τις παρεμβάσεις Μ.Κ.Ο. (όπως Praksis, Γιατροί του Κόσμου) και άλλων πρωτοβουλιών (όπως το ιατρείο κοινωνικής αλληλεγγύης), δε θα μπορούσε να καλυφθεί η φαρμακευτική κάλυψη και σε πολλές περιπτώσεις ο εμβολιασμός των παιδιών (Καρδασιάδης, 2013).

Όσον αφορά, ειδικότερα, τις γυναίκες μετανάστριες που εργάζονται ανασφάλιστες ως οικιακοί βοηθοί, δεν έχουν τη δυνατότητα να επισκεφτούν γιατρό ή γυναικολόγο, για να κάνουν γυναικολογικές εξετάσεις, και λόγω και της έλλειψης γυναικολογικής παιδείας, επισκέπτονται αργοπορημένα γιατρό, οι οποίοι διαγιγνώσκουν γυναικολογικούς καρκίνους, οι οποίοι καταλήγουν σε μεταστάσεις και θανάτους. Ακόμα, εξαιτίας της παράνομης διακίνησης και εμπορίας γυναικών μεταναστριών, οι ίδιες αναγκάζονται να εκδίδονται χωρίς να χρησιμοποιούν προφυλάξεις, αυξάνοντας τα ποσοστά μόλυνσης από τον ιό AIDS, αλλά και των εκτρώσεων στα δημόσια νοσοκομεία (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007).

Επίσης, λόγω πολιτιστικών αξιών κάποιες γυναίκες αρνούνται να επισκεφτούν άντρα γιατρό, δημιουργώντας προβλήματα, ιδιαίτερα σε απομακρυσμένες περιοχές, που δεν υπάρχει γυναικείο ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό. Επιπλέον, είναι σημαντικό ότι η βία κατά των γυναικών αναγνωρίζεται ως σημαντικό πρόβλημα της δημόσιας υγείας, έχοντας επιπτώσεις στην αναπαραγωγική, τη σωματική και

¹⁸ Τα στοιχεία αντλούνται από την ηλεκτρονική σελίδα της εφημερίδας «Καθημερινή», δεδομένου ότι δεν καταγράφονται τόσο πρόσφατα στοιχεία σε βιβλιογραφική πηγή. [<http://www.kathimerini.gr/811926/article/epikairothta/ellada/zhthma-zwtikhs-shmasias-h-stegash-twn-prosfygwn>]

πνευματική υγεία της γυναίκας. Καμία μετανάστρια δεν μπορεί να αποδείξει την κακοποίηση που βιώνει καθώς, εργάζεται εσωτερική σ' ένα σπίτι, ενώ δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που αναγκάζονται να προσφέρουν και το σώμα τους, εκτός από τη δουλειά τους (Έμκε - Πουλοπούλου, 2007).

5.8 Εργασία

Η εργασία είναι καθοριστικός παράγοντας για το μετανάστη που εισέρχεται σε μια νέα χώρα. Για το άτομο, αποτελεί παράγοντα ζωτικής σημασίας, καθώς είναι το μέσον εξασφάλισης της επιβίωσης του ιδίου αλλά και της οικονομικής ενίσχυσης της οικογένειάς του που τον ακολουθεί στη νέα χώρα διαμονής ή παραμένει στην πατρίδα τους μέσω εμβασμάτων (Green, 2002).

Ένα καθοριστικό κριτήριο κατηγοριοποίησης των μεταναστευτικών ρευμάτων είναι το ζήτημα της νομιμοποίησης της παραμονής τους και της άδειας εργασίας τους στη χώρα υποδοχής. Υπάρχουν εκείνοι, οι οποίοι διαθέτουν τα απαραίτητα έγγραφα παραμονής και άδειας εργασίας αλλά υπάρχουν κι εκείνοι που δεν τα διαθέτουν, κι αυτό καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη θέση τους στην ελληνική κοινωνία. Οι έχοντες τα νόμιμα έγγραφα έχουν καλύτερη θέση στην αγορά εργασίας. Η εξασφάλιση νόμιμης εργασίας/απασχόλησης, αποτελεί τον κυριότερο μηχανισμό κοινωνικής ένταξης (Κασιμάτη, 2000).

Αντίθετα, οι μη έχοντες τα νόμιμα έγγραφα, απασχολούνται αποκλειστικά σε εποχιακές αγροτικές εργασίες, οικοδομές και συγκεκριμένα για τις γυναίκες, σε οικιακές, υπηρετικές και καθαριότητας φύσης απασχολήσεις. Οι συνθήκες εργασίας τους είναι άθλιες με εξοντωτικά ωράρια, χωρίς ανάλογη αμοιβή και ασφάλιση, και πάντα κυριαρχεί ο φόβος της απειλής από τους εργοδότες, να αναφερθεί στις αρχές η παράτυπη παραμονή τους στη χώρα. Ωστόσο, έχει εν μέρει αναγνωρισθεί η συνεισφορά τους στη δραστηριοποίηση σε τομείς, όπου ο γηγενής πληθυσμός αποφεύγει λόγω των χαμηλών αμοιβών και των συνθηκών εργασίας (Κασιμάτη, 2000).

Οι μετανάστες είτε αλλοδαποί με νόμιμα έγγραφα είτε χωρίς, αντιμετωπίζουν όλοι προβλήματα στον χώρο της απασχόλησης. Επικρατεί η ανεργία, η υποαπασχόληση και δυσχερής φύσεως επαγγέλματα (π.χ. υπηρετικά επαγγέλματα). Αυτά είναι τα κύρια γνωρίσματα της κατάστασης, τα οποία με τη σειρά τους οδηγούν στην απομόνωση των ατόμων αυτών, την περιθωριοποίηση, καταπατώνται τα

δικαιώματα τους και υποφέρουν από την ανασφάλεια που ακολουθεί το αύριο (Κασιμάτη, 2000).

Οι μετανάστες στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν τέσσερα βασικά προβλήματα. Το πρώτο κύριο πρόβλημα είναι η αποειδίκευση, δηλαδή η πλειοψηφία των ατόμων αυτών απασχολούνται σε εργασίες που δεν χρειάζεται κάποια ειδίκευση, και σε περίπτωση που έχουν ήδη κάποια ειδίκευση, φαίνεται ότι στις περισσότερες περιπτώσεις δεν χρησιμοποιείται. Το δεύτερο κύριο πρόβλημα είναι η αποσυλλογικοποίηση, η οποία έχει δύο σκέλη. Από τη μία πλευρά, οι μετανάστες εργάζονται σε εργασίες έξω από τα συλλογικά κοινωνικά δίκτυα, και ταυτόχρονα, από την άλλη πλευρά δουλεύουν μακριά από τα οικογενειακά τους δίκτυα. Το τρίτο κύριο πρόβλημα είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός, ο οποίος έχει δύο χαρακτηριστικά. Το πρώτο χαρακτηριστικό είναι ο πολιτισμικός κοινωνικός αποκλεισμός, και το δεύτερο είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός λόγω φτώχειας, ο οποίος παρατηρείται περισσότερο στις γυναίκες μετανάστριες που εργάζονται ως οικιακοί βοηθοί, σε σύγκριση με τους άντρες μετανάστες. Τέλος, το τέταρτο κύριο πρόβλημα είναι η πολιτισμική κατηγοριοποίηση (Ψημμένος, 2002).

Ένα ζήτημα που προκύπτει από τα προβλήματα της εργασίας, αφορά στη διάσπαση των οικογενειακών δικτύων, η οποία αναφέρει ότι λόγω του ότι οι περισσότερες εργασίες των μεταναστών είναι μεταφερόμενες και δεν έχουν συγκεκριμένο χώρο και τόπο δραστηριότητας, παρόλο που κάποιοι μετανάστες ήρθαν στην Ελλάδα για να βοηθήσουν τις οικογένειές τους στέλνοντάς τους χρήματα, στην πραγματικότητα δεν μπορούν. Αυτό συμβαίνει γιατί ανά πάσα στιγμή μεταφέρονται από περιοχή σε περιοχή, αλλά και γιατί δεν υπάρχει σταθερή εργασία, προκειμένου να υπάρξει ημερομίσθιο για έξι ημέρες την εβδομάδα (Ψημμένος, 2002).

Η εργασία που προσφέρουν οι μετανάστες αποδέσμευσαν από τις βαριές χειρονακτικές εργασίες τόσο τους άντρες όσο και τις γυναίκες, που ασχολούνταν με τη γεωργία, ενώ σταδιακά και οι ελληνίδες αγρότισσες άρχισαν να εντάσσονται στην αγορά εργασίας. Οι γυναίκες μετανάστριες συχνά γίνονται οικιακοί βοηθοί, βοηθώντας με την εργασία τους τις εργαζόμενες Ελληνίδες με την καθαριότητα του σπιτιού, τη φροντίδα των παιδιών ή και των ηλικιωμένων ατόμων της οικογένειας. Επομένως, η απασχόληση των αλλοδαπών γυναικών έφεραν αρκετά οφέλη, απελευθερώνοντας το χρόνο των Ελληνίδων εργαζόμενων γυναικών (Kofman, 2000) (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007).

Σημαντικό εμπόδιο για την ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία, αποτελεί η έλλειψη γνώσεων της ελληνικής γλώσσας, αφού είναι εκ των πραγμάτων δύσκολο να ενσωματωθεί και να εργαστεί κάποιος σε μια νέα περιοχή, χωρίς να έχει τις γνώσεις της επίσημης γλώσσας της συγκεκριμένης χώρας ή έστω της αγγλικής γλώσσας. Μέσω ερευνών που πραγματοποιήθηκαν σε ελληνικές επιχειρήσεις, αποδείχτηκε ότι σημαντικό κριτήριο για την πρόσληψη αλλοδαπών εργαζομένων, αποτελεί η γνώση της ελληνικής γλώσσας (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007).

Ενώ οι μετανάστες καλούνται να αντιμετωπίσουν την παραπάνω κατάσταση, προσπαθούν να συγκροτήσουν ξανά την οικογένεια και το νοικοκυριό τους βιώνοντας πραγματικά δύσκολες συνθήκες. Παράλληλα, οι μετανάστριες δεν έχουν καμία βοήθεια για τη φύλαξη των παιδιών τους και δεν ενημερώνονται για θέματα υγείας και προσωπικής ιατρικής φροντίδας, κι αυτό συμβαίνει κυρίως λόγω άγνοιας της ελληνικής γλώσσας (Σαλιαί, 2007).

Το ίδιο ισχύει και για την πρόσληψη μεταναστριών για τη φροντίδα παιδιών και ηλικιωμένων. Έχει παρατηρηθεί, επίσης, το φαινόμενο πολλά κορίτσια προσφύγων να μην έχουν το «προνόμιο» της εκπαίδευσης, με όλες τις συνέπειες που θα ακολουθήσουν στη μετέπειτα πορεία της ζωής τους. Αρκετές μετανάστριες διαθέτουν κάποια επαγγελματική ειδίκευση σε ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση, επιτρέποντάς τους να έχουν κάποια καλύτερη εργασία, όμως οι δουλειές που προσφέρονται, κατά πλειοψηφία, στις μετανάστριες δεν παρέχουν τη δυνατότητα απόκτησης ειδίκευσης. Αξίζει να σημειωθεί, ότι οι περισσότερες μετανάστριες αδυνατούν να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά προγράμματα, κυρίως λόγω των εξαντλητικών ωραρίων εργασίας και της έλλειψης θέσεων σε παιδικούς σταθμούς για τα παιδιά τους (Εμκε - Πουλοπούλου, 2007).

Οι γυναίκες μετανάστριες, ιδιαίτερα από χώρες του τρίτου κόσμου, απορροφήθηκαν από τα «μεταναστευτικά επαγγέλματα», όπως αυτό της οικιακής βοήθου. Χαρακτηριστικό της εργασίας αυτής είναι ο περιορισμός στο χώρο του σπιτιού και ότι δεν υπάρχει έλεγχος ως προς τις ώρες και συνθήκες εργασίας (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007). Παρατηρούνται και φαινόμενα, όπου οι μετανάστες γίνονται θύματα εργασιακής εκμετάλλευσης είτε λόγω ατελείωτων ωρών εργασίας με χαμηλές αμοιβές είτε λόγω καταπάτησης των στοιχειωδών εργασιακών δικαιωμάτων χωρίς ασφαλιστική κάλυψη και συνήθως αν ζητήσουν να διεκδικήσουν κάτι παραπάνω, απειλούνται για το γεγονός, ότι δεν έχουν νόμιμα έγγραφα και ότι θα τους

παραδώσουν στις ελληνικές αρχές για παράνομη παραμονή στην Ελλάδα (Κασιμάτη, 2000).

Μια χειρότερη μορφή εκμετάλλευσης μεταναστριών μέσω της εργασίας, είναι η σεξουαλική εκμετάλλευση. Οι γυναίκες μετανάστριες, γίνονται θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης εξαιτίας ψευδών υποσχέσεων ή εξαναγκασμών και καταπατούνται θεμελιώδη δικαιώματα, όπως το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και της ελευθερίας. Βέβαια, η υποτέλεια των ασθενέστερων οικονομικά χωρών, η μείωση βιοτικού επιπέδου ακόμη και στις χώρες υποδοχής, όπου οι μετανάστριες ήρθαν για να αναζητήσουν καλύτερες συνθήκες ζωής αλλά και η καταπίεση που βιώνουν, τις οδηγούν κάποιες φορές να εργάζονται ως κακοπληρωμένοι οικιακοί βοηθοί, έστω και υπό τέτοιες συνθήκες, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ή σαν ιερόδουλες (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Εργασιακά προβλήματα δεν αντιμετωπίζουν μόνο οι οικονομικοί μετανάστες και μετανάστριες αλλά και οι πρόσφυγες. Συγκεκριμένα, όταν η γυναίκα πρόσφυγας εντάσσεται κι αυτή στην αγορά εργασίας, εργάζεται έναντι χαμηλών μισθών, αν εργάζεται για πρώτη φορά εκτός οικίας, είναι πιθανό να προκληθούν αρνητικές αλλαγές στις συζυγικές σχέσεις και να υφίσταται ενδοοικογενειακή βία και γενικότερα, λόγοι όπως οι εξαντλητικές ώρες εργασίας, η πιθανή αλλαγή στις πολιτιστικές αξίες και η έλλειψη βοήθειας στη φύλαξη των παιδιών, κάνουν ακόμη περισσότερο δυσχερείς τις συνθήκες διαβίωσης της γυναίκας πρόσφυγα (Εμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήγαγαν οι Ψημμένος και Σκαμνάκης (2006), οι μετανάστες δεν αισθάνονται ανασφάλεια μόνο επειδή δεν έχουν ένσημα και ασφάλιση, αλλά επειδή δεν γνωρίζουν ποια είναι τα απαραίτητα έγγραφα που χρειάζονται. Η κοινωνική προστασία των μεταναστών αποτελεί επακόλουθο της νόμιμης εργασίας. Όμως, η άγνοια των μεταναστών και η έλλειψη ετοιμότητας και προθυμίας των αρμόδιων υπηρεσιών για βοήθεια, παρεμποδίζουν την επίτευξη των στόχων της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής, που στοχεύει στην ένταξη των μεταναστών, και κατευθύνουν τους μετανάστες στην παραοικονομία (Κασιμάτη και Μουσούρου, 2007).

Τα τελευταία χρόνια, η περίοδος από το 2008 και μετά, χαρακτηρίζεται εξαιρετικά δύσκολη όχι μόνο για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες αλλά και για όλο τον πληθυσμό του ελληνικού κράτους. Οι πρόσφυγες, συγκεκριμένα, αντιμετωπίζοντας δυσκολίες στην απόκτηση το δελτίου αιτήσαντος ασύλου, έρχονται

αντιμέτωποι και με δυσκολίες σ' άλλους τομείς όπως αυτόν της εργασίας. Για να εργαστεί νόμιμα ένας μετανάστης και συγκεκριμένα πρόσφυγας, χρειάζεται άδεια εργασίας για την οποία απαιτείται το δελτίο αιτήσαντος ασύλου. Προϋποθέσεις για την πρώτη έκδοση εργασίας είναι ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) να μεριμνήσει για το ποσοστό εγγεγραμμένων ανέργων πολιτών αναγνωρισμένων προσφύγων που λόγω όμως του υψηλού ποσοστού ανεργίας που υπάρχει στην Ελλάδα την τελευταία κυρίως πενταετία, ο ΟΑΕΔ είναι σχεδόν αδύνατον να εκδώσει άδεια εργασίας για πρώτη φορά. Μπορεί μόνο να ανανεωθεί η προσωρινή άδεια εργασίας. Ως εκ τούτου, οι πρόσφυγες να μην έχουν ούτε τη δυνατότητα να βγάλουν κάρτα ανεργίας και να αποκλείονται από σεμινάρια και διάφορα επιδοτούμενα προγράμματα τα οποία θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην κοινωνική ένταξή τους στη χώρα και θα ενισχύσουν τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσή τους (Καρδασιάδης, 2013).

Επίσης, για την πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας, ειδικά στον δημόσιο τομέα, χρειάζεται η πιστοποίηση ελληνικής γλώσσας και τα προγράμματα που υλοποιούνται για την ενημέρωσή τους σχετικά με τα δικαιώματά τους στην εργασία αλλά και για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, παρέχονται κυρίως από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και άλλες εθελοντικές δομές. Εν αντιθέσει με το κράτος και τις πολιτικές του που επί της ουσίας απουσιάζουν από την παραπάνω μέριμνα των ζητημάτων που έχουν να αντιμετωπίσουν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί κατά την παραμονή τους στην Ελλάδα (Καρδασιάδης, 2013).

5.10 Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση αποτελεί έναν σημαντικό κοινωνικό θεσμό αναπόσπαστο κομμάτι μιας κοινωνίας, άρρηκτα συνδεδεμένο με άλλους κοινωνικούς θεσμούς. Η εκπαίδευση συνδέεται με την μόρφωση, καλλιέργεια, διαπαιδαγώγηση, παροχή εφοδίων των νεαρών μελών μιας κοινωνίας με σκοπό να προετοιμαστούν για την ενήλικη ζωή τους και την κοινωνική τους συμμετοχή (Κατζαρά, 2006).

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα, στο οποίο στάθηκε ανέτοιμη η χώρα μας να ανταποκριθεί, είναι η εκπαίδευση των μεταναστών, κάτι που αντιμετωπίζεται κυρίως από ιδιωτικούς ή μη κερδοσκοπικούς φορείς, καθώς ο τομέας της Δημόσιας Εκπαίδευσης χαρακτηρίζεται από αρκετούς περιορισμούς και ελλείψεις. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση, είναι από τα πρώτα κοινωνικά δικαιώματα, όπου λήφθηκαν μέτρα σύμφωνα με τα οποία, κατοχυρώνεται ο καθολικός χαρακτήρας της εκπαίδευσης

συνταγματικά, σε πολλές χώρες ανά τον κόσμο. Το δικαίωμα, λοιπόν, στην εκπαίδευση προστατεύεται από πολλές διεθνείς συμβάσεις, όπως στην Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ωστόσο, πάντα παρουσιάζονταν προβλήματα και γίνονταν πολλές διαβουλεύσεις γύρω από το ζήτημα της καθολικής στοιχειώδους εκπαίδευσης. Πολλές φορές, όπως και στην Ελλάδα, υπήρξε προβληματισμός για την εφαρμογή της εκπαίδευσης σε σχέση με τα παιδιά των «παράνομων» οικονομικών μεταναστών (Κατρούγκαλος και Γαλήνα, 2005).

Τις τελευταίες δεκαετίες μελετάται ο αποκλεισμός ορισμένων κοινωνικών ομάδων από την εκπαίδευση, όπως είναι τα παιδιά μεταναστών. Αναλυτικότερα, με νόμο προβλέπεται ότι όσοι χαρακτηρίζονται ως «παράνομοι» αλλοδαποί μετανάστες, αποκλείονται από κάθε είδους παροχές κοινωνικών φορέων, ωστόσο, στην εκπαίδευση προβλέφθηκε, η παρακολούθηση των ανήλικων αλλοδαπών μεταναστών σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας με το Π.Δ. 200/98 και 201/98. Αυτή η κίνηση στόχευε στην άρση του αποκλεισμού πολλών παιδιών. Η ρύθμιση αυτή επικυρώθηκε με το νόμο 2910/2001, ο οποίος προέβλεπε «ανήλικοι αλλοδαποί που διαμένουν στην ελληνική επικράτεια, υπάγονται στην υποχρέωση της ελάχιστης σχολικής φοίτησης όπως και οι ημεδαποί» (Κατρούγκαλος και Γαλήνα, 2005).

Η ρύθμιση αυτή έφερε αντιφάσεις, καθώς το 2003 ισχυρίστηκαν ότι έχει ισχύ μόνο για τους νόμιμους μετανάστες. Ο συνήγορος του Πολίτη, αντέδρασε υπερασπιζόμενος το δικαίωμα στην εκπαίδευση όλων των παιδιών. Σημαντικό σημείο, είναι η διευθέτηση της σωστής εφαρμογής του καθολικού δικαιώματος στην εκπαίδευση κάθε αλλοδαπού ανηλίκου, ανεξαιρέτως αν οι γονείς του μένουν νόμιμα ή όχι στη χώρα, καθώς με αυτό τον τρόπο, θα μπορέσει να εξομαλυνθεί και ο κοινωνικός αποκλεισμός που υφίστανται σε μια χώρα υποδοχής οι μετακινούμενοι πληθυσμοί (Κατρούγκαλος και Γαλήνα, 2005).

Μολονότι, λοιπόν, προβλέπεται έως σήμερα η καθολικότητα της εκπαίδευσης, παρατηρούνται ελλείψεις και περιορισμοί είτε με τον περιορισμό δυνατότητας και πρόσβασης των παιδιών στην εκπαίδευση είτε με άρνηση εγγραφής είτε με έλλειψη διαμορφωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων προσαρμοσμένα στις ανάγκες των αλλοδαπών ανηλίκων. Μία από τις ελλείψεις της δημόσιας εκπαίδευσης είναι ότι τα παιδιά μεταναστών δεν διδάσκονται μαθήματα στην μητρική τους γλώσσα και δεν υπάρχουν αρκετά τμήματα ένταξης. Ως εκ τούτου, προωθείται ο αποκλεισμός των παιδιών αυτών (Κατρούγκαλος και Γαλήνα, 2005).

Ακόμη, συχνά πολλές διευθύνσεις σχολικών μονάδων, παρατηρήθηκε να αρνούνται να εγγράψουν παιδιά μεταναστών, ισχυριζόμενοι την απώλεια μόνιμης άδειας παραμονής των γονέων τους, μολονότι προβλέπεται πλέον νομοθετικά, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο καθολικός χαρακτήρας της εκπαίδευσης. Επιπλέον, αποκλείονται παιδιά με διαφορετική εθνική ταυτότητα από τη χρήση συμβόλων της χώρας υποδοχής (Κατζαρά, 2006) και πολλές φορές ανήλικοι αλλοδαποί μετανάστες βρέθηκαν αντιμέτωποι με έντονες αντιδράσεις Ελλήνων πολιτών, για τον αν πρέπει να παρελάσουν κρατώντας την ελληνική σημαία, ως επιβράβευση των μαθητικών τους επιδόσεων (Κανδυλάκη, 2005).

Ως απόρροια του πιθανού αποκλεισμού των αλλοδαπών παιδιών από την εκπαίδευση, οι αλλοδαποί γονείς καλούνται να αντιμετωπίσουν μια ακόμη δυσκολία. Συγκεκριμένα, αρκετές μετανάστριες που εργάζονται το πρωί, αφήνουν τα παιδιά μόνα τους στο σπίτι ή με γείτονες, ενώ σε κάποιες άλλες περιπτώσεις οι μετανάστριες δεν είναι πληροφορημένες για τα δικαιολογητικά που χρειάζονται, προκειμένου να εγγραφούν τα παιδιά τους στο σχολείο, στρέφοντάς τα μ' αυτόν τον τρόπο στην απομόνωση. Το να παρακολουθεί ένα παιδί μεταναστών σχολείο, του δίνει μια καλύτερη προοπτική ζωής, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στη χώρα καταγωγής του, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί σημαντική έξοδο από την απομόνωση του οικογενειακού περιβάλλοντος και είσοδο για το ίδιο και τους γονείς του στην κοινωνία υποδοχής (Κασιμάτη και Μουσούρου, 2007).

Η πολυπολιτισμικότητα που έγινε φανερή στην Ελλάδα τις τελευταίες δεκαετίες, μετά την εισροή μεγάλου κύματος μετακινούμενων πληθυσμών, φάνηκε να εισάγει και αρκετούς προβληματισμούς τόσο στην εκπαιδευτική κοινότητα όσο και στους γηγενείς γονείς. Οι δάσκαλοι, από την μία πλευρά θεωρούσαν ότι το έργο τους υποβαθμιζόταν, καθώς δυσκολευόντουσαν να διδάξουν σε τάξη που είχε και ανήλικους αλλοδαπούς μετανάστες, χωρίς να έχουν εκπαιδευτεί καταλλήλως και από την άλλη πλευρά, οι γονείς απομάκρυναν τα παιδιά τους από τα σχολεία που υπήρχαν και παιδιά αλλοδαπών μεταναστών, φοβούμενοι για τις όποιες επιπτώσεις μπορεί να είχε η παρουσία τους στην τάξη των παιδιών τους (Κανδυλάκη, 2005).

Δεδομένου, λοιπόν, ότι η χώρα έχει γίνει χώρα υποδοχής μεταναστών και προσφύγων, έχει διαφοροποιηθεί ο μαθητικός πληθυσμός της χώρας που αποκτά πολυγλωσσικά χαρακτηριστικά. Οι εξελίξεις αυτές, θέτουν τις νέες ανάγκες για σχεδιασμό και εφαρμογή νέων πολιτικών, οι οποίες θα βοηθήσουν στην πραγματική

ένταξη των παιδιών των μεταναστών στο εκπαιδευτικό σύστημα και στην ελληνική κοινωνία υπό ίσους όρους με τους Έλληνες πολίτες.

5.11 Αίτηση ασύλου

Συγκεκριμένα, για τους μετακινούμενους πληθυσμούς που φτάνουν στην Ελλάδα, και επιθυμούν να κάνουν αίτηση ασύλου, συναντούν σημαντικά προβλήματα του συστήματος εξέτασης αιτημάτων ασύλου καθώς σε γενικές γραμμές η πρόσβαση στη διαδικασία αίτησης ασύλου είναι δυσχερής, έως ανύπαρκτη. Ειδικότερα, προβλήματα εντοπίζονται στην έλλειψη διερμηνείας, στην ποιότητα των συνεντεύξεων και των αποφάσεων, καθώς παρατηρούνται και μεγάλες καθυστερήσεις στην εξέταση των αιτημάτων. Η Ελλάδα επί χρόνια είχε εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά αποδοχής αιτημάτων ασύλου. Ενδεικτικά, το διάστημα 2004-2009 το ποσοστό αποδοχής αιτημάτων ασύλου ήταν σταθερά κάτω από το 1%, ενώ, την ίδια περίοδο που στην Ευρώπη τα ποσοστά ήταν πολύ υψηλότερα, φτάνοντας κατά μέσο όρο στο 17% (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013) (Πάρλαλης, 2011).

Αυτή η σύγκριση καταδεικνύει ότι το ελληνικό σύστημα εξέτασης αιτημάτων ασύλου ήταν εξαιρετικά άδικο καθώς παρατηρήθηκαν τα προηγούμενα χρόνια οι εξής αδυναμίες: α) Δεν υπήρχε ανεξάρτητη αρχή για να εξετάσει τα αιτήματα ασύλου, καθώς τα αιτήματα σε πρώτο βαθμό κρίνονταν από αξιωματικούς της Ελληνικής Αστυνομίας και σε δεύτερο βαθμό από επιτροπές, στις οποίες όμως η πλειοψηφία ήταν κρατικοί υπάλληλοι, γεγονός που δεν εξασφάλιζε τις περισσότερες φορές μία αμερόληπτη κρίση, απτή απόδειξη, τα χαμηλά ποσοστά αποδοχής των αιτημάτων, β) η εξέταση των αιτημάτων πραγματοποιείτο με πολύ μεγάλη καθυστέρηση. Είναι χαρακτηριστικό ότι σήμερα υπάρχουν αιτήσεις ασύλου που δεν έχουν εξεταστεί ακόμα και έξι και επτά χρόνια μετά την υποβολή του σχετικού αιτήματος. Αυτή η καθυστέρηση στην εξέταση των αιτημάτων ασύλου ισοδυναμεί, εν τέλει, με στέρηση της διεθνούς προστασίας¹⁹, γ) Η πρόσβαση των αιτούντων άσυλο στη διοίκηση για την υποβολή των αιτημάτων τους δεν υπήρξε ποτέ ομαλή. Ιδίως στην Αθήνα, η πρακτική της Τμήματος Πολιτικού Ασύλου της Υποδιεύθυνσης Ασύλου της Ελληνικής Αστυνομίας επί της ουσίας αποθάρρυνε τους αιτούντες.²⁰ Αποτέλεσμα αυτής της παράνομης πρακτικής είναι άνθρωποι που πράγματι δικαιούνταν διεθνή

¹⁹Είναι χαρακτηριστικό ότι στα τέλη του 2010 είχαν συσσωρευτεί 47.000 αιτήματα που εκκρεμούσαν στον δεύτερο βαθμό για πολλά χρόνια

²⁰Περισσότερα στοιχεία για τις συνθήκες στην υπηρεσία αίτηση ασύλου υπάρχουν στην σχετική έκθεση αυτοψίας της Ομάδας Δικηγόρων για τα Δικαιώματα των Προσφύγων και των Μεταναστών, με τίτλο «Εκστρατεία για την πρόσβαση στο Άσυλο» (goo.gl/CHDAhW).

προστασία να μην υποβάλλουν ποτέ αίτηση ασύλου (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013).

Εξετάζοντας, λοιπόν, τις συνθήκες της διαδικασίας αίτησης ασύλου παρατηρήθηκε ότι οι δυσκολίες που συνάντησαν και συνεχίζουν να συναντούν σ' ένα βαθμό είναι η ανεπαρκής πληροφόρηση για τις διαδικασίες χορήγησης ασύλου, ανυπαρξία αξιόπιστου συστήματος επικοινωνίας μεταξύ αρχών και αιτούντων άσυλο, έλλειψη εκπαίδευσης του προσωπικού στο οποίο έχει ανατεθεί η διενέργεια των ατομικών συνεντεύξεων, έλλειψη διερμηνέων και ανυπαρξία νομικής συνδρομής στους αιτούντες. Ωστόσο, παρατηρήθηκε ότι έπειτα από πιέσεις που δέχτηκε η χώρα από το διεθνές αλλά και το εσωτερικό περιβάλλον, ψηφίστηκε νόμος για τη δημιουργία ανεξάρτητης υπηρεσίας ασύλου. Η υπηρεσία ξεκίνησε τη λειτουργία της τον Ιούνιο του 2013. Θετικό μέσα στις τόσες δυσκολίες και καθυστερήσεις, είναι ότι η νέα υπηρεσία φαίνεται να παραλαμβάνει μεγαλύτερο αριθμό αιτημάτων και ότι η εξέτασή τους γίνεται χωρίς μεγάλη καθυστέρηση. Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν πολλά προβλήματα, με σημαντικότερο ότι η νέα υπηρεσία λειτουργεί μόνο στην Αθήνα (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013).

5.12 Κέντρα κράτησης και συνθήκες κράτησης

Η διοικητική κράτηση μπορεί να επιβληθεί κατά τον ελληνικό νόμο σε οποιονδήποτε βρίσκεται παράνομα στο ελληνικό έδαφος. Η κράτηση είναι δυναμική και όχι υποχρεωτική. Επιβάλλεται κυρίως όταν ο αλλοδαπός κρίνεται επικίνδυνος για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, καθώς και σε περιπτώσεις που θεωρείται επιβεβλημένο μέτρο προκειμένου να εξασφαλιστεί η απέλασή του από τη χώρα. Στην πράξη, η Ελλάδα, φαίνεται να εφαρμόζει την κράτηση αδιακρίτως, χωρίς να εξετάζει τις ουσιαστικές προϋποθέσεις για την επιβολή της. Κατ' αυτόν τον τρόπο, όμως, φυλακίζονται κατ' εξακολούθηση άνθρωποι που δεν έχουν διαπράξει κάποια αξιόποινη πράξη, με μόνο τους παράπτωμα ότι δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013).

Οι ελληνικές αρχές, δυστυχώς, εφαρμόζουν στην πράξη την κράτηση ακόμα και έναντι ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, όπως οι ανήλικοι και οι έγκυες γυναίκες. Συχνά, κρατούνται άνθρωποι που προέρχονται από χώρες στις οποίες η απέλαση είναι αδύνατη, λόγω της έκρυθμης κατάστασης που επικρατεί σε αυτές. Είναι εξαιρετικά προβληματικό το γεγονός ότι η διοικητική κράτηση επιβάλλεται ακόμα και στους αιτούντες πολιτικό άσυλο. Ο χρόνος της κράτησης σύμφωνα με τη νεότερη

νομοθεσία (ΠΔ 113/2013) μπορεί να φτάσει ακόμα και τους 18 μήνες και γίνεται λόγος για ανθρώπους που στη συντριπτική τους πλειοψηφία δεν μπορούν να απελαθούν και άρα, απλώς θα αφεθούν ελεύθεροι μόλις συμπληρωθεί αυτό το διάστημα (Συνήγορος Πολίτη και Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων Ανθρώπου, 2011).

Ως εκ τούτου, η πολύμηνη αυτή κράτηση η οποία γίνεται υπό συνθήκες που συνιστούν πλήρη απαξίωση της ανθρώπινης ζωής, δεν έχουν κανένα αντίκρισμα. Οι συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα κράτησης είναι άσχημες, με αποτέλεσμα η Ελλάδα να έχει εις βάρος της καταδίκες από διεθνή δικαστήρια και οι εκθέσεις διεθνών οργανισμών είναι συνεχείς (Παπαστεργίου και Τάκου, 2013). Χαρακτηριστικά είναι τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν για τις συνθήκες κράτησης στην περιοχή του Έβρου, σύμφωνα με αυτοψία του Συνηγόρου του Πολίτη και της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που πραγματοποιήθηκε το 2011. Τα ευρήματα ανέφεραν για απουσία στοιχειωδών προϋποθέσεων διαβίωσης ακόμα και μία ημέρα, καθώς δεν υπήρχε εξαερισμός, φωτισμός και δε τηρούνταν κανόνες υγιεινής και καθαριότητας. Καταγράφηκε έλλειψη βασικών ειδών πρώτης ανάγκης και υπηρεσιών (π.χ. σίτιση, κλινοσκεπάσματα.). Οι περιγραφές που ακολούθησαν μιλούσαν για συνθήκες που απαξιώνουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια (Συνήγορος Πολίτη και Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων Ανθρώπου, 2011).

Επιπλέον, σύμφωνα με έρευνα των Γιατρών χωρίς Σύνορα για τις συνθήκες στα κέντρα κράτησης και υποδοχής, τονίζουν, ότι η κράτηση μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα επιζήμια για την ψυχική υγεία των μεταναστών και των προσφύγων. Η εμπειρία των Γιατρών χωρίς Σύνορα δείχνει ότι η κράτηση καθεαυτή ήταν η σημαντικότερη αιτία άγχους και ψυχικής επιβάρυνσης για την πλειονότητα των μεταναστών. Συμπτώματα άγχους, κατάθλιψης και ψυχοσωματικές εκδηλώσεις παρατηρήθηκαν σε πολλούς ασθενείς. Οι κακές συνθήκες διαβίωσης, ο συνωστισμός, ο συνεχής θόρυβος, η έλλειψη δραστηριοτήτων, η εξάρτηση από τις αποφάσεις άλλων και η αβεβαιότητα για το μέλλον, συμβάλλουν στην ψυχική τους επιβάρυνση (Γιατροί χωρίς σύνορα, 2014).

5.13 Προβλήματα στην πολιτική συμμετοχή της χώρας υποδοχής

Αρνητικό σημείο σύμφωνα με τον Παύλου (2009) είναι ότι η Ελλάδα έως το 2007 στην μεταναστευτική της πολιτική την οποία προώθησε, δεν έκανε καμία αναφορά για το θέμα της πολιτικής συμμετοχής των μεταναστών και για την

απόκτηση ιθαγένειας. Το 2008, έγινε μια προσπάθεια για την προώθηση μέτρου σχετικά με την ιθαγένεια, η οποία ωστόσο αποσύρθηκε. Οι μεταναστευτικές κοινότητες φαίνεται να μένουν ουσιαστικά μακριά από τις δημόσιες διαβουλεύσεις, όχι γιατί οι ίδιες δε τον επιθυμούν, αλλά γιατί δε τους δίνεται το δικαίωμα, να συμμετάσχουν. Δεν έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, σε θέματα που τους αφορούν. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι οι φορείς των μεταναστευτικών κοινοτήτων αλλά και επιστημονικοί και ερευνητικοί φορείς με μακροχρόνιο έργο στην μεταναστευτική πολιτική, αποκλείστηκαν από την Εθνική Επιτροπή για την κοινωνική ένταξη των μεταναστών.

5.14 Οι συνθήκες μετακίνησης των πληθυσμών προς την Ελλάδα το 2015 – «Ο δύσβατος δρόμος προς την Ελλάδα»

Είναι γεγονός, αναλογιζόμενοι κυρίως τις συνθήκες που επικρατούν στις τρίτες χώρες, (Συρία, Αφγανιστάν κ.ά.), ότι η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες της Ευρώπης που συνεχίζει έως και σήμερα, να δέχεται μεγάλα κύματα μεταναστευτικών πληθυσμών, οι οποίοι εγκαταλείπουν τη χώρα τους για να αποφύγουν την ανέχεια, τους πολέμους και άλλους λόγους που απειλούν την ζωή τους και την ασφαλή υπό ανθρώπινες συνθήκες διαβίωση. Σύμφωνα με στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, περισσότεροι από 48.000 πρόσφυγες, κυρίως από τη Συρία, το Αφγανιστάν και το Ιράκ, έχουν φτάσει μέχρι στιγμής φέτος²¹ στα ελληνικά νησιά. Ο αριθμός αυτός έχει ήδη ξεπεράσει τις περίπου 43.500 αφίξεις μέσω θαλάσσης για όλο το 2014. Η Λέσβος συνεχίζει να δέχεται τον μεγαλύτερο αριθμό αφίξεων αγγίζοντας σχεδόν τις 19.000. Εκατοντάδες πρόσφυγες φεύγουν καθημερινά από το νησί με κατεύθυνση την Αθήνα, μετά τη διαδικασία ταυτοποίησης, ελέγχου και καταγραφής (Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες –UNHCR GREECE, 2015).

Το Αιγαίο και η δια θαλάσσης διακίνηση μεταναστών προς την Ελλάδα αποτελεί τη μόνη προσφερόμενη λύση για τους λαθρέμπορους οι οποίοι μεταφέρουν τους μετακινούμενους πληθυσμούς έναντι υψηλής αμοιβής²² κάτω από αντίξοες

²¹ [1] Τα στοιχεία καλύπτουν την περίοδο από 1^η Ιανουαρίου 2015 μέχρι 5 Ιουνίου 2015.

²² «Σχετικά με το «εισιτήριο» του ταξιδιού το «πέραςμα» προς ελληνικό νησί κοστίζει από 500 ως 1.500 ευρώ, ενώ το πιο μακρινό ταξίδι κοστίζει από 1.500 ως 4.500 ευρώ. Τα ποσά είναι διαφορετικά για τους ανηλίκους.» (Βυθούλκας, 2015, Τα στοιχεία αντλούνται από ηλεκτρονική διεύθυνση:

συνθήκες (παλιά μικρά καράβια στα οποία στοιβάζεται μεγάλος αριθμός μεταναστών). Αποτέλεσμα αυτών των συνθηκών, είναι να τίθεται σε κίνδυνο η ζωή των μεταναστών, στους οποίους μπορεί να συμπεριλαμβάνονται βρέφη, ηλικιωμένοι ανήλικοι και ενήλικοι άνδρες και γυναίκες. Χαρακτηριστικά είναι τα στοιχεία που δημοσιεύονται, καθώς οι σημαντικά αυξημένες, προσφυγικές κυρίως, ροές στα νησιά του Αιγαίου και τα τρία (3) ναυάγια από την αρχή του 2015, είχαν ως αποτέλεσμα το θάνατο τουλάχιστον 30 ανθρώπων (Διεθνής Αμνηστία- Ελληνικό Τμήμα, χ.χ.).

**

Τα προβλήματα που παρουσιάζονται, προκύπτουν από την εφαρμογή της νομοθεσίας αλλά και από τις συνθήκες που επικρατούν στη χώρα, οι οποίες επιδεινώνουν την ήδη δυσχερή κατάσταση των προσφύγων και μεταναστών. Για να πραγματοποιηθεί μία ουσιαστική και με αποτελέσματα ένταξη των μετακινούμενων πληθυσμών που φτάνουν στην Ελλάδα, χρειάζεται μια διεθνής συνεργασία που θα δρα με γνώμονα την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Ελλάδα φαίνεται αδύναμη να δημιουργήσει ένα ασφαλές περιβάλλον που θα εντάσσονται ομαλά οι πληθυσμοί που μεταναστεύουν στην Ελλάδα ή θα διαβιούν προσωρινά αλλά με ασφάλεια, έως ότου περάσουν σε άλλη χώρα της Ευρώπης, στην οποία επιθυμούν να εγκατασταθούν μόνιμα, καθώς η Ελλάδα δεν αποτελεί πάντα επιλογή μόνιμης εγκατάστασης αλλά θεωρείται και πέρασμα για την υπόλοιπη Ευρώπη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Κοινωνική Εργασία και Μετακινούμενοι Πληθυσμοί

6.1 Ορισμός Κοινωνικής Εργασίας

«Η Κοινωνική Εργασία είναι εφαρμοσμένο επάγγελμα αλλά και ακαδημαϊκό πεδίο που προωθεί την κοινωνική αλλαγή και ανάπτυξη, την κοινωνική συνοχή, την ενδυνάμωση και απελευθέρωση των ανθρώπων. Οι αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της συλλογικής ευθύνης και του σεβασμού της διαφορετικότητας είναι κεντρικές στην Κοινωνική Εργασία, η οποία θεμελιώνεται από τις θεωρίες της Κοινωνικής Εργασίας, των κοινωνικών επιστημών, των ανθρωπιστικών επιστημών και τη γηγενή γνώση και συνδέει ανθρώπους και δομές για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της ζωής αλλά και να ενισχύσει την ευημερία του. Ο παραπάνω ορισμός μπορεί να διευρυνθεί σε εθνικό ή/και σε περιφερειακό επίπεδο» (European Association of Schools of Social Work, 2015).

6.2 Αρχές και Αξίες της Κοινωνικής Εργασίας - Μοντέλα Παρέμβασης

Γενικά, η Κοινωνική Εργασία, δρα βάσει της κοινωνικής δικαιοσύνης και της προάσπισης των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων όλων των ανθρώπων αποσκοπώντας στην συνολική κοινωνική ευημερία. Επιπροσθέτως, έχει ως στόχο την κριτική συνειδητοποίηση των παραγόντων που προκαλούν τις δυσκολίες και τα προβλήματα, ώστε να δημιουργηθούν οι συνθήκες εκείνες, οι οποίες θα επιτρέψουν την αλλαγή του επικρατούντος συστήματος, επομένως, την κοινωνική αλλαγή. Συνεργάζεται με πληθυσμιακές ομάδες, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως «ευάλωτες» λόγω των διακρίσεων, της καταπίεσης και της καταπάτησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους που υφίστανται, εξαιτίας των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων που τους αποδίδονται από την εκάστοτε κοινωνία με βάση τα πρότυπα που η ίδια προωθεί. Μεταξύ των πληθυσμιακών ομάδων, με τις οποίες συνεργάζεται η Κοινωνική Εργασία, είναι και η ομάδα των μετακινούμενων πληθυσμών-μεταναστών.

Ένα από τα μοντέλα της Κοινωνικής Εργασίας είναι η διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία, η οποία δεν θεωρείται απλώς ένα συμπαγές μεθοδολογικό μοντέλο εφαρμογής στην πολυπολιτισμική πραγματικότητα, αλλά μία υπό διαμόρφωση προσέγγιση. Το παραπάνω «συμβαίνει ως ανταπόκριση στις αυξανόμενες ανάγκες που προέκυψαν από τις μετακινήσεις πληθυσμών και τη συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμών στον ίδιο χώρο», καθώς η κλινική πράξη, η

εμπειρία και η έρευνα προσθέτουν συνεχώς νέες γνώσεις, τεχνικές και δεξιότητες (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 2011).

Στα πλαίσια, λοιπόν, αυτής της νέας πολυπολιτισμικής πραγματικότητας διαμορφώνεται σταδιακά μία ολιστική προσέγγιση διαπολιτισμικής Κοινωνικής Εργασίας. Στην τωρινή μορφή της η μεθοδολογία της συμπεριλαμβάνει όλες τις αξίες, τις γνώσεις και τις δεξιότητες που αποδεικνύονται βοηθητικές για τα άτομα, τις οικογένειες, τις ομάδες και τα συστήματα της πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Μέσω των πρακτικών της εφαρμογών, εκτός από την υποβοήθηση και ενδυνάμωση των εθνοτικών ομάδων, η διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία, ισχυροποιεί και ανθρωπιστικές ιδεολογίες, επιβεβαιώνοντας την αποδοχή της διαφορετικότητας. Μ' αυτόν τον τρόπο επισημαίνεται ότι η επικοινωνία και η αλληλεγγύη με ίσους όρους, προάγουν την συνύπαρξη ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτισμούς, σύμφωνα με τις αρχές της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 2011).

Η μετακίνηση των πληθυσμών στις μέρες μας, ορισμένες φορές, ξεπερνά τον κοινωνικό σχεδιασμό ενός κράτους. Ταυτόχρονα, μετανάστες και πρόσφυγες φαίνεται να είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι στον κοινωνικό αποκλεισμό, ενώ δυσκολότερη φαίνεται να είναι η προσαρμογή των προσφύγων που εγκατέλειψαν την πατρίδα τους μετά από πολέμους, πολιτικές διώξεις, φυλακίσεις και βασανιστήρια (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 2011).

Η διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία έχει ως στόχο την ενδυνάμωση και την αμοιβαία προσαρμογή, τόσο των μετακινούμενων πληθυσμών, όσο και των κατοίκων της χώρας υποδοχής, μέσω της κατανόησης των ψυχοκοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών δυναμικών που λειτουργούν ανάμεσα στις εθνοτικές ομάδες και τη χώρα υποδοχής. Επομένως, είναι απαραίτητο για τον κοινωνικό λειτουργό να κατανοήσει αντικειμενικά τις συναλλακτικές διεργασίες που πραγματοποιούνται ανάμεσα στην κυρίαρχη κουλτούρα και τις εθνοτικές ομάδες (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 2011).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η διαπολιτισμική Κοινωνική Εργασία διαμορφώνεται σταδιακά ως μία ολιστική προσέγγιση, με επιλεγμένες τεχνικές και δεξιότητες προσαρμοσμένες στην πολυπολιτισμικότητα. Στη διευρυμένη της σύγχρονη μορφή, περιλαμβάνει διαπολιτισμική συμβουλευτική πρακτική τόσο σε μικροεπίπεδο, δηλαδή σε άτομα, οικογένειες και μικρές ομάδες, όσο και σε μακροεπίπεδο. Σε μακροεπίπεδο, το μοντέλο αυτό δεν ενδιαφέρεται μόνο για στρατηγικές ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης της τοπικής και ευρύτερης

κοινότητας, αλλά για θεσμικές αλλαγές προς όφελος των μετακινούμενων πληθυσμών και της ομαλής συνύπαρξής τους με τους γηγενείς (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 2011).

Σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, φαίνεται πόσο απαραίτητη είναι η παρέμβαση και στα δύο επίπεδα, εφόσον οι μετακινούμενοι πληθυσμοί χρήζουν άμεσης κάλυψης βιοτικών αναγκών, εργασίας και εκπαίδευσης, καθώς και ισότιμης επικοινωνίας, συμβουλευτικής και εξατομικευμένης υποστήριξης. Προκειμένου ο κάθε μετανάστης ή πρόσφυγας να ανασυγκροτηθεί και να ανακτήσει τη λειτουργικότητά του, είναι απαραίτητη η αναδόμηση του κοινωνικού περιβάλλοντος, μέσω της δημιουργίας υποστηρικτικών συστημάτων (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 2011).

Η Κοινωνική Εργασία στις χώρες της Δύσης εμφανίζει μία πορεία εξέλιξης παρεμβάσεων σε πολιτισμικές, φυλετικές και εθνοτικές ομάδες που διαφέρουν. Σε αυτές τις ομάδες ανήκουν κυρίως μετανάστες πρώτου, δεύτερου και τρίτου βαθμού, πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο. Όπως αναφέρουν οι Guittierrez και Nagda (1996), οι κοινωνικές υπηρεσίες και οργανώσεις σε τοπικό επίπεδο, αναλαμβάνουν να συμβάλλουν στην ανάδειξη της διαφορετικότητας σε «πλεονέκτημα». Ταυτόχρονα, όμως, θα πρέπει να εξασφαλίζεται η βελτίωση της προσβασιμότητας στις υπηρεσίες υγείας, κοινωνικής στήριξης, στις εκπαιδευτικές δομές, καθώς και η προώθηση ισότητας ευκαιριών και κοινωνικής δικαιοσύνης (Κανδυλάκη, 2009).

Η παραπάνω εξελικτική πορεία θα μπορούσε να ομαδοποιηθεί σε πέντε διαφορετικές κατηγορίες: α) στην αφομοίωση και πολιτισμικό έλλειμμα-ανάπτυξη εσωτερικών δικτύων αλληλοϋποστήριξης, β) στην πολυπολιτισμική προσέγγιση, γ) στην πολιτισμική επιδεξιότητα, δ) στον επιπολιτισμό και τέλος, ε) στην προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και των κοινωνικών δικαιωμάτων (Κανδυλάκη, 2009).

Στο παρελθόν, οι κοινωνικοί λειτουργοί καλούνταν, κάποιες φορές, να προβούν στις διαδικασίες απέλασης των μη νόμιμων μεταναστών ή να συμμετάσχουν στην υλοποίηση προγραμμάτων με στόχο την αφομοίωση, όπου αποτελούσε κύριο στόχο των παρεμβάσεων της Κοινωνικής Εργασίας. Όπως αναφέρουν οι Segal κ.α. (1996) με τον όρο «επιπολιτισμό», περιγράφεται η διαδικασία πολιτισμικής προσαρμογής, που αναπτύσσεται με την άμεση και συνεχή επαφή, ανάμεσα σε δύο πολιτισμικά διαφορετικές ομάδες ή άτομα. Η διαδικασία του επιπολιτισμού είναι αμφίδρομη και αναφέρεται στις αλλαγές που θα επέλθουν, ως αποτέλεσμα της επαφής των ατόμων ή των ομάδων με άτομα άλλων πολιτισμών. Τέλος, μελετούνται

και οι επιπτώσεις της διαπολιτισμικής προσαρμογής στην ταυτότητα του ατόμου (Κανδυλάκη, 2009).

Η Κοινωνική Εργασία συνδεόταν πάντα με την προώθηση της «κοινωνικής δικαιοσύνης», όμως ο όρος της κοινωνικής δικαιοσύνης δεν είχε πάντοτε την ίδια σημασία. Ο όρος αυτός πρωτοεμφανίστηκε και συνδέθηκε με την κοινωνική πρόνοια. Αργότερα, οι αρχές και οι αξίες της κοινωνικής δικαιοσύνης, αντικατέστησαν αυτές της φιλανθρωπίας και της φιλαλληλίας και προσδιόρισαν τους στόχους της Κοινωνικής Εργασίας, εξασφαλίζοντας το δικαίωμα για ασφαλή διαβίωση από το κράτος. Γενικότερα, «η διασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης παραπέμπει στη προώθηση των ίσων δικαιωμάτων, στον περιορισμό των εκ κληρονομιάς ταξικών προνομίων, στη διατήρηση της αξιοπρέπειας του ατόμου και στην εξασφάλιση ίσων ευκαιριών στην απασχόληση» (Κανδυλάκη, 2009:61).

Βασική αρχή για τον επαγγελματία κοινωνικό λειτουργό, στον τομέα της πολυπολιτισμικής συμβουλευτικής προσέγγισης, είναι να αποδεχτεί τις πολιτιστικές, θρησκευτικές και άλλες ιδιαιτερότητες, καθώς και να είναι «ανοιχτός» στις διαφορετικές κουλτούρες, δείχνοντας σεβασμό και εκτίμηση προς αυτές. Είναι σημαντικό, ο επαγγελματίας να αποκτά συνεχώς γνώσεις, αναφορικά με τον πολιτισμό, τις αξίες και τις στάσεις των διαφορετικών ομάδων και να τις αποδέχεται χωρίς να τις ελέγχει μέσα από το δικό του πολιτισμικό πλαίσιο (Κανδυλάκη, 2009).

Επιπλέον, ένα άλλο στοιχείο της δράσης της Κοινωνικής Εργασίας, είναι η πολιτισμική επιδεξιότητα, η οποία αφορά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και κατάλληλων παρεμβάσεων, προσαρμοσμένες στις ανάγκες των ομάδων με διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία. Αφορά, επίσης, την δεξιότητα των επαγγελματιών να εμπλέκονται με ομάδες με διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία, να συνδιαμορφώνουν δράσεις και συνθήκες κατάλληλες για τις ομάδες αυτές. Η «πολιτισμικά επιδέξια» κοινωνική εργασία προϋποθέτει ότι ο επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός διαθέτει τη γνώση και τις δεξιότητες εκείνες που μπορεί αποτελεσματικά να δραστηριοποιηθεί και να αλληλεπιδράσει θετικά με τις ομάδες που προέρχονται από διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον και να παρέμβει στις πολιτικές πρακτικές με σκοπό τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος ικανό να ενταχθεί η διαφορετική ομάδα από την κυρίαρχη (Sue 2006 στο Κανδυλάκη 2009).

Στα μέσα της δεκαετίας του '80 η κοινωνική εργασία δέχεται επιδράσεις από το αντιρατσιστικό κίνημα. Η εκπαίδευση στην κοινωνική εργασία, η θεωρία αλλά και η πράξη της, δέχονται επιρροές από τον αντιρατσισμό. Φαίνεται να αντλεί στοιχεία από

την ριζοσπαστική προσέγγιση καθώς αντλεί επίσης την θεωρία του και από τα τότε κοινωνικά κινήματα τα οποία μάχονταν για την προώθηση των δικαιωμάτων των «μαύρων» πολιτών της Βρετανίας.

«Η αντιρατσιστική προσέγγιση στην Κοινωνική Εργασία προϋποθέτει ότι οι κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να αποκτήσουν επίγνωση του ρόλου που έχουν παίξει οι ρατσιστικές προκαταλήψεις για τη διαμόρφωση των δυναμικών της κοινωνίας» (Κανδυλάκη, 2009:80) Στόχος της θεωρίας αυτής είναι να ευαισθητοποιήσει τους επαγγελματίες να κατανοήσουν ότι οι δυσκολίες και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εξυπηρετούμενοι είναι αποτέλεσμα των κοινωνικών πιέσεων που υφίστανται και των ρατσιστικών διακρίσεων και επισημαίνεται η σημαντικότητα της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης των κοινωνικών λειτουργών, οι οποίοι θα κληθούν να συνεργαστούν πολλές φορές με διάφορες πληθυσμιακές ομάδες με διαφορετική πολιτισμική κατάσταση, όπως είναι οι μετανάστες από τρίτες χώρες.

Σύμφωνα με την Dominelli (1988), τονίζεται ότι δεν θα ήταν δυνατόν να αμβλυνθούν οι κοινωνικές ανισότητες και οι ρατσιστικές διακρίσεις μόνο μέσω της πληροφόρησης για τις πολιτιστικές αξίες, αλλά για να επέλθουν στοχευμένες αλλαγές σε προσωπικό, θεσμικό και οργανωσιακό επίπεδο, χρειάζεται αντιπαράθεση με τον ρατσισμό. Η Dominelli ορίζει τον ρατσισμό ως ένα φαινόμενο κατασκευασμένο και ιστορικά αναπαραγόμενο που εξελίσσεται και μεταβάλλεται μέσω των κοινωνικό-πολιτικό-οικονομικών εξελίξεων. Τέλος, αναφέρει ότι, η αντιρατσιστική Κοινωνική Εργασία πρέπει να διερευνά το ρόλο των επαγγελματιών και να σχεδιάζει πολιτικές πρακτικές απέναντι στον ατομικό θεσμικό και πολιτικό ρατσισμό (Dominelli 1988 στο Κανδυλάκη 2009).

Σύμφωνα με όσα αναφέρει και παραπάνω η Dominelli για την εξάλειψη του ρατσισμού απαιτείται σχεδιασμένη δράση από την πλευρά των επαγγελματιών σε διάφορους θεσμικούς και πολιτικούς χώρους. Ένας από αυτούς τους χώρους, όπου εμφανίζονται ρατσιστικές συμπεριφορές και διακρίσεις και στους οποίους προβλέπεται να εργάζονται κοινωνικοί λειτουργοί, είναι ο χώρος του σχολείου. Στο σχολικό περιβάλλον αποκαλύπτονται προβλήματα και κατηγοριοποιήσεις (κοινωνικές κατασκευές) που απορρέουν από πολιτισμικές συγκρούσεις, οι οποίες λαμβάνουν χώρα στην ευρύτερη κοινωνία. Καθώς το σχολείο αποτελεί μικρογραφία της ευρύτερης κοινωνίας, η διαχείριση των «συγκρούσεων» ή των «κρίσεων» μέσα

σε αυτό, ευνοεί κατ' επέκταση συνολικά την κοινωνία, η οποία οφείλει να προασπίζει την ένταξη και όχι την περιθωριοποίηση (Κανδυλάκη, 2009).

Η εδραίωση της σχέσης ανάμεσα στο σχολείο και στην κοινότητα είναι καθοριστική. Όσα παιδιά μεγαλώνουν σε μια κοινότητα, η οποία διαφέρει πολιτισμικά από την οικογένεια τους, μέσα από το σχολείο έρχονται σε επαφή με μια νέα πραγματικότητα. Η Κοινωνική Εργασία καλείται να διαδραματίσει το ρόλο του μέσου ενδυνάμωσης και ενίσχυσης των κοινωνικών δεξιοτήτων αλλά και της ευαισθητοποίησης σχετικά με ζητήματα της διαφορετικότητας και της πολυπολιτισμικότητας. Ωστόσο, για την κατανόηση και την αποδοχή της διαφορετικότητας, δεν αρκεί η θεωρητική προσέγγιση της διαφορετικότητας αλλά οι ευκαιρίες που δίνονται έμπρακτα σε όλα τα μέλη του σχολείου αλλά και γενικά, της κοινωνίας (Κανδυλάκη, 2009).

6.3 Δυσκολίες εφαρμογής της Κοινωνικής Εργασίας

Γενικά, η εφαρμογή της επιστήμης της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα, συναντά κάποιες δυσκολίες. Συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι ενώ οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί καταβάλλουν προσπάθειες για να εργάζονται στην πρώτη γραμμή, υφίστανται την εργασιακή αλλοτρίωση, όπου στη συνέχεια, μεταλλάσσονται και γίνονται μέρος του συστήματος. Βιώνουν κάτι πιο βαθύ από την επαγγελματική εξουθένωση (burn out²³). Συνήθως, οι Κοινωνικές Υπηρεσίες προωθούν το μοντέλο παροχής εξατομικευμένης στήριξης, γεγονός που θα μπορούσε να αποδέχεται την άποψη ότι οι χρήστες/λήπτες υπηρεσιών φέρουν ευθύνη για την κατάσταση που βιώνουν. Με αυτόν τον τρόπο, τείνοντας οι επαγγελματίες στην ατομικότητα, αποκλίνουν από τις αρχές της Κοινωνικής Εργασίας, οι οποίες κάνουν λόγο για κοινωνική δικαιοσύνη και κοινωνική αλλαγή (Δεμενίκα, 2011).

Αντίθετα, να μεν η ατομική προσέγγιση πρέπει να υφίσταται και να χαρακτηρίζεται από ενδυνάμωση και ενίσχυση πολιτικής δράσης, ώστε το άτομο να αναλάβει πρωτοβουλίες, αλλά και να συνδυάζεται με το ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο. Για την ομάδα των μεταναστών και των προσφύγων, συγκεκριμένα, οι κοινωνικοί λειτουργοί δρουν στοχεύοντας στην κάλυψη βασικών αναγκών και στην εξασφάλιση δικαιωμάτων, όπως η σίτιση και η στέγαση, η υγεία, η εργασία και η

²³ Ο όρος burnout, αποδίδεται συνήθως στα ελληνικά με τις λέξεις «εξαντλημένος/η» ή «εξουθενωμένος/η» και εκφράζει την ψυχοσωματική καταπόνηση του εργαζόμενου και την εξάντληση όλων των προσωπικών ψυχικών του αποθεμάτων κατά την προσπάθεια προσαρμογής του στις καθημερινές δυσκολίες που σχετίζονται με την επαγγελματική του δραστηριότητα (Εταιρεία Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ψυχικής Υγείας, 2002).

εκπαίδευση στο ευρύτερο πλαίσιο ενός συστήματος, το οποίο προκαλεί ανισότητες. Οι στόχοι αυτοί και οι επιδιώξεις παραμένουν ίδιες για όλες τις γενιές προσφύγων και μεταναστών, ωστόσο, όταν οι επαγγελματίες εγκλωβίζονται στην μονοδιάστατη και ατομικιστική οπτική, δεν βρίσκονται κοντά στους μετανάστες και στους πρόσφυγες, κατά τη διάρκεια της προσπάθειάς τους για ενσωμάτωση (Δεμενίκα, 2011).

Εν κατακλείδι, από θεωρητικής άποψης, η επιστήμη της Κοινωνικής Εργασίας διέπεται από αρχές και αξίες, οι οποίες προσδιορίζουν τη δράση και το έργο της. Ωστόσο, παρατηρείται ότι διαδραματίζουν πολλοί παράγοντες καθοριστικό ρόλο στην εφαρμογή της και τον τρόπο εργασίας των επαγγελματιών κοινωνικών λειτουργών. Οι επαγγελματίες, παρ' όλες τις δυσκολίες που αναφέρθηκαν προτύτερα, οφείλουν να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση των πολιτικών που προωθούνται σε μια χώρα προς υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων, συμπεριλαμβανομένου των μεταναστών, προκειμένου να διαμορφωθούν οι συνθήκες αξιοπρεπούς διαβίωσης για όλον τον πληθυσμό.

ΜΕΡΟΣ Β' - ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Ερευνητικό Μέρος

Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία, μελετήθηκε βιβλιογραφικά σε μεγάλο βαθμό, το φαινόμενο της μετανάστευσης και το πλαίσιο γύρω από αυτό. Κατά τη διάρκεια της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, τέθηκαν κάποια ερωτήματα, τα οποία καλύφθηκαν εν μέρει από το θεωρητικό μέρος. Για το λόγο αυτό, θεωρήθηκε αναγκαία η περαιτέρω εξέταση των ερωτημάτων αυτών, στο ερευνητικό μέρος της εργασίας.

Ο σκοπός της παρακάτω έρευνας είναι η μελέτη της κοινωνικής ένταξης και ενσωμάτωσης των οικονομικών μεταναστών και των συνθηκών διαβίωσής τους. Συγκεκριμένα, εξετάζονται οι δυσκολίες και τα προβλήματα που, πιθανώς, αντιμετωπίζουν σε όλους τους τομείς κατά την είσοδο και την παραμονή τους στην Ελλάδα. Ειδικότερα, οι στόχοι είναι: α) η περιγραφή των λόγων που ώθησαν τους οικονομικούς μετανάστες να φύγουν από τη χώρα καταγωγής/προέλευσής τους και να έρθουν στην Ελλάδα, β) οι συνθήκες εισόδου στην Ελλάδα, γ) η μεταναστευτική πολιτική αναφορικά με τις διαδικασίες νομιμοποίησης, συμπεριλαμβανομένων των υπολοίπων τομέων, που αφορούν τις συνθήκες διαβίωσης κατά την παραμονή τους στη χώρα, την κάλυψη βιοτικών αναγκών, την εργασία, την υγεία, την εκπαίδευση και τις κοινωνικές σχέσεις.

7.1 Μεθοδολογία έρευνας

7.1.1 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα, είναι ερωτήσεις που εστιάζουν κυρίως στις μη μετρήσιμες πλευρές της κοινωνικής πραγματικότητας και έχουν ως στόχο να εμβαθύνουν στην κατανόηση και στην περιγραφή ή στην ανάλυση των αιτιών ενός κοινωνικού φαινομένου ή διαδικασίας. Στην ποιοτική κοινωνική έρευνα διατυπώνονται κυρίως ερωτήματα του τύπου «τι», «πώς» και «που» (Hay 200, Miles και Huberman 1994 στο Ιωσηφίδης 2008).

Στην εν λόγω έρευνα, τέθηκαν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

- I. Αν, και κατά πόσο επηρεάζει το πολιτικό και το νομοθετικό πλαίσιο που προωθείται στην Ελλάδα την ένταξη των οικονομικών μεταναστών στην ελληνική κοινωνία;
- II. Ποιες ήταν οι συνθήκες διαβίωσης των οικονομικών μεταναστών κατά την είσοδό τους και τα πρώτα χρόνια παραμονής τους στην Ελλάδα συγκριτικά με τα τωρινά χρόνια παραμονής τους στη χώρα;
- III. Τι είδους δυσκολίες και προβλήματα αντιμετωπίζουν πιθανώς οι οικονομικοί μετανάστες στον ελλαδικό χώρο;
- IV. Ανταποκρίνονται οι Κοινωνικές Υπηρεσίες στις ανάγκες των οικονομικών μεταναστών;

7.1.2 Είδος έρευνας

Η μεθοδολογική προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη, είναι η ποιοτική έρευνα, η οποία στοχεύει στην περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και κατανόηση κοινωνικών φαινομένων, καταστάσεων και χαρακτηριστικών κοινωνικών ομάδων, απαντώντας κυρίως στα ερωτήματα «πώς» και «γιατί» (Ιωσηφίδης 2001 στο Ιωσηφίδης 2008). Ανάλογα με την οπτική του εκάστοτε ερευνητή μπορεί να δίνεται έμφαση στα ποιοτικά μη μετρήσιμα χαρακτηριστικά κάποιου κοινωνικού φαινομένου, με στόχο την ερμηνεία, την κατανόηση, την ανάπτυξη, την επιβεβαίωση, την τροποποίηση ή την διάψευση μιας θεωρίας ή την αποκάλυψη αιτιακών σχέσεων.

Ως εκ τούτου, λοιπόν, επιλέχθηκε από την σπουδαστική ομάδα, να διεξαχθεί η παρούσα έρευνα με την ποιοτική μεθοδολογία και όχι με ποσοτική, δεδομένου ότι διερευνούνται μη αριθμητικά στοιχεία και καθώς, στόχος ήταν να μελετηθεί εις βάθος το κοινωνικό φαινόμενο μέσα από την αντίληψη των κοινωνικών υποκειμένων. Οι ποιοτικές μέθοδοι, δίνουν τη δυνατότητα να φτάσει ο ερευνητής σε βάθος τόσο στην περιγραφή όσο και στην ανάλυση των κοινωνικών φαινομένων και διαδικασιών εξαιτίας της αμεσότητας και της εμπλοκής του στην κοινωνική ζωή των υποκειμένων της έρευνας (Ιωσηφίδης, 2008).

7.1.3 Πληθυσμός - Δείγμα

Ο πληθυσμός μιας έρευνας είναι η ομάδα ανθρώπων για την οποία είναι επιθυμητό να διεξαχθούν συμπεράσματα. Σχεδόν ποτέ, δεν είναι ωστόσο εφικτό να

μελετηθούν όλα τα μέλη του πληθυσμού που ενδιαφέρουν τους ερευνητές, γι' αυτό σε κάθε περίπτωση επιλέγεται ένα δείγμα για να μελετηθεί (Earl Babbie, 2011).

Το δείγμα, λοιπόν, που επιλέχθηκε για την παρούσα μελέτη, είναι μία από τις κατηγορίες των μετακινούμενων πληθυσμών που εισέρχονται στην Ελλάδα, και οι οποίοι από θεωρητικής άποψης, ορίζονται ως οικονομικοί, διότι έφυγαν από την χώρα καταγωγής/ προέλευσής τους, για οικονομικούς λόγους, αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής. Επιπροσθέτως, το δείγμα μας αποτελείται από δεκατέσσερα (14) άτομα άνω των δεκαοκτώ (18) ετών, που ανήκουν στην κατηγορία των μεταναστών και οι οποίοι, διαβιούν σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας.

7.1.4 Μέθοδος δειγματοληψίας

Η μέθοδος της δειγματοληψίας που επιλέχθηκε ανήκει στην κατηγορία της μη πιθανοτικής δειγματοληψίας²⁴ και είναι η δειγματοληψία της χιονοστιβάδας. Η συγκεκριμένη δειγματοληψία, χρησιμοποιείται αρκετά συχνά στην ποιοτική έρευνα και αφορά στην επιλογή συμμετεχόντων από ομάδες πληθυσμού με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, στις οποίες η πρόσβαση είναι σχετικά δύσκολη ή εξαιρετικά περιορισμένη, όπως είναι οι άστεγοι, οι μετανάστες κ.α (Ιωσηφίδης, 2008) (Earl Babbie, 2011).

Ο ερευνητής στην δειγματοληψία της χιονοστιβάδας, συλλέγει δεδομένα από τα λίγα μέλη πληθυσμού-στόχου που μπορεί να εντοπίσει και έπειτα, ζητά από εκείνα τα άτομα να του συστήσουν άλλους υποψήφιους συμμετέχοντες που πληρούν τα κριτήρια της ερευνητικής διαδικασίας. Η δειγματοληψία αυτή πολλές φορές, είναι η μόνη που μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην ποιοτική έρευνα κυρίως λόγω της φύσης των πολυδιάστατων κοινωνικών φαινομένων που μελετούνται (Earl Babbie, 2011) (Ιωσηφίδης, 2008).

7.1.5 Επιλογή εργαλείων έρευνας

Ως ερευνητικό εργαλείο επιλέχθηκε η συνέντευξη, η οποία αποτελεί την πιο διαδεδομένη μέθοδο συλλογής και παραγωγής ποιοτικού υλικού και πληροφοριών στις κοινωνικές επιστήμες. Υπάρχουν τρία είδη συνέντευξης, τα οποία είναι η δομημένη, η μη δομημένη και η ημιδομημένη. Στην παρούσα έρευνα, λοιπόν, χρησιμοποιήθηκε η ημιδομημένη συνέντευξη, η οποία σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη (2008), αποτελεί ένα

²⁴ Η μη πιθανοτική δειγματοληψία χρησιμοποιείται όπου δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί η πιθανοτική δειγματοληψία, σύμφωνα με την οποία το δείγμα επιλέγεται τυχαία, από μια λίστα που περιέχει ονόματα κάθε υποκειμένου στον πληθυσμό από τον οποίο είναι επιθυμητό να ληφθεί το δείγμα (Ιωσηφίδης, 2008).

σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων, αλλά παρουσιάζει σημαντική ευελιξία ως προς τη σειρά που θα τεθούν οι ερωτήσεις, ως προς την τροποποίησή τους ανάλογα με τον ερωτώμενο και ως προς την προσθαφαίρεση ερωτήσεων και θεμάτων για συζήτηση. Σκοπός της επιλογής αυτού του ερευνητικού εργαλείου από την σπουδαστική ομάδα, ήταν η εστίαση σε βάθος και η πιθανή ανάδειξη θεμάτων που δεν είχαν προκαθοριστεί.

Ωστόσο, δεν πρέπει να παραλειφθεί το γεγονός ότι το ερευνητικό αυτό εργαλείο, η συνέντευξη, έχει και πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα τα οποία η σπουδαστική ομάδα γνώριζε πριν ξεκινήσει η ερευνητική διαδικασία. Μερικά πλεονεκτήματα είναι, ότι η συνέντευξη προσφέρει όπως αναφέρθηκε και παραπάνω την δυνατότητα στον κάθε ερευνητή να εστιάσει εις βάθος στο φαινόμενο που μελετά, αποκτά αμεσότητα με τον ερωτώμενο και δίνεται η δυνατότητα στον ερευνητή να εξετάσει στάσεις, αντιλήψεις, κοινωνικές συμπεριφορές και φαινόμενα μέσα από τις εμπειρίες και τα «μάτια» των κοινωνικών υποκειμένων που συμμετέχουν στην έρευνα. Αντίθετα, υπάρχουν και τα μειονεκτήματα, καθώς απαιτεί χρόνο εξεύρεσης του δείγματος, χρόνο λήψη της συνέντευξης, προϋποθέτει αυξημένα επικοινωνιακά προσόντα και από την πλευρά του ερευνητή και πολλές φορές μπορεί πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης να μην αξιοποιηθούν και να μην αναλυθούν (Colton και Cover, 2007) (Ιωσηφίδης, 2008).

7.1.6 Τύπος -Χρόνος

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με μετανάστες που κατοικούν σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας, όπως Πάτρα, Αθήνα, Αγρίνιο, Καλαμάτα και Κόρινθο και διήρκεσε δύο μήνες, Απρίλιο και Μάιο. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της χιονοστιβάδας και οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν άλλοτε σε κάποια δομή όπου ασχολείται με μετανάστες όπως είναι η Κίνηση Υπεράσπισης Προσφύγων και Μεταναστών Πάτρας, άλλοτε σε εξωτερικό χώρο όπου «συχνάζουν» μετανάστες στο κέντρο της πόλης άλλοτε στην προσωπική τους οικεία, διασφαλίζοντας πάντοτε το απόρρητο και τέλος, μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας.

7.1.7 Κριτήρια εισαγωγής ερευνητικών υποκειμένων και περιορισμοί έρευνας

Στην παρούσα έρευνα τέθηκαν κάποια κριτήρια και περιορισμοί, τα οποία διαμόρφωσαν τη διαδικασία της έρευνας. Συγκεκριμένα, ένας πολύ σημαντικός περιορισμός ήταν το σύντομο χρονικό διάστημα, κατά το οποίο εκτυλίχθηκε η ερευνητική διαδικασία, σε συνάρτηση με το ευρύ φάσμα του μεταναστευτικού

ζητήματος, στο οποίο συναντώνται πολλές κατηγορίες μετακινούμενων πληθυσμών, εκ των οποίων, η σπουδαστική ομάδα επέλεξε την κατηγορία των οικονομικών μεταναστών. Η ομάδα εστίασε στην εν λόγω κατηγορία, δεδομένου ότι χρησιμοποιήθηκε και η ποιοτική μέθοδος, προκειμένου να δοθεί έμφαση και τα δεδομένα που θα συλλέγονταν, να είναι πιο αντιπροσωπευτικά από ότι θα ήταν στην περίπτωση που η έρευνα θα διευρυνόταν και σε άλλες κατηγορίες πληθυσμών σε συνάρτηση με το διαθέσιμο χρόνο και τη δυνατότητα προσέγγισης του δείγματος. Ωστόσο, τα δεδομένα που συλλέχθηκαν και τα συμπεράσματα που διεξήχθησαν, θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως έναυσμα και να χρησιμοποιηθούν μετέπειτα για περαιτέρω έρευνα.

Επιπροσθέτως, δύο ακόμη κριτήρια επιλογής και περιορισμού, ήταν η γλώσσα επικοινωνίας, καθώς η σπουδαστική ομάδα επικεντρώθηκε σε άτομα που μιλούσαν την ελληνική και αγγλική γλώσσα, προς δική της διευκόλυνση. Τέλος, το δείγμα περιορίστηκε να είναι ηλικίας άνω των δεκαοκτώ (18) ετών, καθώς σε περιπτώσεις ανηλίκων, θα έπρεπε να ζητηθεί συγκατάθεση των γονέων και κηδεμόνων, γεγονός που θα δυσκόλευε χρονικά τη διαδικασία.

7.1.8 Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας

Σε όλα σχεδόν τα είδη κοινωνικής έρευνας τίθενται ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας. Ειδικότερα, στην ποιοτική έρευνα, στην οποία ο ερευνητής έρχεται σε άμεση επαφή με τον συμμετέχοντα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης και εισχωρεί σε βάθος στην προσωπική του ζωή με σκοπό να μελετήσει ένα φαινόμενο, δίνεται μεγάλη σημασία στα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας (Ιωσηφίδης, 2008).

Ως εκ τούτου, και στην συγκεκριμένη έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την σπουδαστική ομάδα, τηρήθηκαν οι βασικές αρχές της ηθικής και της δεοντολογίας που πρέπει να διέπουν μια ερευνητική μελέτη. Συγκεκριμένα, καθ' όλη τη διάρκεια της μελέτης, τηρήθηκε η εμπιστευτικότητα και η ανωνυμία. Οι συμμετέχοντες, διαβεβαιώθηκαν ότι δεν θα καταγραφούν και δε θα δημοσιοποιηθούν, προσωπικά στοιχεία όπως όνομα και επώνυμο ή άλλο στοιχείο που μπορεί να ταυτοποιήσει το πρόσωπο που συμμετείχε στην παρούσα έρευνα.

7.2 Μέθοδος ανάλυσης: κωδικοποίηση ποιοτικών δεδομένων

Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων αποτελεί ένα κρίσιμο στάδιο της έρευνας και απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή και ικανότητες από τον ερευνητή. Η ανάλυση που παρατίθεται παρακάτω έδωσε τη δυνατότητα στην σπουδαστική ομάδα να καταλήξει σε διάφορα συμπεράσματα και να απαντήσει στα ερευνητικά της ερωτήματα. Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων παρουσιάζει τρία (3) στάδια και είναι τα εξής: α) την προσοχή εκεί που ο ερευνητής-αναλυτής δίνει βάση στα κύρια σημεία των πληροφοριών που έχει από τις συνεντεύξεις και τα δεδομένα που συνέλλεξε β) τη συλλογή, δηλαδή την κωδικοποίηση των ποιοτικών δεδομένων και την κατηγοριοποίησή τους και τέλος, γ) τη σκέψη όπου ο ερευνητής-αναλυτής λαμβάνοντας υπόψη του και παλαιότερες έρευνες ώστε, να εξάγει συμπεράσματα και προτάσεις (Ιωσηφίδης, 2008).

Κατά την ανάλυση των δεδομένων, ουσιαστικά ο ερευνητής αναλύει το περιεχόμενο των δεδομένων που συνέλλεξε μέσω των συνεντεύξεων, για να μελετήσει τις απόψεις, στάσεις και αξίες που σχετίζονται με τα ερευνητικά ερωτήματα που έθεσε αρχικά. Η ανάλυση περιεχομένου θεωρείται ως μία εκ των καλύτερων μεθόδων έρευνας, αφού στοχεύει στην μετατροπή των λεκτικών και εκφραστικών μηνυμάτων που μεταφέρουν στον ερευνητή τα υποκείμενα έρευνας, σε περιγραφικά, αντικειμενικά, συστηματικά και ποσοτικά δεδομένα. Με τη διαδικασία αυτή εμφανίζονται και συνοψίζονται τα χαρακτηριστικά του υπό έρευνα θέματος (Ιωσηφίδης, 2008).

Στην παρούσα εργασία το είδος της ανάλυσης που επιλέχθηκε είναι η θεματική κωδικοποίηση. Το συγκεκριμένο είδος ανάλυσης σε ποιοτικές έρευνες στοχεύει στην σύγκριση των πληροφοριών που συλλέγονται. Συγκεκριμένα, η σπουδαστική ομάδα δημιούργησε τέσσερις (4) θεματικούς άξονες, σύμφωνα με τους οποίους, ο πρώτος περιλαμβάνει τα δημογραφικά στοιχεία των ερευνητικών υποκειμένων, ο δεύτερος άξονας, συγκεντρώνει στοιχεία σχετικά με τις συνθήκες στη χώρα καταγωγής/προέλευσης των οικονομικών μεταναστών και στις συνθήκες εισόδου στην Ελλάδα ενώ ο τρίτος άξονας, θέτει ερωτήσεις σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης και τις δυσκολίες σε διάφορους τομείς που πιθανώς αντιμετώπισαν οι οικονομικοί μετανάστες τα πρώτα χρόνια παραμονής στην Ελλάδα και τέλος, ο τέταρτος άξονας συγκεντρώνει πληροφορίες σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης και ένταξης στη χώρα αυτή τη χρονική περίοδο.

Η κάθε θεματική ενότητα είναι ίδια για όλα τα ερευνητικά υποκείμενα και αποτελείται από έναν κωδικό όπως φαίνεται και στον πίνακα που παρατίθεται. Η θεματική ενότητα σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη (2008), αφορά έννοιες, ιδέες, ερμηνείες και πραγματικά γεγονότα, στοχεύοντας στην περιγραφή και στην ανάλυση των πληροφοριών που συλλέχθηκαν από κάθε ερευνητικό υποκείμενο και στην συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών αυτών. Επίσης, η δομή της ημιδομημένης συνέντευξης και των αξόνων παρατίθενται στο παράρτημα.

Πίνακας 1: Κωδικοποίηση Ποιοτικών Δεδομένων Έρευνας

Περιγραφή κωδικού		Κωδικός
Επίπεδο 1	Επίπεδο 2	
Οικογενειακή κατάσταση		1
Εκπαιδευτικό επίπεδο		2
Παραμονή στην Ελλάδα		3
	Πρώτη φορά	3,1
	Δεύτερη και πάνω φορά	3,2
Διάστημα παραμονής στην Ελλάδα		4
Λόγοι ερχομού στην Ελλάδα		5
	Κοντινή χώρα	5,1
	Οικογένεια / συγγενείς εδώ	5,2
	Τουρισμός	5,3
	Έτυχε	5,4
	Οικονομικοί λόγοι / καλύτερες συνθήκες ζωής	5,5
	Πολιτικοί λόγοι	5,6
	Οικογενειακά προβλήματα	5,7
Τρόπος εισόδου		6
	Πως	6,1
	Με ποιον	6,2
	Νόμιμα	6,3
	Παράνομα	6,4
Που βρίσκεται η οικογένεια		7
Συνθήκες διαβίωσης στη χώρα καταγωγής		8
Συνθήκες διαβίωσης στην Ελλάδα τα πρώτα χρόνια		9
	Ύπαρξη και συνθήκες κατοικίας	9,1
	Κάλυψη τροφής	9,2
	Κατοχή νόμιμων εγγράφων	9,3
	Εργασία	9,4
	Εκπαίδευση	9,5
	Υγεία	9,6
Πρόσβαση σε υπηρεσίες και φορείς τα πρώτα		10

χρόνια		
Αντιμετώπιση από Έλληνες τα πρώτα χρόνια		11
Κοινωνικές σχέσεις με Έλληνες τα πρώτα χρόνια		12
Κατοχή νόμιμων εγγράφων τώρα		13
Εκλέγειν/εκλέγεσθαι		14
Συνθήκες κατοικίας τώρα		15
Κάλυψη τροφής τώρα		16
Εργασία τώρα		17
Εκπαίδευση τώρα		18
Υγεία τώρα		19
Αντιμετώπιση από Έλληνες τώρα		20
Κοινωνικές σχέσεις με Έλληνες τώρα		21
Επαφή με υπηρεσίες τώρα		22
Σχέδια και όνειρα για το μέλλον		23

7.3 Ανάλυση και παρουσίαση αποτελεσμάτων έρευνας

Για τη διασφάλιση του απορρήτου και προς διευκόλυνση της σπουδαστικής ομάδας, δεν χρησιμοποιούνται τα πραγματικά ονόματα των υποκειμένων της έρευνας, αλλά συμβολίζονται με τα γράμματα της αλφαβήτου (Α-Ξ).

Ο πρώτος άξονας της έρευνας περιλαμβάνει τα δημογραφικά στοιχεία, τα οποία παρατίθενται στον πίνακα 2.

Πίνακας 2: Δημογραφικά στοιχεία υποκειμένων έρευνας

ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	ΦΥΛΟ	ΗΛΙΚΙΑ	ΧΩΡΑ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
Α	Γυναίκα	48	Αλβανία
Β	Γυναίκα	43	Ουκρανία
Γ	Άνδρας	34	Νιγηρία
Δ	Άνδρας	23	Αλβανία
Ε	Άνδρας	25	Αλβανία
Ζ	Άνδρας	54	Συρία
Η	Άνδρας	42	Ιορδανία
Θ	Άνδρας	32	Νιγηρία
Ι	Γυναίκα	50	Μολδαβία
Κ	Γυναίκα	63	Ρωσία
Λ	Άνδρας	42	Αλβανία
Μ	Άνδρας	39	Αλβανία
Ν	Γυναίκα	35	Ρουμανία
Ξ	Γυναίκα	43	Μολδαβία

Αρχικά, αναφέρεται το φύλο των ερωτώμενων που συμμετείχαν στην μελέτη, όπου συμμετείχαν οκτώ (8) άνδρες και έξι (6) γυναίκες. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται η ηλικία των ερωτώμενων και συλλέχθηκαν τα εξής στοιχεία, τα οποία διαχωρίζονται στις εξής ομαδοποιήσεις: στην πρώτη ηλικιακή ομάδα υπάρχουν οι τιμές 23 και 25, στην δεύτερη ηλικιακή ομάδα υπάρχουν τέσσερα υποκείμενα με τιμές από 32 έως 39, η τρίτη ηλικιακή ομάδα περιλαμβάνει πέντε άτομα με τιμές από 42 έως 48, στην τέταρτη ηλικιακή ομάδα υπάρχουν δύο άτομα ηλικίας 50 και 54 και τέλος, ένα άτομο είναι ηλικίας 63 ετών. Έπειτα, αναφέρεται η χώρα καταγωγής των υποκειμένων και συγκεντρώθηκαν τα εξής δεδομένα: δύο (2) άτομα κατάγονται από την Αφρική (Νιγηρία και Γκάνα αντίστοιχα), έξι (6) υποκείμενα της έρευνας από βαλκανικές χώρες, δηλαδή, πέντε άτομα από Αλβανία και ένα (1) άτομο από Ρουμανία. Ένα (1) υποκείμενο της έρευνας κατάγεται από την Ουκρανία, δύο (2) από τη Μέση Ανατολή

(Συρία και Ιορδανία), δύο (2) ερωτώμενοι από Μολδαβία και τέλος, ένα (1) προέρχεται από τη Ρωσία.

Στην πρώτη (1^η) κωδικοποίηση, όπως φαίνεται στον πίνακα που παρατίθεται παραπάνω, αναφέρεται η οικογενειακή κατάσταση των οικονομικών μεταναστών. Συγκεκριμένα, πέντε (5) είναι έγγαμοι με παιδιά, ένα (1) άτομο είναι έγγαμο χωρίς παιδιά, πέντε (5) είναι άγαμοι ενώ ένα (1) άτομο είναι διαζευγμένο χωρίς παιδιά και ένα (1) ακόμη, είναι διαζευγμένο με παιδιά. Τέλος, ένας (1) ερωτώμενος είναι χήρος με παιδιά.

Η δεύτερη (2^η) κωδικοποίηση αφορά την εκπαίδευση των υποκειμένων και τα στοιχεία έδειξαν τα παρακάτω: τρία (3) υποκείμενα της έρευνας έχουν ολοκληρώσει ή παρακολουθήσει κάποιες τάξεις του Δημοτικού σχολείου, πέντε (5) έχουν ολοκληρώσει την βασική εκπαίδευση (Γυμνάσιο), ένα (1) υποκείμενο έχει ολοκληρώσει ιδιωτική σχολή και πέντε (5) άτομα σχετίζονται με την Τριτοβάθμια εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, ο ένας αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τις σπουδές του, ο άλλος φοιτά ακόμα στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, οι δύο ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους επιτυχώς και τέλος, ένα άτομο απέκτησε και μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών.

Ο δεύτερος άξονας περιλαμβάνει τις συνθήκες διαβίωσης στην χώρα καταγωγής/προέλευσης και τις συνθήκες εισόδου στην Ελλάδα. Ειδικότερα, στην τρίτη (3^η) κωδικοποίηση διαπιστώνεται ότι οι δεκατρείς (13) από τους δεκατέσσερις (14) ερωτώμενους βρίσκονται για πρώτη φορά στην Ελλάδα, ενώ ένα (1) είχε βρεθεί στην Ελλάδα για ένα μήνα ως τουρίστας στην ηλικία των πέντε ετών κι έπειτα, ήρθε ξανά στη χώρα. Συγκεκριμένα, στην τέταρτη (4^η) κωδικοποίηση παρουσιάζεται ότι για όσους διαμένουν για πρώτη φορά στη χώρα, τα χρόνια παραμονής του καθενός στην Ελλάδα είναι: 21 χρόνια στην Ελλάδα, 17 χρόνια, 14 χρόνια, 10 χρόνια, 19 χρόνια, 25 χρόνια, 1 έτος, 4 χρόνια στην Ελλάδα, 21 χρόνια, 14 χρόνια, 21 έτη, 22 χρόνια, 16 χρόνια και τέλος, 17 χρόνια.

Στην πέμπτη (5^η) κωδικοποίηση συγκεντρώνονται οι λόγοι για τους οποίους οι οικονομικοί μετανάστες βρέθηκαν και εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα και όχι σε κάποια άλλη χώρα υποδοχής. Οι περισσότεροι, οι οποίοι ήρθαν στην Ελλάδα για να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσής τους, απάντησαν ότι στη χώρα είχε εγκατασταθεί πρωτύτερα η οικογένεια τους ή ευρύτερο συγγενικό περιβάλλον, το οποίο αποτέλεσε πηγή πληροφόρησης και κίνητρο για να έρθουν και οι ίδιοι. Συχνή απάντηση, επίσης, ήταν ότι η Ελλάδα αποτελούσε κοντινό προορισμό από τη χώρα καταγωγής τους,

καθώς και άλλοι ότι ενημερώθηκαν από γνωστούς τους, που είχαν ήδη εγκατασταθεί στην Ελλάδα. Σε κάποιες περιπτώσεις, μάλιστα, συνδυάστηκε η κοντινή απόσταση με την ύπαρξη οικογένειας στη χώρα, ενώ δύο άτομα δεν γνώριζαν τον τελικό προορισμό τους. Ειδικότερα, τέσσερα (4) άτομα επέλεξαν την Ελλάδα για το λόγο της οικογένειας και της κοντινής απόστασης από τη χώρα τους. Έπειτα, τρεις (3), επέλεξαν την Ελλάδα, καθώς προηγήθηκε ενημέρωση από την οικογένεια τους που βρισκόταν ήδη εδώ, ενώ τρεις (3) επέλεξαν τη χώρα αποκλειστικά για το λόγο της κοντινής απόστασης από τη δική τους χώρα. Στη συνέχεια, δύο (2) άτομα ενημερώθηκαν για τις συνθήκες που επικρατούν στην Ελλάδα μέσω γνωστών, ενώ τέλος, δύο (2), όπως προαναφέρθηκε, δεν γνώριζαν που θα καταλήξουν, όταν ξεκίνησαν από τη χώρα τους.

Στην έκτη (6^η) κωδικοποίηση αναφέρεται ο τρόπος εισόδου στην Ελλάδα, ο τρόπος μετακίνησης και αν εισήλθαν με τα νόμιμα έγγραφα ή χωρίς. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν όσον αφορά τις συνθήκες εισόδου αφορούν τη νομιμοποίηση, το αν ταξίδεψαν μόνοι τους ή όχι και το μεταφορικό μέσον. Τα δεδομένα είναι τα εξής: έξι (6) εισήλθαν στη χώρα με τα νομιμοποιητικά έγγραφα ενώ οκτώ (8) δίχως τα νόμιμα έγγραφα. Επίσης, όλοι οι μετανάστες ταξίδεψαν είτε με την οικογένεια τους είτε με αγνώστους ομοεθνείς. Όσον αφορά τον τρόπο μετακίνησης, οι πέντε (5) ταξίδεψαν πεζοί διασχίζοντας, κυρίως, βουνά για να φτάσουν στα ελληνικά σύνορα, ενώ οι υπόλοιποι εννέα (9) κατέφτασαν στην Ελλάδα με διάφορα μεταφορικά μέσα, όπως αυτοκίνητο, καράβι, τρένο, λεωφορείο και αεροπλάνο.

Θ: *«Ταξίδεψα από Γκάνα στη Λιβύη κι από εκεί στην Ιταλία. Με διασυνδέσεις που είχα με ανθρώπους της μαφίας στην Ιταλία, ήρθα στην Ελλάδα. Οι άνθρωποι της μαφίας, κίνησαν τις διαδικασίες της μετακίνησης επί πληρωμή. Στην Ελλάδα ήρθα με καράβι, στο οποίο υπήρχαν 12 επιβαίνοντες κι από τους οποίους οι 7 πέθαναν στην διαδρομή, λόγω προβλήματος του καραβιού.»*

Δ: *«Για να φτάσω στην Ελλάδα, χρειάστηκε να περπατήσω 4 μέρες με τα πόδια και να ταξιδέψω άλλες 7 ώρες με αμάξι.. Ήταν δύσκολο όλο αυτό που πέρασα, ήμουν 15 χρονών, ήταν και Οκτώβριος και θυμάμαι που είχαμε ξεπαγιάσει, και ήμουν μούσκεμα από τη βροχή.»*

Στην έβδομη (7^η) κωδικοποίηση, αναφέρεται πού βρισκόταν η οικογένεια ή μέλη της οικογένειας για όσους ταξίδεψαν χωρίς αυτήν. Οι επτά (7) στους

δεκατέσσερις απάντησαν ότι αναγκάστηκαν να αφήσουν πίσω μέλη της οικογένειας τους, όπως αδέρφια, παιδιά, γονείς ή σύζυγο, ένα (1) άτομο ανέφερε ότι δεν έχει οικογένεια και οι υπόλοιποι έξι (6) ότι ταξίδεψαν οικογενειακώς στην Ελλάδα.

Κ: «Ταξίδεψα μόνη μου με άλλους συμπατριώτες μου. Οι δύο κόρες μου και το εγγόνι μου παρέμειναν πίσω για ένα διάστημα.»

Ε: «Είχαμε έρθει όλοι μαζί, οικογενειακώς.»

Στην όγδοη (8^η) κωδικοποίηση απάντησαν για τις συνθήκες διαβίωσης που επικρατούσαν στη χώρα καταγωγής τους. Όλοι ανέφεραν χαμηλό βιοτικό επίπεδο, ανεργία, φτώχεια, περιστασιακές εργασίες με τρεις από τους δεκατέσσερις μετανάστες να αναφέρουν τα εξής:

Α.: «Έκανα διάφορες δουλειές, ότι έβρισκα για να μπορέσω να βγάλω χρήματα. Βέβαια δεν μου έφταναν και μου έστελνε και ο αδερφός μου από την Ελλάδα.» ,

Ζ.: «Οι συνθήκες δεν ήταν καλές.. Επικρατούσε πολύ φτώχεια.. Εμείς ήμασταν πολυμελής οικογένεια, 1 άτομα και εργαζόταν μόνο ο πατέρας. Οι γυναίκες απαγορευόταν να εργάζονται. Δούλευα και εγώ μικρός για να μπορώ να βοηθάω όσο μπορώ, γενικά καλύπταμε απλά τις βασικές μας ανάγκες και αυτές όχι πάντα.»

Μ.: «Δεν υπήρχε τίποτα για να μπορέσεις να ζήσεις.»

Στον τρίτο άξονα, περιέχονται πληροφορίες σχετικά με τα πρώτα χρόνια παραμονής των οικονομικών μεταναστών στην Ελλάδα. Αρχικά, στην ένατη (9^η) κωδικοποίηση περιγράφονται οι συνθήκες διαβίωσης των οικονομικών μεταναστών κατά την είσοδο και τα πρώτα χρόνια παραμονής στη χώρα. Πιο αναλυτικά, στις συνθήκες κατοικίας, απάντησαν ότι έξι (6) από τους δεκατέσσερις (14) νοίκιαζαν σπίτι, δύο (2) έμειναν άστεγοι και φιλοξενήθηκαν μετέπειτα, ο ένας βοηθήθηκε από Έλληνα πολίτη και ο άλλος από ομοεθνείς τους αντίστοιχα, ενώ έξι (6) φιλοξενήθηκαν από φίλους ή γνωστούς.

Μ: «Ούτε φαγητό ούτε στέγη μπορούσα να βρω εύκολα. Με βοηθούσαν συμπατριώτες μου αλλά κι εκείνοι με δυσκολία τα έβγαζαν πέρα.»

Γ: *«Ήμουν άστεγος για 3 μήνες, ένα μήνα με βοήθησε αυτή η κυρία, η οποία ήταν Ελληνίδα, και έμεινα στην αποθήκη που είχε δίπλα από το σπίτι της. Μετά έμεινα πάλι άστεγος.»*

Μετέπειτα, ρωτήθηκαν για την κάλυψη βιοτικής ανάγκης τροφής τα πρώτα χρόνια παραμονής. Οι οκτώ (8) ανέφεραν ότι είχαν τη δυνατότητα να καλύψουν τη βασική τους τροφή, οι τρεις (3) κάλυπταν μερικώς την βασική τροφή και τέλος, τρεις (3) είχαν πλήρη αδυναμία κάλυψης της τροφής τους τον πρώτο καιρό.

Γ: *«Τον πρώτο καιρό δεν είχα να φάω, έπινα μόνο νερό. Το μήνα που με βοήθησε η κυρία, μου έδινε και φαγητό.»*

Θ: *«Υπήρχε δυσκολία ακόμη και στην κάλυψη τροφής, εκτός από τις φορές που μας βοηθούσαν άλλοι και μας έδιναν λίγα τρόφιμα.»*

Η: *«Είχαμε και έχουμε τα βασικά.»*

Στη συνέχεια, όσον αφορά την κατοχή νόμιμων εγγράφων τον πρώτο καιρό παραμονής τους στη χώρα και τις διαδικασίες απόκτησης και ανανέωσής τους, οι εννέα (9) είχαν τα νόμιμα έγγραφα, εκ των οποίων τέσσερις (4) ανέφεραν γραφειοκρατικές δυσκολίες σχετικά με την ανανέωση των εγγράφων αλλά και απόψεις σχετικά με τα υψηλά ποσά που χρειάστηκε να δώσουν, ενώ οι πέντε (5) δεν κατείχαν τα νόμιμα έγγραφα παραμονής, διότι δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα έκδοσής τους και υπό νόμιμες συνθήκες εργασία.

Ζ: *«Στην αρχή καλυπτόμουν λόγω ότι σπούδαζα και εξασφάλιζα την παραμονή μου στην Ελλάδα με την φοιτητική ιδιότητα. Αργότερα λόγω ότι θα έληγαν τα χαρτιά μου, μου «είπαν» ότι για να μπορέσω να μείνω στην Ελλάδα πρέπει να παντρευτώ Ελληνίδα.»*

Θ: *«Όχι, δεν μπόρεσα ούτε την άσπρη κάρτα να έχω, ώστε αν μπορώ να κυκλοφορήσω ελεύθερα στην Ελλάδα. Ο λόγος είναι ότι δεν έχω να δηλώσω τόπο κατοικίας. Συχνά, με συλλαμβάνουν για έλεγχο.»*

Όσον αφορά την εργασιακή κατάσταση κατά τα πρώτα χρόνια της παραμονής, οι δύο (2) από τους δεκατέσσερις (14) μετανάστες εργάζονταν υπό νόμιμες διαδικασίες, ενώ οι εννέα (9) εργάζονταν χωρίς ένσημα. Οι άνδρες απασχολούνταν,

κυρίως, σε αγροτικές δουλειές και σε οικοδομή, καθώς και στην παραοικονομία (πώληση δίσκων μουσικής), ενώ οι γυναίκες απασχολούνταν σε φύλαξη ηλικιωμένων και σε χώρους εστίασης και ψυχαγωγίας. Επίσης, τρεις (3) από τους μετανάστες δεν είχαν δουλειά, εκ των οποίων ο ένας δεν είχε έρθει καθόλου σε επαφή με την εργασία, ενώ οι υπόλοιποι αναζητούσαν και δεν έβρισκαν. Για τις συνθήκες εργασίας, ανεξαρτήτως αν εργάζονταν υπό νόμιμες ή παράνομες συνθήκες, οι τέσσερις (4) αναφέρουν ότι δεν αντιμετώπισαν κάποιο πρόβλημα στο χώρο της εργασίας ως προς τη συνεργασία με το προσωπικό και τον εργοδότη, το ωράριο εργασίας και τη μισθοδοσία. Αντιθέτως, οι υπόλοιποι επτά (7) ανέφεραν ότι έχουν αντιμετωπίσει δυσκολίες στο χώρο της εργασίας, όπως για παράδειγμα, καχυποψία, εξοντωτικά ωράρια, χαμηλότερη μισθοδοσία σε σχέση με τους Έλληνες.

Γ: *«Δεν είχα δουλειά, δεν με έπαιρνε κανείς για δουλειά επειδή ήμουν μαύρος και δεν είχα χαρτιά.»*

Λ: *«Υπήρχε μεγάλη εκμετάλλευση στη δουλειά. Πολλές ώρες, από το πρωί ως το βράδυ και ελάχιστα χρήματα, κάποιες φορές και καθόλου.»*

Ξ: *«Άριστες πάντα. Έτυχε να συνεργαζόμαστε με ανθρώπους δεκτικούς και δεν υπήρχε πρόβλημα. Οι ώρες ήταν πολλές, δουλεύαμε σε δύο δουλειές αλλά βγάζαμε καλά λεφτά.»*

Έπειτα, αναφέρονται τρεις (3) να είχαν ή να έχουν επαφή με τη δημόσια εκπαίδευση στην Ελλάδα (Δημοτικό - Γυμνάσιο και Πανεπιστήμιο), οι οποίοι αναφέρουν ως δυσκολίες τη χρήση προσβλητικών στερεοτυπικών φράσεων για τη χώρα καταγωγής τους από τους συμμαθητές τους, την απουσία τμημάτων ένταξης με αποτέλεσμα να αδυνατούν να παρακολουθήσουν την εκπαιδευτική διαδικασία με ίσους όρους, όπως τα υπόλοιπα παιδιά, καθώς επίσης, ο ένας αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την φοίτηση στο πανεπιστήμιο για να εργαστεί. Από τα υποκείμενα της έρευνας, οι τέσσερις (4) γονείς, εκ των οποίων ένας είχε έρθει και ο ίδιος σε επαφή με πρόγραμμα εκμάθησης νέων ελληνικών, ανέφεραν ότι τα παιδιά τους φοίτησαν σε δημόσια σχολεία, εκ των οποίων οι τρεις (3) ανέφεραν ότι τα παιδιά τους υφίσταντο λεκτικές «επιθέσεις», μέσω στερεοτυπικών εκφράσεων ενάντια στη χώρα καταγωγής τους, ενώ ένα (1) άτομο ανέφερε ότι τα παιδιά του δεν αντιμετώπισαν κανένα πρόβλημα, ενώ ο γονέας που είχε και ο ίδιος την εμπειρία, ανέφερε δυσκολίες, όπως ότι το πρόγραμμα που υλοποιούσε το Υπουργείο Υγείας, πραγματοποιείτο υπό

αντίξοες συνθήκες και δεν τον βοήθησε να μάθει την ελληνική γλώσσα. Τέλος, επτά (7) άτομα ανέφεραν ότι δεν είχαν καμία επαφή με τα δημόσια ελληνικά σχολεία και προγράμματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας.

Δ: *«Δεν ήξερα τη γλώσσα, εκεί συνάντησα τη μεγαλύτερη δυσκολία. Οι καθηγητές δεν ήξεραν πώς να με βοηθήσουν, δεν υπήρχε κάποιο τμήμα ένταξης. Από τους συμμαθητές μου, το μόνο πρόβλημα που συνάντησα στην αρχή ήταν ότι δε με βοηθούσαν, ούτε καν παιδιά που ήταν από την Αλβανία και κάποιοι με φώναζαν απλά υποτιμητικά «Άντε ρε Αλβανέ». »*

Ξ: *«Η κόρη μου δεν είχε ποτέ πρόβλημα. Μόνο όταν ήταν να πάρει την σημαία 2-3 μανάδες παρεξηγήθηκαν αλλά δεν δόθηκε βάση.»*

Όσον αφορά την πρόσβαση στην υγεία, κανονική πρόσβαση είχαν οι τέσσερις (4) από τους δεκατέσσερις (14), διότι κατείχαν τα απαιτούμενα νόμιμα έγγραφα, ωστόσο, δεν χρειάστηκε να νοσηλευτούν. Δύο (2) ανέφεραν ότι είχαν τα νόμιμα έγγραφα και αναζήτησαν δημόσια ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και δεν αντιμετώπισαν κάποια δυσκολία ως προς αυτό, δύο (2) άτομα αναζήτησαν περίθαλψη σε δημόσιο νοσοκομείο, ωστόσο, αρνήθηκαν να τους περιθάλψουν λόγω μη κατοχής νόμιμων εγγράφων, καθώς επίσης, τους ζητήθηκε να καταβάλλουν χρηματικό αντίτιμο για την περίθαλψη τους, το οποίο δεν είχαν τη δυνατότητα να δώσουν. Τέλος, οι υπόλοιποι έξι (6) δεν κατείχαν τα νόμιμα έγγραφα αλλά και δε χρειάστηκε να νοσηλευτούν.

Γ: *«Όταν αρρώστησα πριν χρόνια δεν ήξερα που να πάω. Δεν είχα χαρτιά για να πάω στο νοσοκομείο. Μετά από καιρό που ξανά αρρώστησα (κρύωμα) πήγα στο νοσοκομείο και με έδωξαν γιατί μου παν ότι πρέπει να πληρώσω και εγώ δεν είχα χρήματα.*

Ξ: *«Όσο είσαι ασφαλισμένος κάτι γίνεται.»*

Στη δέκατη (10^η) κωδικοποίηση, οι ένδεκα (11) από τους δεκατέσσερις (14) ερωτώμενους, ανέφεραν ότι τα πρώτα χρόνια παραμονής, είχαν πρόσβαση σε υπηρεσίες, όπως Αστυνομία, Πρόνοια, Περιφέρεια, Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Ι.Κ.Α.), τράπεζες και νοσοκομείο. Οι επτά (7) από αυτούς που είχαν πρόσβαση κατείχαν τα νόμιμα έγγραφα και οι τέσσερις (4) δεν τα κατείχαν. Ωστόσο, οι οκτώ (8) από το σύνολο των ένδεκα, υποστηρίζουν ότι τύγχαναν ικανοποιητικής και καλής

εξυπηρέτησης, ενώ τρία (3) άτομα δηλώνουν πως ναι μεν είχαν πρόσβαση αλλά ταλαιπωρήθηκαν από τις γραφειοκρατικές διαδικασίες νομιμοποίησης και συγκεκριμένα, στον έναν από αυτούς, ζητήθηκε από υπαλλήλους το διπλάσιο χρηματικό ποσό από αυτό που προβλέπει η νομοθεσία. Τέλος, δύο (2) άτομα τα οποία και δεν κατείχαν τα νομιμοποιητικά έγγραφα δεν απευθύνθηκαν σε κάποια υπηρεσία και ένα (1) ακόμη, δεν θυμάται αν απευθύνθηκε κάπου, ενώ κατείχε τα έγγραφα.

Η: *«Στην αστυνομία για την ρύθμιση των χαρτιών μου, στους γιατρούς του κόσμου είχαμε πάει μια φορά και στην Πρόνοια όπου μια κυρία μας είπε ότι χρειαστούμε και αν έχω κάποιο πρόβλημα εγώ με τα χαρτιά μου να πάμε από κει.»*

Ε: *«Όλα αυτά τα χρόνια έχει χρειαστεί να επισκεφτώ το Ι.Κ.Α., το Αστυνομικό Τμήμα και κάποιες τράπεζες. Σε γενικές γραμμές ήταν καλή η αντιμετώπισή μου από τους υπαλλήλους, αλλά κάποιες φορές υπήρχαν διάφοροι ενδοιασμοί όταν έβλεπαν την ταυτότητά μου.»*

Στην ενδέκατη (11^η) κωδικοποίηση οι μετανάστες περιγράφουν την αντιμετώπιση από τους Έλληνες πολίτες κατά τα πρώτα χρόνια της παραμονής τους στη χώρα. Τρεις (3) από τους δεκατέσσερις (14), απάντησαν ότι είχαν καλή αντιμετώπιση, καθώς δε συνέβη κάποιο ακραίο γεγονός. Έξι (6) από τους ερωτώμενους ανέφεραν δυσκολίες, όπως καχυποψία και ρατσιστικά σχόλια, καθώς επίσης, και υποτιμητικούς λεκτικούς χαρακτηρισμούς εις βάρος τους, όμως στη συνέχεια, παρουσιάστηκε κάποια σταδιακή βελτίωση στη σχέση τους με τους Έλληνες πολίτες. Τέλος, πέντε (5) άτομα υποστηρίζουν ότι υφίσταντο άσχημη αντιμετώπιση από τους Έλληνες πολίτες, καθώς αναφέρουν περιστατικά, όπου κατηγορήθηκαν για κλοπή, αντιμετωπίστηκαν με καχυποψία, φόβο και αδιαφορία, ωστόσο, δύο από αυτούς, δέχθηκαν μεμονωμένα, βοήθεια από δύο πολίτες.

Α: *«Στην αρχή δεν είχα σχέση με Έλληνες, μόνο ένα «γεια» στη γειτονιά και αυτό με το ζόρι. Μετά που γνώρισα τον άντρα μου που είναι Έλληνας, τα πράγματα με τους φίλους του, ήταν λίγο καλύτερα.»*

Γ: *«Εδειχναν να φοβούνται.. Ήμουν γι αυτούς αόρατος, μόνο 3 άτομα με βοήθησαν, ή κυρία στην Αθήνα, μία κυρία στην Πάτρα, και ένας γιατρός στην Πάτρα. Πολλοί με έλεγαν “μαύρε, φύγε από εδώ” “ γύρνα στη χώρα σου”. Κανένας δεν νοιάστηκε για*

μένα εκτός των ανθρώπων που σου είπα. Έπαιρνα τηλέφωνο να ρωτήσω για σπίτι και με ρωτούσαν από πού είμαι και αρνούσαν να μου νοικιάσουν το σπίτι. Σ' έναν συμπατριώτη μου που δούλευε σε σούπερ μάρκετ, τον έδιωξαν, γιατί μια κυρία που της πήγε τα πράγματα είπε πως αν της ζαναφέρει τα ψώνια αυτός, δε θα ζαναπατήσει στο σούπερ μάρκετ.»

Ξ: «Μας αντιμετώπισαν σαν ξένους. Όταν ήρθε ο σύζυγος μου δεν του νοίκιαζαν σπίτι επειδή ήταν ξένος. Τελικά βέβαια προσαρμοστήκαμε πλήρως, χτίσαμε το σπίτι και γίναμε μέρος της κοινωνίας. Άλλωστε πάντα θα έχουν να πουν κάτι και είναι πιο εύκολο να το ρίξουν στον μετανάστη. Συνήθως όταν σε βλέπουν να καταφέρνεις πράγματα βγάζουν κακία. Εμείς όταν πήραμε το οικόπεδο 'λέγαν ότι θα μπορούσε να το πάρει έλληνας και που βρήκαμε τόσα λεφτά.»

Η δωδέκατη (12^η) κωδικοποίηση αναφέρεται στις κοινωνικές σχέσεις των μεταναστών με τους Έλληνες πολίτες. Οι πέντε (5) υποστηρίζουν ότι είχαν καλές σχέσεις, εκ των οποίων οι δύο δημιούργησαν φιλικές σχέσεις μέσω της δουλειάς. Τα τρία (3) άτομα δηλώνουν ότι δεν είχαν καθόλου κοινωνικές σχέσεις με τους Έλληνες πολίτες και συναναστρέφονταν αποκλειστικά με ομοεθνείς τους. Δύο (2) άτομα αναφέρουν πως αρχικά, δεν είχαν αναπτύξει κοινωνικές σχέσεις με Έλληνες, στη συνέχεια, όμως, ανέπτυξαν. Τέλος, τέσσερις (4) ερωτώμενοι, αναφέρουν ότι είχαν αναπτύξει κοινωνικές σχέσεις, κυρίως, με ομοεθνείς αλλά είχαν και ελάχιστους φίλους Έλληνες.

Ζ: «Κυρίως μιλούσα με κάποιους συμπατριώτες μου που ζούσαν και αυτοί στην Ελλάδα.»

Κ: «Μέσω της δουλειάς που έκανα, γνώρισα πολλούς Έλληνες»

Στον τρίτο άξονα και στη δέκατη τρίτη (13^η) κωδικοποίηση, τα υποκείμενα της έρευνας απαντούν στο αν αυτήν την περίοδο κατέχουν τα απαραίτητα νόμιμα έγγραφα. Συγκεκριμένα, τα ένδεκα (11) από τα δεκατέσσερα (14) υποκείμενα δηλώνουν ότι κατέχουν τα νόμιμα έγγραφα, από τους οποίους, δύο συμπληρώνουν ότι κατέχουν και την ελληνική υπηκοότητα, άλλοι δύο ότι σκοπεύουν να κάνουν ή ότι έχουν κάνει αίτηση για υπηκοότητα αλλά δυσκολεύονται να την αποκτήσουν λόγω των απαραίτητων προϋποθέσεων που απαιτούνται και τέλος, ένα άτομο τονίζει ότι ναι μεν, τα κατέχει αλλά δυσκολεύεται να τα ανανεώνει, εξαιτίας του χρηματικού

ποσού που απαιτείται. Τα τρία (3) άτομα που δεν κατέχουν τα νόμιμα έγγραφα, υποστηρίζουν ότι δυσκολεύονται να καλύψουν τις προϋποθέσεις που προβλέπει η ελληνική νομοθεσία για την νόμιμη παραμονή τους στη χώρα και να συγκεντρώσουν το χρηματικό ποσό που χρειάζεται για να τα αποκτήσουν λόγω της ανεργίας που βιώνουν, εκ των οποίων ο ένας παραθέτει, μάλιστα, προβλήματα και στερήσεις που επιφέρει η μη κατοχή των εγγράφων.

Γ: *«Όχι δεν έχω και δεν μπορώ να κάνω τίποτα χωρίς χαρτιά, αν πάρω ένα αμάξι για παράδειγμα και οδηγήσω θα με συλλάβουν, γιατί δεν έχω χαρτιά να βγάλω δίπλωμα. Σε άλλες χώρες μετά από 5 χρόνια βγάζεις χαρτιά και κυκλοφορείς όπως οι πολίτες της υπόλοιπης χώρας. Εδώ είμαστε ξένοι και δεν μπορούμε να κάνουμε, τίποτα, ούτε να δουλέψω σε μια άλλη δουλειά, ούτε να ψηφίσουμε, ούτε να πάω σε πανεπιστήμιο, ούτε να οδηγήσω έχω το δικαίωμα, επειδή δεν έχω τα χαρτιά.»*

Η: *«Όλη η οικογένεια έχει νόμιμα έγγραφα παραμονής και εγώ θέλω να πάρω την ελληνική υπηκοότητα αλλά δεν είναι εύκολο θέλει να ξέρεις την ελληνική γλώσσα, να δώσεις εξετάσεις στην ελληνική ιστορία, να χεις δουλειά, να μείνεις κάποια συγκεκριμένα χρόνια ενώ σε άλλες χώρες όπως η Σουηδία δεν γίνεται αυτό.»*

Στη δέκατη τέταρτη (14^η) κωδικοποίηση, οι οικονομικοί μετανάστες ρωτήθηκαν για το αν έχουν το δικαίωμα και τη δυνατότητα να ασκήσουν το εκλογικό τους δικαίωμα. Τέσσερα (4) άτομα δήλωσαν ότι έχουν και ασκούν το δικαίωμα του εκλέγειν, δέκα (10) άτομα δεν έχουν τη δυνατότητα να ασκήσουν το δικαίωμα αυτό, εκ των οποίων τα δύο συμπληρώνουν ότι και να το είχαν, δεν θα επιθυμούσαν να το ασκήσουν.

Β: *«Δεν θέλω να ψηφίζω στην Ελλάδα, γιατί δεν είμαι από εδώ. Όταν ήρθα στην Ελλάδα είχα σκοπό να κάτσω λίγο να μαζέψω κάποια λεφτά και να φύγω, αλλά έτυχε με το παιδί και αναγκάστηκα να κάτσω. Πάντα έχω στο μυαλό μου να φύγω.»*

Θ: *«Χωρίς χαρτιά, πώς να ψηφίσω;»*

Η δέκατη πέμπτη (15^η) κωδικοποίηση αναφέρει τις τωρινές συνθήκες κατοικίας των οικονομικών μεταναστών. Οι δέκα (10) αναφέρουν ότι διαβιούν υπό καλές συνθήκες κατοικίας, εκ των οποίων οι οκτώ έχουν αγοράσει το δικό τους σπίτι με χρήματα που συγκέντρωναν εδώ και πολλά χρόνια από την εργασία τους. Τέσσερα

(4) άτομα νοικιάζουν μικρά διαμερίσματα, εκ των οποίων οι δύο διαβιούν μαζί με άλλους 4-5 ομοεθνείς τους, ο τρίτος με την οικογένεια του και ο τέταρτος μόνος του.

Ι: *«Ζούσαμε σε σπίτι με ενοίκιο, όμως, πια έχουμε αγοράσει το δικό μας σπίτι με τα χρήματα που μαζεύαμε τόσα χρόνια.»*

Θ: *«Συγκατοικώ με ομοεθνείς μου σε ένα μικρό διαμέρισμα.»*

Στη δέκατη έκτη (16^η) κωδικοποίηση, που αφορά τη μία από τις βασικές βιοτικές ανάγκες των ανθρώπων, δηλαδή, την κάλυψη τροφής, οι ερωτώμενοι απάντησαν τα εξής: Οκτώ (8) από τους δεκατέσσερις (14) απάντησαν ότι καλύπτουν την ανάγκη αυτή και δεν αντιμετωπίζουν δυσκολίες, τρία (3) άτομα δηλώνουν ότι καλύπτουν τις καθημερινές βασικές ανάγκες σίτισης ενώ, τρία (3) άτομα υποστηρίζουν ότι αντιμετωπίζουν αρκετές δυσκολίες, οι οποίες έρχονται σε συνάρτηση με την οικονομική κρίση και τις συνθήκες εργασίας.

Γ: *«Είναι δύσκολα για όλους και για τους Έλληνες. Έχουμε να φάμε ανάλογα με το πώς θα πάει η δουλειά.»*

Θ: *«Με δυσκολία αλλά τα βγάζουμε πέρα. Είτε μόνοι μας είτε με τη βοήθεια όσων έρχονται και μας δίνουν είτε χρήματα για να αγοράσουμε φαγητό είτε μας φέρνουν οι ίδιοι φαγητό.»*

Η δέκατη έβδομη (17^η) κωδικοποίηση αφορά τις τωρινές συνθήκες εργασίας των οικονομικών μεταναστών, από τους οποίους οι τέσσερις (4) από τους δεκατέσσερις (14) εργάζονται στην παραοικονομία, εκ των οποίων οι τρεις λόγω της μη κατοχής των νόμιμων εγγράφων και ο τέταρτος λόγω του ότι δε γνωρίζει την ελληνική γλώσσα. Ωστόσο, και τα τέσσερα άτομα αναγνωρίζουν τις δυσκολίες που επιφέρει η οικονομική κρίση και για τους ίδιους αλλά και για τους Έλληνες πολίτες. Πέντε (5) άτομα δηλώνουν ότι δεν εργάζονται αυτήν την περίοδο, από τους οποίους οι δύο υποστήριξαν ότι δεν αναζητούν εργασία, ενώ οι άλλοι δύο δεν μπορούν να εργαστούν λόγω στράτευσης και εγκυμοσύνης, αντίστοιχα και ο πέμπτος λόγω ανεργίας. Τα υπόλοιπα πέντε (5) άτομα ναι μεν εργάζονται, ωστόσο, αναφέρουν δυσκολίες όπως πολλές ώρες εργασίας και χαμηλοί μισθοί.

Α: *«Τα βγάζουμε δύσκολα πέρα γιατί δεν υπάρχουν δουλειές ούτε για τους Έλληνες, εγώ δουλεύω όπου βρω.»*

Θ: *«Προσπαθούμε να μαζέψουμε λεφτά και να γυρίσουμε πίσω αλλά είναι πολύ δύσκολο. Σχετικά με τη δουλειά, ενώ στην αρχή δεν ήξερα τι να κάνω, στη συνέχεια, συνεννοηθήκαμε μεταξύ μας και αρχίσαμε να πουλάμε βραχιολάκια, cds και γυαλιά ηλίου.»*

Στη δέκατη όγδοη (18^η) κωδικοποίηση οι ερωτώμενοι απαντούν για τις τωρινές συνθήκες στον τομέα τους εκπαίδευσης που αφορά είτε τους ίδιους είτε τα παιδιά τους. Συγκεκριμένα, κανονική πρόσβαση στην δημόσια εκπαίδευση έχουν τα παιδιά των πέντε (5) ατόμων κι από αυτούς μόνο ο ένας έχει ο ίδιος επαφή με συλλογικότητα, η οποία δραστηριοποιείται εθελοντικά στην εκμάθηση ελληνικών σε μετανάστες κι ένας ακόμη αναφέρει ως δυσκολία ότι δεν λαμβάνει το παιδί του που σπουδάζει, το φοιτητικό επίδομα. Καμία επαφή με τη δημόσια εκπαίδευση ή με κάποιο άλλο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, δεν έχουν οκτώ (8) άτομα, κυρίως, λόγω ηλικίας, και τέλος, ένα (1) άτομο ανέφερε ότι ολοκλήρωσε πρόσφατα επιτυχώς τις σπουδές του στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση χωρίς να αντιμετωπίσει κάποια δυσκολία.

Γ: *«Δεν έχω πάει κάπου να συνεχίσω το σχολείο και ούτε να μάθω ελληνικά. Ότι ελληνικά μιλάω τα έμαθα μόνος μου μετά από τόσα χρόνια στην Ελλάδα.»*

Ξ: *«Το παιδί μου σπουδάζει και δεν δικαιούται το φοιτητικό επίδομα.»*

Στην δέκατη ένατη (19^η) κωδικοποίηση αναφέρεται η πρόσβαση των οικονομικών μεταναστών στο σύστημα της υγείας στο παρόν χρονικό διάστημα και εάν έχουν αντιμετωπίσει κάποιες δυσκολίες. Συγκεκριμένα, οι εννέα (9) από τους δεκατέσσερις (14) αναφέρουν ότι έχουν κανονική πρόσβαση στο σύστημα της υγείας (λόγω νομιμοποιητικών εγγράφων), δίχως να έχει χρειαστεί όμως, να λάβουν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Τρία (3) άτομα υποστηρίζουν ότι έχουν κανονική πρόσβαση, ωστόσο, συμπληρώνουν ως δυσκολίες αναφορικά με τα ακριβά φάρμακα και παρεξηγήσεις με τα έγγραφα (αυστηρός έλεγχος γνησιότητας των νόμιμων εγγράφων). Τέλος, δύο (2) άτομα δεν έχουν πρόσβαση, εξαιτίας της έλλειψης των νομιμοποιητικών εγγράφων, συμπεριλαμβανομένου και της αδυναμίας να πληρώσουν το χρηματικό αντίτιμο που απαιτείται.

E: *«Κάποιες φορές υπήρξαν ελάχιστα περιστατικά ανάρμοστης συμπεριφοράς από το προσωπικό του νοσοκομείου βλέποντας την ταυτότητά μου, αλλά σε γενικές γραμμές καλά.»*

Z: *«Δεν έχει τύχει να νοσηλευτώ, κάποια φάρμακα που χρειάστηκε να αγοράσω το μόνο πρόβλημα ότι ήταν αρκετά ακριβά.»*

Η εικοστή (20^η) κωδικοποίηση αφορά την αντιμετώπιση των Ελλήνων πολιτών προς τους οικονομικούς μετανάστες τα τωρινά χρόνια της παραμονής τους στην Ελλάδα. Οι οκτώ (8) από τους δεκατέσσερις (14) οικονομικούς μετανάστες, απάντησαν ότι η αντιμετώπιση των Ελλήνων προς το μέρος τους είναι καλή, δίχως να έχει συμβεί κάποιο άσχημο περιστατικό. Οι υπόλοιποι τέσσερις (4) ερωτώμενοι, αναφέρουν κάποια βελτίωση στην αντιμετώπιση από τους Έλληνες συγκριτικά με τα προηγούμενα έτη, ωστόσο, συμπληρώνουν ότι κατά καιρούς έχουν βιώσει άσχημα περιστατικά ρατσιστικών σχολίων, καχυποψίας ή έντονης αδιαφορίας. Τέλος, δύο (2) οικονομικοί μετανάστες, ανέφεραν ότι η αντιμετώπιση των πολιτών προς το μέρος τους είναι πολύ αρνητική με ελάχιστες εξαιρέσεις βοήθειας από κάποιους πολίτες.

A: *«Τα πράγματα τώρα είναι πολύ καλά, δεν έχω κανένα πρόβλημα, ούτε με τη γειτονιά, ούτε με την οικογένεια του άντρα μου, ούτε στη δουλειά.»*

Δ: *«Κοίτα, μπορεί να λένε ότι δεν είναι ρατσιστές, και ότι δεν έχουν πρόβλημα πια με έναν Αλβανό, αλλά πιστεύω ότι πάντα θα έχουν το πίσω μέρος του μυαλού τους, ότι αυτός είναι ‘Αλβανός’.. την ταμπέλα του ‘Αλβανού’.. Ένα περιστατικό που μου έτυχε πριν μια εβδομάδα, είναι όταν πήγα στην τράπεζα, να ανανεώσω τον λογαριασμό μου, και γύρισε ο υπάλληλος και μου πε ‘Α άντε θα σε έχουμε άλλα πέντε χρόνια εδώ’ και γύρισα και του απάντησα ‘Σπίτι σου θα κοιμηθώ’.. με ενόχλησε.. φάνηκε ότι ήταν σχόλιο ρατσιστικό.»*

Στην εικοστή πρώτη (21^η) κωδικοποίηση, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν, εάν έχουν κοινωνικές σχέσεις με Έλληνες αυτή την περίοδο. Τρία άτομα (3), τα οποία προέρχονται από τη Μέση Ανατολή, απάντησαν ότι δεν έχουν καθόλου σχέσεις με Έλληνες, παρά μόνο με κάποιους που ανταλλάσσουν απλό χαιρετισμό, όταν συναντιούνται. Οι υπόλοιποι έντεκα (11) απάντησαν ότι κάνουν

παρέα με Έλληνες και έχουν πολύ καλές σχέσεις μεταξύ τους. Μάλιστα, αρκετοί από αυτούς κάνουν παρέα αποκλειστικά με Έλληνες.

Γ: *«Όχι δεν έχω κάνει κάποια σχέση με Ελληνίδα ούτε έχω φίλους Έλληνες, εκτός από τα 3 άτομα που με ξέρουν και περνούν από εδώ και ρωτούν τι κάνω».*

Ε: *« Έχω μόνο Έλληνες φίλους και οι σχέσεις μας είναι αρκετά καλές».*

Στην εικοστή δεύτερη (22^η) κωδικοποίηση οι συνεντευξιαζόμενοι ρωτήθηκαν εάν έχουν απευθυνθεί πρόσφατα σε κάποια υπηρεσία ή κοινωνική δομή και ποια ήταν η αντιμετώπισή τους από τους εργαζόμενους. Οι εννέα (9) απάντησαν ότι έχουν επισκεφθεί διάφορες υπηρεσίες ή ότι έχουν πρόσβαση σε αυτές. Κάποιοι από αυτούς απάντησαν ότι είχαν καλή εξυπηρέτηση από το προσωπικό, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις δεν γνώριζαν αν το άτομο που τους εξυπηρέτησε ήταν κοινωνικός λειτουργός ή όχι. Τέσσερις (4) ακόμα ερωτώμενοι απάντησαν ότι δεν έχει χρειαστεί να πάνε κάπου, ενώ ένα (1) άτομο ανέφερε ότι μία φορά που χρειάστηκε να επισκεφτεί τον Ερυθρό Σταυρό, δεν είχε καλή αντιμετώπιση. Κανένας από τους ερωτώμενους δεν απάντησε με σιγουριά, εάν εξυπηρετήθηκε από κοινωνικό λειτουργό.

Γ: *«Όχι δεν έχω μόνο στον Ερυθρό έχω πάει και εκεί δε μου άρεσε η αντιμετώπισή τους. Δεν νοιάστηκαν για μένα. Η κοπέλα που μου μίλησε δε ξέρω , ίσως ήταν κοινωνική λειτουργός».*

Μ: *«Αν χρειαστώ κάτι είτε για τα χαρτιά είτε για το νοσοκομείο, πάω κανονικά».*

Στην εικοστή τρίτη (23^η) κωδικοποίηση τα υποκείμενα ρωτήθηκαν για το ποια είναι τα μελλοντικά τους σχέδια. Οκτώ (8) από αυτούς ανέφεραν ότι ονειρεύονται να έχουν δουλειά και να παραμείνουν στην Ελλάδα με την οικογένειά τους και όσοι δεν έχουν οικογένεια, να αποκτήσουν. Τρεις (3) ερωτώμενοι εξέφρασαν την επιθυμία να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Ένας (1) ανέφερε ότι ονειρεύεται να αποκτήσει την ελληνική υπηκοότητα και να βρει δουλειά εδώ ή στον Καναδά. Ένας (1) ακόμα επιθυμεί η πατρίδα του η Συρία να μπορέσει να γίνει σαν την Ελλάδα στον τομέα της εκπαίδευσης και τέλος, ένα (1) άτομο επιθυμεί να δημιουργήσει οικογένεια και να

βρει δουλειά σε μία χώρα που οι άνθρωποι να γνωρίζουν ότι όλοι οι άνθρωποι μεταξύ τους είναι ίσοι.

Α: *«Θέλω πολύ να γυρίσω στη χώρα μου με τα παιδιά μου. Έχω κουραστεί ψυχολογικά να είμαι μακριά από εκεί που μεγάλωσα, παρόλο που ήταν δύσκολα. Αυτό όμως είναι δύσκολο να γίνει λόγω του άντρα μου και των παιδιών μου. Αυτοί δεν θέλουν με τίποτα να φύγουν από δω».*

Γ: *«Να έχω μια καλύτερη ζωή, να βρω δουλειά, να κάνω οικογένεια, ίσως και σε μια άλλη χώρα όπου οι άνθρωποι θα ξέρουν ότι όλοι είμαστε ίσοι!»*

Ε: *«Ονειρεύομαι να ζήσω, να εργαστώ και να δημιουργήσω οικογένεια στην Ελλάδα».*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Συμπεράσματα και Προτάσεις

8.1 Συμπεράσματα

Η σπουδαστική ομάδα, διεκπεραιώνοντας την παρούσα πτυχιακή εργασία, όσον αφορά τη μεταναστευτική πολιτική και τα προβλήματα των μετακινούμενων πληθυσμών στην Ελλάδα, κατέληξε στα συμπεράσματα και τις προτάσεις που παρατίθενται. Στο θεωρητικό μέρος, η σπουδαστική ομάδα, συνάντησε πλούσια βιβλιογραφία -ελληνική και ξενόγλωσση, έντυπη και ηλεκτρονική-, η οποία ήταν αρωγός στη συγγραφή της πτυχιακής εργασίας. Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι δεν υπήρχε πρόσβαση σε ποικίλη πρόσφατη έντυπη βιβλιογραφία, καθώς το υλικό βασίστηκε σε βιβλιογραφικές πηγές, οι οποίες εκδόθηκαν, κατά κύριο λόγο, προ μιας εξαετίας. Διαπίστωση της σπουδαστικής ομάδας, επίσης, αποτελεί το γεγονός ότι δεν μελετούνται τόσο οι απόψεις των ίδιων των μετακινούμενων πληθυσμών για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν όσο ο τρόπος με τον οποίο επηρεάζεται η χώρα υποδοχής από τις μεταναστευτικές εισροές.

Η μετανάστευση αποτελεί ένα παγκόσμιο φαινόμενο και ανέκαθεν βασικό στοιχείο των κοινωνιών και της κοινωνικής ιστορίας. Απασχολεί ένα ευρύ πλαίσιο επιστημών, οι οποίες μελετούν και ορίζουν, η κάθε μία από τη δική της επιστημονική οπτική. Διαπιστώνεται ποικιλία και διαφοροποιήσεις ως προς το θεωρητικό υπόβαθρο, στο οποίο μελετάται η μετανάστευση. Συγκεκριμένα, βιβλιογραφικά εντοπίστηκαν πλήθος θεωρητικών προσεγγίσεων, οι οποίες εξετάζουν τη μετανάστευση και τα χαρακτηριστικά της, αποδίδοντας στους μετακινούμενους πληθυσμούς γνωρίσματα, τα οποία προδιαγράφουν, σε σημαντικό βαθμό, την υπόσταση των μεταναστών στη χώρα υποδοχής.

Επιπροσθέτως, θεωρείται σκόπιμο να τονισθεί η αλληλένδετη σχέση μεταξύ θεωρητικών προσεγγίσεων και άλλων χαρακτηριστικών της μετανάστευσης, όπως τα αίτια μετακίνησης και κατηγορίες, τα οποία επηρεάζουν την μεταναστευτική πολιτική της εκάστοτε χώρας. Η μεταναστευτική πολιτική αποτελεί προσπάθεια πολιτικής και κοινωνικής ρύθμισης των σύγχρονων μεταναστευτικών φαινομένων και υπάγεται στην ευρύτερη κοινωνική πολιτική που υιοθετεί και ασκεί το κάθε κράτος. Ρυθμιστές των σύγχρονων μεταναστευτικών πολιτικών φαίνεται να είναι τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με Συνθήκες και Συμβάσεις, εκ των οποίων αρκετές θεωρούνται περιοριστικές. Τα κράτη που υιοθετούν την κοινή ευρωπαϊκή μεταναστευτική

πολιτική, διαφέρουν μεταξύ τους ως προς την ένταση και τη συχνότητα των μεταναστευτικών εισροών που δέχονται με αποτέλεσμα να μην μπορούν να ανταποκριθούν επαρκώς, στην εφαρμογή αυτής της πολιτικής. Μελετώντας, λοιπόν, από βιβλιογραφικής άποψης το φαινόμενο αυτό, διαπιστώνεται η μη πρόβλεψη ευελιξίας στην εφαρμογή των πολιτικών που χαράσσει η Ευρωπαϊκή Ένωση από τις διάφορες χώρες υποδοχής με την ποικιλομορφία στα χαρακτηριστικά τους.

Η Ελλάδα, βρέθηκε από τη θέση της χώρας αποστολής μεταναστών σε αυτήν της χώρας υποδοχής και διέλευσης σε σύντομο χρονικό διάστημα και ως εκ τούτου, απέκτησε τριπλή ιδιότητα στις μετακινήσεις των πληθυσμών, δηλαδή, της χώρας αποστολής, υποδοχής και διέλευσης. Στην ελληνική πραγματικότητα, η χώρα φάνηκε ανέτοιμη και απροετοίμαστη να υποδεχθεί και να ανταποκριθεί ισότιμα στις ανάγκες των μετακινούμενων πληθυσμών. Η ελληνική νομοθεσία, μέχρι την εμφάνιση των μεταναστευτικών εισροών, δεν προέβλεπε συγκεκριμένες ρυθμίσεις του ζητήματος αυτού. Προσπάθησε λοιπόν, να ακολουθήσει τις διεθνείς Συμβάσεις που αφορούν τα δικαιώματα, ανεξαιρέτως, όλων των πολιτών, και την Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική, δημιουργώντας το δικό της νομοθετικό πλαίσιο.

Παρόλα αυτά, διαπιστώνεται ότι το ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για τη μετανάστευση, χαρακτηρίζεται από μεγάλες ελλείψεις και καθυστερήσεις, οι οποίες διακυβεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των μετακινούμενων πληθυσμών που εισέρχονται στον ελλαδικό χώρο. Οι ελλείψεις και οι καθυστερήσεις, αυτές, οφείλονται, κυρίως, στην απουσία πολιτικής βούλησης και στον τρόπο που η εκάστοτε Κυβέρνηση, χειρίζεται το μεταναστευτικό φαινόμενο. Παρατηρούνται αποσπασματικά μέτρα «πρόσκαιρης ανακούφισης», μη οργανωμένων και καλά σχεδιασμένων πολιτικών που αφορούν την υποδοχή και την κοινωνική ένταξη των μετακινούμενων πληθυσμών στην Ελλάδα, χωρίς να διαμορφώνονται σε συνάρτηση με τις πραγματικές ανάγκες τους και της ελληνικής κοινωνίας, ώστε να είναι αποτελεσματικότερες. Μέχρι και σήμερα, όπου τα μεταναστευτικά κύματα εξακολουθούν να καταφθάνουν σε μεγάλη συχνότητα, η Ελλάδα φαίνεται να μην έχει τη δυνατότητα αυστηρής επίβλεψης της εφαρμογής των πρακτικών που προωθεί. Όσον αφορά τις υπηρεσίες που προβλέπονται για το ζήτημα της μετανάστευσης, υπάρχουν ελλείψεις από ποιοτικής και ποσοτικής άποψης, τόσο στο γενικό αριθμό δημόσιων υπηρεσιών όσο και στη στελέχωση τους αλλά και στο γεγονός ότι οι παροχές αφορούν, κυρίως, διοικητικές εργασίες της μετανάστευσης και όχι σε ένα ευρύ δίκτυο υπηρεσιών που προνοεί για την κάλυψη των βασικών αναγκών τους.

Αξιοσημείωτο είναι, ακόμη, το γεγονός ότι η πλειοψηφία των υπηρεσιών που σχετίζονται με τη μετανάστευση είναι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και Δομές Αυτοοργάνωσης. Επομένως, δεν εντοπίζεται ο προνοιακός ρόλος, που οφείλει να διαδραματίζει το Κράτος.

Οι συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών στην Ελλάδα εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την κατοχή ή μη των νομιμοποιητικών εγγράφων. Από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση διαπιστώνεται ότι η μη κατοχή των νομιμοποιητικών εγγράφων αποκλείει αυτομάτως τους μετανάστες από τον τομέα της υγείας, της εκπαίδευσης, της εργασίας και συνολικά, από την ένταξη τους στη νέα κοινωνία. Τα προβλήματα που απορρέουν από τον αποκλεισμό στους τομείς αυτούς, βρίσκονται σε άμεση συσχέτιση με την μεταναστευτική πολιτική που προωθείται. Τα νομιμοποιητικά έγγραφα καθορίζουν σημαντικά τη διαβίωση (προσωρινή ή μη) και την ένταξη τους στον ελληνικό χώρο. Οι μετανάστες καλούνται να εκδώσουν τα νόμιμα έγγραφα πληρώνοντας το απαιτούμενο χρηματικό ποσό, υψηλό, αν σκεφτεί κανείς ότι ήδη έχουν αποκλειστεί από τον τομέα της εργασίας και η διαδικασία αυτή συνεχίζεται σε ένα φαύλο κύκλο προβλημάτων. Ο αποκλεισμός αυτός αναγκάζει τους μετανάστες να εργαστούν στην παραοικονομία, προκειμένου να καταφέρουν να επιβιώσουν, γεγονός το οποίο με τη σειρά του, τους θέτει σε κίνδυνο, καθώς μπορεί να γίνουν θύματα εκμετάλλευσης.

Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι η αδυναμία ανταπόκρισης από την πλευρά του Κράτους στο μεταναστευτικό ζήτημα, δημιουργεί ένα «εχθρικό» κλίμα εις βάρος τους και τους καθιστά «υπεύθυνους» για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, κάτι το οποίο εμφανίζεται, κυρίως, με αφορμή την οικονομική κρίση, που πλήττει τη χώρα τα τελευταία χρόνια. Φαίνεται, ακόμη, ότι η μακροχρόνια παραμονή των μεταναστών στη χώρα, κυρίως προερχόμενοι από τα Βαλκάνια, συμβάλλει στην αποδοχή τους, κάτι το οποίο έρχεται σε αντίθεση με την αποδοχή των μεταναστών προερχόμενων από τη Μέση Ανατολή. Παρόλα αυτά, η ελληνική κοινωνία ναι μεν με το πέρασμα των ετών, έχει μάθει να ζει με την παρουσία των μεταναστών, αλλά κατά βάθος, υπάρχει ακόμη η στερεοτυπική αντίληψη για την «κατωτερότητα» που αποδίδεται στους μετανάστες και αφορά παγιωμένες στερεοτυπικές αντιλήψεις. Ωστόσο, και οι έχοντες τα νομιμοποιητικά έγγραφα, φαίνεται να αντιμετωπίζουν προβλήματα στην γενικότερη ένταξή τους, τα οποία οφείλονται σε φαινόμενα ρατσισμού και ξενοφοβίας, καθώς το Κράτος, στέκεται κυρίως στην τυπική ένταξη τους μέσω της νομιμοποίησης και όχι στην ουσιαστική, καλλιεργώντας στους πολίτες της χώρας

υποδοχής την αντίληψη της πολυπολιτισμικής κοινωνίας και το σεβασμό προς τη διαφορετικότητα.

Όσον αφορά το επάγγελμα της Κοινωνικής Εργασίας, η γενικότερη εντύπωση, καθώς συχνά υπάρχουν εξαιρέσεις, είναι ότι οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί δε δρουν πάντοτε βάσει όσων ορίζει ο ορισμός της Κοινωνικής Εργασίας. Αντιθέτως, η δράση τους καθορίζεται από το σύστημα που προωθεί η κάθε Κυβέρνηση κι ως καταπατά ανθρώπινα δικαιώματα ή ως αποκλείει αυθαίρετα ανθρώπους από τα κοινωνικά αγαθά. Αντί η Κοινωνική Εργασία, να διαμορφώνει μέσω διεκδικήσεων και προτάσεων, τις κοινωνικές παροχές πρόνοιας, διαμορφώνεται από τις πολιτικές, αλλοιώνοντας το ρόλο της και τη σημασία της, ιδιαιτέρως, σε τέτοιους καιρούς, όπου με αφορμή την οικονομική κρίση, διακυβεύονται ανθρώπινες αξίες, αρχές και δικαιώματα.

Όσον αφορά το ερευνητικό μέρος, η σπουδαστική ομάδα εστίασε συγκεκριμένα στον πληθυσμό των οικονομικών μεταναστών και τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε, αφορούν αποκλειστικά και μόνο το συγκεκριμένο δείγμα που συμμετείχε στην παρούσα έρευνα. Η σπουδαστική ομάδα κατάφερε να συλλέξει πληροφορίες από οικονομικούς μετανάστες, που κυρίως, προέρχονται από τα Βαλκάνια, καθώς ήταν πιο εύκολο να προσεγγισθούν και να συναινέσουν στη συμμετοχή τους στη μελέτη, απ' ότι οικονομικοί μετανάστες, προερχόμενοι από άλλες χώρες, όπως της Μέσης Ανατολής, Ασίας και Αφρικής. Σε συνάρτηση με την βιβλιογραφική ανασκόπηση και την παρούσα έρευνα, συμπεραίνεται ότι οι λόγοι για τους οποίους οι οικονομικοί μετανάστες επέλεξαν ως προορισμό τους την Ελλάδα, είναι η κοντινή απόσταση και η ενημέρωση από την οικογένεια ή άλλων γνωστών, των οποίων η εγκατάσταση είχε προηγηθεί.

Αναφορικά με τις συνθήκες διαβίωσης των οικονομικών μεταναστών στη χώρα, η σπουδαστική ομάδα προέβη σε σύγκριση των συνθηκών διαβίωσης και ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία τα πρώτα χρόνια με τα τωρινά χρόνια παραμονής τους. Κατά την είσοδο και τα πρώτα χρόνια παραμονής τους στη χώρα, οι οικονομικοί μετανάστες ανέφεραν ως συνδετικούς κρίκους στην προσαρμογή τους το ευρύτερο οικογενειακό περιβάλλον ή άλλους γνωστούς που προϋπήρχαν στην Ελλάδα. Όσοι δεν είχαν ενημέρωση και βοήθεια από γνωστούς, το Κράτος δεν μερίμνησε ούτε για την κάλυψη των βασικών βιοτικών αναγκών τους (στέγη, τροφή). Τα τωρινά χρόνια παραμονής, η διαβίωση της πλειοψηφίας των οικονομικών μεταναστών, έχει

βελτιωθεί σε σημαντικό βαθμό, καθώς καλύπτουν ικανοποιητικά τις βασικές τους ανάγκες, με κάποιους από αυτούς να έχουν αποκτήσει και ιδιόκτητες κατοικίες.

Οι περισσότεροι οικονομικοί μετανάστες εισήλθαν στη χώρα δίχως τα νομιμοποιητικά έγγραφα. Ωστόσο, αργότερα, οι περισσότεροι τα απέκτησαν έπειτα από γραφειοκρατικές δυσκολίες. Παρόλα αυτά, όσοι δεν κατάφεραν να τα αποκτήσουν μέχρι και σήμερα, δε μπόρεσαν, διότι δεν κάλυπταν τις προϋποθέσεις που θέτει η ελληνική νομοθεσία. Στον τομέα της εργασίας, τα πρώτα χρόνια χαρακτηρίζονται από εργασία στην παραοικονομία, όπου κυριαρχεί η χαμηλότερη μισθοδοσία σε σύγκριση με τους Έλληνες και τα εξοντωτικά ωράρια, συμπεριλαμβανομένης και της καχυποψίας από την πλευρά των γηγενών. Πλέον, αναφέρουν ότι αντιμετωπίζουν δυσκολίες, όπως και όλοι οι Έλληνες, λόγω της οικονομικής κρίσης, ενώ όσοι δεν έχουν καταφέρει μέχρι και σήμερα να αποκτήσουν τα νόμιμα έγγραφα, συνεχίζουν να εργάζονται στην παραοικονομία.

Τα πρώτα χρόνια, οι περισσότεροι δεν είχαν, οι ίδιοι, καμιά επαφή με το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα ή άλλα προγράμματα εκμάθησης. Ωστόσο, όσων τα παιδιά παρακολουθούσαν δημόσιο σχολείο, ήρθαν αντιμέτωπα με υποτιμητικές φράσεις για την καταγωγή τους και ρατσιστικές συμπεριφορές. Σήμερα, η πλειοψηφία αναφέρει, ότι συνεχίζει να μην έχει επαφή με επιμορφωτικά προγράμματα, ενώ τα παιδιά τους φαίνεται να έχουν γίνει αποδεκτά. Στον τομέα της υγείας, δεν είχαν πρόσβαση, όσοι δεν κατείχαν τα νόμιμα έγγραφα. Το ίδιο συμβαίνει και σήμερα. Σχετικά με την πρόσβαση σε κοινωνικές δημόσιες υπηρεσίες, τα πρώτα χρόνια η πλειοψηφία ανέφερε ότι είχε κάποια επαφή και ότι τύγχανε ικανοποιητικής εξυπηρέτησης, παρόλα αυτά, ανέφεραν ότι υπήρξαν γραφειοκρατικές δυσκολίες που τους ταλαιπώρησαν. Σήμερα, υπάρχει ακόμη πρόσβαση αλλά συνεχίζουν να συμβαίνουν μεμονωμένα περιστατικά ρατσιστικής συμπεριφοράς. Τόσο στο παρελθόν, όσο και στις μέρες μας, κανείς δεν ανέφερε να γνωρίζει με βεβαιότητα, αν συνεργάστηκε και αν ήρθε σε επαφή με επαγγελματία κοινωνικό λειτουργό.

Σχετικά με την αντιμετώπιση τους από τον ντόπιο πληθυσμό, τα πρώτα χρόνια της παραμονής τους, οι μετανάστες υφίσταντο, κατά κύριο λόγο, άσχημη αντιμετώπιση με υποτιμητικά σχόλια και στερεοτυπικές αντιδράσεις εις βάρος τους. Το γεγονός αυτό, έρχεται σε αντίθεση με το σήμερα, καθώς τα παραπάνω περιστατικά είναι μεμονωμένα, αναφορικά με το δείγμα της παρούσας έρευνας, και σε γενικές γραμμές, οι σχέσεις τους με τους Έλληνες πολίτες έχουν βελτιωθεί σε σημαντικό βαθμό. Τέλος, η πλειοψηφία του δείγματος δήλωσε ότι επιθυμεί να

συνεχίσει να διαβιεί στην Ελλάδα υπό καλές συνθήκες, προσδοκώντας να εργάζονται και να δημιουργήσουν τη δική τους οικογένεια. Παρόλα αυτά, υπήρξαν κάποιοι που εξέφρασαν την επιθυμία να επιστρέψουν στη χώρα τους ή να μετακινηθούν σε κάποια άλλη χώρα, όπου θα επικρατούν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και καλύτερης αντιμετώπισης από το Κράτος.

8.2 Προτάσεις

Για τη ρύθμιση των σύγχρονων μεταναστευτικών ρευμάτων παρατίθενται μια σειρά προτάσεων από τη σπουδαστική ομάδα, οι οποίες αφορούν τα εξής: Επικέντρωση στην ανάπτυξη κοινωνικών πολιτικών ένταξης και ενσωμάτωσης του μεταναστευτικού πληθυσμού, νομιμοποίησης, απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας τους, στον βαθμό που επιδιώκεται η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και ο περιορισμός των συνθηκών κοινωνικού αποκλεισμού και κοινωνικής περιθωριοποίησης. Είναι επιβεβλημένη η διεθνής συνεργασία για την κατανομή των βαρών αλλά και των ωφελειών της μετανάστευσης, όπως και για τη μείωση της ακραίας φτώχειας και των πολεμικών συγκρούσεων στις χώρες προέλευσης των μεταναστών.

Σημαντική προϋπόθεση για τα προαναφερθέντα είναι η εξέταση και η πιθανή κατάργηση διάφορων Συνθηκών, στις χώρες που δέχονται μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα (Ελλάδα, Ιταλία), όπως για παράδειγμα η Συνθήκη του Δουβλίνου II. Οι εν λόγω ενέργειες, θα βοηθήσουν τις χώρες υποδοχής να «διαχειριστούν» αποτελεσματικότερα τις μεταναστευτικές εισροές και δε θα «εγκλωβίζουν» τους μετακινούμενους πληθυσμούς στερώντας τους διάφορα δικαιώματα (π.χ. οικογενειακή επανένωση).

Γενικά, καθώς, όπως έχει προαναφερθεί, η μετανάστευση αποτελεί παγκόσμιο φαινόμενο, η χάραξη πολιτικής αυτής, θα πρέπει, αρχικά, να έχει κάποιες διεθνείς βάσεις και κάποιες διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές απευθυνόμενες προς όλα τα κράτη, ώστε να ακολουθείται κοινή στρατηγική μεταναστευτικής πολιτικής. Η διεθνής συνεργασία είναι καθοριστική με την υιοθέτηση «ειρηνευτικών πολιτικών, στις χώρες που επικρατούν εμπόλεμες καταστάσεις και την προσπάθεια βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των πολιτών, προκειμένου να μην αποτελούν αυτά λόγοι εξαναγκαστικής μετακίνησης των πληθυσμών προς ανεύρεση ασφαλέστερων και καλύτερων συνθηκών ζωής. Στη συνέχεια, όταν οι πληθυσμοί μετακινούνται, τα κράτη αποστολής και υποδοχής, οφείλουν, κατόπιν συνεργασίας, να μεριμνούν για την ασφαλή και υπό νόμιμες διαδικασίες μετακίνησης των ατόμων και φυσικά, να μην στερείται κανείς του δικαιώματος μετακίνησης.

Η νομοθεσία αποτελεί, ίσως, τον βασικότερο πυλώνα, στον οποίο βασίζεται η λειτουργία μιας χώρας σε όλους τους τομείς, γι' αυτό, η σημασία που της αποδίδεται σχετικά και με το φαινόμενο της μετανάστευσης, είναι καθοριστική. Σε γενικές γραμμές, η νομοθεσία κάθε χώρας, θα πρέπει να ακολουθεί κάποιες διεθνείς

θεμελιώδεις αρχές, αλλά για να είναι πιο αντιπροσωπευτική, θα πρέπει να διαμορφώνεται σε συνάρτηση και με την εκάστοτε χώρα, σύμφωνα με τα κοινωνικο-πολιτικο-οικονομικά χαρακτηριστικά της γνωρίσματα, την ένταση και συχνότητα των μεταναστευτικών εισροών που εμφανίζονται σε αυτήν. Η νομοθεσία, επίσης, θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από την ευελιξία ως προς την εξέταση μεμονωμένων περιπτώσεων και να μην γενικεύει, συχνά, αυθαίρετα. Με αυτόν τον τρόπο, θα ανταποκρίνεται στις πραγματικές ανάγκες, δε θα καταπατά ανθρώπινα δικαιώματα -ατομικά και κοινωνικά-, όπως αρκετές φορές, διαπιστώνεται να συμβαίνει.

Επιπροσθέτως, καθώς η μετανάστευση έχει δυναμικό και διαρκώς μεταβαλλόμενο χαρακτήρα, η νομοθεσία οφείλει να διαμορφώνεται βάσει των μεταβολών της και να πραγματοποιεί ανάλογα και άμεσα τις αναθεωρήσεις των υφιστάμενων νόμων. Τροχοπέδη, ακόμη, φαίνεται να αποτελεί, η γραφειοκρατία που συνοδεύει τις διαδικασίες νομιμοποίησης της παραμονής των μετακινούμενων πληθυσμών, η οποία καταλήγει να καθιστά το σύστημα δυσλειτουργικό. Θα πρέπει να προβλέπεται επίσης, η ύπαρξη των απαραίτητων δημόσιων υπηρεσιών, οι οποίες θα καλύπτουν τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις λειτουργίας, ποιοτικά και ποσοτικά, όσον αφορά τον χαρακτήρα και την επάρκεια των παρεχόμενων υπηρεσιών αλλά και την ύπαρξη του αναγκαίου αριθμού προσωπικού και γενικά, τον αριθμό συνολικά των δημόσιων υπηρεσιών που θα είναι ικανό να καλύψει το ευρύ φάσμα των αναγκών των μετακινούμενων πληθυσμών. Οι δημόσιες, αυτές υπηρεσίες, θα λειτουργούν ως κέντρα υποδοχής και φιλοξενίας των μεταναστών, όπου θα πρέπει να παρέχεται η κατάλληλη φροντίδα και περίθαλψη. Με τον τρόπο αυτό, θα αναδεικνύεται και θα εφαρμόζεται, ο προνοιακός ρόλος που πρέπει να διαδραματίζει το κάθε κράτος.

Η Ελλάδα, πέρα από τη διαφύλαξη των συνόρων της, η οποία θα πρέπει να ακολουθεί και όχι να προηγείται της διαφύλαξης της εσωτερικής συνοχής και αλληλεγγύης, οφείλει να αναδιαρθρώσει όλες τις εγχώριες δομές και θεσμούς, σεβόμενη την ανθρώπινη ζωή και αξιοπρέπεια, με τέτοιο τρόπο, ώστε να ενταχθούν και να επωφεληθούν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί. Δεδομένου, ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι εξελίξεις γενικότερα, θα πρέπει να ληφθούν μέτρα αντιμετώπισης παράνομων φαινομένων και πρακτικών, που σχετίζονται με την μετακίνηση πληθυσμών, όπως η παράνομη διακίνηση μεταναστών έναντι αμοιβής και η εκμετάλλευσή τους για κάλυψη άλλων συμφερόντων. Το φαινόμενο της παράνομης διακίνησης και του trafficking, λοιπόν, του οποίου οι διαστάσεις είναι πολύ

ανησυχητικές ανά χώρα, πρέπει να αντιμετωπισθεί εκτός του συνοριακού ελέγχου, και με οργανωμένη δίωξη των παράνομων διακινητών.

Όσο βασικό είναι η νομοθεσία να χαρακτηρίζεται ως πλήρης σε θεωρητικό πλαίσιο τόσο βασικό είναι να εφαρμόζεται εμπράκτως με θεσμική αναγνώριση και ίση νομική προστασία ως αναγκαία συνθήκη για την αντιμετώπιση ζητημάτων κοινωνικής ένταξης μεταναστών και διοικητικούς μηχανισμούς να εποπτεύουν με ορθολογικό τρόπο τη διαδικασία ένταξης. Επομένως, ο αυστηρός έλεγχος αυτής της παραμέτρου από τους αρμόδιους είναι καθοριστικός. Η νομοθεσία, επειδή το ζητούμενο είναι η ενσωμάτωση των μετακινούμενων πληθυσμών στη χώρα υποδοχής, θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από την μέριμνα της ένταξής τους σε όλους τους τομείς όπως η υγεία, η εργασία, η νομιμοποίηση παραμονής, η εκπαίδευση και οι κοινωνικές σχέσεις.

Μεταξύ όλων των παραπάνω τομέων, ο χώρος της εκπαίδευσης, φαίνεται να είναι σημαντικός για την καταπολέμηση μιας άλλης παραμέτρου, η οποία δυσχεραίνει την ενσωμάτωση των μεταναστών στην χώρα, αυτή των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων εις βάρος τους. Η προώθηση του σεβασμού στη διαφορετικότητα και την πολυπολιτισμικότητα πρέπει να είναι τα βασικά στοιχεία της παιδείας μιας χώρας, η οποία θα βοηθήσει στη διαδικασία ενσωμάτωσης στην ελληνική κοινωνία, τόσο των μεταναστών όσο και των παιδιών τους.

Δεδομένης, επίσης, της ευρύτητας του μεταναστευτικού φαινομένου και των μεταναστευτικών πολιτικών που προωθούνται, είναι καθοριστικής σημασίας η ανάπτυξη διαλόγου μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων, όπως των ίδιων των μετακινούμενων πληθυσμών, των όσων διαμορφώνουν τη χάραξη των μεταναστευτικών πολιτικών, των υπηρεσιών που διαρθρώνονται αλλά και ανάπτυξη διαλόγου της Ελλάδας με άλλες χώρες, οι οποίες έχουν ήδη εμπειρία ως χώρες υποδοχής, δίνοντας βοηθητικές προτάσεις στην Ελλάδα.

Περισσότερο συντονισμένες ενέργειες και δράσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης του πληθυσμού της χώρας υποδοχής θα συμβάλλουν, επίσης, στην καταπολέμηση στερεοτυπικών αντιλήψεων. Στην προσπάθεια αυτή, το πιο αντιπροσωπευτικό εργαλείο και μέσο ευαισθητοποίησης, είναι η «κατάθεση» των δυσκολιών και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί από τους ίδιους, μέσω συντονισμένων μελετών και ερευνών, οι οποίες θα είναι χρήσιμες αν αξιοποιηθούν ουσιαστικά για την άσκηση πίεσεως και διεκδίκησης των δικαιωμάτων των μεταναστών προκειμένου να αντιμετωπίζονται ως ισότιμα μέλη της

κοινωνίας με τον γηγενή πληθυσμό. Τέλος, με αφορμή την έρευνα που διεξήχθη, η σπουδαστική ομάδα έκανε την εξής παρατήρηση, παρότι λαμβάνει υπόψη ότι το δείγμα της έρευνας που προέρχεται από χώρες της Αφρικής είναι δυσανάλογο του υπόλοιπου δείγματος που προέρχεται από άλλες χώρες, συναντά περισσότερες δυσκολίες διαβίωσης και κοινωνικής ένταξης, την οποία θεωρεί ότι πρέπει να μελετηθεί περεταίρω. Επομένως, επιθυμία της σπουδαστικής ομάδας είναι η παρούσα εργασία, συμπεριλαμβανομένης και της έρευνας, η οποία διεξήχθη, να αποτελέσει έναυσμα για επίσημη, οργανωμένη και συστηματική μελέτη των συνθηκών διαβίωσης και ένταξης όλων των μεταναστευτικών ρευμάτων που καταφθάνουν στον ελλαδικό χώρο, από την πλευρά των ίδιων των μετακινούμενων πληθυσμών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία:

- ❖ Αμίτσης, Γ., Λαζαρίδη, Γ. (2001) *Νομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις της μετανάστευσης στην Ελλάδα*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- ❖ Δεμενίκια, Κ. (2011) *Κοινωνική Εργασία με πρόσφυγες* στο Πάρλαλης, Κ., Σ., Οι πρακτικές εφαρμογές της Κοινωνικής Εργασίας στην Ελλάδα και στην Κύπρο, Αθήνα: Πεδίο.
- ❖ Δημοπούλου-Λαγωνίκα, Μ., Μουζακίτης, Χ., Ταυλαρίδου-Καλούτση, Α., (2011) *Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας – Μοντέλα Παρέμβασης – Από την ατομική στη γενική-ολιστική προσέγγιση*, Αθήνα: Τόπος β' έκδοση.
- ❖ Έμκε- Πουλοπούλου, Η. (2007) *Η Μεταναστευτική Πρόκληση*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- ❖ Έμκε – Πουλοπούλου, Η. (2007) «Η προσφορά της μετανάστριας και η ενσωμάτωσή της στη ελληνική οικονομία και κοινωνία. Προβλήματα και προοπτικές», στο Ρήγα, Α.-Β. και συνεργάτες (επιμ.) Οικονομικές μετανάστριες στην Ελλάδα – Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση, Αθήνα: Gutenberg.
- ❖ Ζαϊμάκης, Γ., Κανδυλάκη, Α. (2005) *Δίκτυα Κοινωνικής Προστασίας. Μορφές παρέμβασης σε ευπαθείς ομάδες και σε πολυπολιτισμικές κοινότητες*, Αθήνα: Κριτική.
- ❖ Ιωσηφίδης, Θ. (2008) *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*, Αθήνα: Κριτική.
- ❖ Κανδυλάκη, Α., (2009) *Κοινωνική Εργασία σε Πολυπολιτισμικό Περιβάλλον*, Αθήνα: Τόπος β' έκδοση
- ❖ Καρύδης, Β. Χ. (1996) : «*Η εγκληματικότητα των Μεταναστών στην Ελλάδα*» Εκδ. Παπαζήση Αθήνα

- ❖ Κασιμάτη, Κ. (2000) «Προβλήματα Ένταξης Εθνοτικών Ομάδων και Αλλοδαπών στην Ελληνική Κοινωνία», στο Κασιμάτη, Κ. (επιμ.), Φαινόμενα Κοινωνικής Παθολογίας σε ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού, Αθήνα: Υπουργείο Εξωτερικών Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού και Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας Και Κοινωνικής Πολιτικής.

- ❖ Κτιστάκης, Γ. (επιμ.) (2001) *Μετανάστες, Ρατσισμός, Ξενοφοβία: Από τη θεωρία στην πράξη*, Αθήνα: Σάκκουλας.

- ❖ Μηλίγκου, Ε. (2007) «Πολυπολιτισμικότητα, Κοινωνική Δικαιοσύνη και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση», στο Ρήγα, Α.-Ε. και συνεργάτες (επιμ.) Οικονομικές μετανάστριες στην Ελλάδα-Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση, Αθήνα: Gutenberg.

- ❖ Μουσούρου, Λ. Μ. (1991) *Μετανάστευση και Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*, Αθήνα: Gutenberg.

- ❖ Μουσούρου, Λ. (2000) *Ρατσισμός- Στερεότυπα*, στο Κασιμάτη, Κ. (επιμ.), *Φαινόμενα Κοινωνικής Παθολογίας σε ομάδες κοινωνικού αποκλεισμού*, Αθήνα :Υπουργείο Εξωτερικών Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού και Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών Κέντρο Κοινωνικής Μορφολογίας Και Κοινωνικής Πολιτικής.

- ❖ Μουσούρου, Λ., Κασιμάτη, Κ. (2007) *Φύλο και Μετανάστευση-Θεωρητικές Αναφορές και Εμπειρική Διερεύνηση*, τόμος Ι, Αθήνα : Gutenberg.

- ❖ Οικονόμου, Χ. , Φέρωνας, Α. (επιμ.) (2006) *Οι εκτός των τειχών Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός στις σύγχρονες κοινωνίες*, Αθήνα: Διόνικος.

- ❖ Πρεσβέλου, Κ. (2007) «Πολυπολιτισμικές κοινωνίες και ρατσισμός. Αντι-ρατσισμός και πολιτικές καταστολής», στο Ρήγα, Α.-Β. και συνεργάτες (επιμ.) Οικονομικές μετανάστριες στην Ελλάδα – Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση, Αθήνα: Gutenberg.

- ❖ Ράπτη, Ν. (2007) «Η ένταξη της γυναίκας μετανάστριας στην οικονομική ζωή της χώρας υποδοχής», στο Ρήγα, Α.-Β. και συνεργάτες (επιμ.) Οικονομικές μετανάστριες στην Ελλάδα- Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση, Αθήνα: Gutenberg.

- ❖ Ρήγα, Α.-Β. & Συνεργάτες (επιμ.) (2007), «Οικονομικές μετανάστριες στην Ελλάδα– Διαπολιτισμικότητα και εκπαίδευση», Αθήνα: Gutenberg.
- ❖ Ρομπόλης, Σ. Γ. (2007) *Η μετανάστευση από και προς την Ελλάδα- Απολογισμοί και προοπτικές*, Αθήνα: Επίκεντρο.
- ❖ Σαλιαί, Α. (2007) «Οι μετανάστριες στην ελληνική κοινωνία: αναφορές, εμπειρίες και προτάσεις», στο Ρήγα, Α.-Β. και συνεργάτες (επιμ.) Οικονομικές Μετανάστριες στην Ελλάδα – Διαπολιτισμικότητα και Εκπαίδευση, Αθήνα Gutenberg.
- ❖ Σκλάβου, Κ. (2007) «Η διά βίου μάθηση σε γυναίκες μετανάστριες μέσω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και του φύλου», στο Ρήγα, Α.-Ε. (επιμ.) Οικονομικές Μετανάστριες στην Ελλάδα – Διαπολιτισμικότητα και Εκπαίδευση, Αθήνα: Gutenberg.
- ❖ Τσαούσης, Δ. Γ. (1996) *Η Κοινωνία του Ανθρώπου*, Αθήνα: Gutenberg.
- ❖ Τσουκαλά, Α. (2001) *Μετανάστευση & Εγκληματικότητα στην Ευρώπη*, Αθήνα-Κομοτηνή: Σακκούλα
- ❖ Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (1997) *Οι πρόσφυγες του Κόσμου 1997 - 1998. Προβλήματα και στρατηγικές*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- ❖ Ψημμένος, Ι. (2002) Εργασία και μετανάστες στο Παπαδοπούλου, Δ. (επιμ.) Κοινωνικός αποκλεισμός, Αθήνα: Αρμός
- ❖ Ψημμένος, Ι. (2004) *Μετανάστευση από Βαλκάνια. Κοινωνικός Αποκλεισμός στην Αθήνα*, Αθήνα: Παπαζήσης.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- ❖ Colton, D., Covert, R., W. (2007) *Designing and Constructing Instruments for Social Reserach and Evaluation*, United States of America: Jossey Bass
- ❖ Green, L., N. (2002) *Repenser les migrations*, Paris:PUF
- ❖ Kofman, E., Phizacklea, A., Raghuram, P. , Sales, R. (2000) *Gender and International Migration in Europe – Employment, Welfare and Politics*, London and New York: Routledge.
- ❖ Vitorini, A. (2000) *Immigration, Asylum and Social Integration*, Belgium: European Communities.

Μεταφρασμένη βιβλιογραφία

- ❖ Babbie, E. (2011) *Εισαγωγή στην Κοινωνική Έρευνα*, μετάφραση: Ζαφειρόπουλος, Κ. Αθήνα: Κριτική.
- ❖ Green, L., N. (2010) *Οι δρόμοι της μετανάστευσης. Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*, μετάφραση: Παρσάνογλου, Δ., Αθήνα: Σαββάλας.
- ❖ Monzini, P., (2006), Εμπόριο γυναικών :Πορνεία, μαστροπεία και εκμετάλλευση, μετάφραση: Ζερβού. Φ., 1η έκδ., Αθήνα: Μελάρι

Ηλεκτρονικές ελληνικές πηγές

- ❖ Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής (2015) «Υπηρεσίες μίας στάσης», <http://www.apdattikis.gov.gr> [πρόσβαση στις 10 Μαρτίου 2015]
- ❖ Βαφειάδης, Μ., Ταβλαδωράκης, Μ. (2012) *Σύστημα μονάδων υποστήριξης μεταναστών – προσφύγων: η περίπτωση του Μεταξουργείου*, διπλωματική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πανεπιστήμιο <http://akea2011.com> [πρόσβαση στις 8 Μαΐου 2015].
- ❖ Βυθούλκας, (2014) «Πύλη στην Ευρώπη και υγρός τάφος για μετανάστες το Αιγαίο» *Το Βήμα* <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=593901> [πρόσβαση στις 10 Ιουνίου 2015].

- ❖ Δάμα, Γ. (2014) «40.000 ασυνόδευτοι ανήλικοι σε ενάμιση χρόνο», *Ελευθεροτυπία* <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=451211> [πρόσβαση στις 23 Απριλίου 2015].

- ❖ Διεθνής Αμνηστία – Ελληνικό Τμήμα, (χ.χ.) «Το Σχέδιο Δράσης της Διεθνούς Αμνηστίας για να σταματήσουν οι θάνατοι προσφύγων και μεταναστών στη Μεσόγειο»
<http://www.amnesty.org.gr/blueprint-for-action-to-end-refugees-and-migrant-deaths-in-the-med-2204201> [πρόσβαση στις 10 Ιουνίου 2015].

- ❖ Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), (χ.χ.) <http://greece.iom.int/el> [πρόσβαση στις 20 Μαρτίου 2015]

- ❖ Διεύθυνση Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Υγείας - Δήμος Αθηναίων (χ.χ.) <https://www.cityofathens.gr/ypiresies/dioikitikes-koinonikes-ypiresies/dieythynsi-koinonikis-alilegiis-ygeias#A4> [πρόσβαση στις 20 Απριλίου 2015]

- ❖ Εκπαιδευτικός-Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO - United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization) <http://www.unesco-hellas.gr/gr/default.htm> [πρόσβαση 15 Απριλίου 2015]

- ❖ Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Εξωτερικών, (2011) «FRONTEX – Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις» <http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-elladastinee/europaikoshorosdikaiosinis-eleutherias-kai-asfaleias.html?page=5> [πρόσβαση στις 19 Μαρτίου 2015]

- ❖ Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, (2015) «Ποια είναι η αποστολή μας», <http://www.gcr.gr/index.php/el/about-gcr/our-mission> [πρόσβαση στις 20 Μαρτίου 2015]

- ❖ Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, (2007) «Ιστορία του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού», <http://www.redcross.gr/default.asp?pid=7&la=1> [πρόσβαση στις 20 Μαρτίου 2015]

- ❖ Εταιρεία Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ψυχικής Υγείας, (2002), *BURNOUT. Οδηγός πρόληψης του συνδρόμου επαγγελματικής εξουθένωσης στις ψυχιατρικές θεραπευτικές και αποκαταστασιακές δραστηριότητες* http://www.epapsy.gr/files/Odigos_Prolipsis_Burnout.pdf [πρόσβαση στις 21 Μαρτίου 2015]

- ❖ Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης, (2009) «Ετήσια έκθεση για τα Στατιστικά Στοιχεία για τη Μετανάστευση και τη Διεθνή Προστασία» http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/whatwedo/networks/european_migration_network/reports/docs/migration-statistics/asylum_migration/2009/gr_20120229_statistics2009_gr_version_final_el.pdf [πρόσβαση στις 2 Μαΐου 2015]

- ❖ Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης (2012) «Ετήσια Έκθεση Πολιτικής 2011», http://ec.europa.eu/dgs/homeaffairs/whatwedo/networks/european_migration_network/reports/docs/annualpolicy/2011/gr_20120426apr2011_gr_version_final_el.pdf [πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2015]

- ❖ Ζωγραφάκης, Σ. και Κασίμης, Χ. (χ.χ.) «Ελληνική οικονομία και μετανάστες: Χτες...σήμερα...αύριο», <http://62.1.212.194/5Ekdosis/UpIPDFs//sylltomos14/381396%20Zografakis%202014.pdf> [πρόσβαση στις 28 Απριλίου 2015]

- ❖ Ινστιτούτο Έρευνας και Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων, (2013) «Μετανάστευση: Διεθνολογικές και οικονομικές πτυχές», <http://www.irtea.gr/?p=892> [Πρόσβαση στις 10 Απριλίου 2015]

- ❖ Καρδασιάδης, Α. Μ. (επιμ.) (2013) «Άσυλο και ένταξη αιτούντων και προσφύγων στη Θεσσαλονίκη», Θεσσαλονίκη: Χάινριχ Μπελ <http://gr.boell.org/sites/default/files/report.pdf> [πρόσβαση στις 5 Μαΐου 2015]

- ❖ Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, (2009) «Πολιτικές για τις ρυθμίσεις υποδοχής, επιστροφής και ένταξης και στατιστικά στοιχεία για ασυνόδευτους ανήλικους στην Ελλάδα» Αθήνα, http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/whatwedo/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/unaccompanied-minors/11b_greece_national_report_on_unaccompanied_minors_final_version_4dec09_gr_el.pdf [πρόσβαση στις 8 Μαΐου 2015]

- ❖ Μαράτου-Αλιπράντη, Λ. (επιμ.) (2007) «Η Γυναικεία Μετανάστευση στην Ελλάδα», Αθήνα: Κ.Ε.Θ.Ι. http://www.kethi.gr/attachments/127_GYNAIKEIA_METANASTEYSH.pdf [πρόσβαση στις 25 Μαρτίου 2015]
- ❖ Μαργωμένου, Μ. (2015) «Ζήτημα ζωτικής σημασίας η στέγαση των προσφύγων», *Καθημερινή*, <http://www.kathimerini.gr> [πρόσβαση 10 Μαΐου 2015]
- ❖ Μπάκαβος, Χ., Παπαδοπούλου, Δ. (2003) «Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική», http://www.inegsee.gr/wpcontent/uploads/2014/02/files/MELETH_15.pdf [πρόσβαση στις 20/3/2015]
- ❖ Παππά, Λ. (2015) «Δίκτυο επιτροπείας ασυνόδευτων ανηλίκων» http://firstreception.gov.gr/PRImages/EditorImages/LauraPappa_METAdrasi_22.1.15FRSmidtermmeetingsec.pdf [πρόσβαση στις 10 Μαΐου 2015]
- ❖ Παπαστεργίου, Β., Τάκου, Ε. (2013) «Η Μετανάστευση στην Ελλάδα - έντεκα μύθοι και περισσότερες αλήθειες», Έκδοση του Ιδρύματος Ρόζα Λούξεμπουργκ, Γραφείο Βρυξελλών – Παράρτημα Ελλάδα Αθήνα/Βρυξέλλες, <http://rosalux.gr/publication/i-metanasteysi-stin-ellada>http://rosalux.gr/sites/default/files/publications/migration_web.pdf [πρόσβαση στις 10 Μαΐου 2015]
- ❖ Παραδεισάνου, Α. (χ.χ.) «Το φαινόμενο της μετανάστευσης», Ελληνική Αστυνομία http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=1852& [Πρόσβαση στις 10 Απριλίου 2015]
- ❖ Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης Ηνωμένων Εθνών (UNRIC), (2013) «Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα» http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=33 [πρόσβαση στις 16 Μαρτίου 2015]
- ❖ Τσίρος, Θ. (2014) «Εγκαταλείπουν μαζικά την Ελλάδα οι οικονομικοί μετανάστες» *Καθημερινή*, http://www.kathimerini.gr/780032/article/oikonomia/ellhnikhoikonomia/egkat_aleipoun-mazika-thn-ellada-oi-oikonomikoi-metanastes [πρόσβαση στις 25 Μαρτίου 2015]

- ❖ Συνήγορος του Πολίτη, (2011) «ΦΕΚ Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής» http://www.synigoros.gr/resources/docs/02-8925_1_3907-2011.pdf [πρόσβαση στις 20 Μαρτίου 2015]
- ❖ Συνήγορος του Πολίτη/ UNHCR, (2005) «Κατευθυντήριες οδηγίες για παιδιά που ζητούν άσυλο http://www.synigoros.gr/resources/odigies_prosfigon.pdf [πρόσβαση στις 24/4/15]
- ❖ Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες «Ποιοι είμαστε, τι κάνουμε;» <http://www.unhcr.gr/genikes-plirofories/poioi-eimaste-ti-kanoume.html?L=niyjghehofckr> [πρόσβαση στις 20 Μαρτίου 2015]
- ❖ Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες- UNHCR (2001-2015), «Ο αναγκαστικός εκτοπισμός φτάνει στα υψηλότερα επίπεδα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο», <http://www.unhcr.gr/nea/deltiatypoy/artikel/559f7f60ce9bd63df3e409818aee5cb9/oanagkastikos-ekto.html?L=0%2525252F> [πρόσβαση στις 24 Απριλίου 15]
- ❖ Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες –UNHCR GREECE, (2015) «Ξεπερνούν τις 48.000 οι αφίξεις προσφύγων στα ελληνικά νησιά φέτος – Ιδιαίτερα αυξημένη η πίεση στη Λέσβο», <http://www.unhcr.gr/nea/artikel/29a551fb261c8d3a3d053a53abeb42d3/xepern-oyn-tis-48000-o.html> [πρόσβαση στις 10 Ιουνίου 2015].
- ❖ Υπουργείο Εξωτερικών, (2015) «Ναρκωτικά-Οργανωμένο Έγκλημα» <http://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/pagkosmia-zitimata/narkotika-organomeno-egklema.html> [πρόσβαση στις 10 Απριλίου 2015]
- ❖ Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης -Υπηρεσία Ασύλου (2014) «Στατιστικά στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου» http://asylo.gov.gr/?page_id=615 [πρόσβαση στις 2 Μαΐου 2015]
- ❖ Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης -Υπηρεσία Ασύλου (2014), «Στατιστικά στοιχεία από τη λειτουργία της νέας Υπηρεσίας Ασύλου για το διάστημα Ιανουάριος 2014- Αύγουστος 2014», http://www.ytp.gr/images/stories//2014/asylo/13092014GreekAsylumServiceStatisticalData_Jan14-August14_gr.pdf [πρόσβαση στις 26 Απριλίου 2015]
- ❖ Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης «Τροπολογία του άρθρου 28 παρ. του Ν. 4033/2011 (ΦΕΚ Α' 264) προς αντιμετώπιση

- έκτακτων αναγκών», <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/bbb19498-1ec8-431f-82e6-023bb91713a9/9224742.pdf> [πρόσβαση στις 10 Μαΐου 2015]
- ❖ Υπουργείο Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης (2015) «Τροπολογία Κώδικα Ιθαγένειας και άλλες Διατάξεις», <http://www.opengov.gr/types/> [πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2015]
 - ❖ ΦΕΚ 80 Α', http://www.synigoros.gr/resources/docs/n4251_2014.pdf [πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2015]
 - ❖ ΦΕΚ 42 Α', <https://nomoi.info/%CE%A6%CE%95%CE%9A-%CE%91-42-2007-%CF%83%CE%B5%CE%BB-1.html> [πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2015]
 - ❖ ΦΕΚ 212 Α', <http://www.synigoros.gr/resources/docs/02-n3386.pdf> [πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2015]
 - ❖ ΦΕΚ 1453 Α', <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=54eb3f924> [πρόσβαση στις 13 Ιουνίου 2015]

Ηλεκτρονικές ξενόγλωσσες πηγές

- ❖ Emke-Poulopoulos, I. (2001) «Trafficking in Women and Children: Greece, a country of destination and transit», MMO Working Paper (No. 2), σελ. 3-7, http://www.mmo.gr/pdf/publications/mmo_working_papers/MMO_WP2rev.pdf [πρόσβαση στις 10 Απριλίου 2015]
- ❖ Georgios A. Antonopoulos (2006) «The Smuggling of Migrants in Greece An Examination of its Social Organization» στο European Journal of Criminology, <http://tees.openrepository.com/tees/bitstream/10149/58466/5/58466.pdf> [πρόσβαση στις 15 Απριλίου 2015]
- ❖ International Association of Schools of Social Work, (2015) http://www.iassw-aiets.org/uploads/file/20140303_IASSW%20Website-SW%20DEFINITION%20approved%20IASSW%20Board%2021%20Jan%202014.pdf [πρόσβαση στις 10 Απριλίου 2015]

- ❖ Laczko, F. (2002) «Human Trafficking: The need for better data», International Organization for Migration, [https://scholar.google.gr/scholar?q=\(Laczko,+2001\)+trafficking&hl=el&as_sd t=0&as_vis=1&oi=scholart&sa=X&ei=R-WCVezgNcG8sAHhzYH4Ag&ved=0CBwQgQMwAA](https://scholar.google.gr/scholar?q=(Laczko,+2001)+trafficking&hl=el&as_sd t=0&as_vis=1&oi=scholart&sa=X&ei=R-WCVezgNcG8sAHhzYH4Ag&ved=0CBwQgQMwAA) [πρόσβαση στις 17 Απριλίου 2015]
- ❖ Referencing - The Harvard System (χ.χ.) England: University of Exeter, https://education.exeter.ac.uk/dll/studyskills/harvard_referencing.htm [πρόσβαση στις 02 Μαρτίου 2015]
- ❖ UNHCR, (2015) «Asylum Trends 2014», <http://www.unhcr.org/551128679.html#> [πρόσβαση στις 18 Απριλίου 2015]
- ❖ United Nations Office on Drugs and Crime, (2015) «UNODC on human trafficking and migrant smuggling» <http://www.unodc.org/unodc/index.html> [πρόσβαση στις 9 Απριλίου 2015]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Παράρτημα 1: Πίνακες και γραφήματα

Στατιστικά στοιχεία από τη λειτουργία της Υπηρεσίας Ασύλου (για το διάστημα, 1.1.2015 - 31.3.2015)

Αιτήσεις Χορήγησης Ασύλου			
	Μάρτιος 2015	Μηνιαίος Μέσος Όρος (2014)	Μεταβολή μηνός (%)
Άντρες	698	637	9,58% ↑
Γυναίκες	217	149	45,64% ↑
Σύνολο	915	786	16,41% ↑
(Ασυνόδευτοι Ανήλικοι)	45	37	21,62% ↑

Τοποθεσία Καταγραφής	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Σύνολο (2015)	Μηνιαίος Μέσος Όρος (2014)	Μεταβολή μηνός (%)
ΑΤΤΙΚΗ	699	644	599	1942	530	13,0% ↑
ΑΜΥΓΔΑΛΕΖΑ	67	51	61	179	51	19,6% ↑
Β.ΕΒΡΟΣ	35	34	24	93	33	-27,3% ↓
Ν.ΕΒΡΟΣ	118	124	98	340	78	25,6% ↑
ΛΕΣΒΟΣ	29	11	16	56	17	-5,9% ↓
ΡΟΔΟΣ	68	71	68	207	38	78,9% ↑
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	41	35	25	101	34	-26,5% ↓
ΠΑΤΡΑ	7	40	24	71	5	380,0% ↑
ΧΙΟΣ	0	3	0	3	1	-100,0% ↓
ΣΥΝΟΛΟ	1064	1013	915	2992	786	16,4% ↑

Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου

http://www.yptp.gr/images/stories//2014/asylo/13092014GreekAsylumServiceStatisticalData_Jan14-August14_gr.pdf

Στατιστικά στοιχεία από τη λειτουργία της νέας Υπηρεσίας Ασύλου (για το διάστημα, Ιανουάριος – Δεκέμβριος 2014)

Αιτήσεις Χορήγησης Ασύλου		
		%
Άντρες	7647	81,1%
Γυναίκες	1785	18,9%
Σύνολο	9432	100,0%
(Ασυνόδευτοι Ανήλικοι)	447	4,7%

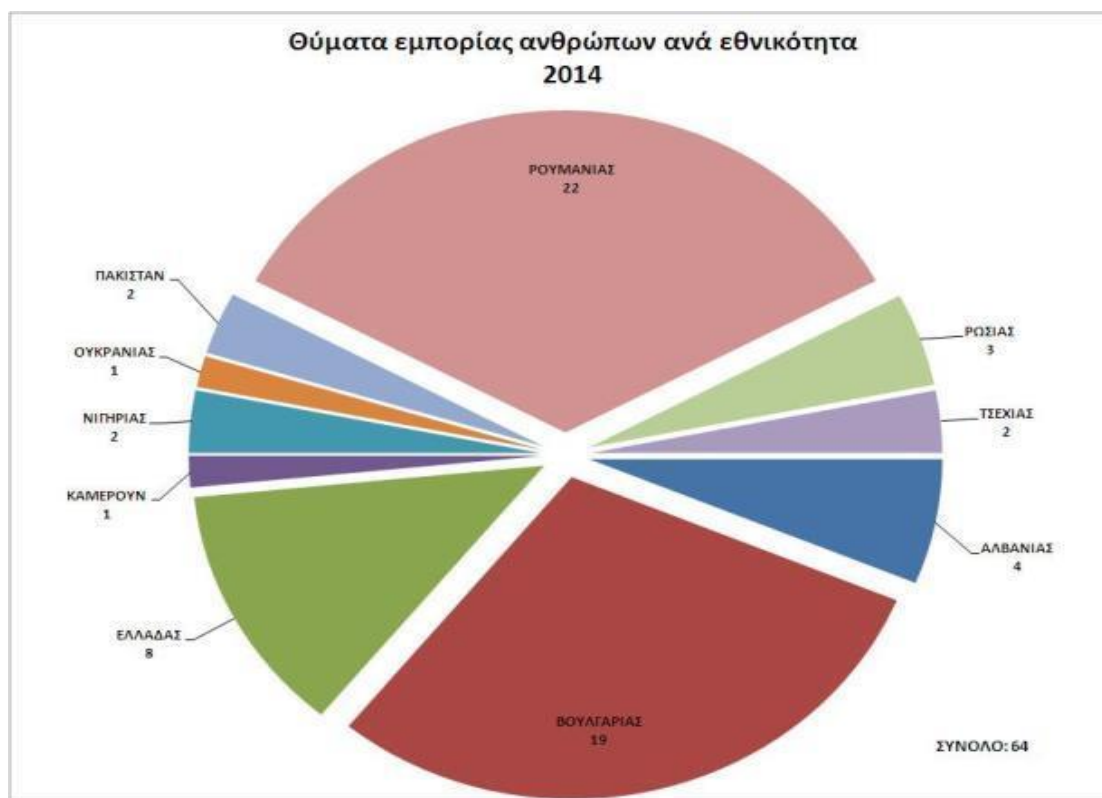
Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου

http://www.yptp.gr/images/stories//2014/asylo/13092014GreekAsylumServiceStatisticalData_Jan14-August14_gr.pdf

Αιτούντες Άσυλο						
Χώρες Προέλευσης	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Σύνολο (2015)	Μηνιαίος Μέσος Όρος 2014	Μεταβολή μηνός (%)
1) ΣΥΡΙΑ	237	238	247	722	65	280,0% ↑
2) ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ	180	191	180	551	142	26,8% ↑
3) ΠΑΚΙΣΤΑΝ	163	137	95	395	135	-29,6% ↓
4) ΜΠΑΝΓΚΛΑΝΤΣ	81	73	63	217	53	18,9% ↑
5) ΑΛΒΑΝΙΑ	27	33	46	106	47	-2,1% ↓
6) ΝΙΓΗΡΙΑ	30	33	29	92	28	3,6% ↑
7) ΟΥΚΡΑΝΙΑ	22	18	28	68	9	211,1% ↑
8) ΙΡΑΝ	36	19	12	67	30	-60,0% ↓
9) ΚΑΜΕΡΟΥΝ	21	22	21	64	24	-12,5% ↓
10) ΣΟΥΔΑΝ	24	17	17	58	28	-39,3% ↓
Άλλη χώρα	243	232	177	652	252	-21,3% ↓
ΣΥΝΟΛΟ	1064	1013	915	2992	786	16,4% ↑

Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου

http://www.ytptr.gr/images/stories//2014/asylo/13092014GreekAsylumServiceStatisticalData_Jan14-August14_gr.pdf

Πηγή: Ελληνική Αστυνομία http://www.astynomia.gr/.../statistics15/emporia2014_5.JPG

Παράρτημα 2: Οδηγός συνέντευξης

Η ομάδα μας αποτελείται από την Λίτσα Α., την Μπακοπούλου Μ. και Μπόμπολα Μ., τελειόφοιτες σπουδάστριες του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας της Σχολής Επαγγελματίων Υγείας & Πρόνοιας του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Δυτικής Ελλάδας. Στα πλαίσια εκπόνησης της πτυχιακής μας εργασίας με θέμα «*Η μεταναστευτική πολιτική και τα προβλήματα των μετακινούμενων πληθυσμών στην Ελλάδα*», διεξάγουμε έρευνα με τίτλο: «Οι δυσκολίες και τα προβλήματα που πιθανώς αντιμετωπίζουν οι οικονομικοί μετανάστες κατά την είσοδο και την παραμονή τους στην Ελλάδα». Η έρευνα διέπεται από τις αρχές του απορρήτου και της εχεμύθειας.

ΑΞΟΝΑΣ 1: Δημογραφικά Στοιχεία:

1. Φύλο
2. Ηλικία
3. Χώρα καταγωγής - εθνικότητα.....
4. Οικογενειακή κατάσταση.....
5. Εκπαιδευτικό επίπεδο

ΑΞΟΝΑΣ 2: Συνθήκες και λόγοι εισόδου

6. Είναι η πρώτη φορά που βρίσκεστε στην Ελλάδα;.....

6.1 Αν ναι, πόσο καιρό βρίσκεστε στην Ελλάδα;

.....

.....

.....

6.2 Αν όχι, πότε είχατε ξανά έρθει στην Ελλάδα και για πόσο καιρό;

.....

.....

.....

7. Ποιοι είναι οι λόγοι που σας ώθησαν να έρθετε στην Ελλάδα;

.....

.....

.....

8. Με ποιο τρόπο φτάσατε στην Ελλάδα- συνθήκες εισόδου (τρόπος μετακίνησης «νόμιμα» ή «παράνομα»);

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Ήρθατε μόνος/η ή με την οικογένεια σας; Αν ταξιδέψατε μόνος/η, πού βρίσκεται η οικογένεια σας;

.....

.....

.....

.....

10. Ποιες ήταν οι συνθήκες διαβίωσης -εργασιακή κατάσταση, εάν υπήρχε στη χώρα καταγωγής/προέλευσης;

.....

.....

.....

.....

**ΑΞΟΝΑΣ 3: ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΕΤΩΝ ΤΗΣ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ
ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ**

11. Με τον ερχομό σας στην Ελλάδα ποιες ήταν οι συνθήκες διαβίωσής σας;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11.1 Ύπαρξη κατοικίας & συνθήκες κατοικίας

.....

.....

.....

11.2 Κάλυψη τροφής

.....

.....

11.3 Κατοχή νόμιμων εγγράφων (Από πότε τα έχετε; Με ποιο τρόπο τα αποκτήσατε; Πώς θα χαρακτηρίζατε τη διαδικασία απόκτησης των εγγράφων-χρόνος απόκτησης των εγγράφων, συνεργασία με υπαλλήλους υπηρεσιών και αρχών, γραφειοκρατία);

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11.4 Εργασία (συνθήκες εργασίας, συνεργασία με εργοδότη, με συναδέλφους)

.....

.....

.....

11.5 Εκπαίδευση (σχολείο, αντιμετώπιση από δασκάλους και συμμαθητές)

.....

.....

.....

.....

11.6 Υγεία (νοσηλεία, φάρμακα)

.....

.....

.....

12. Πρόσβαση σε υπηρεσίες και φορείς (ονομαστική αναφορά) :

.....

.....

.....

13. Πώς σας αντιμετώπισαν οι Έλληνες πολίτες τα πρώτα χρόνια της παραμονής
σας στη χώρα;

.....

.....

.....

.....

14. Κοινωνικές σχέσεις (φίλοι, σύντροφοι)- είχατε Έλληνες φίλους;

.....

.....

.....

**ΑΞΙΟΝΑΣ 4: ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΩΡΙΝΗ ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΣΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

15. Αυτή την περίοδο έχετε τα νόμιμα έγγραφα παραμονής στην Ελλάδα;

.....
.....
.....

15.1 Αν πρωτίτερα είχατε τα νόμιμα έγγραφα και τώρα όχι, για ποιο λόγο δεν τα κατέχετε;

.....
.....
.....

16. Συνθήκες κατοικίας

.....
.....
.....

17. Κάλυψη τροφής

.....
.....
.....

18. Εργασία (συνθήκες εργασίας, συνεργασία με εργοδότη, με συναδέλφους)

.....
.....
.....

19. Εκπαίδευση (σχολείο, αντιμετώπιση από δασκάλους και συμμαθητές)

.....
.....
.....

20. Υγεία (νοσηλεία, φάρμακα)

.....

.....

.....

.....

21. Τώρα ποια είναι αντιμετώπιση από τους Έλληνες πολίτες ;

.....

.....

.....

.....

.....

22. Κοινωνικές σχέσεις (φίλοι, σύντροφοι)- έχετε Έλληνες φίλους;

.....

.....

.....

23. Επαφή με υπηρεσίες (προσωπικό και συγκεκριμένα, Κοινωνικό Λειτουργό)

Έχετε πρόσβαση σε υπηρεσίες και κοινωνικές δομές;

.....

.....

.....

.....

24. Ποια είναι τα σχέδια και τα όνειρά σας;

.....

Παράρτημα 3: Φωτογραφικό υλικό

Πηγή: <https://ecoleft.files.wordpress.com/2012/06/ooooo.jpg>

Πηγή: <https://www.nytxaminer.com/wp-content/uploads/2012/10/We-are-all-Immigrants-618x347.jpg>

Πηγή: <http://im1ns5.27210.gr/sites/default/files/imagecache/620x320/article/2012/13/89859-kentra.jpg>

Πηγή:<http://news247.gr/eidiseis/koinonia/article2218097.ece/BINARY/w660/manwladametanastes.jpg>

Πηγή:https://scontent-mxp1-1.xx.fbcdn.net/hphotos-xpa1/v/t1.0-9/s720x720/11351337_1144332875583518_7195136009052065292_n.jpg?oh=e90767a44adf6836bb53b2190a3c9e26&oe=55F40BDD

Πηγή:<http://lho761rwawi3i3tzu22s31dz.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2015/04/metanastes660b.jpg>

Παράρτημα 4: Κατάλογος οργανώσεων και υπηρεσιών

<u>ΑΝΤΙΡΑΤΣΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ</u>	
1.	Κίνηση Υπεράσπισης των δικαιωμάτων Προσφύγων & Μεταναστών/-στριών Τηλ.: 6974992559 Ιωάννου Βλάχου 19 262 22, Πάτρα Πάτρα
2.	Διεθνής Αμνηστία Τηλ.: (210) 36 00 628 Σίνα 30, Αθήνα
3.	Στέκι Μεταναστών- Κοινωνικό Κέντρο Τηλ.: (210) 3813928 Τσαμαδού 13 Αθήνα metanaston@diktio.org
4.	Κοινωνικό Κέντρο- Στέκι Μεταναστών Αντιρατσιστική Πρωτοβουλία Θεσσαλονίκης Ερμού 23, Θεσσαλονίκη info@socialcenter.gr
5.	Ομάδα Δικηγόρων για τα Δικαιώματα των Μεταναστών και Προσφύγων "ΓΕΦΥΡΑ", Σπ. Τρικούπη 21, Εξάρχεια, Αθήνα. email: omadadikigorwn@lists.riseup.net
6.	Δίκτυο για τα Πολιτικά και Κοινωνικά Δικαιώματα Τηλ.: (210) 3813928 Τσαμαδού 13 Αθήνα metanaston@diktio.org
7.	Κίνηση Απελάστε το Ρατσισμό Κυριακάτικο Σχολείο Μεταναστών Τηλ.: (210) 5130373 ή (210) 8842151 Αθήνα
<u>ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΦΥΓΙΑ</u>	
8.	Γιατροί Χωρίς Σύνορα Τηλ.: (210) 52 00 500 (210) 82 13 704, 82 13713 Ξενίας 15, Τ.Κ. 115 27 Αθήνα.
9.	Γιατροί του Κόσμου Τηλ.: (210) 32 13 150 Σαπφούς 12 Τ.Κ. 105 53, Αθήνα.
10	Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ για τους Τηλ.: (210) 67 26 462-63

	Πρόσφυγες	Ταγιαπιέρα 12, Τ.Κ. 115 25 Αθήνα.
11	Κέντρο Ημέρας «ΒΑΒΕΛ» (Μονάδα Ψυχικής Υγείας για Μετανάστες)	Τηλ.: (210) 86 16 266 Ι. Δροσοπούλου 72, (Πλατεία Αμερικής) Τ.Κ. 11257 Αθήνα.
12	Γραμματεία Ισότητας	Τηλ.: (210) 33 15 291-5 Δραγατσανίου 8, Τ.Κ. 105 59 Αθήνα.
<u>ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ</u>		
13	Συνήγορος του Πολίτη	Τηλ.: (210) 72 89 600 Χαλκοκονδύλη 17 Τ.Κ. 104 32 Αθήνα
14	Σ.ΕΠ.Ε. – Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας - Διεύθυνση κοινωνικής επιθεώρησης δυτικής Ελλάδας - τμήμα κοινωνικής επιθεώρησης Αχαΐας	Τηλ.: 2610437273 Νέα Εθνική Οδός Πατρών - Αθηνών 12, Πάτρα, 26441, Αχαΐας
<u>ΟΡΑΓΝΩΣΕΙΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ</u>		
15	Πολιτιστικό Κέντρο Γεωργίας «Καύκασος»	Τηλ.: (210) 8219579 Πατησίων 81, Πλατεία Βικτωρίας, Αθήνα
16	Σύλλογος Σύρων Μεταναστών	Τηλ.: (210) 8310325 Κριτοβουλίδου 25, Κάτω Πατήσια
17	Ελληνο-Μολδαβικός Σύνδεσμος	Τηλ.: (210) 3304762 Πλ. Κάνιγγος 24, Αθήνα
18	Κοινότητα Γκάνας	Τηλ.: (210) 7510355 Μεσσηνίας 19, Αθήνα
19	Κοινότητα Νιγηριανών Ελλάδος	Τηλ.: (210) 5247598 Γερανίου 14, Αθήνα
<u>ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ</u>		
20	Υπουργείο Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας «Γενική Διεύθυνση Εργασίας - Διεύθυνση Απασχόλησης - Τμήμα	Τηλ.: 2131516037 Πειραιώς 40, Αθήνα, 10431, Αττικής

	Αλλοδαπών»	
21	Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	Τηλ.: (210) 7767000 Λεωφ. Μεσογείων 96 Τ.Κ 11527 Αθήνα
22	Υπουργείο Υγείας	Τηλ.: 21 3216 1000 Αριστοτέλους 17 Αθήνα
23	Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων	Τηλ.: (210) 344 2000 , (210) 3442508, 210-3442793

Πηγή: Ημερολόγιο όπου γης πατρίς – «Οι δικοί μας ξένοι στην Αμερική (2011)

“Μετανάστευση_ Είμαστε όλοι εν
δυνάμει πρόσφυγες ή μετανάστες”